

Съвет на
Европейския съюз

Брюксел, 15 март 2022 г.
(OR. en)

7252/22

EMPL 102
SOC 159
EDUC 87
ECOFIN 232

ПРИДРУЖИТЕЛНО ПИСМО

От: Генералния секретариат на Съвета
До: Делегациите

Относно: Съвместен доклад за заетостта за 2022 г. (14 март 2022 г.)

Приложено на делегациите се изпраща съвместния доклад за заетостта за 2022 г., приет от Съвета EPSCO на заседанието му от 14 март 2022 г.

Съдържание

ОСНОВНИ ПОСЛАНИЯ	2
ПРЕГЛЕД НА ТЕНДЕНЦИИТЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА И В СОЦИАЛНАТА СФЕРА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	33
1.1. Тенденции на пазара на труда	33
1.2. Социални тенденции.....	40
1.3. Преразгледаният набор от социални показатели – преглед на предизвикателствата, свързани с принципите на социалния стълб.....	44
1.4. Водещи цели на ЕС до 2030 г.	54
ЗАЕТОСТ И СОЦИАЛНИ РЕФОРМИ — РЕЗУЛТАТИ И ДЕЙСТВИЯ НА ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ	61
2.1. Насока 5: Насърчаване на търсенето на работна ръка	61
2.1.1 Основни показатели.....	61
2.1.2 Ответни мерки на политиката.....	84
2.2 Насока 6: Повишаване на предлагането на работна ръка и подобряване на достъпа до заетост, умения и компетентности	97
2.2.1 Основни показатели.....	98
2.2.2 Ответни мерки на политиката.....	146
2.3 Насока 7: Подобряване на функционирането на пазарите на труда и ефективността на социалния диалог	166
2.3.1 Основни показатели.....	167
2.3.2 Ответни мерки на политиката.....	208
2.4 Насока 8: Насърчаване на равните възможности за всички, социалното приобщаване и борбата с бедността	219
1.4.2 Основни показатели.....	219
2.4.2 Ответни мерки на политиката.....	255
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	270

ОСНОВНИ ПОСЛАНИЯ

Със своя съвместен доклад за заетостта (СДЗ) Европейската комисия и Съветът проследяват на годишна основа и в съответствие с член 148 от ДФЕС състоянието на заетостта в Съюза и прилагането на насоките за заетостта. В съвместния доклад е представен годишен преглед на основните тенденции в заетостта и социалната сфера в Европейския съюз, както и на последните мерки на политиката на държавите членки в съответствие с насоките за политиките по заетостта на държавите членки¹. В него се посочват и свързаните с това приоритетни области за политически действия. Предложението на Комисията относно доклада е част от есенния пакет във връзка с европейския семестър; окончателният текст ще бъде приет от Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси (EPSCO) след обмен на мнения между Комисията и нейните подготвителни органи.

В изданието на СДЗ за 2022 г. се обръща по-голямо внимание на прилагането на Европейския стълб на социалните права в съответствие с Плана за действие от март 2021 г. и ангажиментите на лидерите от ЕС, залегнали в Декларацията от Порто от 8 май. Прилагането му ще засили стремежа на Съюза към екологичен, цифров и справедлив преход и ще допринесе за постигането на сближаване във възходяща посока в социалната и икономическата област и за справянето с демографските трудности. То също така ще допринесе за постигането на целите за устойчиво развитие. С настоящия доклад се укрепва наблюдението на социалния стълб, по-специално чрез тематични рубрики, обхващащи основни трудности в трите области – равни възможности и достъп до пазара на труда, справедливи условия на труд и социална закрила и приобщаване. В доклада са включени и трите нови водещи цели на ЕС за 2030 г. в областта на заетостта, уменията и намаляването на бедността съгласно плана за действие по социалния стълб, които бяха приветствани от лидерите на ЕС на социалната среща на върха в Порто и от Европейския съвет през юни. ЕС се ангажира да постигне следните водещи цели до 2030 г.:

- поне 78% от населението на възраст между 20 и 64 години следва да има работа;
- поне 60% от хората на възраст между 25 и 64 години следва да участват в учебни дейности всяка година; и
- броят на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, следва да намалее с поне 15 милиона души в сравнение с 2019 г.

¹ Последната актуализация на насоките за заетостта беше приета от Съвета на Европейския съюз през октомври 2021 г. (ОВ L 379, 26.10.2021 г., стр. 1–5).

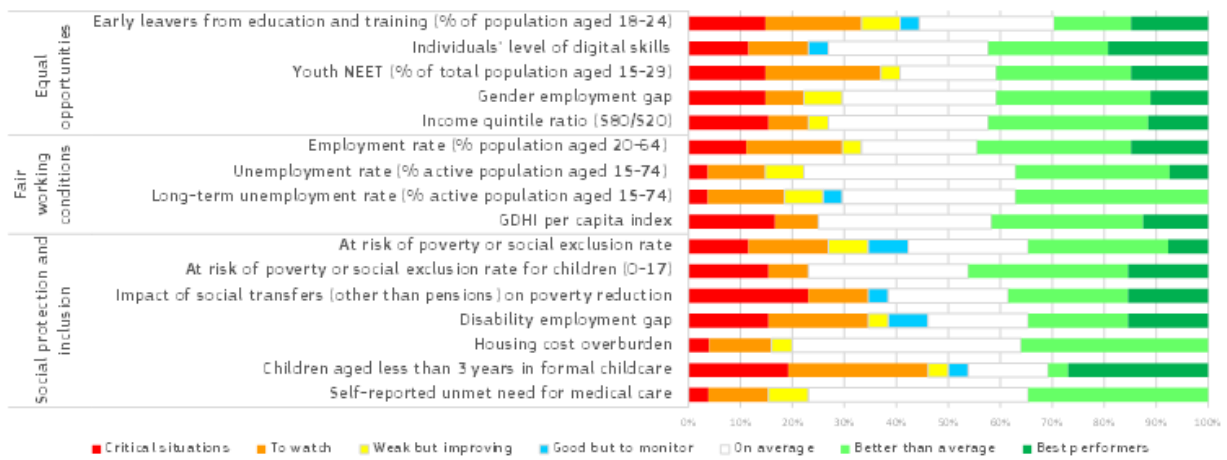
Наред с кохезионните фондове изпълнението на реформите и инвестициите, предвидени в плановете за възстановяване и устойчивост (ПВУ) на държавите членки, ще способства за справедливо, приобщаващо и устойчиво възстановяване. Механизмът за възстановяване и устойчивост (МВУ) насърчава икономическото, социалното и териториалното сближаване на Съюза чрез подобряване на устойчивостта, готовността за реакция при кризи, капацитета за приспособяване и потенциала за растеж на държавите членки. По този начин механизмът допринася и за прилагането на Европейския стълб на социалните права, като се обръща специално внимание на трудностите, посочени в специфичните за всяка държава препоръки². От значение в това отношение са четири от шестте стълба, които определят обхвата на механизма, а именно: i) интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж; ii) социално и териториално сближаване; iii) здравеопазване и икономическа, социална и институционална устойчивост, и iv) политики за следващото поколение, децата и младежите. Като част от анализа на ответните мерки на политиката, съвместният доклад за заетостта включва и подбор на мерки, подкрепени от МВУ и от други източници на финансиране от ЕС, включително Европейския социален фонд плюс, Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход.

Преразгледаният набор от социални показатели е в основата на анализа в СДЗ за 2022 г., като са обхванати по-обстойно принципите на социалния стълб. Като част от плана за действие по социалния стълб от март 2021 г. Комисията предложи наборът от социални показатели да бъде преразгледан, за да се даде възможност за по-добро наблюдение на социалния стълб с преработен набор от водещи показатели, което EPSCO одобри през юни 2021 г. Поради това в СДЗ за 2022 г. резултатите на държавите членки се оценяват въз основа на преразгледания набор от водещи показатели³. Сега те включват показатели, които позволяват да се обхванат важни измерения като образованието и обучението за възрастни, интеграцията на хората с увреждания на пазара на труда, риска от бедност и социално изключване за децата и прекомерните разходи за жилище. Данните от преразгледания набор от социални показатели, заедно със специфичния за отделните държави анализ на данните и контекста на политиката, позволяват по-точно да се определят основните трудности в областта на заетостта, уменията и социалните въпроси в ЕС и в държавите членки (вж. фигура 1). Това би позволило да се извърши по-внимателно наблюдение на социалните промени и различия.

² Член 4 от Регламент (ЕС) 2021/241 за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост (ОВ L 57, 18.2.2021 г., стр. 17).

³ В плана за действие по социалния стълб са предложени и вторични социални показатели, обсъжданията по които все още продължават.

Фигура 1: Заетост, умения и социални трудности в държавите – членки на ЕС, по водещи показатели от преразгледания набор от социални показатели

Бележки: 1) все още не са налични данни за показателя, отразяващ участието на възрастни в учебни дейности; 2) показателят за цифровите умения се отнася за данните за 2019 г.; 3) за някои държави липсват данни по някои показатели, легендите за всички показатели са представени в приложението към доклада.

Въздействието върху пазара на труда на кризата, свързана с COVID-19, беше смекчено от бързите и решителни действия чрез политиката на равнище държави членки и на равнище ЕС. Въпреки че пазарът на труда продължава да се възстановява, общият брой на отработените часове все още не са достигнали равнищата отпреди кризата⁴. След достигане на ниска стойност от 71,5% през второто тримесечие на 2020 г., равнището на заетост се възстанови до 73,5% при хората между 20 и 64 години през третото тримесечие на 2021 г., което е малко над пика от 73,3%, достигнат през четвъртото тримесечие на 2019 г. Тъй като икономическото възстановяване ще поддържа създаването на работни места, възстановяването на пазара на труда се очаква да продължи и през 2022 г. Както е отразено във водещата цел на ЕС за равнището на заетост, високото равнище на заетост е основен приоритет за 2030 г., за да се гарантира, че всеки може да участва пълноценно в икономиката и обществото, и да се създадат условия за намаляване на броя на хората, изложени на риск от бедност. Предвид мащабите на въздействието на COVID-19 върху икономиката, увеличението на безработицата като цяло остава под очакваното. Това се дължи на мерките на политиката, въведени от държавите членки, също и с финансовата подкрепа от ЕС (по-специално чрез инструментите SURE⁵ – Европейски инструмент за временна подкрепа с цел смекчаване на рисковете от безработица при извънредни обстоятелства и REACT-EU⁶ – Помощ за възстановяване в полза на сближаването и териториите на Европа), и в по-малка степен на факта, че когато намирането на работа е станало по-трудно, някои хора са преминали поне временно към неактивност.

⁴ Това отразява факта, че схемите за непълно работно време и временно съкращаване все още имат важна роля за много работници, заедно с ограниченията за уволняване, наложени в няколко държави членки с цел да се способства за запазването на заетостта.

⁵ Регламент (ЕС) 2020/672 на Съвета от 19 май 2020 г.

⁶ Регламент (ЕС) 2020/2221 на Европейския парламент и на Съвета от 23 декември 2020 г.

Възстановяването на пазара на труда продължава

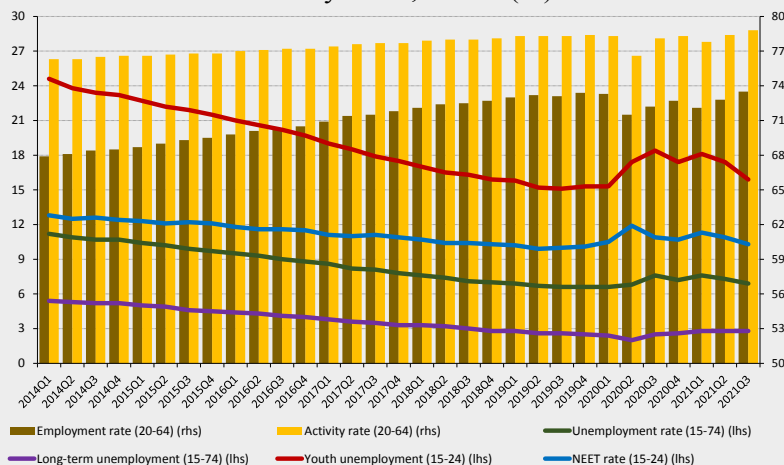
73,5%
равнище на заетост през 3Т на 2021 г. (с 1,3 п.п. по-високо отколкото една година по-рано)

6,4%
равнище на заетост през декември 2021 г. (с 1,1 п.п. по-ниско отколкото една година по-рано)

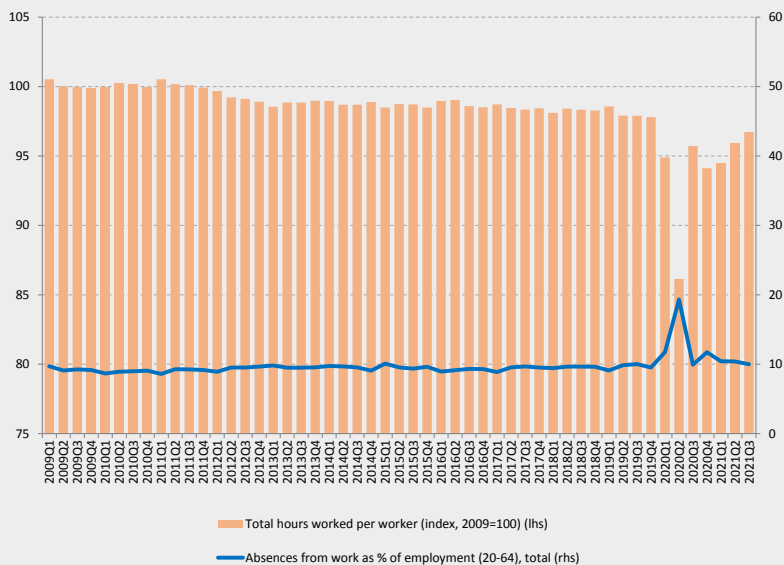
15,9%
дял на младежката безработица през 3Т на 2021 г. (с 2,5 п.п. по-нисък отколкото през 3Т на 2020 г.)

+12,3%
отработени часове на работник през 3Т на 2021 г. в сравнение с 2Т на 2020 г. (все още с 1,1% по-малко от 4Т на 2019 г.)

Относителен дял на икономически активните лица, коефициент на безработица и дял на младите хора, незаети с работа, учене или обучение, ЕС-27 (%)

Общо отработени часове на работник и отсъствия от работа, ЕС-27

Бележка: Прекъсване в динамичните редове на тримесечните коефициенти на безработица през 1Т на 2021 г. Източник: База данни на Евростат [une_rt_q], [une_ltu_q] и Наблюдение на работната сила [lfsi_emp_q], [lfsi_argan], [lfsi_neet_q]. Сезонно изгладени, а не

Кризата, свързана с COVID-19, прекъсна положителната тенденция, наблюдавана по отношение на относителния дял на икономически активните лица. Стойността на този показател за ЕС-27 за възрастовата група 20—64 години отбеляза неволяно понижение в резултат на пандемията, но вече възстанови равнището си отпреди кризата на тримесечна база. Това до голяма степен се дължи на участието на пазара на труда на жените и на възрастовата група 55—64 години. През последното десетилетие обаче населението в трудоспособна възраст в ЕС намалява в абсолютно изражение, което също е фактор за нарастващия недостиг на работна сила. В този контекст са важни политиките, които водят до включването на повече хора в пазара на труда, позволяват по-дълъг и по-здравословен трудов живот и подобряват производителността в средносрочен и дългосрочен план. Подобряването на условията на труд и по-доброто им адаптиране към променящите се потребности на работниците през целия им живот би имало положително въздействие върху предлагането на работна сила и по този начин би способствало за постигането на по-високи равнища на заетост.

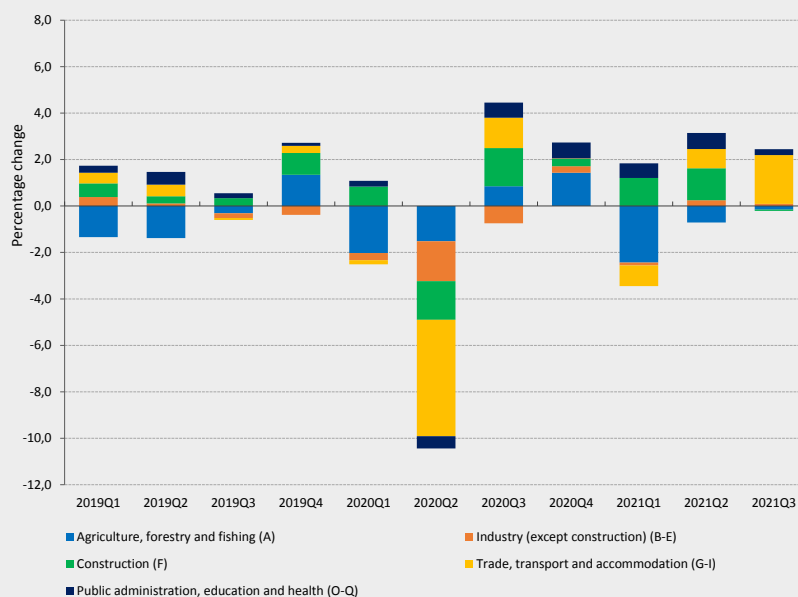
COVID-19 оказва различно въздействие върху различните сектори и видове работници

Най-високи темпове на растеж на заетостта от 2Т на 2020 г. насам в строителството, професионалните, научните, техническите и ИКТ дейности

Най-ниски темпове на растеж на заетостта от 2Т на 2020 г. в промишлеността (с изключение на строителството) и селското стопанство

1,4 милиона по-малко наети лица (20—64 години) на временен трудов договор през 3Т на 2021 г. спрямо 2Т на 2019 г.

Общи промени в заетостта по икономически дейности (вътрешно понятие, промени тримесечие по тримесечие, сезонно и календарно изгладени данни), ЕС-27

Източник: База данни на Евростат [tes00109]. Бележка: * дейности по NACE Rev. 2.

С възстановяването на икономиката от шока, свързан с COVID-19, вероятно не всички работни места ще бъдат възстановени и подкрепата за прехода към друга работа става особено важна. От второто тримесечие на 2020 г. насам най-високите темпове на растеж на заетостта са в строителството, професионалните, научните, техническите и ИКТ дейности, а най-ниските – в промишлеността (с изключение на строителството) и селското стопанство. За някои от засегнатите дружества пандемията ще представлява само преходно сътресение. За други тя може да доведе до дълбоки промени в бизнес моделите, отчасти предизвикани от промяна в предпочитанията на потребителите (например по-широко използване на електронната търговия) и в организацията и работните практики на предприятията (включително цифровизация и стремеж към по-устойчиви начини на производство). От тази гледна точка някои задачи могат да станат излишни, което ще наложи реструктуриране на начините на работа и на вложения труд, а разработващите политики и предприятията ще трябва в по-голяма степен да подпомагат преминаването от едно работно място на друго по примера на препоръката на Комисията за ефективна активна подкрепа за заетостта (ЕАПЗ). Възстановяването също така дава възможност за насочване към по-устойчива социално-икономическа система с нови бизнес модели и широкообхватни последици за видовете предлагани работни места и необходимите умения. Ефективните активни политики на пазара на труда заедно с мерки за повишаване на квалификацията и за преквалификация могат да подпомогнат бързото преразпределение на труда, което е необходимо за справяне с недостига на работна ръка, помага за повишаване на производителността, заплатите и социалното сближаване и улеснява екологичния и цифровия преход. В това отношение добре разработените схеми за работа с намалено работно време, които могат да включват мерки за развитие на уменията и не забавят структурните корекции, могат да улеснят и подкрепят процесите на реструктуриране и следва, когато е уместно, да останат част от набора от политически инструменти след кризата.

Кризата изведе на преден план по-трудното положение на младите хора на пазара на труда

13,7%

**младежи,
незаети с
работа, учене
или обучение**

(на възраст 15–
29 години) през
2020 г.

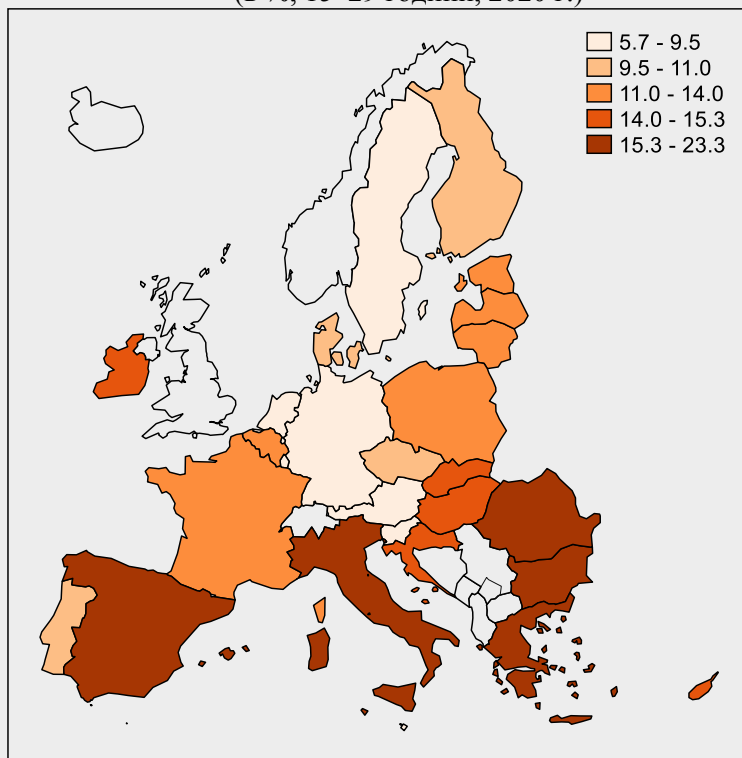
+1,8 п.п. на

**коэффициента на
младежката
безработица** в
периода 2019–2020 г.
(15–24 годишна
възраст)

**Два пъти
повече млади
хора, които са
заети**

**недоброволно на
временен договор,**
в сравнение с хората
на възраст 25–
64 години

Млади хора, незаети с работа, учене или обучение
(в %, 15–29 години, 2020 г.)

Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони.
Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [edat_ifse_35]. © EuroGeographics за административните граници.

Кризата, свързана с COVID-19, засегна по-силно младите хора, особено започващите работа, което изисква бързи и решителни политически действия. Коэффициентът на безработица сред младите хора (15–24 години) в ЕС показва първоначални признаци на възстановяване към средата на 2021 г., но през третото тримесечие на 2021 г. все още е 15,9%, което е с над два пъти повече от коефициента на безработица сред населението на възраст 25–74 години. Шокът от COVID-19 предизвика обрат на шестгодишната тенденция на намаляване на броя на младите хора, незаети с работа, учене или обучение (NEET), отчасти в резултат на несигурните позиции на младите хора на пазара на труда. Това изисква решителни политически действия, за да се предотвратят рисковете от дългосрочни отрицателни последици за тяхното благосъстояние и за перспективите им за професионална реализация. Намаляването на броя на тези млади хора е една от допълнителните амбиции на ЕС, заявени от Европейската комисия в плана за действие по социалния стълб. Укрепената гаранция за младежта създава предпоставки за засилване на действията за осигуряване на добро предложение за работа, продължаване на образованието, чиракуване или стаж в рамките на четири месеца, след като младите хора останат без работа или напуснат системата на формалното образование⁷. Инициативата ALMA (стреми се, учи, овладей, постигай)⁸ ще помогне на млади хора в неравностойно положение, незаети с работа, учене или обучение, да придобият професионален опит в чужбина, като получат и необходимата социална подкрепа, с цел да бъдат включени в образование, професионално обучение или качествена заетост.

Предвид неравномерното въздействие на кризата върху различните групи работници активните политики по заетостта, адаптирани към нуждите на целевите групи, са от съществено значение, за да се гарантира приобщаващо и устойчиво възстановяване. Силно засегнати бяха работниците с нестандартна заетост, особено тези на срочни договори в държавите членки с по-голям дял на временната заетост⁹. Загубата на работни места сред родените извън ЕС е по-голяма, отколкото сред местното население. Освен това съществува значителен потенциал за увеличаване на заетостта сред хората с увреждания: разликата между равнището на заетост сред хората с увреждания и останалите през 2020 г. в ЕС е 24,5 процентни пункта.

⁷ [Препоръка на Съвета](#) от 30 октомври 2020 г. „Мост към работни места – укрепване на гаранцията за младежта“, и за замяна на Препоръката на Съвета от 22 април 2013 г. за създаване на гаранция за младежта, 2020/C 372/01 (ОВ С 372, 4.11.2020 г., стр. 1).

⁸ Допълнителна информация на адрес: [ALMA — Заетост, социални въпроси и приобщаване — Европейска комисия \(europa.eu\)](#)

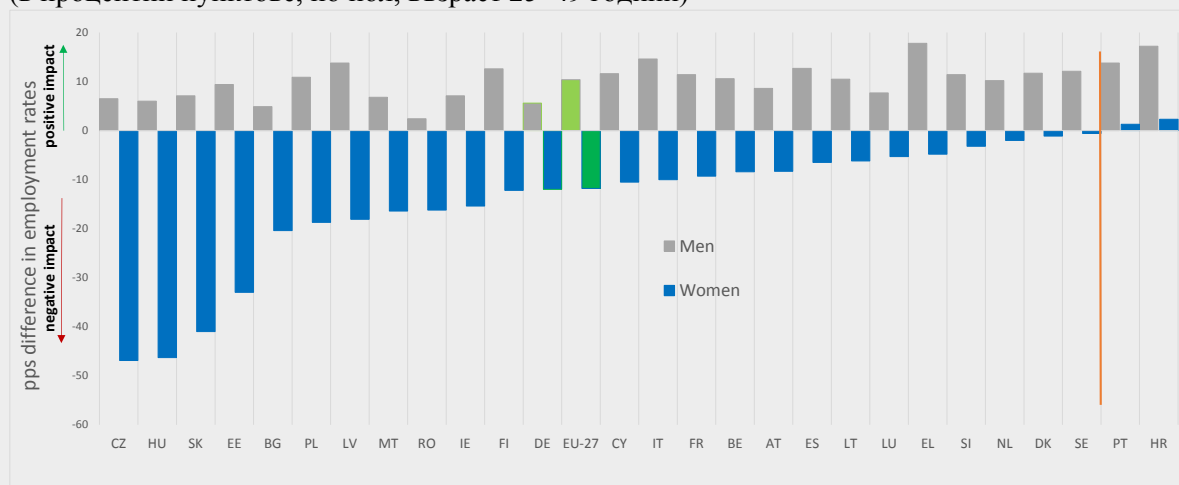
⁹ Тези наети лица често са слабо обхванати от обезщетения за заместване на доходите въпреки стремежа на много правителства да намалят или отстранят тези пропуски с извънредни мерки. Целта на [Препоръка 2019/C 387/01 на Съвета от 8 ноември 2019 г.](#) относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила е да се укрепят тяхното положение (ОВ С 387, 15.11.2019 г., стр. 1).

Пандемията допълнително подчерта дългогодишните трудности, свързани с участието на жените на пазара на труда. Въпреки че данните не показват по-силно отрицателно въздействие върху равнището на заетост при жените в сравнение с това при мъжете, през периодите на ограничителни мерки броят на отработените часове при жените намалява по-рязко от този при мъжете, като същевременно жените са изправени пред по-голяма тежест, свързана с грижите. Зад тези тенденции стоят различията в представителството на жените и мъжете в секторите и професиите, засегнати от кризата, различията между половете при работа от разстояние и фактът, че жените са поели по-голям дял от отговорностите за полагане на грижи. Освен това по време на кризата в групата на самотните жени с деца са изгубени повече работни места, отколкото при тези без деца. Това изтъква значението, което имат услугите за образование и грижи в ранна детска възраст и за дългосрочни грижи с цел засилване участието на жените в пазара на труда. Именно затова и Директивата за равновесието на професионалния и личния живот¹⁰, която трябва да бъде транспонирана от държавите членки до 2 август 2022 г., има за цел да се осигури равен достъп и балансирано използване на условията за отпуск от мъжете и жените. Това ще позволи на родителите с деца или на работниците, които имат нуждаещ се от грижи роднина, да постигнат по-добро равновесие между полагането на грижи и професионалните си отговорности. В същото време в редица държави членки данъчните системи продължават да обезсърчават участието на пазара на труда на вторите работещи членове на домакинството (които най-често са жени).

¹⁰ [Директива \(ЕС\) 2019/1158](#) на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. относно равновесието между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи, и за отмяна на Директива 2010/18/ЕС на Съвета.

Различията между мъжете и жените на пазара на труда остават големи

Разлики в равнището на заетост на лицата със и без деца на възраст под 6 години през 2020 г. (в процентни пунктове, по пол, възраст 25–49 години)

Коефициентът на заетост сред жените с малки деца в ЕС е с **11,8 п.п. по-нисък** отколкото при жените без деца

Броят отработени часове намалява повече при жените, често в резултат на задълженията за **полагане на грижи** (6,1 п.п. при жените спрямо 4,3 п.п. при мъжете)

Големи различия при **участието в услугите за образование и грижи в ранна детска възраст** между държавите членки

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsi_hheredch].

Макар че съществува потенциал за увеличаване на заетостта сред определени групи, нарастващият недостиг на работна сила в много държави членки показва първостепенното значение на по-общата потребност от повишаване на квалификацията и от преквалификация. Предизвиканият от COVID-19 спад на икономическата активност доведе до намаляване на недостига на работна сила в почти всички държави членки. През 2021 г. вследствие на облекчаването на ограничителните мерки и постепенното икономическо възстановяване свободните работни места отново започнаха да се увеличават в повечето държави членки. В сектори като строителството, здравеопазването и дългосрочните грижи, както и информационните и комуникационните технологии, се отчита най-голям недостиг на работна сила, който се дължи на дълготраен недостиг на умения, наред с други причини. В резултат на екологичния и цифровия преход също може да се очаква повишено търсене на работна сила в секторите, свързани с възобновяемата енергия, строителството, селското и горското стопанство, и то предимно в групата на средните умения.

Недостигът на работна сила нараства с възстановяването на икономиката

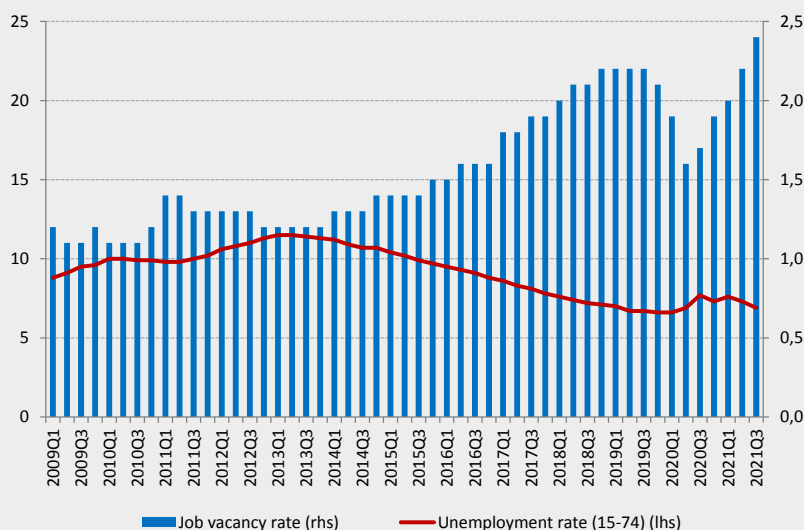
2,4%

свободни работни места

през 3Т на 2021 г., което е с 0,7 п.п. по-високо от това през 3Т на 2020 г. и с 0,2 п.п. над равнището от 3Т на 2019 г.

Трайният **недостиг на умения** определя тенденцията в секторите на строителството, здравеопазването, дългосрочните грижи и ИКТ

Процент на свободните работни места и коефициент на безработица (15—74 години) в ЕС-27

Бележка: NACE Rev. 2, дейности В-S. Коефициент на безработица, тримесечни сезонно изгладени данни. Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [jvs_q_pase2] и [une_rt_q]

Работата невинаги осигурява доход за достоен живот. Бедността сред работещите в ЕС-27 се е увеличила от 8,5% през 2010 г. на 9% през 2019 г. Като цяло работниците на временни договори са изложени на много по-висок риск от бедност сред работещите, отколкото тези на постоянни договори (16,2% спрямо 5,9%), а също и нискоквалифицираните работници спрямо висококвалифицираните (19% срещу 4,9%). Освен това вероятността от бедност сред работещите е много по-голяма сред работниците, родени извън ЕС, отколкото сред родените в Съюза. Независимо от неотдашните увеличения на минималната работна заплата в много държави членки, законоустановените минимални работни заплати често остават ниски в сравнение с други заплати в икономиката. Колективното договаряне има ключова роля за постигането на адекватна защита на минималната работна заплата в Съюза.

От началото на пандемията заетостта на срочен трудов договор намалява, което отразява по-голямата загуба на работни места на срочен трудов договор, отколкото сред наетите на безсрочен договор, въпреки че срочната заетост остава значителна в някои държави членки. Временните договори продължават да са особено разпространени при жените, младите хора и наетите лица, родени извън ЕС. Временните договори, които служат като „стъпало“ към по-постоянни работни места, са от ключово значение за подобряване на цялостното качество на работните места. В някои държави членки първата причина за сключването на срочен трудов договор остава трудността да се намери постоянна работа. Работещите недоброволно на временен договор често съобщават за по-ниска удовлетвореност от работата, което може да се отрази на трудовото им представяне и на придобиването на умения от тяхна страна. Делът на заетостта на непълно работно време в ЕС е намалял през 2020 г. в сравнение с предходната година, но недоброволната заетост на непълно работно време все още засяга значителен процент от наетите лица.

Внезапното и значително увеличение на работата от разстояние показва както предимствата, така и трудностите, свързани с дистанционната работа. По време на извънредната ситуация в областта на общественото здраве работата от разстояние се оказва важна за много предприятия, за да осигурят непрекъснатост на дейността и да опазят здравето на служителите си. В нормални условия тя позволява също така да се намали времето за пътуване до работното място, да се увеличи гъвкавостта и възможностите за равновесие на професионалния и личния живот на служителите, както и да се подобри ефективността и производителността на предприятията. Въпреки това работата от разстояние понякога може да размие съществуващите граници между професионалния и личния живот, което предполага по-висок интензитет на работата и трудности, свързани с осигуряването на колективно представителство, с участието в процеса на вземане на решения и с обучението на работното място в някои случаи. Цифровите технологии дадоха възможност за разширяване на работата от разстояние и способстваха за постигането на по-добро съответствие между търсенето и предлагането на работна сила, но същевременно създадоха затруднения за пълноценното участие на някои групи, особено на нискоквалифицираните или възрастните хора, на пазара на труда и в обществото. Това от своя страна може да увеличи рисковете от цифрово разделение, изключване от пазара на труда и социално изключване, поради което е важно всички да получат необходимите цифрови умения, за да се възползват от цифровия преход.

Пандемията ускори текущите тенденции в цифровизацията, включително посредством увеличаване на работата през платформи, което налага да бъдат предприети действия чрез политиката за управление на свързаните с това трансформации, по специално що се отнася до условията на труд и достъпа до социална закрила. Цифровите технологии предлагат нови начини за обучение и работа, както и нови възможности за предприятията и потребителите. На пазара на труда те създават възможности за заетост и могат да допринесат за постигане на по-добро съответствие между търсенето от страна на работодателите и на работниците. Цифровите технологии обаче могат да доведат и до рискове за съществуващите работни места и за качеството на заетостта, особено за тези, които извършват рутинни дейности, и за нискоквалифицираните работници. Успоредно с пренасочването на работната сила към професии, изискващи цифрови умения, може да се наблюдава и пренасочване към професии, свързани с икономиката на цифровите трудови платформи. По време на пандемията бързо нараства търсенето на работна сила онлайн (с петкратно увеличение на доходите през последните пет години), което извежда на преден план значението на това да бъде изяснен правният статут и да се подобрят условията за работещите през платформи.

В някои държави членки използването на непълно работно време и на нестандартни форми на заетост включва значителен недобровolen елемент

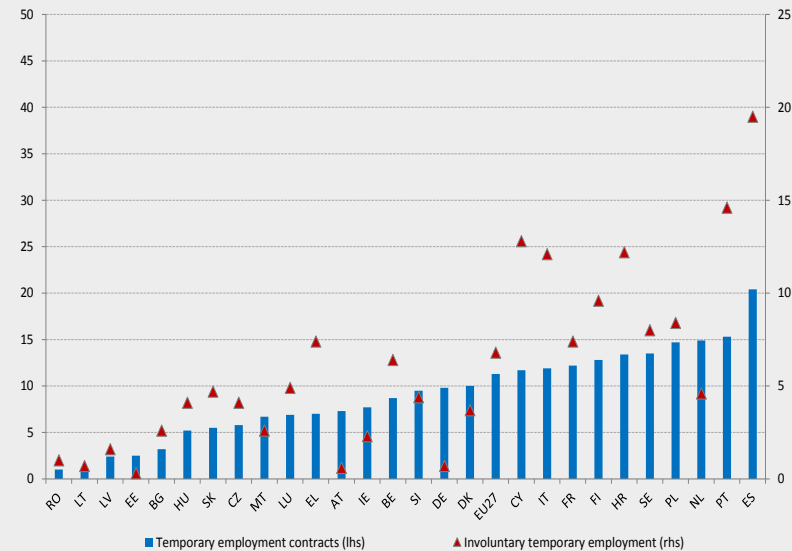
13,3%
работещи на временен договор в ЕС през 2020 г. (с 1,5 п.п. по-малко от 2019 г.; 15–64 г.)

Сред които **6,8%** заети недобровolenно на временен договор, като голяма част от тях са младежи

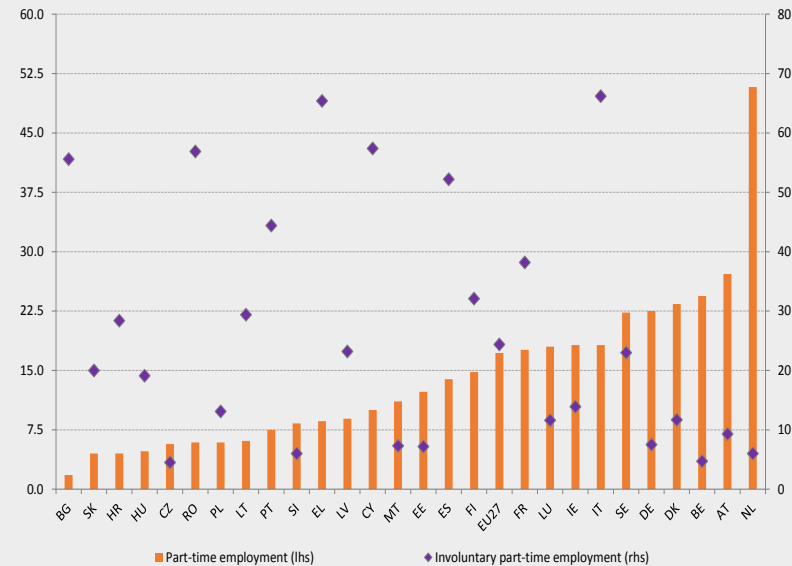
17,2% работещи на непълно работно време в ЕС през 2020 г. (с 1,2 п.п. по-малко от 2019 г.)

25% заети недобровolenно на непълно работно време в ЕС през 2020 г.

Временни договори като процент от общата заетост (15–64 г.) през 2020 г. Недобровolenна временна заетост (15–64 г.) през 2020 г., ЕС-27

Трудови договори на непълно работно време като процент от общата заетост (15–64 г.) през 2020 г. Недобровolenна заетост на непълно работно време (15–64 г.) през 2020 г., ЕС-27

Източник: База данни на Евростат [tesem190] и Наблюдение на работната сила [lfsi_pt_a], [lfsa_errpa] и [lfsa_etrgan].

Преходът към екологична икономика и ангажиментът за постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г. представляват уникална възможност за устойчиво, приобщаващо и трайно възобновяване на икономиката на ЕС. При условие че се въведат подходящи съпътстващи политики, преходът към неутралност по отношение на климата може да създаде до един милион допълнителни работни места до 2030 г., въпреки че се очаква въздействието да бъде различно за различните професии, сектори и региони. Работни места ще бъдат създадени предимно в групата на средните умения, което може да способства за ограничаване на тенденциите за поляризация на пазара на труда. Екологичният преход обаче няма да засегне всички европейци еднакво и ще има отрицателно въздействие върху някои от тях, което предполага загуба на работни места и реструктуриране в някои сектори (особено в секторите за добив на ресурси и в енергоемките сектори), както и увеличаване на натиска върху доходите на домакинствата. Освен това в много сектори за съществуващите работни места ще е необходимо да бъдат усвоени допълващи умения в подкрепа на екологичния преход. Тези промени могат да се окажат предизвикателство, особено за най-уязвимите групи и за някои региони, особено за тези, които са засегнати от индустриалния преход или от промените в моделите на потребление, както и за въгледобивните региони. В същото време много дейности, свързани с прехода към по-кръгова икономика, имат значителен потенциал да допринесат за социалната икономика и за създаването на работни места на местно равнище. Повишаването на квалификацията, преквалификацията и подпомагането на прехода към нова работа ще бъдат от съществено значение за преодоляването на тези предизвикателства. Това може да осигури на хората подходящи умения и да способства за бързо преразпределение на работната сила, което допринася за повишаване на ефективността, производителността и заплатите. Както е обявено в Европейската програма за умения, ще бъдат засилени мониторингът на екологизирането на професиите и определянето на типа адаптиране на уменията, което е необходимо за конкретни професии и сектори. Енергийната бедност е все по-често срещана форма на бедност и изисква целенасочени мерки.

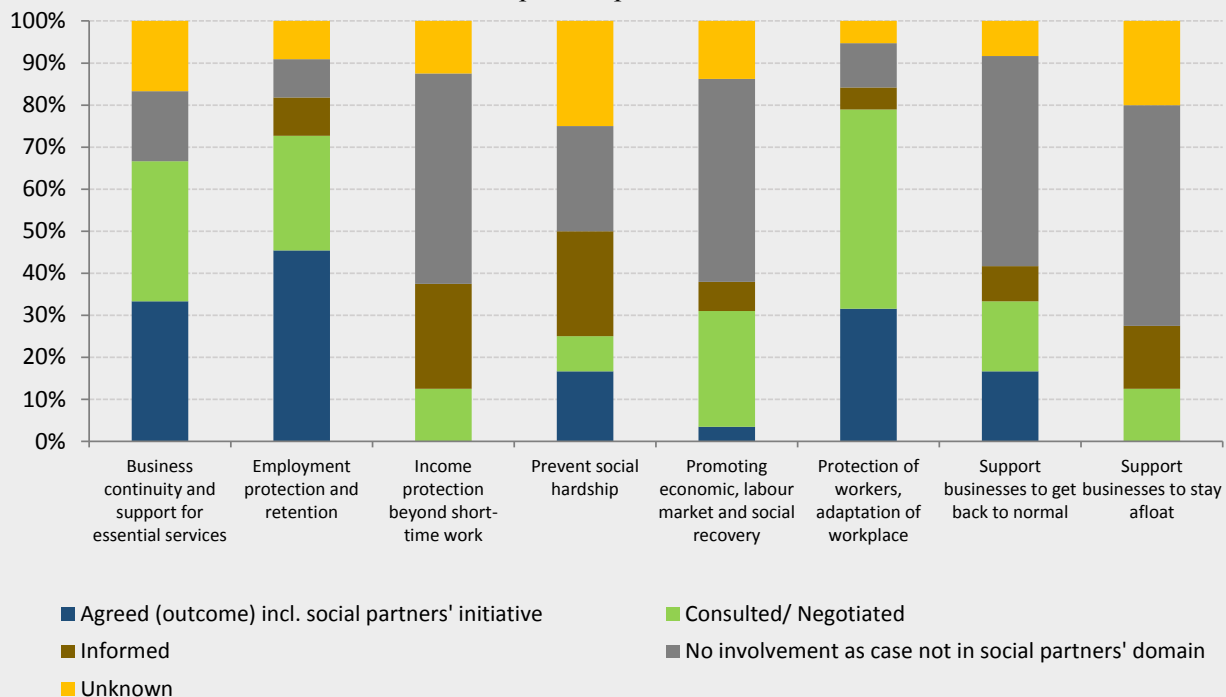
Енергийната бедност е все по-разпространяваща се форма на бедност, изискваща целенасочени мерки Днес енергийната бедност засяга не по-малко от 34 милиона души в ЕС, като около един от всеки пет души с доходи под прага на бедността съобщава, че не може да осигури достатъчно отопление в дома си. През октомври 2021 г. Комисията прие Съобщение относно *справянето с нарастващите цени на енергията*¹¹, в което справедливите системи за данъчни облекчения, целенасочените мерки за подпомагане на доходите и приобщаващите политики за обновяване са определени като ключови елементи на набора от мерки за смекчаване на енергийната бедност и преодоляване на непосредственото въздействие на неотдавнашните увеличения на цените. За да бъде социално справедлив, екологичният преход трябва да включва съпътстващи мерки в областта на заетостта, уменията и социалната политика, с които да се отговори на предизвикателството. През декември 2021 г. Комисията предложи препоръка на Съвета относно социалните и трудовите аспекти на прехода в областта на климата.

Висококачественото и ефективно участие на социалните партньори е предпоставка за доброто функциониране на европейската социална пазарна икономика, чрез което се осигуряват по-устойчиви и приобщаващи резултати от политиката. Повече от половината от всички мерки в областта на активните политики по заетостта и защитата на доходите, въведени след избухването на пандемията, са договорени или съгласувани с организациите на социалните партньори. В насоките за заетостта се отправя призив към държавите членки да осигурят навременното и пълноценно участие на социалните партньори в разработването и прилагането на реформи и политики в областта на заетостта, социалната сфера и, когато е уместно, в областта на икономиката, включително чрез подкрепа за повишаване на техния капацитет. В съответствие с националните практики и институционални рамки целта на взаимодействието със социалните партньори на всички равнища е да се подобри начинът на структуриране на реформите и да се гарантира ангажираност с тях. Като цяло качеството на участието на социалните партньори в националните политики по заетостта и социалните политики се запазва стабилно или леко се подобрява през последните години, но все още се различава значително в отделните държави членки. Участието на организациите на гражданското общество също е важно и способства за това. Това е особено важно в момент, когато е необходим широк консенсус, за да се осигури стабилно възстановяване и подкрепа за екологичния и цифровия преход. Занапред адекватното участие на социалните партньори и организациите на гражданското общество в изпълнението на плановете за възстановяване и устойчивост ще бъде важно, за да се гарантира успешното изпълнение на планираните мерки.

¹¹ Съобщение на Комисията „Справяне с нарастващите цени на енергията: набор от мерки за действие и подкрепа“, [COM \(2021\) 660 final](#).

Социалните партньори изиграха ключова роля в стратегията за възстановяване от свързаната с COVID-19 криза

Форма на ангажираност на социалните партньори в разработването на мерки на политиката, приети през 2021 г.

Повече от половината от всички мерки в областта на непрекъснатостта на дейността, защитата и запазването на заетостта, адаптирането на работните места и защитата на доходите, приети през 2021 г., са договорени или съгласувани със социалните партньори.

Качеството на участието се различава значително в отделните държави членки

Бележки: На фигурата са показани 184 случая на законодателни актове или препоръки и тристранни споразумения в периода 1 януари – 13 септември 2021 г. Източник: Eurofound (2021 г.), база данни COVID-19 EU PolicyWatch.

Резултатите в системата на образованието остават силно зависими от социално-икономическата среда. COVID-19 оказва силен натиск върху системите на държавите членки за образование и обучение. Делът на преждевременно напускащите системата на образованието и обучението продължава да намалява по време на пандемията, макар и с по-бавни темпове, и все още има значителни разлики между отделните държави. Първите проучвания и анкети показват значителни щети върху учебния процес в някои държави членки по време на пандемията, като особено засегнати са учениците с по-нисък социално-икономически статус или с мигрантски произход извън ЕС. Освен неравния достъп до цифрово образование онлайн, ученето е възпрепятствано от по-малко подкрепящата учебна среда в домашни условия например. Независимо от пандемията, социално-икономическият или мигрантският произход на учениците също остава силен фактор за равнището на техните цифрови умения. По отношение на основните умения, след известен напредък в миналото, делът на 15-годишните ученици с незадоволителни резултати отново се увеличава. Това подчертава значението на осигуряването на качествено образование от най-ранна възраст. Въпреки увеличаването на дела на завършилите висше образование, в повечето държави членки социалните различия по отношение на участието във висшето образование продължават да се предават между поколенията. Съществуващите несъответствия в уменията също така подчертават необходимостта от засилване на адекватността на образованието за пазара на труда и от по-нататъшно увеличаване на участието във висшето образование, по-специално в сектори с нарастващо търсене като информационните и комуникационните технологии (ИКТ) и науките, технологиите, инженерството и математиката (НТИМ). Предотвратяването и намаляването на неравенството в образователните резултати, свързано със социално-икономическия или мигрантския произход, е от основно значение за осигуряването на равни възможности за всички, което има благоприятен ефект върху равнището на индивидуалните умения и потенциала за растеж на икономиката.

Неравенствата в образованието може да са причина за различен старт на пазара на труда и за различни перспективи за професионална реализация

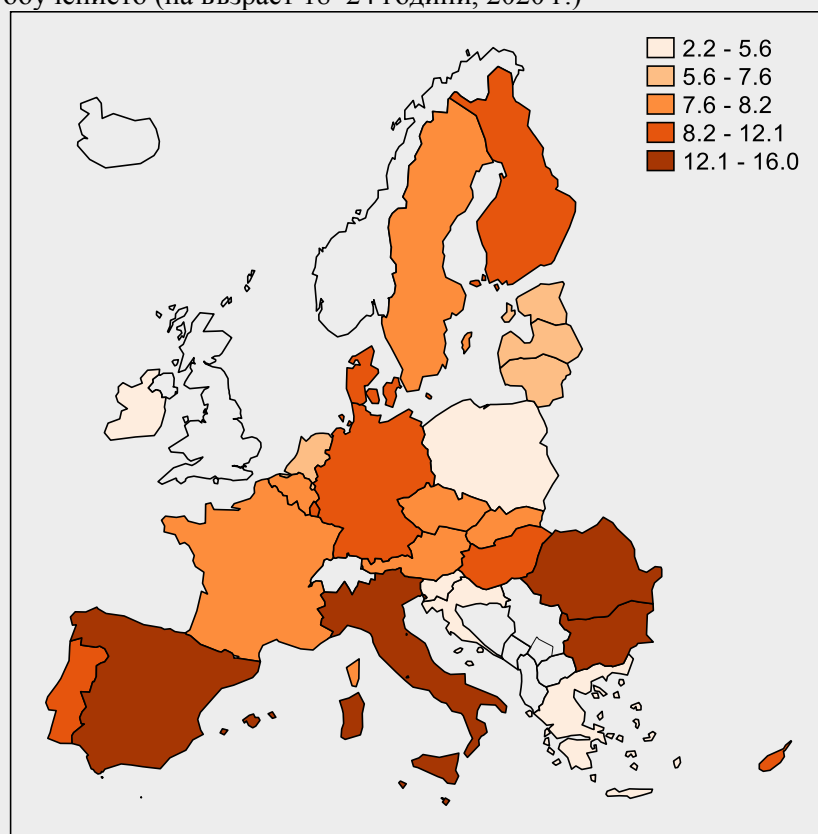
**26,6 процент
ни пункта
разлика** в

**уменията за
четене** между
учениците от
долната и
горната четвърт
на индекса на
икономическия,
социалния и
културния статус

**Социално-
икономически
ят или
мигрантският
статус на
учениците
предопределя в
голяма степен
нивото на
техните
цифрови
умения**

**За младите
хора, родени
извън ЕС, е
почти три
пъти по-
вероятно да
напуснат
училище преди
завършване**

Преждевременно напускащи системата на образованието и обучението (на възраст 18–24 години, 2020 г.)

Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Източник: Евростат LFS EDAT_LFSE_02. © EuroGeographics за административните граници.

Развитието на уменията на възрастните все още е далеч от стандартните практики в целия ЕС, като различията между отделните държави са големи, а пандемията оказва сериозно въздействие; чрез водещата цел на ЕС до 2030 г. ще се подкрепят по-нататъшните усилия, необходими в това измерение. Поради това сериозно предизвикателство остава гарантирането, че работната сила притежава необходимите умения за бъдещите пазари на труда. Прогнозите по отношение на уменията показват промяна в профила на уменията на пазара на труда вследствие на бързите технологични промени, включително поради екологичния и цифровия преход, както и по-нататъшен упадък на нискоквалифицираните професии. Това поражда спешна нужда от повишаване на квалификацията и от преквалификация. В този контекст водещата цел на ЕС по отношение на ученето за възрастни (през предходната година) беше определена на 60% в сравнение с 37,4% през 2016 г. Участието на възрастни в учебни дейности при нискоквалифицираните лица и мигрантите остана значително под средното равнище. Увеличаването на участието на възрастни в учебни дейности изисква интегриран подход, чрез който различните пречки да бъдат преодолени по последователен начин, включително чрез проучване и прогнозиране на уменията в партньорство със съответните заинтересовани страни. Това предполага съчетаването на финансова подкрепа за преките разходи, като например индивидуални права на обучение, с платен отпуск за обучение и услуги за професионално ориентиране, както и преглед на възможностите за обучение с гарантирано качество и информация за валидирането и сертифицирането на уменията.

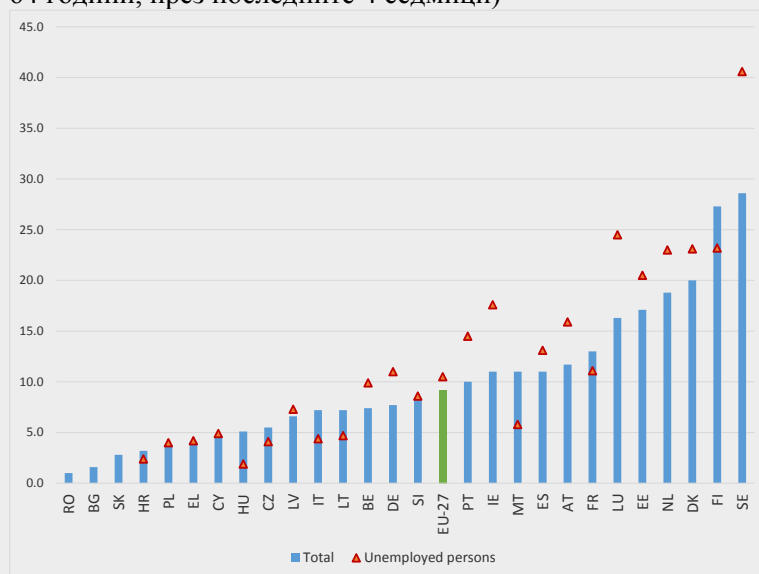
Повишаването на квалификацията и преквалификацията на работната сила е от първостепенно значение за улесняване на преминаването от едно работно място на друго и за подпомагане на екологичната и цифровата трансформация

9,2%
от възрастните са
участвали в
учебни дейности
(през последните
4 седмици) в ЕС през
2020 г.

От тях само **3,4%** са
нискоквалифицира
ни възрастни

89%
от възрастните в
ЕС са единодушни,
че по-добрите
финансови условия
биха насърчили
участието в
обучение

Участие в учебни дейности за възрастни за цялото население и за безработните през 2020 г. (в %, 25–64 години, през последните 4 седмици)

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [trng_ifse_02]

Държавите – членки на ЕС, отбелязаха ограничен напредък в осигуряването на основни цифрови умения за възрастните, а по отношение на усъвършенстваните цифрови умения са необходими значителни допълнителни усилия. Пандемията доведе до значително увеличаване на търсенето на цифрови умения на всички равнища като универсално изискване в много професии и сектори. Последните налични данни от 2019 г. за водещия показател от набора социални показатели показват, че само 56 % от възрастните имат поне основни цифрови умения. Показателят също така показва липса на сближаване между държавите членки и много бавен напредък от 2014 г. насам. Цифрови умения (на необходимото равнище) се изискват за над 90 % от настоящите работни места и в почти всички сектори на икономиката. Напредъкът в тази област е от съществено значение, за да може ЕС да отговори на нарастващата необходимост от цифрови умения за ежедневно участие в обществения живот, както и на специфичната необходимост от специалисти по ИКТ в икономиката.

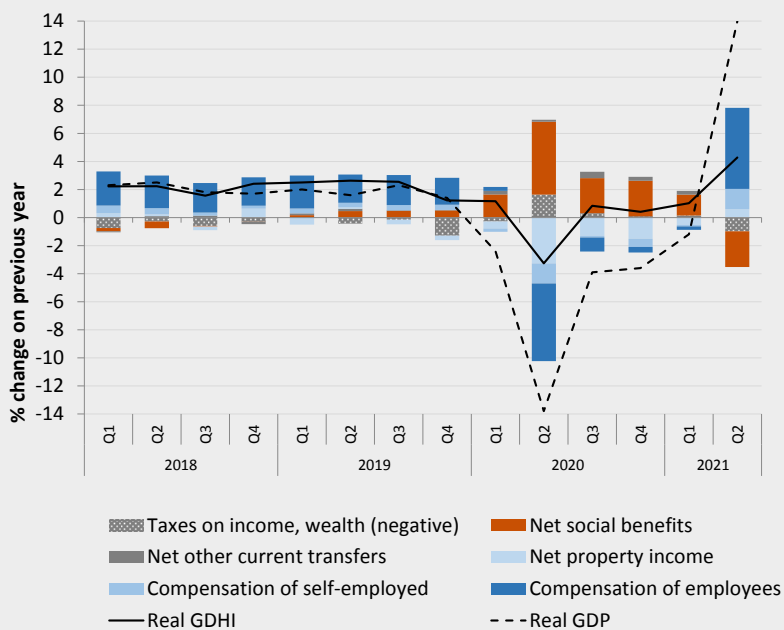
Въпреки кризата, свързана с COVID-19, през 2020 г. съвкупните доходи на домакинствата останаха като цяло стабилни на осреднена база в държавите – членки на ЕС, благодарение на изключително бързите ответни мерки на политиката на равнище държави членки и на равнище ЕС. С избухването на пандемията доходите на домакинствата рязко намаляха през второто тримесечие на 2020 г., но се възстановиха до края на годината и като цяло останаха стабилни между 2019 г. и 2020 г. Най-голям беше спадът на възнагражденията при наетите лица, като при самостоятелно заетите лица и при нетните доходи от собственост също бяха отбелязани големи спадове. През цялата 2020 г. нетните социални обезщетения допринесоха съществено за общия доход и имаха основна роля за смекчаването на общия спад на доходите на домакинствата през второто тримесечие, като до известна степен бяха подкрепени и от корекциите на данъците върху доходите и имуществото. На фона на спада на реалния БВП с 6 % на годишна база тази стабилност на съвкупните доходи на домакинствата през 2020 г. свидетелства за ефективността на извънредните дискреционни политики, въведени с цел смекчаване на социалното въздействие на кризата, но също и за автоматичното стабилизиращо действие на системите за социална закрила и данъчно облагане. През второто тримесечие на 2021 г. реалният БВП, така и възнагражденията на наетите лица нараснаха бързо, с приблизително същия темп, с който се бяха свили година по-рано. Като цяло реалният брутен располагаем доход на домакинствата (БРДД) през това тримесечие нарасна повече, отколкото се беше свил година по-рано, също и благодарение на това, че нетните социални обезщетения намаляваха по-бавно от другите източници на доход.

Въпреки кризата, свързана с COVID19, през 2020 г. съвкупните доходи на домакинствата останаха като цяло стабилни на осреднена база в държавите – членки на ЕС

Неравенствата на доходите (S80/S20) леко намаляха или останаха стабилни в повечето държави членки

Делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), остана стабилен – около един на пет души през 2020 г. в ЕС

Ръст на БВП, ръст на реалния брутен располагаем доход на домакинствата и основните му компоненти (ЕС-27)

Източник: Евростат, национални сметки [nasq_10_nf_tr] и [namq_10_gdp]. Бележки: вж. основната част на доклада.

Системите за социална закрила помогнаха да се преодолее кризата, свързана с COVID-19, без да се увеличат значително рисковете от бедност или неравенството по отношение на доходите. През периода 2019–2020 г. делът на изложените на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ) и всеки от компонентите на този показател, както и общото неравенство по отношение на доходите останаха като цяло стабилни в повечето държави членки¹². Това отразява влиянието на системите за данъчно облагане и за подпомагане, както и въздействието на голямата публична подкрепа, включително чрез схеми за съкратено работно време и други мерки за запазване на работните места, въведени или разширени по време на кризата, свързана с COVID19, особено за уязвимите групи. Предварителните оценки на разходите за социална закрила през 2020 г. за 20 държави членки¹³ сочат безпрецедентни равнища и големи увеличения в сравнение с 2019 г. Въпреки някои временни мерки за подобряване на достъпа до (адекватна) социална закрила, в много държави все още са наблюдават слабости, по-специално по отношение на работниците с нестандартна форма на заетост и самостоятелно заетите лица. Някои структурни реформи са обявени в националните планове, представени от държавите членки в изпълнение на Препоръката на Съвета от 2019 г. относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила¹⁴.

¹² Които отразяват също така експресните оценки на Евростат за 2020 г. относно равнището на риск от бедност и тенденциите в неравенството по отношение на доходите.

¹³ Евростат, [Предварителни оценки – Социална закрила – Евростат \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&code=sdg_8_10_10_10_10), обхващащи BE, BG, CZ, DE, DK, EE, IE, FR, HR, IT, CY, LV, LT, HU, MT, AT, PL, PT, SI и SE.

¹⁴ [Препоръка на Съвета 2019/C 387/01 от 8 ноември 2019 г.](https://www.consilium.europa.eu/media/146644/main/attachment/data/file/146644)

Въпреки това рисковете от бедност и социално изключване остават високи за някои групи от населението, и по-специално за семействата с деца (особено за самотните родители), хората с увреждания, родените извън ЕС и ромите. Бедността сред домакинствата с много нисък интензитет на икономическа активност се е увеличила през последното десетилетие. В повечето държави членки децата са изложени на бедност (включително трайна бедност) в по-голяма степен, отколкото възрастното население. По-малко вероятно е децата, които израстват в бедност или в социално изключване, да се справят по-добре в училище, да се радват на добро здраве и да реализират пълния си потенциал по-късно в живота. В плана за действие по Европейския стълб на социалните права е залегнала допълнителна амбиция към водещата цел на ЕС за намаляване на бедността до 2030 г., а именно до 2030 г. да се намали с поне 5 милиона броят на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване. В някои държави членки процентът на ИРБИ за децата, отглеждани от самотен родител или в семейства с повече от 3 деца, или с мигрантски или ромски произход, е до три пъти по-висок, отколкото при другите деца. С препоръката на Съвета от 14 юни 2021 г. беше създадена Европейска гаранция за децата именно с цел да се предотврати и противодейства на социалното изключване на децата, като се гарантира достъпът до набор от ключови услуги. Хората, родени извън ЕС, също са изложени в по-голяма степен на риск от бедност или социално изключване. Голяма част от ромите живеят под националния праг на бедността. Равнището на прекомерни разходи за жилище намаляваше трайно в целия ЕС преди кризата, но положението остава критично за хората под прага на бедността. През 2020 г. около една десета от населението в ЕС живее в домакинства, които изразходват 40 % или повече от своя (приравнен) разполагаем доход за жилище. Делът на прекомерно високите разходи за жилище е значително по-голям сред населението, изложено на риск от бедност, със значителни разлики между държавите членки.

Въздействието на социалните трансфери за намаляването на бедността е стабилно в ЕС-27 от 2015 г. насам, но непосредствено преди кризата се наблюдаваха различия.

Средно в ЕС социалните трансфери (с изключение на пенсиите) доведоха до намаляване на дела на хората, изложени на риск от бедност, с около една трета. Въпреки това съществуват значителни разлики между държавите членки, които варират от около 16 % до над 50 %. В периода 2019–2020 г. разликите между държавите членки се задълбочиха. Съществуват значителни разлики по отношение на обхвата на социалната закрила, по-специално сред работниците с нестандартни форми на заетост и самостоятелно заетите лица, докато обезщетенията за минимален доход за населението в трудоспособна възраст като процент от прага на бедността спаднаха в почти всички държави членки през 2019 г. За 12 държави членки равнищата на минималния доход са значително под 60% от прага на бедност. През 2022 г. Комисията възнамерява да предложи препоръка на Съвета относно минималния доход, за да подкрепи и допълни ефективно политиките на държавите членки.

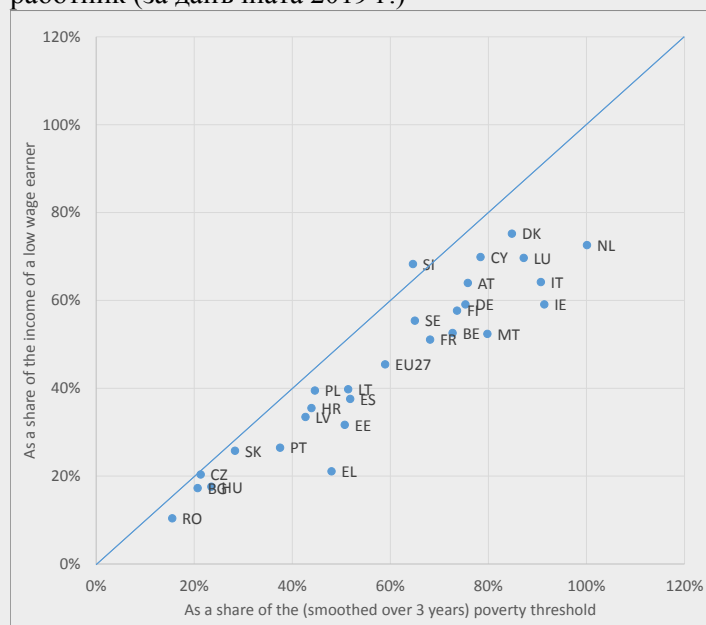
Адекватността на мрежите за социална сигурност се различава в отделните държави членки

Обезщетенията за минимален доход като процент от прага на бедност са намалели в 16 държави членки през периода 2018–2019 г.

Обезщетенията за минимален доход бяха **по-малко от половината от прага на бедност** в една трета от държавите членки през 2019 г.

Ефектът на социалните трансфери за намаляване на бедността варира **между 16% и 52%** в различните държави членки.

Нетен доход на получателите на минимален доход като процент от прага на риска от бедност (изгладен за период от три години) и от дохода на нископлатен работник (за данъчната 2019 г.)

Източник: Изчисления на ГД „Заетост, социални въпроси и приобщаване“ въз основа на микроданни от EU-SILC. Бележка: Данните за Ирландия отразяват данъчната 2020 г. по отношение на обезщетенията за минимален доход. За Ирландия, Италия, Люксембург и Латвия прагът за ИРБИ по SILC 2020 все още не е наличен. Графиките се отнасят за семейните без деца. Нетният доход на получателите на минимален доход може да включва и други видове обезщетения (например обезщетения за жилищно настаняване), различни от минималния доход. Разглежданият показател за работещите е по-висок от 50%, от средната работеща сила и работещите по време на работата.

Независимо от пандемията, първоначалните данни сочат, че през 2020 г. равнището на недовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи е като цяло стабилно в повечето държави членки, но разликите между тях са значителни. Някои групи, като например хората, живеещи в домакинства с ниски доходи или хората с мигрантски произход, е по-вероятно да са уязвими поради недовлетворени медицински потребности, въпреки че степента на разликите с общото население е различна в отделните държави членки. Възможно е все още да има трудности, свързани с отлагането на медицински процедури и значителното прекъсване на рутинните грижи за пациентите, във връзка и с недовлетворените медицински потребности, които са били по-значителни в началото на кризата, свързана с COVID-19. Избухването на пандемията изведе на преден план необходимостта от укрепване на устойчивостта, качеството и достъпността на здравните грижи.

Очаква се застаряването на населението да доведе до силен ръст на търсенето на услуги за дългосрочни грижи. През 2019 г. средно 26,6 % от хората в ЕС на възраст 65 или повече години, живеещи в частни домакинства, са имали нужда от дългосрочни грижи. Укрепването на достъпа до професионални дългосрочни грижи е важно за осигуряването на социална справедливост и равенство между половете, като наред с това предоставя възможност за създаване на работни места. Висококачествените услуги за домашни грижи и за дългосрочни грижи в общността са важни, за да се осигури на всички достъпна алтернатива на грижите в домовете за стари хора. Домакинствата, които се нуждаят от дългосрочни грижи, често имат ограничен достъп до професионални услуги за домашни грижи, тъй като нямат достатъчно средства, за да си ги позволят, или такива услуги просто липсват. През 2019 г. 46,5 % от хората в ЕС на възраст 65 или повече години със сериозни затруднения при полагането на грижи за себе си или при извършването на домакински дейности съобщават, че са имали неудовлетворена нужда от помощ за такива дейности. Тази липса на помощ е значително по-силно изразена при хората от квинтила с най-ниски доходи. Липсата на достъп до професионални грижи може да доведе до неудовлетворени нужди от грижи или до обременяване на лицата, полагащи неформални грижи (предимно жени), които поемат най-голяма част от грижите. Като цяло адекватността на социалната закрила по отношение на нуждите от дългосрочни грижи варира значително в различните държави членки, а нуждаещите се могат да бъдат изправени пред необходимостта да платят скъпо от джоба си за официални дългосрочни грижи, дори след получаване на социални помощи.

Демографските промени продължават да създават дългосрочни трудности пред пенсионните системи. Адекватността на пенсиите през 2020 г. като цяло се запазва непроменена. Разликата в пенсиите на жените и мъжете остава голяма, въпреки постепенното ѝ свиване през последните десет години. Необходим е широк набор от политически мерки, обхващащи политиките в областта на пенсиите, пазара на труда и здравеопазването, за успешно справяне с предизвикателствата, пред които са изправени пенсионните системи, и за укрепване на адекватността. Реформите следва да са насочени към изграждане на приобщаващи пенсионни системи, които предоставят адекватен достъп както на мъжете, така и на жените, а също и на хората с различни видове договори и икономически дейности, като същевременно осигуряват адекватни доходи в напреднала възраст и запазват устойчивостта на публичните финанси.

Държавите членки следва да предприемат действия за преодоляване на предизвикателствата в сферата на заетостта, уменията и социалната политика, установени в рамките на настоящия съвместен доклад за заетостта. В представения в доклада анализ са подчертани редица приоритетни области за действия чрез политиката. Тези действия следва да имат за цел да се насърчава приобщаващо възстановяване чрез подпомагане на създаването на работни места, улесняване на прехода от безработица към заетост и между отделните сектори, подобряване на икономическата и социалната устойчивост и гарантиране на справедлив екологичен преход и цифров преход, като същевременно се постигне напредък към водещите цели на ЕС за 2030 г. в областта на заетостта, уменията и намаляването на бедността.

В съответствие с насоките за заетостта държавите членки се приканват:

- да осъществят постепенен преход от извънредни към възстановителни мерки на пазарите на труда и да предприемат мерки за насърчаване на по-голямо участие на пазара на труда и за активизиране на най-засегнатите от пандемията работници;
- да разработят пакети от съгласувани политики за стимулиране на наемането на работа и на прехода, както и мерки за повишаване на квалификацията и за преквалификация, а също и за увеличаване на подкрепата от службите по заетостта за преминаването от едно работно място на друго в съответствие с препоръката на Комисията за ефективна активна подкрепа за заетостта (ЕАПЗ);
- да повишат ефективността и ефикасността на активните политики по заетостта и на публичните служби по заетостта, включително чрез инвестиции в цифрова инфраструктура и услуги (като се гарантира достъпността им), прогнозиране и проучване на уменията (свързано и с екологичния преход и цифровия преход), системи за профилиране, и подходящо обучение на персонала;
- да подобряват перспективите на младите хора на пазара на труда чрез насърчаване на приобщаващо и качествено професионално образование и обучение и висше образование, предлагане на целенасочена подкрепа от службите по заетостта (включително наставничество, професионално ориентиране и консултиране), насърчаване на самостоятелната заетост, както и подкрепа за качествени стажове и чиракуване (особено в МСП) в съответствие с укрепената гаранция за младежта;

- да гарантират равенството на половете и да засилят участието на жените на пазара на труда, включително чрез политики за осигуряването на равновесие между професионалния и личния живот, осигуряване на достъпни и качествени дългосрочни грижи и на образование и грижи в ранна детска възраст и гарантиране на достъпа на родителите и на други лица с отговорности за полагане на грижи до семейни отпуски и гъвкави схеми на работа, като същевременно се насърчава балансираното използване на тези права от жените и мъжете;
- да подобряват резултатите от обучението и да намаляват неравенствата в образованието и обучението, да разширяват достъпа до висше образование (особено за групите в неравностойно положение), да предотвратяват преждевременното напускане на системата на образованието и обучението, да увеличат още повече участието във висшето образование и адекватността на висшето образование за пазара на труда със специален акцент върху сектори като ИКТ и НТИМ;
- да инвестират в преквалификацията и повишаването на квалификацията на възрастните, по-специално в необходимите за екологичния и цифровия преход умения, като укрепват разпоредбите относно индивидуалните права на обучение, по-специално предоставяни по целесъобразност чрез индивидуални сметки за обучение и платени отпуски за образование и обучение, подкрепят широкомащабни публично-частни партньорства с участието на много заинтересовани страни в рамките на Пакта за умения и Коалицията за цифрови умения и работни места, като предоставят по-големи стимули на предприятията и работниците да се ангажират с повишаване на квалификацията и с преквалификация, като инвестират в инфраструктура и оборудване, включително цифрово;
- да повишават цифровите умения на учениците и възрастните и да осигуряват повече таланти специалисти по цифрови технологии за пазара на труда чрез разработване на екосистеми за цифрово образование и обучение, подкрепени от ключови фактори като високоскоростна свързаност за училищата, оборудване и обучение на учители, да подпомагат институциите с ноу-хау в областта на цифровизацията със специално внимание върху приобщаването и намаляването на цифровото разделение;
- да извършат реформа в нормативната уредба на пазара на труда, както и в данъчните и осигурителните системи, за да се гарантира, че сегментацията на пазара на труда ще намалее и ще се способства за създаването на качествени работни места, да гарантират достъпа на работниците в нестандартни форми на заетост и самостоятелно заетите лица до адекватна социална закрила в съответствие с препоръката на Съвета относно достъпа до социална закрила;

- да гарантират, че работната среда е безопасна, здравословна и добре адаптирана към постпандемичните изисквания, както и да осигурят гъвкави схеми на работа;
- да гарантират социалната справедливост на процеса на преход;
- да насърчават колективното договаряне, социалния диалог и участието на социалните партньори, включително във връзка с изпълнението на плановете за възстановяване и устойчивост;
- да осигурят на всички деца, изложени на риск от бедност или социално изключване, достъп до безплатно и ефективно здравеопазване, образование и грижи в ранна детска възраст, образование и дейности в училище, ефективен достъп до здравословно хранене и подходящи жилищни условия в съответствие с препоръката за създаване на гаранция за децата;
- да инвестират в адекватни и устойчиви системи за социална закрила за всички, включително схеми за минимален доход, като подкрепят реформите, насочени към поддържането и увеличаването на равнищата на закрила и подобряват закрилата на лицата, които не са обхванати или са обхванати в недостатъчна степен; да подобряват адекватността на обезщетенията, прехвърляемостта на правата, достъпа до качествени услуги и да подпомагат интеграцията на трудоспособните лица на пазара на труда; да укрепват предоставянето на качествени, достъпни и устойчиви услуги за дългосрочни грижи; да оценяват въздействието на политиките върху разпределението;
- да осигурят приобщаващи и устойчиви пенсионни системи, които предоставят адекватен достъп както за мъжете, така и за жените, и за хората с различни видове договори и икономически дейности, като същевременно с това гарантират адекватен минимален доход в напреднала възраст;
- да предприемат мерки за справяне с бездомничеството като най-крайната форма на бедност, да насърчават инвестициите в обновяването на жилищни сгради и социални жилища, както и интегрираните социални услуги; да облекчат достъпа до качествени и достъпни жилища, социални жилища или помощи за жилищно настаняване, когато е целесъобразно;
- да инвестират в капацитета на здравната система, включително в първичната помощ, координацията на грижите, здравния персонал и електронното здравеопазване. Да намалят преките плащания, да подобряват покритието на здравното осигуряване и да насърчат повишаването на квалификацията и преквалификацията на здравните работници.

Финансирането от ЕС, включително чрез Европейския социален фонд плюс, Европейския фонд за регионално развитие и Механизма за възстановяване и устойчивост, помага на държавите членки да активизират действията чрез политиката в тези области.

Цялостното и амбициозно изпълнение на реформите и инвестициите, предвидени в националните планове за възстановяване и устойчивост, ще бъде от първостепенно значение за осигуряването на ефективна подкрепа за възстановяването и за осъществяването на справедлив екологичен преход и цифров преход. Това ще допринесе за преодоляване на трудностите в областта на заетостта, уменията и социалната политика, посочени в специфичните за всяка държава препоръки в рамките на европейския семестър. Мерките, свързани с тези области на политиката, които са предвидени в националните планове и вече са одобрени от Съвета, възлизат на приблизително 135 млрд. евро, което е около 30 % от общия размер на финансовите средства, предоставени за тези одобрени планове, и ще допринесат значително за прилагането на принципите на Европейския стълб на социалните права.

ПРЕГЛЕД НА ТЕНДЕНЦИИТЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА И В СОЦИАЛНАТА СФЕРА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

1.1. Тенденции на пазара на труда

Укрепва възстановяването на пазара на труда, като заетостта на тримесечна база вече достига равнищата отпреди кризата. През третото тримесечие на 2021 г. общият брой на заетите лица в ЕС достигна 209,9 милиона¹⁵. Това е с 4,3 милиона повече, отколкото през третото тримесечие на 2020 г. и с 0,1 милиона над пика през четвъртото тримесечие на 2019 г. След достигане на ниска стойност от 71,5% през второто тримесечие на 2020 г., равнището на заетост (при хората между 20 и 64 г.) се възстанови частично до 73,5% през третото тримесечие на 2021 г., което е малко над пика от 73,4%, през четвъртото тримесечие на 2019 г. На годишна база равнището на заетост в ЕС през 2020 г. беше 72,4%, което е с 0,8 процентни пункта под стойността за 2019 г. (73,2%). В някои икономически дейности равнищата на заетост остават значително по-ниски, отколкото преди кризата. По-специално в търговията на едро и дребно, транспорта, хотелиерството и ресторантьорството през третото тримесечие на 2021 г. все още има 1,2 млн. наети лица по-малко в сравнение с четвъртото тримесечие на 2019 г. (намаление от 2,4%), следвани от преработващата промишленост с 0,8 милиона наети лица по-малко (намаление от 2,6%). За разлика от това в сектори като строителството и информацията и комуникациите равнищата на заетост вече се възстановиха до стойностите отпреди пандемията¹⁶. Като цяло се очаква заетостта да нарасне с 0,8% през 2021 г. и с 1% през 2022 г., преди леко да се уравни до 0,6% през 2023 г.¹⁷ Целта на ЕС за заетост на най-малко 78% от населението на възраст 20–64 години до 2030 г. отразява съвместен ангажимент за приобщаващо и богато на работни места възстановяване (вж. раздел 1.4).

¹⁵ Данните за общата заетост са от националните сметки (вътрешна концепция) и кода за онлайн данни на Евростат [namq_10_re]; други данни от проучването на работната сила. В целия доклад са използвани сезонно изгладени тримесечни стойности.

¹⁶ Вж. Европейска комисия (2021), Labour Market and Wage Developments in Europe Annual Review (Годишен преглед на пазара на труда и развитие в сферата на трудовите възнаграждения в Европа, 2021 (Кат. № KE-BN-21-001-EN-N).

¹⁷ Европейска комисия (2021 г.), *Европейска икономическа прогноза, есен 2021 г.*, Институционален документ 160.

Същевременно, след първоначалния спад в условията на кризата, свързана с COVID-19, процентът на свободните работни места към момента се е увеличил до почти рекордни равнища¹⁸. Преди кризата, през четвъртото тримесечие на 2019 г., в ЕС-27 делът на свободните работни места в промишлеността, строителството и услугите беше 2,1%. Мерките за ограничаване на разпространението на пандемията и свързаното с тях преустановяване или забавяне на икономическите дейности доведоха до намаляване на процента на свободните работни места. През второто тримесечие на 2020 г. този показател спада до 1,6 % в ЕС-27, което е най-ниското равнище от първото тримесечие на 2016 г. насам. Оттогава той се увеличава, достигайки 2,4% през третото тримесечие на 2021 г. Макар да е нормално свободните работни места да реагират на цикличните колебания по-бързо от безработицата, тенденциите и информацията от проучванията (например на Европейска фондация за подобряване на условията на труд и живот) сочат необходимост от внимателно наблюдение на потенциалния недостиг на работна сила (вж. раздел 2.1).

Бързите ответни политически мерки помогнаха за ограничаване на въздействието върху пазара на труда в контекста на кризата, свързана с COVID-19.¹⁹ Пандемията предизвика криза в общественото здравеопазване с широкообхватни последици за икономическата дейност, пазарите на труда и обществото. Равнището на безработица (15–74 години) се увеличи от 6,6% през четвъртото тримесечие на 2019 г. (най-ниското равнище, регистрирано някога в ЕС-27) до 7,7% през третото тримесечие на 2020 г. В еврозоната беше отчетено малко по-високо равнище на безработица – 8,6% през третото тримесечие на 2020 г. (с 1,1 процентни пункта над стойността през четвъртото тримесечие на 2019 г.). Напоследък смекчаването на ограничителните мерки и провеждането на кампании за ваксиниране помогнаха да се задвижат отново икономиките на ЕС и допринесоха за намаляване на равнището на безработица до 6,9% през третото тримесечие на 2021 г. (7,6% в еврозоната). Предвид мащабите на въздействието на COVID-19 върху икономиката, увеличението на безработицата като цяло остава под очакваното. Това се дължи на мерките на политиката, въведени от държавите членки, включително с подкрепата на финансиране от ЕС (по-специално SURE, REACT-EU и Инвестиционната инициатива в отговор на коронавируса – ИИОК и ИИОК плюс), както и на факта, че някои хора напускат пазара на труда и остават неактивни, тъй като активното търсене на работа стана по-трудно. Последните месечни данни показват, че коефициентът на безработица продължава намалява и през ноември 2021 г. достигна 6,5% в ЕС (7,2% в еврозоната), доближавайки се до равнищата отпреди кризата. Между отделните държави членки обаче се наблюдават съществени различия (вж. раздел 2.1). Освен това през третото тримесечие на 2021 г. коефициентът на дълготрайната безработица в ЕС достигна 2,8% от активното население, като отбеляза умерено, макар и стабилно увеличение в сравнение с рекордно ниската си стойност през второто тримесечие на 2020 г. (2%).

¹⁸ Процентът на свободните работни места представлява съотношението между общия брой незаети длъжности, от една страна, и броя на заетите и незаетите длъжности, от друга. Евростат, код за онлайн данни: [ei_lm]v_q_r2].

¹⁹ За повече подробности вж. Заетост и социално развитие в Европа – годишен преглед за 2021 г. (на разположение на адрес: <https://op.europa.eu/s/tYkn>) и Пазар на труда и развитие в областта на трудовите възнаграждения в Европа – годишен преглед за 2021 г. (Кат. № KE-BN-21-001-EN-N).

Общият брой на отработените часове отбелязва частично възстановяване от резкия спад след избухването на пандемията, но все още е под равнищата отпреди кризата.

През третото тримесечие на 2021 г. този брой е 84,2 милиарда. Това е с 11,4 милиарда часа повече от рекордно ниското равнище през второто тримесечие на 2020 г. (72,8 милиарда), което се дължи до голяма степен на подобрените условия на пазара на труда, разширяването на възможностите за дистанционна работа и намаляването на тримесечните отсъствия от работа (от 19,3% от общата заетост през второто тримесечие на 2020 г. до 10% през третото тримесечие на 2021 г.). Това обаче е все още с почти 1,1 милиарда часа по-малко от пика, достигнат през първото тримесечие на 2019 г., изтъквайки все още ролята, която режимите на работа на непълно работно време и схемите за временно уволнение имат или са имали за много работници, заедно с ограниченията за уволнение, наложени от някои държави членки, за да се помогне за запазването на заетостта (вж. раздел 2.1). През последното десетилетие броят на отработените часове на наето лице в ЕС намалява бавно, но стабилно, като основните фактори за това са разширяването на работата на непълно работно време и други гъвкави форми на заетост (например договор без задължения за определен брой часове или работа по заявка в контекста на работата през платформа).

Избухването на пандемията от COVID-19 прекъсна положителната тенденция по отношение на относителния дял на икономически активните лица, наблюдавана през последните години. През 2020 г. равнището на активност в ЕС на лицата на възраст 20–64 години беше 77,8%, което е с 0,5 процентни пункта по-ниско, отколкото през 2019 г. Въпреки това през третото тримесечие на 2021 г. то се възстанови до 78,8%, достигайки стойностите, наблюдавани преди кризата. Зад съвкупната стойност се наблюдава увеличение при жените (до 73,3%, с 0,8 процентни пункта повече, отколкото през четвъртото тримесечие на 2019 г.), докато при мъжете се отчита същата стойност като през четвъртото тримесечие на 2019 г. (84,3%). Най-положителни резултати са регистрирани във възрастовата група 55–64 години, в която се отбелязва само лек спад в разгара на кризата, а данните за третото тримесечие на 2021 г. са над равнищата отпреди пандемията.

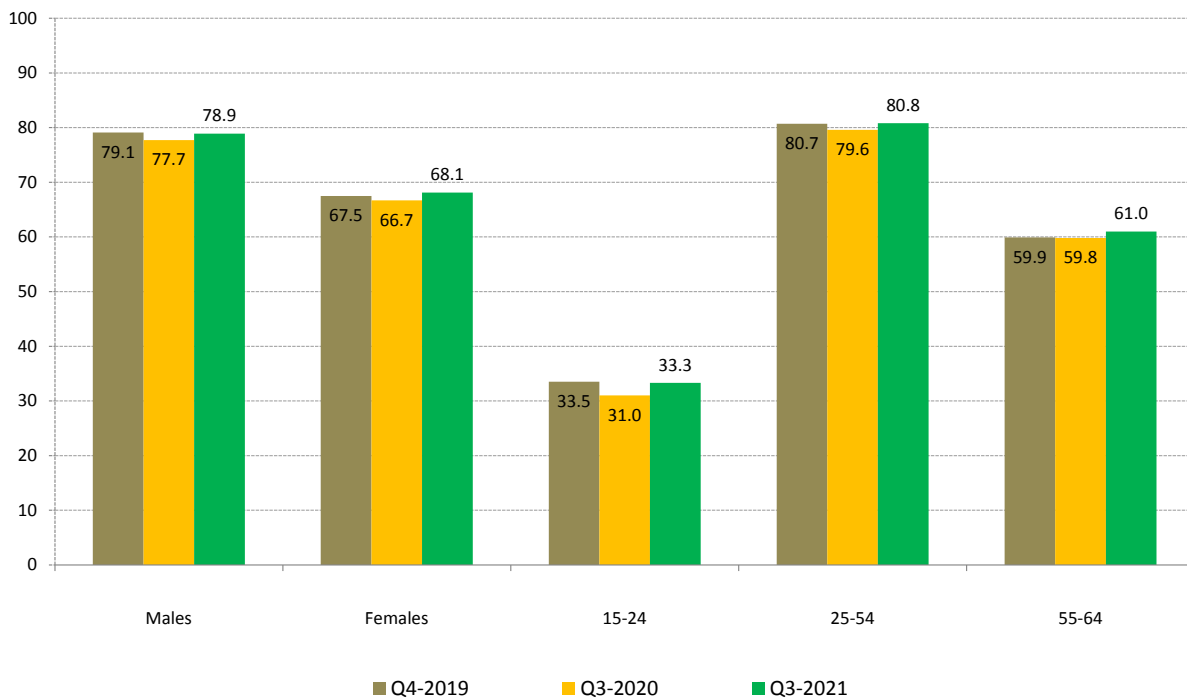
Макар че под въздействието на кризата, свързана с COVID-19, равнището на заетост при жените е намаляло в малко по-ограничена степен отколкото при мъжете, продължават да съществуват значителни различия между жените и мъжете. През 2020 г. равнището на заетост при жените (на възраст 20–64 години) се понижава до 66,9%, което е с 0,6 процентни пункта по-малко, отколкото през 2019 г., докато при мъжете то спада до 77,9% или с 1 процентен пункт под стойността му за предходната година. В тримесечно изражение равнището на заетост при жените спада от 67,6% през четвъртото тримесечие на 2019 г. до 66,0% през второто тримесечие на 2020 г., но се възстановява до 68,1% до третото тримесечие на 2021 г. През третото тримесечие на 2021 г. равнището на заетост при мъжете е 78,9%, което е с 0,2 процентни пункта под стойността през четвъртото тримесечие на 2019 г. Тези промени се изразяват в леко намаляване на разликата в заетостта между жените и мъжете – 10,8 процентни пункта през третото тримесечие на 2021 г. в сравнение с 11,7 процентни пункта през четвъртото тримесечие на 2019 г. (в годишно изражение съответно 11 процентни пункта и 11,4 процентни пункта през 2020 г. и 2019 г.). Въпреки тези данни кризата, предизвикана от COVID-19, може да е утежила съществуващите разлики при мъжете и жените, тъй като жените поемат по-голям дял от отговорностите за полагане на грижи и отбелязват по-рязък спад на отработените часове в сравнение с мъжете по време на ограничителните мерки.

Кризата оказва тежко въздействие върху резултатите, постигнати от младите хора на пазара на труда, въпреки че положението им се подобрява от края на 2020 г. насам. Равнището на младежката безработица в ЕС (15–24 години) достигна 17,1% през 2020 г., което е с 1,8 процентни пункта по-високо, отколкото през 2019 г. През третото тримесечие на 2021 г. равнището на младежката безработица беше 15,9%, т.е. с 1,1 процентни пункта по-високо, отколкото през четвъртото тримесечие на 2019 г., но с 2,5 процентни пункта под пика, достигнат през третото тримесечие на 2020 г. Като цяло около 3 милиона млади хора (15–24 години) са били безработни в ЕС през третото тримесечие на 2021 г., достигайки 4,7 милиона, когато се вземат предвид всички незаети с работа, учене или обучение (NEET) и 9-те милиона за по-широката възрастова група от 15–29 години. На тримесечна основа дялът на NEET за тази възрастова група в ЕС възлиза на 12,7% през третото тримесечие на 2021 г. (с 0,2 процентни пункта повече, отколкото през четвъртото тримесечие на 2019 г., но с 1,9 процентни пункта под пика през второто тримесечие на 2020 г.).

По-възрастните работници понасят по-добре въздействието на кризата, свързана с COVID-19, върху пазара на труда, отколкото други групи. Равнището на заетост сред по-възрастните работници (55–64 години) остава относително стабилно от избухването на COVID-19 насам. През третото тримесечие на 2021 г. то достига 61%, което е с 1,1 процентни пункта над равнището, наблюдавано през четвъртото тримесечие на 2019 г., като през последното десетилетие показва тенденция на постоянно нарастване. През третото тримесечие на 2021 г. равнището на заетост при пълнолетните между 25 и 54 години възлиза на 80,8%, достигайки същото ниво като през четвъртото тримесечие на 2019 г. Коефициентът на безработица в ЕС при хората на възраст 55–64 години се е увеличил умерено – от 5% през четвъртото тримесечие на 2019 г. до 5,4% през третото тримесечие на 2021 г.

Фигура 1: Въздействието на кризата върху заетостта е различно за различните възрастови групи

Равнища на заетост по пол и възрастова група в ЕС-27, сезонно, не календарно изгладени данни (в %)

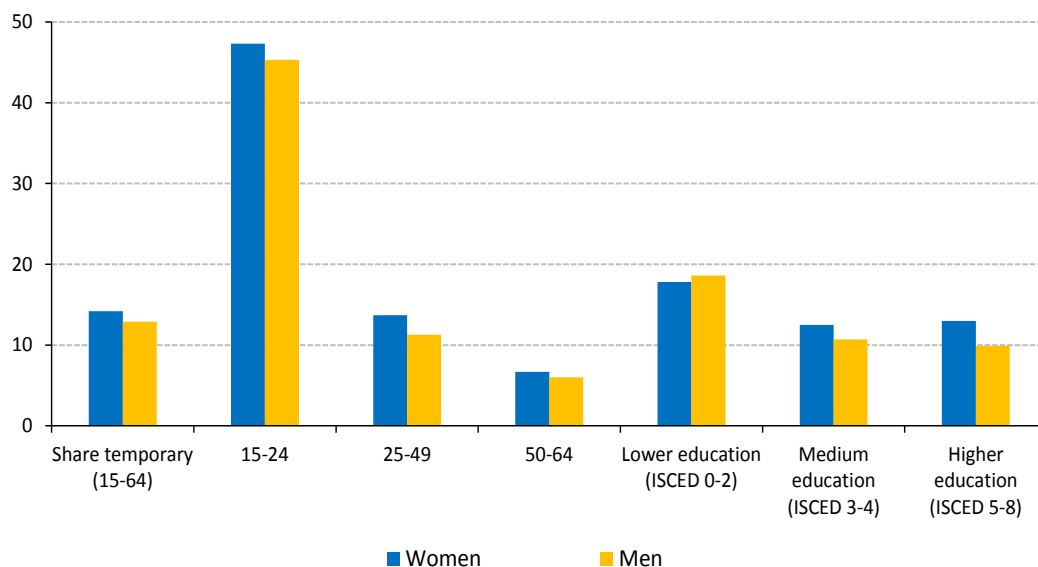
Бележка: Прекъсване в динамичните редове 1Т-2021.

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsi_emp_q].

Особено засегнати от кризата бяха работниците в нестандартни форми на заетост и самостоятелно заетите лица. От общия брой на наетите лица (на възраст 20–64 години) в ЕС през 2020 г. (161,6 млн.) около 19,9 млн. (12,4%) са били на временен трудов договор (с 1,3 процентни пункта под стойността, наблюдавана през 2019 г.). Около 21,3 милиона работници (20–64 години, сезонно изгладени) са били на временни договори през третото тримесечие 2021 г., което е все още с 0,8 милиона по-малко в сравнение с четвъртото тримесечие на 2019 г. Делът е много по-висок сред младите хора (15–24 години), отколкото сред останалата част от населението, и значително по-висок при нискоквалифицираните в сравнение със средно- и висококвалифицираните работници. Делът на заетите недоброволно на временен договор продължава да намалява (с 1,1 процентни пункта) в сравнение с 2019 г., като през 2020 г. достига 6,8 %. Делът на временните договори в общата заетост (20–64 години) се е увеличил от ниското равнище (10,1%) през второто тримесечие на 2020 г. до 11,2% през третото тримесечие 2021 г. Броят на хората, работещи на непълно работно време, нараства постоянно през 2020 г. В резултат на това делът на работниците на непълно работно време (20–64 години) от общата заетост достигна 17,2% през третото тримесечие на 2021 г. (0,6 процентни пункта под стойността за четвъртото тримесечие 2019 г.). Делът на заетите недоброволно на непълно работно време намалява до 25 % през 2020 г. (с 1,5 процентни пункта по-малко в сравнение с 2019 г.). От началото на пандемията през първото тримесечие на 2020 г. броят на самостоятелно заетите лица (20–64 години) е намалял с 0,3 млн. души (от около 25,7 млн. до 25,4 млн. през третото тримесечие на 2021 г.).

Фигура2: Разпространението на временните договори е различно в зависимост от възрастовата група и равнището на квалификация

Дял на наетите на временни договори по възраст и образователна степен в ЕС-27 (2020 г.) Източник:

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsa_etgar], [lfsa_etpgan] и [lfst_r_e2tgaedcu].

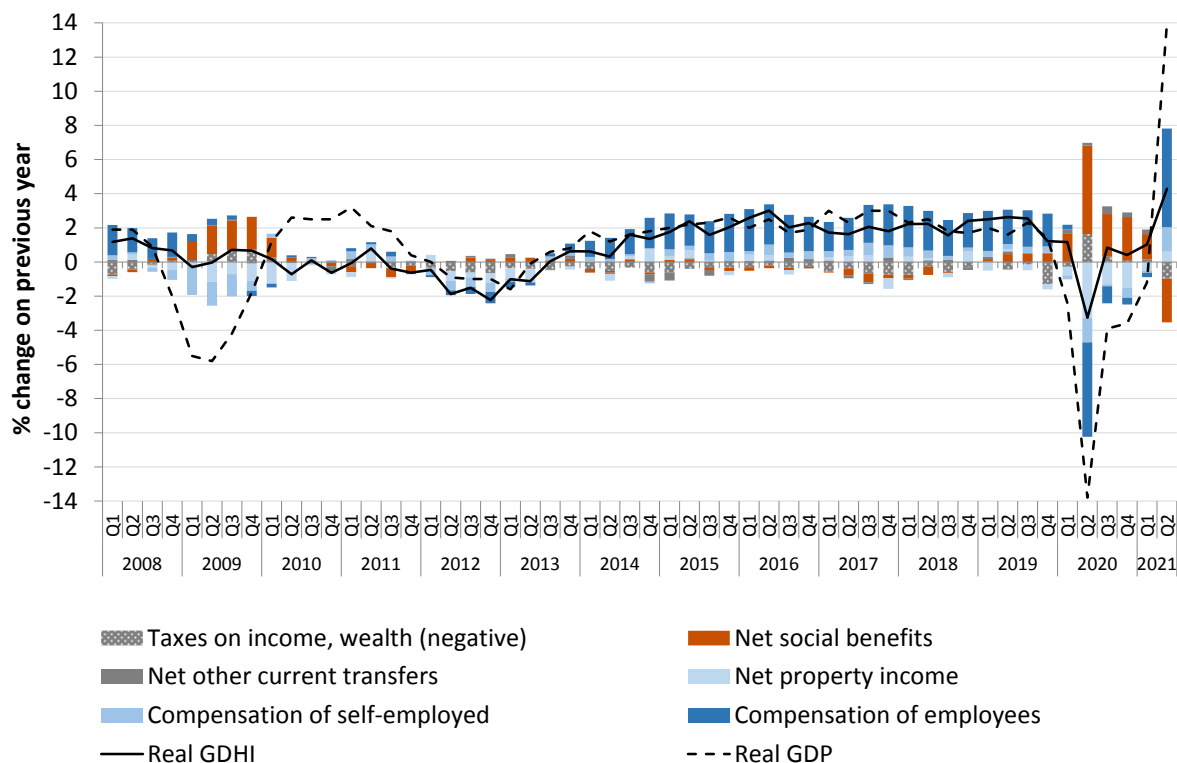
Кризата оказва силно влияние върху резултатите, постигнати от родените извън ЕС лица на пазара на труда. През 2020 г. равнището на заетост (20–64 години) при родените извън ЕС лица възлиза на 65,3%, което е с 2,4 процентни пункта под стойността за 2019 г. и с 8,2 процентни пункта под тази за родените в Съюза. Коефициентът на безработица (15–74 г.) при родените извън ЕС възлиза на 12,3% през 2020 г., което е увеличение спрямо 10,8% през предходната година. Данните за безработицата показват намаление от 14,8% през второто тримесечие на 2020 г. до 11,7% през третото тримесечие на 2021 г.

1.2. Социални тенденции

Въпреки кризата, свързана с COVID-19, през 2020 г. доходите на домакинствата останаха като цяло стабилни във всички държави – членки на ЕС, благодарение на бързите ответни политически мерки. С избухването на пандемията реалният брутен разполагаем доход на домакинствата (БРДД) спадна рязко – с 3,3% (на годишна база) през второто тримесечие на 2020 г., но се възстанови до края на годината и като цяло остана стабилен в периода 2019–2020 г. (намалява с 0,25%). Най-голям беше спадът на възнагражденията на наетите лица (-5,5%), но при самостоятелно заетите лица (-1,4%) и нетните доходи от собственост (-3,3%) също бяха отбелязани големи спадове – вж. фигура 3. През цялата 2020 г. нетните социални обезщетения допринесоха съществено за общия доход и имаха основна роля за смекчаването на общия спад на доходите на домакинствата през второто тримесечие, като до известна степен бяха подкрепени и от корекциите на данъците върху доходите и имуществото. Тази тенденция се запази през второто и третото тримесечие на 2020 г., както и през първото тримесечие на 2021 г., като ръстът на доходите от социални обезщетения не само компенсира, а и надхвърли спада на възнагражденията на наетите и самостоятелно заетите лица (значително по-малък в сравнение със спада през второто тримесечие) и спада на нетните доходи от собственост. На фона на спада на пазарните доходи и на реалния БВП с 6% на годишна база тази стабилност на съвкупните доходи на домакинствата свидетелства за подкрепата, оказана чрез извънредните дискреционни политики, въведени с цел смекчаване на социалното въздействие на кризата, и за автоматичното стабилизиращо действие на системите за социална закрила и данъчно облагане. Промените през второто тримесечие на 2021 г. бележат повратна точка: през второто тримесечие на 2020 г. както реалният БВП, така и възнагражденията на наетите лица нарастват бързо, с приблизително същия темп, с който се бяха свили година по-рано. Като цяло реалният брутен разполагаем доход на домакинствата нараства повече, отколкото се беше свил година по-рано, също и благодарение на това, че нетните социални обезщетения намаляват по-бавно от другите източници на доход.

Фигура 3: В контекста на кризата, свързана с COVID-19, стабилният като цяло съвкупен доход на домакинствата средно в ЕС е резултат от безпрецедентните ответни политически мерки

Ръст на БВП, ръст на реалния брутен располагаем доход на домакинствата и неговите основни компоненти (ЕС-27)

Бележки: Изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“. Номиналният БРДД е дефлиран с ценовия индекс на разходите за крайно потребление на домакинствата. Реалният ръст на БРДД за ЕС се изчислява като среднопретеглена стойност на стойностите на държавите членки, за които има налични тримесечни данни, въз основа на ЕСС 2010 (общо 95% от БРДД в ЕС).

Източник: Евростат, национални сметки [[nasq_10_nf_tr](#)] и [[namq_10_gdp](#)]. Данните не са сезонно изгладени.

В общи линии неравенството в доходите остава като цяло непроменено в повечето държави членки. Съгласно експресните оценки на Евростат²⁰ през 2020 г. средното квинтилно съотношение на доходите (S80/S20) в ЕС остава стабилно или отбелязва неголям спад. Това отново е резултат от огромната публична подкрепа и силната автоматична стабилизация, които облекчиха последиците от кризата, по-специално за уязвимите групи. Макар че доходите от трудова дейност се оценяват на 10% за първите квантили на доходите и на 2% за петия квантил, общото въздействие върху разполагаемите доходи е до голяма степен ограничено в целия диапазон на разпределение на доходите благодарение на благоприятния изглаждащ ефект на данъчната система и системата за обезщетения, както и на действието на програмите за съкратено работно време и други схеми за запазване на работните места.

Делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, остана като цяло стабилен през първата година от кризата, свързана с COVID-19. През 2020 г. приблизително един от всеки пет души в ЕС (21,9%) е бил изложен на риск от бедност или социално изключване²¹ (ИРБИ). И трите компонента на показателя ИРБИ са или са били оценени като стабилни за повечето държави членки в сравнение с предходната година. Според експресните оценки на Евростат процентът на изложените на риск от бедност (ИРБ) е останал непроменен в поне половината от държавите членки в сравнение с 2019 г. Тези оценки показват, че нововъведените мерки на политиката, в съчетание със системите за данъци и обезщетения, са смекчили въздействието на кризата, свързана с COVID-19, стабилизирани са доходите и са допринесли значително за предотвратяване на увеличаването на риска от бедност. Това е довело и до стабилност като цяло на равнището на материалните и социалните лишения (6,8%, увеличение само с 0,2 процентни пункта). Стабилен остава и делът на хората, живеещи в квазибезработни домакинства (увеличение само с 0,1 процентни пункта до 8,2%), което отразява ограниченото въздействие от гледна точка на загубата на работни места, дължащо се също така на работата на съкратено работно време и на други мерки за запазване на работните места. Енергийната бедност е все по-важна форма на бедност. На 13 октомври 2021 г. Комисията прие съобщение относно *справянето с нарастващите цени на енергията*²², в което справедливите системи за данъчни облекчения, целенасочените мерки за подпомагане на доходите и приобщаващите политики за обновяване са определени като ключови елементи на набора от мерки за смекчаване на енергийната бедност и за преодоляване на непосредственото въздействие на увеличенията на цените.

²⁰ Публикувани през юли 2021 г., достъпни на [уебсайта на Евростат](#). Пълните данни за 2020 г. ще бъдат налични през 2022 г.

²¹ Вж. глава 1.3 за подробности относно компонентите и съответните референтни години.

²² Съобщение на Комисията „Справяне с нарастващите цени на енергията: набор от мерки за действие и подкрепа“, [COM \(2021\) 660 final](#).

Делът на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), също е стабилен, обаче се наблюдават по-големи разлики между отделните държави и увеличение на паричната бедност. Наблюдават се по-големи различия в равнището на ИРБИ за деца в отделните държави членки: четири от тях регистрират стойности от над 30%, докато стойностите в други четири са под 15%. Освен това в по-малка степен е овладяна паричната бедност — през 2020 г. тя се е увеличила значително в една трета от държавите членки. Самотните родители и многодетните семейства са значително по-заstrашени от бедност или социално изключване, отколкото семействата с едно или две деца (съответно 42,1 % и 29,6 % средно за ЕС).

Бедността сред работещите продължава да бъде предизвикателство. Между 2010 г. и 2019 г. бедността сред работещите в ЕС-27 се е увеличила с 0,5 процентни пункта (от 8,5% на 9%) (осреднени данни за ЕС за 2020 г. все още не са налични). Като цяло уязвимите работници са изправени пред по-трудни условия: работниците на временни договори са изложени на по-висок риск от бедност сред работещите, отколкото тези на постоянни договори (16,2 % спрямо 5,9 %), а също и нискоквалифицираните работници спрямо висококвалифицираните (19 % спрямо 4,9 %) и родените извън ЕС спрямо родените в Съюза (20,1 % спрямо 8,1 %).

Въпреки социалната устойчивост на съвкупно равнище, уязвимите групи бяха по-силно засегнати от кризата, свързана с COVID19. Ограничителните мерки са имали непропорционално въздействие например върху хората с увреждания²³, особено по отношение на достъпа до здравеопазване, образование и други услуги за подкрепа онлайн, като също така са се задълбочили и преди съществуващите ограничения в достъпа до заетост. Сред хората с мигрантски произход процентът на ИРБИ понякога е двойно по-висок от този на родените в страната²⁴. Вследствие на ограничителните мерки, наложени в условията на пандемията, много роми, живеещи в сегрегирани селища, са били лишени от всякакви източници на доходи и икономическа дейност (официална или неофициална), което е довело до по-нататъшно задълбочаване на бедността сред тях²⁵.

²³ Европейска комисия, [Заетост и социално развитие в Европа през 2021 г.](#), юни 2021 г.

²⁴ Както личи от показателите на Евростат [[ilc_peps06](#)] за дела на ИРБИ сред родените в чужбина и родените в страната.

²⁵ Според проучванията, проведени от Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA) през 2016 г. (9 държави от ЕС) и 2019 г. (5 държави от ЕС). Вж. SWD(2020) 530 final.

1.3. Преразгледаният набор от социални показатели – преглед на предизвикателствата, свързани с принципите на социалния стълб

Анализът в съвместния доклад за заетостта за 2022 г. се основава на преразгледан набор от водещи социални показатели, одобрен от Съвета²⁶. В публикувания през март 2021 г. план за действие по Европейския стълб на социалните права беше представено предложение за преразгледан набор от социални показатели, което след това беше обсъдено с Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила и одобрено от Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси (EPSCO) на 14 юни 2021 г. Преразглеждането има за цел да се обхванат по-пълно принципите на социалния стълб, като се засили ролята на набора от социални показатели като основен количествен инструмент за наблюдение на напредъка в прилагането на социалния стълб в контекста на европейския семестър. Преразгледаният набор от социални показатели ще допринесе и за допълване на съществуващите инструменти за наблюдение, по-специално на Инструмента за наблюдение на резултатите в областта на заетостта и на Инструмента за наблюдение на резултатите в областта на социалната закрила²⁷.

²⁶ Обсъжданията с държавите членки се проведоха в рамките на групата по показателите към Комитета по заетостта и подгрупата по показателите към Комитета за социална закрила. Становището на двата комитета относно постигнатото съгласие по водещите социални показатели беше одобрено от Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси на 14 юни.

²⁷ Инструментът за наблюдение на резултатите в областта на заетостта (ИНРЗ) и Инструментът за наблюдение на резултатите в областта на социалната закрила (ИНРСЗ) са годишни доклади, изготвени съответно от Комитета по заетостта и от Комитета за социална закрила. Чрез тях се установяват тенденциите, които трябва да се наблюдават, и основните предизвикателства в сферата на заетостта и в социалната сфера в държавите членки, и се следи напредъкът по отношение на съответните цели в тези две сфери за целия ЕС.

Водещите показатели от преработения набор от социални показатели способстват за наблюдението на 18 от 20-те принципа на социалния стълб²⁸ (с четири повече, отколкото в предишната версия), като допринасят за оценката на основните трудности в областта на заетостта и социалната сфера в държавите членки. Наборът от водещи показатели беше преразгледан в съответствие с принципите на икономичност, достъпност, съпоставимост и статистическа надеждност. Показателите, свързани с всяка от трите глави на социалния стълб, са следните (новите показатели са отбелязани с **, а преразгледаните – със *)²⁹:

- *Равни възможности*

- Участие на възрастни в учебни дейности през последните 12 месеца (възраст 25–64 години)**
- Дял на преждевременно напускащите системата на образование и обучение (възраст 18–24 години)
- Дял на населението с основни или по-високи общи умения в областта на цифровите технологии (възраст 16–74 години)
- Млади хора, незаети с работа, учене или обучение (дял на NEET) (възраст 15–29 години)*
- Разлика в равнището на заетост на жените и мъжете (възраст 20–64 години)
- Неравенство в доходите, измерено чрез квинтилното съотношение на доходите (S80/S20)

²⁸ Двата принципа, които все още не са обхванати, са съответно 7 и 8 : „Информация за условията на работа и защита в случай на уволнение“ и „Социален диалог и участие на работниците“. Съществуват строги изисквания за качество на водещите показатели, за които трябва да има и ясно нормативно тълкуване. Досега не беше възможно да се намери показател за посочените принципи, който да отговаря на тези изисквания, но Комисията ще продължи да работи по този въпрос.

²⁹ Като част от преразглеждането водещият показател „Нетни доходи на самотен работник на пълен работен ден, получаващ средната заплата“ беше заличен.

- *Справедливи условия на труд*
 - Равнище на заетост (възраст 20–64 години)³⁰
 - Коефициент на безработица (възраст 15–74 години)
 - Коефициент на дълготрайната безработица (възраст 15–74 години)
 - Брутен разполагаем доход на домакинствата на глава от населението в реално изражение³¹
- *Социална закрила и приобщаване*
 - Процент на изложените на риск от бедност или социално изключване (възраст 0+) (ИРБИ 0+)³²

³⁰ Съгласно приложимите регламенти, от 2021 г. Евростат, чрез националните статистически институти на държавите членки, събира данни за изследването на работната сила в ЕС съответствие с преразгледана методика. Целта на тази промяна е да се подобрят данните за пазара на труда, но тя трябва да се има предвид, когато се тълкуват промените в показателите непосредствено преди момента на промяната – 1 януари 2021 г. Засегнати също така са водещите показатели дял на НЕЕТ сред младежите, коефициент на безработица, коефициент на дълготрайната безработица, разлика между мъжете и жените по отношение на равнището на заетост, ИРБИ за децата.

³¹ В съответствие с изискванията на Комитета за социална закрила за измерването на този показател се използват „некоригирани доходи“ (т.е. без да се включват социалните трансфери в натура) и без позоваване на стандартите на покупателната способност (СПС) с цел последователност с показателите на EU-SILC.

³² Заедно с трите му компонента: изложени на риск от бедност, за цялото население (ИРБ 0+), тежки материални и социални лишения, за цялото население (ТМСЛ 0+) и дял на хората, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност (квазиезработни домакинства), за възрастовата група 0–64 години (МНИИА 0–64). През 2021 г. показателят ИРБИ беше изменен с оглед на новата цел на ЕС за 2030 г. по отношение на бедността и социалното изключване. В този контекст бяха преразгледани два от неговите компонента (лишенията и квазиезработните домакинства). Компонентът „тежки материални и социални лишения“ заменя компонента „тежки материални лишения“. В EU-SILC за всички показатели, които зависят от дохода, референтният период за дохода се определя като 12-месечен период, като например предходна календарна или данъчна година. Следователно променливите на дохода, включени в изчисляването на показателите ИРБ и МНИИА, се отнасят за календарната година, предхождаща годината на проучването, с изключение на Ирландия (12 месеца преди проучването). Показателят „тежки материални и социални лишения“ не съдържа никакви променливи доходи в своите изчисления; следователно всички променливи на EU-SILC, използвани за изчисляването му, се отнасят до действителната година на проучването.

- Процент на изложените на риск от бедност или социално изключване сред децата (възраст 0–17) (ИРБИ 0–17)**³³
- Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) върху намаляването на бедността³⁴
- Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания (възраст 20–64 години)**³⁵
- Дял на лицата, за които жилищните разходи са тежест**³⁶

³³ Заедно с трите му подпоказателя: Изложени на риск от бедност, за децата (ИРБ 0–17), тежки материални и социални лишения, за децата (ТМСЛ 0–17) и дял на хората, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност (квазибезработни домакинства), за децата (КБД 0–17). ТМСЛ за деца е изменена версия на ТМСЛ за цялото население, която придава по-малка тежест на компонентите за възрастни, за да се избегне превръщането на показателя за деца в твърде чувствителен спрямо лишенията при възрастните. Референтните години са идентични с тези на показателите за цялото население.

³⁴ То се измерва като процентно намаление за цялото население на дела на лицата, изложени на риск от бедност (дължаща се на ниски доходи) преди и след социалните трансфери.

³⁵ Разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания понастоящем се изчислява от EU-SILC и се основава на статуса на увреждане, определен въз основа на глобалния индекс на ограниченията в дейността (Global Activity Limitation Index, GALI). Анкетиранияте отговарят на следните въпроси: 1) „Ограничени ли сте поради здравословен проблем в дейностите, които хората обикновено извършват? Бихте ли казали, че сте ... силно ограничен; ограничен, но не силно; или изобщо не сте ограничен?“ Ако отговорът на въпрос 1) е „силно ограничен“ или „ограничен, но не силно“, анкетиранияте отговарят на въпрос 2) „Били ли сте ограничен поне през последните 6 месеца? Да или Не?“. Лицето се счита за лице с увреждания, ако отговорът на втория въпрос е „Да“. Въз основа на изчисленията от EU-SILC се наблюдава корелация между разпространението на уврежданията, определени въз основа на концепцията GALI, и определената на тази база разликата в заетостта на хората със и без увреждания през 2020 г. в държавите — членки на ЕС-27 (коефициент на корелация на Пийърсън = 0,6).

³⁶ Този показател измерва дела на населението, живеещо в домакинства, в които общите разходи за жилище представляват повече от 40 % от разполагаемия доход (и в двата случая без жилищните помощи). В [Методическите указания и описанието на променливите на EU-SILC \(версия от април 2020 г.\)](#) помощите (включени са само тези с условия за имуществено състояние) са описани като включващи обезщетения за наем и обезщетения за собственици, които обитават жилищата си, но без данъчни облекчения и капиталови трансфери. В документа жилищните разходи се определят като месечни и действително платени разходи, свързани с правото на домакинството да живее в жилището. Те включват застраховка на сградата (за наемателите: ако се плаща), услуги и такси (отвеждане на отпадъчни води, извозване на отпадъци и т.н., задължителни за собствениците, за наемателите: ако се плащат), редовна поддръжка и ремонт, данъци (за наемателя: за жилището, ако е приложимо) и разходи за комунални услуги (вода, електроенергия, газ и отопление). За собствениците, които изплащат ипотека, се включват свързаните с нея лихвени плащания (приспада се всяко данъчно облекчение, но не се приспада помощта за жилище). За наемателите, които плащат наем по пазарна или намалена цена, се включва и сумата на наема. За наемателите, които не плащат наем, помощта за жилище не следва да се приспада от общите разходи за жилище.

- Деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи
- Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи (възраст 16+)³⁷.

Като статистически източник за водещия показател „Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания“ временно се използват статистическите данни на Общността за доходите и условията на живот (EU-SILC), но от 2022 г. ще се премине към данни от наблюдението на работната сила в Европейския съюз (EU-LFS) за по-голяма точност, като данни ще се предоставят през 2023 г. Службите на Комисията, включително Евростат, ще продължат да наблюдават качеството на показателя и ще го преразгледат в средносрочен план, след като станат налични данни, базирани на EU-LFS (2023 г.), и ще подкрепят по-нататъшни стъпки за подобряване на съпоставимостта между държавите, а също и ще проучат възможността за разработване на допълнителни показатели в тази област. От 2022 г. нататък за водещия показател „Участие на възрастни в учебни дейности през последните 12 месеца“ също ще се използва EU-LFS. За да се гарантира качеството и съпоставимостта на данните, Комисията ще следи показателя заедно с Евростат и ще извърши задълбочен анализ на данните от двете изследвания — източници на тези данни, когато те станат налични (2023 г.). За да се гарантира наблюдението на насоки 6 и 7 за заетостта, включително по отношение на активните политики по заетостта, в настоящия съвместен доклад за заетостта за 2022 г. по изключение ще се използва показателят за участието на възрастни в учебни дейности през последните 4 седмици (възраст 25–64 години).

³⁷ Понятието „неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи“ се отнася до собствената преценка на дадено лице дали се е нуждаело от преглед или лечение във връзка с конкретен вид медицински грижи, но не ги е получило или не ги е потърсило поради следните три причини: „финансови причини“, „списък на чакащите“ или „прекалено далече“. „Медицински грижи“ се отнася за отделните здравни услуги (медицински преглед или лечение, с изключение на зъболечението), предоставяни от лекари или равностойни специалисти или под прекия им надзор в рамките на националните системи за здравеопазване (определение на Евростат). Проблемите, които хората съобщават при получаването на грижи, когато са болни, могат да отразяват пречките пред получаването на грижи.

Водещите показатели се анализират по общата методика, одобрена от Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила (за повече подробности вж. приложение 4). С тази методика се оценяват положението и развитието в държавите членки, като се разглеждат равнищата и измененията спрямо предходната година³⁸ на всеки един от водещите показатели, включени в набора от социални показатели. Равнищата и измененията се класифицират в съответствие с отстоянието им от съответните (непретеглени) средни стойности за ЕС. След това резултатите на държавите членки относно равнищата и измененията се комбинират с помощта на договорено правило и всяка държава членка се причислява към една от седем категории („с най-добри резултати“, „по-добри от средното“, „средно/неутрално положение“, „добри, но изискващи наблюдение“, „слаби, но с подобряващи се стойности“, „за наблюдение“ и „критични ситуации“). Въз основа на това в таблица 1 е представено обобщение на тълкуването на набора от водещи показатели в съответствие с последните налични данни за всеки показател.

Водещите показатели, включени в набора от социални показатели, показват основни трудности в държавите — членки на ЕС и в трите области — равни възможности и достъп до пазара на труда, справедливи условия на труд и социална закрила и приобщаване. Що се отнася до категорията „критични ситуации“ (червено на фигура 4), сравнително голям брой държави членки все още са изправени пред значителни трудности във връзка с положението на жените на пазара на труда и участието на децата във професионални грижи за деца (с пет червени флага и за двата показателя). Резултатите, постигнати на пазара на труда от други групи, също предизвикват безпокойство в сравнително голям брой държави членки, като разликата в заетостта на хората със и без увреждания и делът на NEET сред младежите излъчват червен сигнал за шест и четири държави. Преждевременното напускане на системата на образованието и обучението също остава критично за четири държави членки. И накрая, в областта на социалната закрила и приобщаването въздействието на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността е критично в голям брой държави членки (6), а цели четири са изправени пред критични трудности по отношение на рисковете от бедност като цяло и от детска бедност в частност. Квинтилните съотношения на доходите също са „критични“ в четири държави членки. При разширяване на анализа, така че освен „критичните“ ситуации да се обхванат и ситуациите „за наблюдение“, най-критични се оказват три показателя — дял на NEET сред младежите, въздействие на социалните трансфери върху намаляването на бедността и деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца — това се отнася за десет държави за първите два и единадесет за третия. В глава 2 е представен подробен анализ на шестнадесетте показателя, включително по-дългосрочни тенденции и допълнителни показатели, когато е уместно.

³⁸ С изключение на брутния разполагаем доход на домакинствата, който се измерва като индекс (2008 г. = 100, отразявайки по този начин изменението в сравнение със стойностите отпреди кризата), съгласувано с Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила.

Финансова и техническа подкрепа от ЕС за мерки в областта на заетостта, уменията и социалната политика

В подкрепа на прилагането на Европейския стълб на социалните права Европейският съюз предоставя значително финансиране чрез различни финансови инструменти. С около 500 млрд. евро (включително национално съфинансиране) за периода 2021–2027 г. фондовете на ЕС в областта на политиката на сближаване (по-специално Европейският социален фонд плюс – ЕСФ и Европейският фонд за регионално развитие – ЕФРР) имат за цел да се намалят социално-икономическите различия, да се подкрепи сближаването във възходяща посока в икономическата и социалната област и да се насърчат структурните промени. През май 2020 г. Комисията предложи създаването на Европейски инструмент за възстановяване (807 млрд. евро по текущи цени, включени в многогодишната финансова рамка на ЕС за периода 2021–2027 г.) с цел да се смекчи икономическото и социалното въздействие на кризата, да се засили икономическата и социалната устойчивост и да се подготвят икономиките и обществата в ЕС по-добре за трудностите и възможностите на екологичния преход и цифровия преход, включително във връзка с тяхното измерение за справедливост. В основата на Европейския инструмент за възстановяване е новият Механизъм за възстановяване и устойчивост (МВУ) (повече подробности по-долу). Ефектът на финансирането от ЕС се засилва допълнително чрез техническа помощ, финансирана чрез инструмента за техническа помощ. Предназначението на последния е при поискване да подпомага националните органи с най-съвременни съвети по отношение на политиките и с индивидуализирани дейности за изграждане на капацитет в приоритетни области за реформи, включително в областта на пазара на труда, уменията и социалната политика. Техническата помощ може да се предлага на двустранна или многонационална основа.

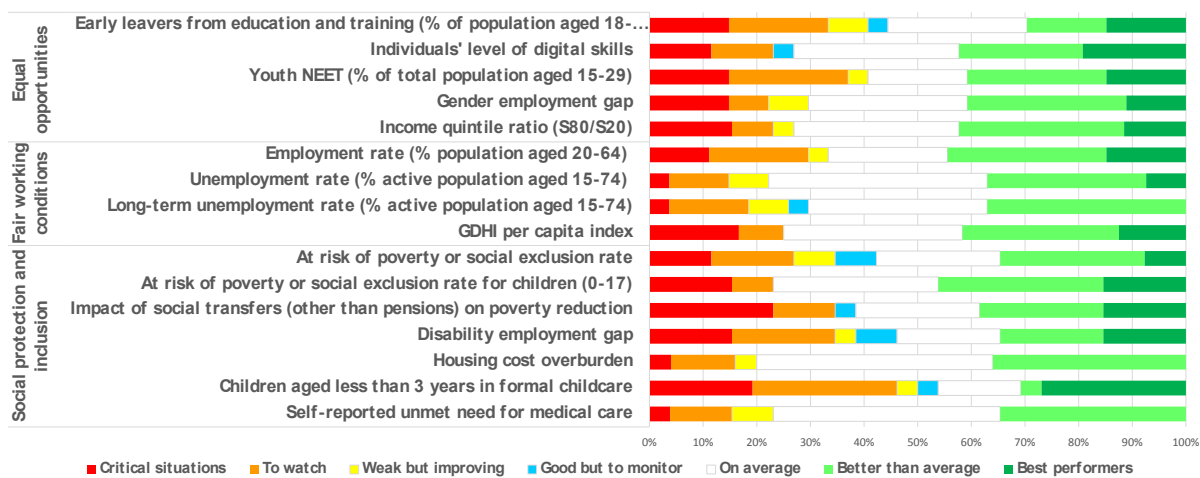
Чрез Механизма за възстановяване и устойчивост (на стойност 723,8 млрд. евро по текущи цени) се предоставя широкомащабна финансова подкрепа за реформи и инвестиции в държавите членки, насочени към устойчивия и приобщаващ растеж и създаването на работни места, като се обръща специално внимание на тези, предназначени за преодоляване на трудностите, посочени в специфичните за всяка държава препоръки в контекста на европейския семестър. От значение за прилагането на Европейския стълб на социалните права са цели четири от шестте стълба, които определят приложното поле на механизма: здравеопазване и икономическа, социална и институционална устойчивост и политики за следващото поколение, децата и младежите. В резултат на това в плановете за възстановяване и устойчивост, представени от държавите членки, съгласувани с Комисията и одобрени от Съвета, се отделя необходимото внимание на областите на заетостта, уменията и социалната политика.

С бюджет от почти 99,3 млрд. евро за периода 2021—2027 г. ЕСФ+ ще подкрепя, допълва и добавя стойност към политиките на държавите членки в областта на заетостта, уменията и социалната политика. Чрез фонда ще се финансират мерки, които осигуряват равни възможности, равен достъп до пазара на труда, справедливи и качествени условия на труд, социална закрила и приобщаване, и са насочени по-специално към качествено и приобщаващо образование и обучение, ученето през целия живот, инвестициите в децата и младите хора и достъпа до основни услуги. В началото на кризата, свързана с COVID-19, чрез кохезионните фондове бяха осигурени бързи ответни мерки в рамките на Инвестиционната инициатива в отговор на коронавируса и Инвестиционната инициатива в отговор на коронавируса плюс (ИИОК и ИИОК+), което доведе до нетно увеличение от над 11 млрд. евро на финансирането на мерки в областта на заетостта и здравеопазването до ноември 2021 г. С допълнителни средства в размер на 50,6 млрд. евро Помощта за възстановяване в полза на сближаването и териториите в Европа (REACT-EU) допринесе за укрепване на капацитета на държавите членки за справяне с последствията от кризата. И накрая, чрез Европейския инструмент за временна подкрепа с цел смекчаване на рисковете от безработица при извънредни обстоятелства (SURE) бяха предоставени заеми в размер на 100 млрд. евро в полза на схеми за съкратено работно време и подобни мерки за запазване на работните места, по-специално за самостоятелно заетите лица.

Като част от инвестиционния план за Европейския зелен пакт беше създаден Механизъм за справедлив преход (МСП) в подкрепа на справедливия преход към неутралност по отношение на климата. Първият стълб е Фондът за справедлив преход (ФСП)³⁹, създаден в рамките на политиката на сближаване, чрез който са предоставени 19,3 млрд. евро за смекчаване на неблагоприятните последици от процеса на преход към неутрална по отношение на климата икономика чрез подпомагане на най-засегнатите територии.

³⁹ Регламент (ЕС) 2021/1056 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 г. за създаване на Фонда за справедлив преход; [EUR-Lex - 32021R1056 - BG - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

Фигура 4: Заетост, умения и социални трудности в държавите — членки на ЕС, по водещи показатели от преразгледания набор от социални показатели

Бележки: 1) все още не са налични данни за показателя, отразяващ участието на възрастни в учебни дейности; 2) показателят за цифровите умения се отнася за данните за 2019 г.; 3) за някои държави липсват данни по някои показатели, легендите за всички показатели са представени в приложението.

Таблица 1. Водещи показатели по набора от социални показатели: преглед на трудностите в държавите членки

	Годи на	Държави с най-добри резултати	По-добро от средното	Добро, но изискващо наблюдение	Средно/неутрално	Слабо, но с подобряващи се стойности	За наблюдение	Критични ситуации	
Равни възможности	Лица, които преждевременно са напуснали системата на образование и обучение (% от населението на възраст между 18 и 24 години)	2020	EL, HR, IE, SI	EE, LV, PL, PT	LT	AT, BE, DE, DK, FR, NL, SK	ES, MT	CY, CZ, FI, LU, SE	BG, HU, IT, RO
	Равнище на цифровите умения на лицата	2019	DE, DK, FI, NL, SE	AT, CZ, EE, EL, HR, IE	LU	BE, ES, FR, LT, MT, PT, SI, SK		CY, HU, PL	BG, LV, RO
	Дял на NEET сред младежите (% от общото население на възраст между 15—29 години)	2020	DE, LU, NL, SE	AT, BE, DK, FI, HR, MT, SI		CZ, EE, FR, LV, PL	RO	CY, HU, IE, LT, PT, SK	BG, EL, ES, IT
	Разлика в заетостта между жените и мъжете	2020		DE, DK, EE, FR, LU, PT, SE, SI		AT, BE, BG, CY, ES, HU, IE, NL	EL, MT	HR, SK	CZ, IT, PL, RO
	Квинтилно съотношение на доходите (S80/S20)	2020		AT, BE, DK, FI, IE, NL, PL, SE		CY, EE, EL, FR, HR, HU, LU, PT	RO	ES, MT	BG, DE, LT, LV
Справедливи условия на труд	Равнище на заетост (% от населението, 20–64 години)	2020	CZ, DE, NL, SE	DK, EE, FI, HU, LT, LV, MT, PL		CY, FR, LU, PT, SI, SK	HR	AT, BE, BG, IE, RO	EL, ES, IT
	Равнище на безработица (% от икономически активното население, 15–74 години)	2020	CZ, PL	BG, DE, FR, HU, MT, NL, RO, SI		AT, BE, CY, DK, FI, HR, IE, LU, PT, SE, SK	EL, IT	EE, LT, LV	ES
	Равнище на дълготрайна безработица (% от икономически активното население на възраст 15–74 години)	2020		CZ, DE, DK, FI, HU, MT, NL, PL, PT, SE	EE	BE, BG, CY, FR, HR, IE, LV, RO, SI	EL, IT	AT, LT, LU, SK	ES
	Ръст на БРДД на глава от населението (2008 г. = 100)	2020	HU, LT, PL	CZ, IE, LU, LV, MT, SI, SK		DE, DK, FI, FR, HR, NL, PT, SE		AT, BE	CY, EL, ES, IT
Социална защита и приобщаване	Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване	2020	CZ, SK	AT, CY, DK, NL, PL, PT, SE	FI, SI	EE, FR, HR, HU, LU, MT	EL, LV	BE, DE, IE, LT	BG, ES, RO
	Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване сред децата (0–17 години)	2020	CZ, DK, FI, SI	EE, HR, HU, LT, NL, PL, SE, SK		BE, CY, FR, IE, LU, LV, MT, PT		AT, DE	BG, EL, ES, RO
	Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) върху намаляването на бедността	2020	DK, FI, FR, IE	BE, DE, HU, LU, SE, SI	AT	CY, CZ, EE, NL, PL, SK		EL, LT, PT	BG, ES, HR, LV, MT, RO
	Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания	2020	DK, FI, LV, PT	AT, EE, ES, LT, LU	FR, SI	CY, CZ, EL, NL, SK	IE	HU, MT, PL, RO, SE	BE, BG, DE, HR
	Прекомерни разходи за жилище	2020		CY, FI, HR, IE, LT, MT, PT, SI, SK		AT, BE, CZ, ES, HU, LU, LV, NL, PL, RO, SE	EL	BG, DK, EE	DE
	Деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи	2020	BE, DK, FR, LU, NL, PT, SE	SI	ES	EE, FI, LV, MT	HR	AT, BG, CY, DE, EL, IE, LT	CZ, HU, PL, RO, SK
	Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи	2020		AT, CY, CZ, DE, ES, HU, LU, MT, NL		BE, BG, DK, FR, HR, IE, LT, PT, SE, SI, SK	EE, EL	FI, LV, RO	PL

Бележка: актуализация от 13 януари 2021 г. Данни за показателите „квинтилно съотношение на доходите“, „дял на изложените на риск от бедност или социално изключване“, „дял на изложените на риск от бедност или социално изключване сред децата“, „въздействие на социалните трансфери върху намаляването на бедността“, „разликата в заетостта между хората с увреждания и без увреждания“, „прекомерни разходи за жилище“, „деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца“ и „неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи“ не са налични за Италия. Данни за нарастването на БРДД не са налични за България, Естония и Румъния. Прекъсванията в динамичните редове и флаговете са посочени в приложения 1 и 2.

1.4. Водещи цели на ЕС до 2030 г.

ЕС определи три водещи цели за 2030 г. в областта на заетостта, уменията и намаляването на бедността, както са изложени в плана за действие по Европейския стълб на социалните права. Водещите цели бяха приветствани от лидерите на ЕС в декларацията от Порто от 8 май и от Европейския съвет през юни, и одобрени от Съвета EPSCO през юни⁴⁰. Заедно с представените по-долу допълнителни цели те отразяват трите глави на социалния стълб — равни възможности и достъп до пазара на труда, справедливи условия на труд и социална закрила и приобщаване⁴¹. Трите цели ще способстват за насочване на действията към модел на възстановяване, придружено от създаването на работни места, при който ученето през целия живот подпомага работниците да се възползват максимално от икономическите и обществените промени, като същевременно се противодейства на бедността и социалното изключване в ЕС и се допринася за постигането на целите за устойчиво развитие. Трите цели са определени на амбициозни, но реалистични равнища, като са взети предвид социално-икономическият контекст, по-широките тенденции и планираните реформи и инвестиции, включително в рамките на Механизма за възстановяване и устойчивост. Въз основа на договорените цели до 2030 г. в ЕС:

- Поне 78 % от населението на възраст между 20 и 64 години следва да има работа⁴².
- Най-малко 60 % от възрастните (25–64 години) следва да участват в обучение всяка година.
- Броят на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, следва да намалее с поне 15 милиона души.

⁴⁰ [Декларацията от Порто](#) и [заклученията](#) от заседанието на Европейския съвет (24 и 25 юни 2021 г.).

⁴¹ Те допълват други рамки като Европейския зелен пакт, Европейската програма за умения, европейското пространство за образование, стратегическата рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите и цифровото десетилетие.

⁴² Целта за равнището на заетост беше определена при сценарии, симулирани въз основа на потенциалните темпове на растеж на БВП и прогнозите на Евростат за населението до 2030 г., както и на зависимостта между заетостта и БВП по време на възстановяването през 2013–2019 г.

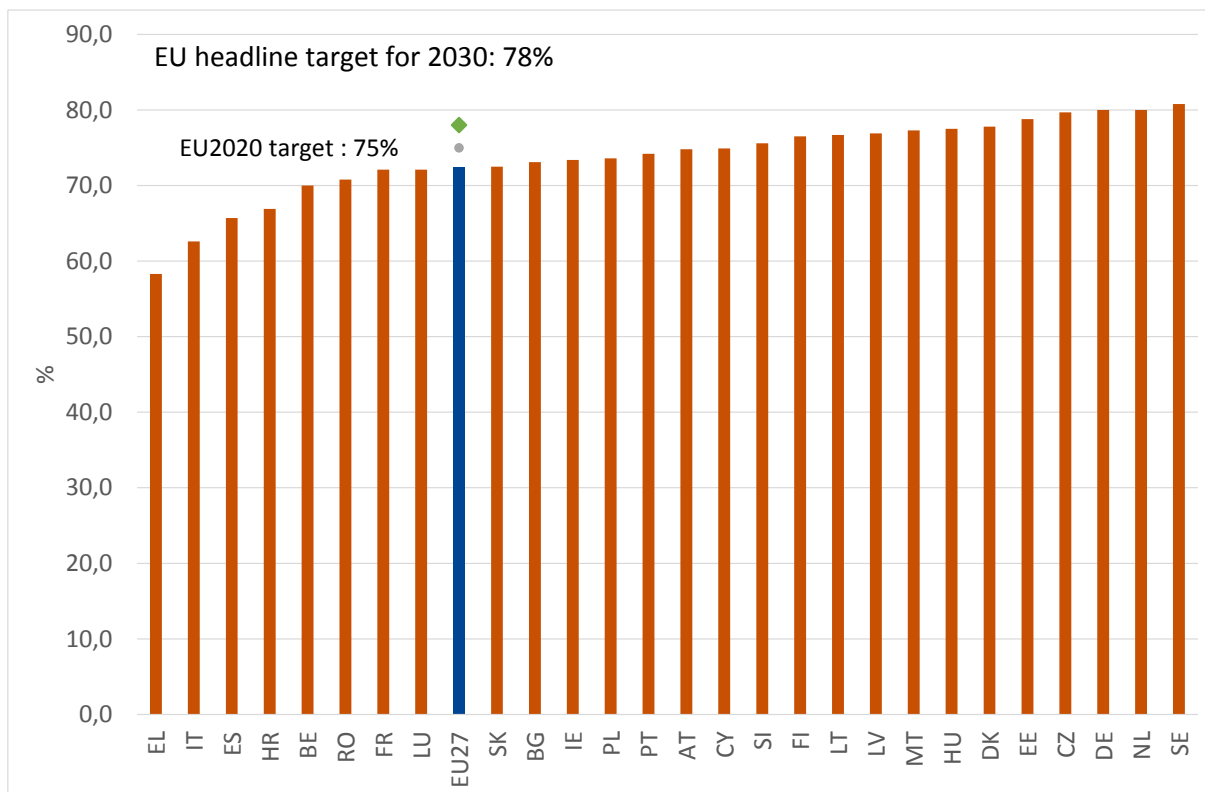
Понастоящем държавите членки са в процес на определяне на свои национални цели в съответствие с амбициите, залегнали във водещите цели на ЕС. В Социалния ангажимент от Порто от 7 май 2021 г. (подписан от председателите на Европейския парламент и на Европейската комисия, от министър-председателя на Португалия, от социалните партньори в ЕС и от социалната платформа) държавите членки бяха призовани да определят амбициозни национални цели, които да представляват адекватен принос за постигането на европейските цели, като се отчита надлежно изходната позиция на всяка държава. През юли 2021 г. Комисията прикани държавите членки да изпратят своите първоначални предложения за национални цели за 2030 г. Както водещите цели на ЕС, така и националните цели ще бъдат наблюдавани в контекста на европейския семестър.

Както е отразено във водещата цел за равнището на заетост, високото равнище на заетост е основен приоритет за 2030 г., за да се гарантира, че всеки може да участва пълноценно в икономиката и обществото. Участието на пазара на труда е важно, за да се подкрепя потенциалът за устойчив и приобщаващ растеж, да се насърчава активното участие в обществото и да се допринесе за адекватността и фискалната устойчивост на системите за социална закрила, също и с оглед на застаряването на населението. Важен за постигането на тази цел ще бъде напредъкът в областта на екологичния преход и цифровия преход на пазара на труда. През 2020 г. равнището на заетост в целия ЕС е 72,4%, което е с 5,6 процентни пункта под залегналата във водещата цел амбиция за 78% до 2030 г. (вж. фигура 5).

В плана за действие по Европейския стълб на социалните права са поставени допълнителни цели за увеличаване на участието на жените и на младите хора на пазара на труда, като по този начин се подкрепя общата цел за равнището на заетост.

Допълнителните амбиции са насочени към намаляване наполовина на разликата в заетостта между мъжете и жените, увеличаване на осигуряването на професионално образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ) и намаляване до 9% на дела на младите хора (15–29 години), незаети с работа, учене или обучение (NEET). Увеличаването на участието на жените на пазара на труда е важно не само за постигане на напредък по отношение на равенството на половете, но и за повишаване на потенциала за растеж и преодоляването на трудностите, свързани със застаряването на населението и намаляването на работната сила. С подкрепа от системите за професионално образование и грижи в ранна детска възраст, по-активното участие на жените на пазара на труда може също да допринесе за намаляване на бедността и социалното изключване, включително сред децата, чрез положителното въздействие върху доходите на домакинствата. Подобно на това, намаляването на дела на NEET означава активизиране на неизползвания потенциал на младите хора, което е от ключово значение за гарантиране на пълноценното им участие в обществото.

Фигура 5. Равнище на заетост при хората на възраст 20–64 години през 2020 г.

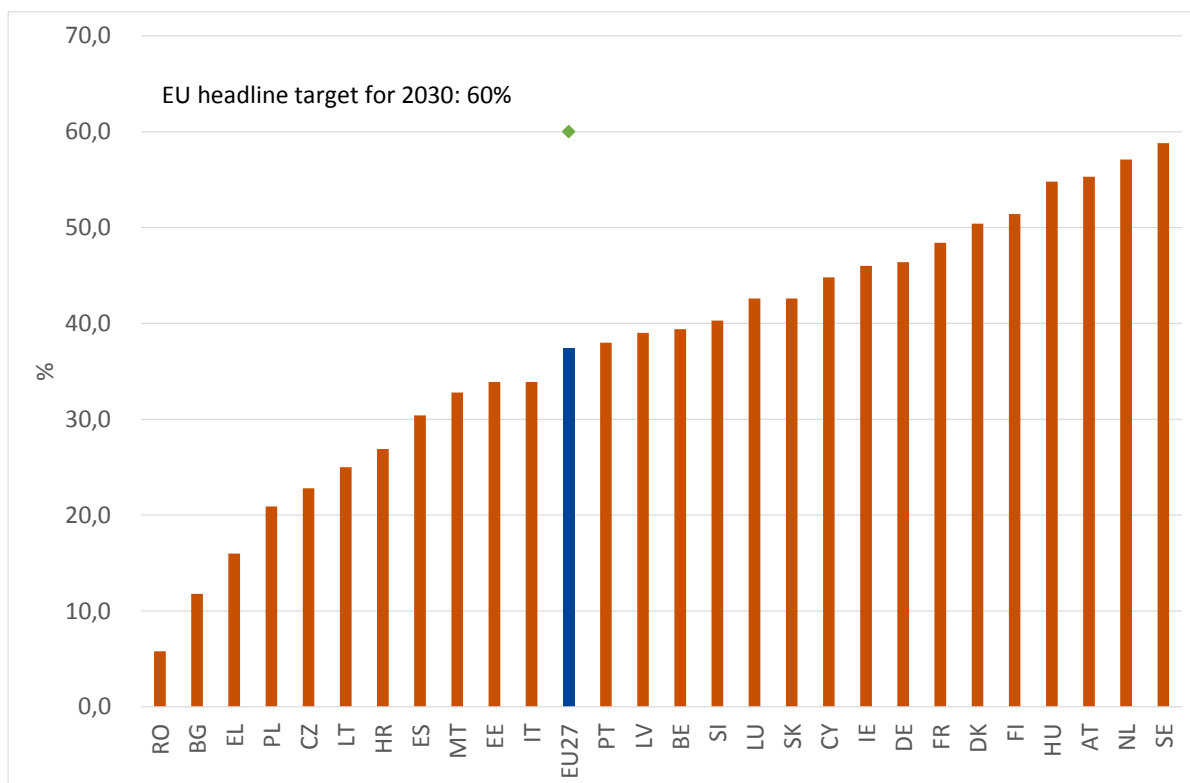
Източник: Евростат, показател [\[tesem010\]](#).

Водещата цел за 2030 г. по отношение на участието на възрастни в учебни дейности отразява необходимостта от адаптиране и създаване на възможности за получаване на ползи в контекста на бързо променящите се потребности на пазара на труда след шока от COVID-19 и в светлината на екологичната и на цифровата трансформация. Предвид въздействието на пандемията върху икономиката и обществото, както и с оглед на предстоящите структурни промени, на преден план излиза необходимостта от преквалификация през цялата кариера и развитие на уменията през целия живот. Това е по-важно от всякога, тъй като се очаква в условията на екологичния преход и цифровия преход да се променят из основи уменията, изисквани за много работни места и да се създадат нови. В този контекст водещата цел на ЕС за участието на възрастни в учебни дейности е определена на 60% в сравнение с 37,4% през 2016 г.⁴³ (вж. фигура 6). В този смисъл целта за 2030 г. е поставена на амбициозно равнище, като ЕС и държавите членки се стимулират да увеличат усилията си чрез Европейската програма за умения, както и чрез значителното допълнително финансиране от ЕС, предоставено за обучение, включително в рамките на Механизма за възстановяване и устойчивост (вж. глава 2.2).

Целта за участието на възрастни в учебни дейности може да бъде постигната само при наличието на солидна основа в системите на образованието и обучението, като придобиването на умения трябва да е съобразено с бъдещите потребности на пазара на труда. Образователните постижения са основен фактор, определящ перспективите за заетост на младите хора, а също така полагат основите за учене през целия живот. През 2020 г. обаче цели 15,7% от младите хора в ЕС между 20 и 24 години нямат завършен поне гимназиален етап на средното образование. По тази причина в плана за действие по социалния стълб са поставени допълнителни цели за по-нататъшно намаляване на преждевременното напускане на системата на образованието и обучението и за увеличаване на участието в горния курс на средното образование. Освен това допълващата цел поне 80% от хората на възраст 16–74 години да притежават поне основни цифрови умения отразява ключовата роля на тези умения за осигуряването на пълноценно участие в пазарите на труда и в обществата на бъдещето. Необходимостта от действия в тази област е особено спешна, като се има предвид бавният напредък, постигнат в целия ЕС от 2015 г. насам (от 54% през 2015 г. до 56% през 2019 г.).

⁴³ Както е посочено в точка 1.2, последните налични данни са от 2016 г. За да се гарантира качеството и съпоставимостта на данните, Комисията ще следи показателя заедно с Евростат и ще извърши задълбочен анализ на данните от двете изследвания — източници на тези данни, когато те станат налични (2023 г.).

Фигура 6. Участие на възрастни в учебни дейности през последните 12 месеца (% , 2016 г.)

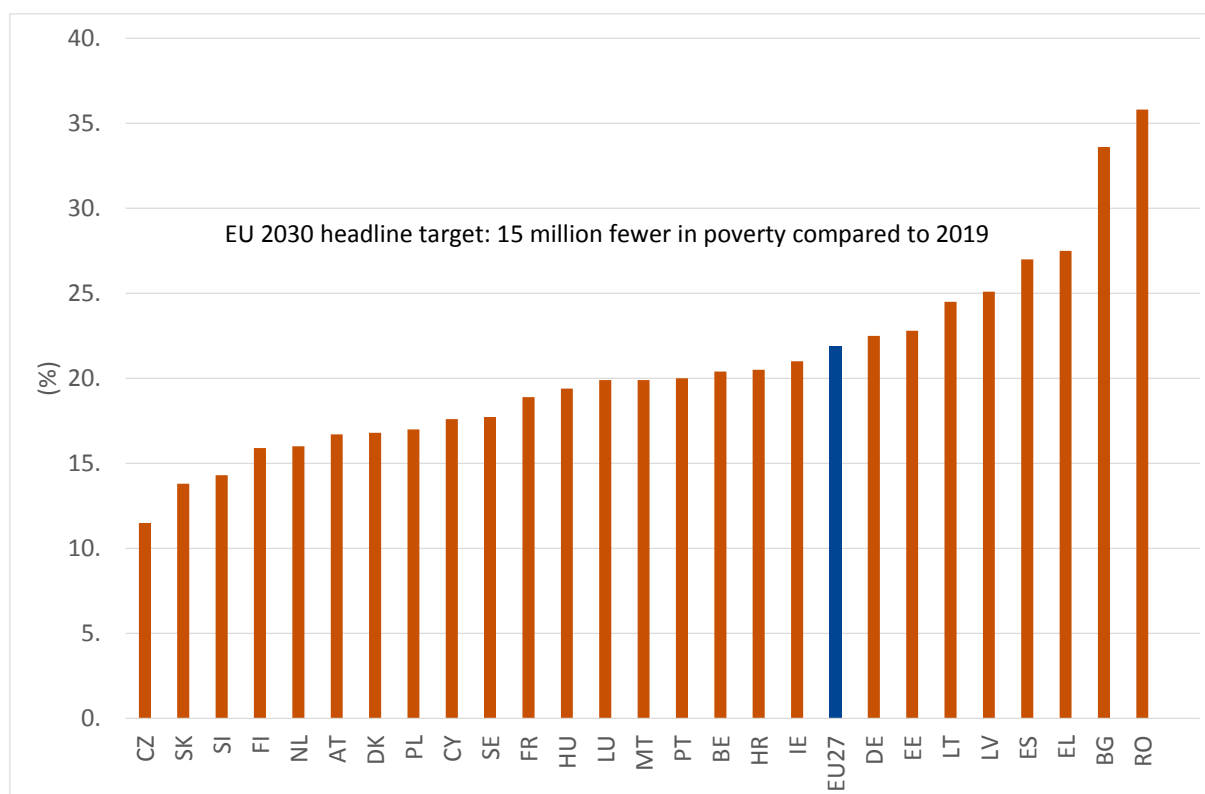
Източник: специална извадка, която може да бъде изтеглена от [уебсайта на Евростат](#).

Постигането на амбициозно намаляване на бедността и социалното изключване е от съществено значение за гарантирането на приобщаващ растеж и на сближаване във възходяща посока в социалната и икономическата област в ЕС. Целта за 2030 г. предполага броят на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), да намалее с 15 милиона души до 2030 г.⁴⁴ През 2020 г. средният за ЕС дял на ИРБИ е 21,9% (вж. фигура 7). За да се постигне амбицията, залегнала в целта на ЕС за намаляване на бедността, държавите членки ще трябва да предприемат действия в три измерения — подпомагане на доходите, достъп до стоки и услуги и интеграция на пазара на труда.

В плана за действие по Европейския стълб на социалните права е поставена като допълнителна цел намаляването на броя на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване. Съсредоточаването върху децата е от първостепенно значение за това да бъде прекъснато предаването на бедността между поколенията и да се допринесе за осигуряването на равни възможности в ЕС. За осъществяването на тази амбиция съгласно посочената допълнителна цел се предвижда броят на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване, да бъде намален с поне 5 милиона до 2030 г.

⁴⁴ Като се вземе предвид основният демографски сценарий на Евростат за десетилетието от 2020 г.

Фигура 7: Дял на ИРБИ за цялото население през 2020 г. (%)

Източник: Евростат, показател [\[tepsr_lm410\]](#). Целта за намаляване с 15 милиона души до 2030 г. би съответствала на дял на ИРБИ 17,6 % спрямо базовата стойност през 2019 г. и съгласно основния демографски сценарий на Евростат за десетилетието от 2020 г.

Рамки за сравнителен анализ в подкрепа на анализите и на разработването на политики

В съобщението от 2017 г. за създаването на Европейски стълб на социалните права се предлага сравнителният анализ да бъде използван като инструмент за подкрепа на структурните реформи и за насърчаване на сближаването във възходяща посока в областта на заетостта и в социалната сфера. Предвид многостранния характер на тази дейност в рамките за сравнителен анализ се съчетават количествени показатели (за ефективност и резултати) с качествен анализ на характеристиките и лостовете на политиките, които влияят върху разработването на добри политики. Освен че се подпомага разработването на политики, чрез рамката за сравнителен анализ, както и чрез показателите в набора от социални показатели, се осигурява информация за целите на европейския семестър и за съвместния доклад за заетостта.

От 2017 г. досега Комисията разработи и обсъди с държавите членки рамки за сравнителен анализ в няколко области, следвайки общия подход, съгласуван с Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила. Рамките са насочени към следните области: 1) обезщетения за безработица и активни политики по заетостта, 2) умения и участие на възрастни в учебни дейности и 3) минимален доход. Основните резултати от тези дейности са докладвани в предишните съвместни доклади за заетостта. Комисията също така започна работа по допълнителни рамки, които биха могли да се използват в бъдещите цикли на европейския семестър, по-специално рамка за сравнителен анализ на минималните заплати и колективното договаряне в сътрудничество с Комитета по заетостта и рамка за сравнителен анализ на адекватността на пенсиите и на грижите за децата и подкрепата за тях в сътрудничество с Комитета за социална закрила.

Рамката за сравнителен анализ на адекватността на пенсиите и на грижите за децата и подкрепата за тях беше съгласувана от Комитета за социална закрила през октомври 2021 г. В нея са определени показатели за резултатите (за участие в образование и грижи в ранна детска възраст, детска бедност и специфични за децата лишения) и показатели за ефективността (разлика в участието в грижи за деца по квинтили на доходите, въздействие на социалните трансфери върху детската бедност, разлика в равнищата на прекомерни разходи за жилище и в степента на жилищни лишения за децата, въздействие на родителството върху заетостта във възрастовата група 25—49 години и дял от населението на възраст 25—49 години, което не е икономически активно или работи на непълно работно време поради задължения за полагане на грижи, с разбивка по пол). За да се оцени адекватността на подпомагането на доходите, бяха договорени два показателя, отнасящи се до доходите на неработещи двойки с две деца и тези на двойки с две деца и само с един, и то нископлатен, работещ, като и двата показателя са изразени в процент от прага на бедност. Предоставени са различни видове контекстуална информация с цел да се отчете по-добре ситуацията в държавите членки при наблюдението на тенденциите. Определени са и някои области, в които трябва да се работи допълнително, по-специално по отношение на лостовете на политиката.

Като осигуряват по-високо равнище на общо разбиране за съответните показатели и лостове на политиката в дадена област, рамките за сравнителен анализ способстват в значителна степен за прилагането на Европейския стълб на социалните права. След приемането на плана за действие по Европейския стълб на социалните права в бъдещите рамки за сравнителен анализ ще се взема предвид преработеният набор от социални показатели. Основните резултати от тези дейности са докладвани в съвместния доклад за заетостта.

ЗАЕТОСТ И СОЦИАЛНИ РЕФОРМИ — РЕЗУЛТАТИ И ДЕЙСТВИЯ НА ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ

2.1. Насока 5: Насърчаване на търсенето на работна ръка

В настоящия раздел е разгледано прилагането на насока в областта на заетостта № 5, която съдържа препоръки държавите членки да създават условия за насърчаване на търсенето на работна ръка и създаването на работни места в съответствие с четвъртия и шестия принцип на социалния стълб (съответно активна подкрепа за заетостта и заплати). Подраздел 2.1.1 е посветен на най-важните промени на пазара на труда, които отразяват и въздействието на кризата, свързана с COVID-19. Раздел 2.1.2 от доклада се отнася до мерките, прилагани от държавите членки в тези области, със специален акцент върху тези, които способстваха за запазването на заетостта в условията на кризата, свързана с COVID-19, и подпомагат създаването на работни места.

2.1.1 Основни показатели

След първоначалния шок от кризата, свързана с COVID-19, през 2021 г. резултатите на пазара на труда се стабилизираха. Въпреки спада на БВП на ЕС с 6 % на годишна база през 2020 г., коефициентът на безработица за същия период се е повишил само с 0,4 процентни пункта — от средно 6,7 % на 7,1 % (с увеличение на месечна база от 1,4 процентни пункта между най-ниската стойност преди кризата — 6,3 % през март 2020 г. и най-високата стойност — 7,7 % през септември 2020 г.). Мерките за подпомагане под формата на съкратено работно време и други схеми за запазване на работните места допринесоха за сравнително ограниченото увеличение на безработицата. По-слабото участие на пазара на труда, дължащо се главно на опасения от разпространение на заразата и на намалените възможности за намиране на работа предвид понижената икономическа активност, също беше фактор за задържане на ръста на безработицата. Въпреки че икономическото възстановяване ще поддържа създаването на работни места, преди 2022 г. не се очаква връщане към равнищата на заетост отпреди кризата. Независимо от това през септември 2021 г. равнището на безработица се доближава до равнището отпреди кризата (6,7 %).

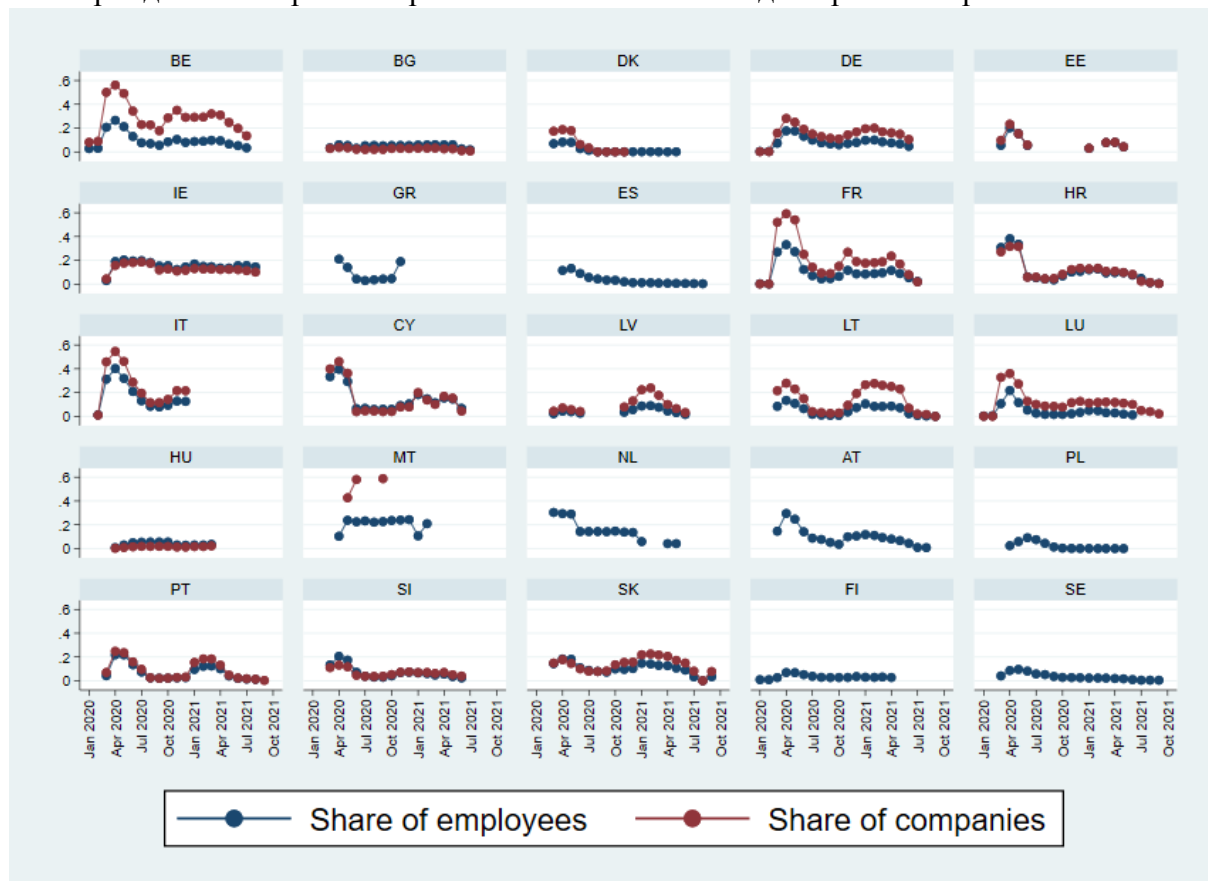
Броят на работниците, които се възползват от работа на непълно работно време и подобни схеми за задържане на работа, остана висок до средата на 2021 г. Всички държави — членки на ЕС, въведоха или засилиха схеми за съкратено работно време и/или подобни схеми за запазване на работните места в условията на кризата, свързана с COVID-19. При първата вълна на пандемията (април—май 2020 г.) прилагането на такива схеми достигна безпрецедентни равнища (до 40 % от общия брой наети лица в до 60 % от всички дружества в държави членки като Франция и Италия, вж. фигура 2.1.1). Макар и в по-малка степен, използването на тези схеми остана от съществено значение през втората половина на 2020 г. и първата половина на 2021 г. Тези мерки за подкрепа допринесоха значително за ограничаване на въздействието на пандемията върху пазара на труда, особено по отношение на равнището на заетост, и по-специално за работниците с по-ниски доходи (Евростат, 2021 г.⁴⁵). Някои държави членки (например Естония и Латвия) закриха схемите и после отново ги въведоха, за да се справят с възобновяването на пандемията. Като част от ответните мерки на ЕС на пандемията през 2020 г. 19 държави членки получиха подкрепа от SURE⁴⁶ за общо около 31 милиона души и 2,5 милиона предприятия. Занапред ще е важно да се гарантира, че чрез схемите за съкратено работно време се улесняват и подкрепят процесите на реструктуриране и не се забавят структурните промени. Ето защо извънредните спешни мерки следва да бъдат постепенно преустановени, когато настъпи времето за това.

⁴⁵ [Въздействие на COVID-19 върху доходите от заетост — предварителни оценки — Statistics Explained \(europa.eu\).](#)

⁴⁶ Втори доклад за прилагането на SURE (COM(2021) 596).

Фигура 2.1.1.: Постепенно намалява дялът на наетите лица и дружествата, подпомогани чрез схеми за съкратено работно време и други мерки за запазване на работните места

Обхватът на мерките за запазване на работните места варира между държавите членки (в %, за периода от първото тримесечие на 2020 г. до третото тримесечие на 2021 г.)

Бележка: Няма налични данни за Чехия и Румъния.

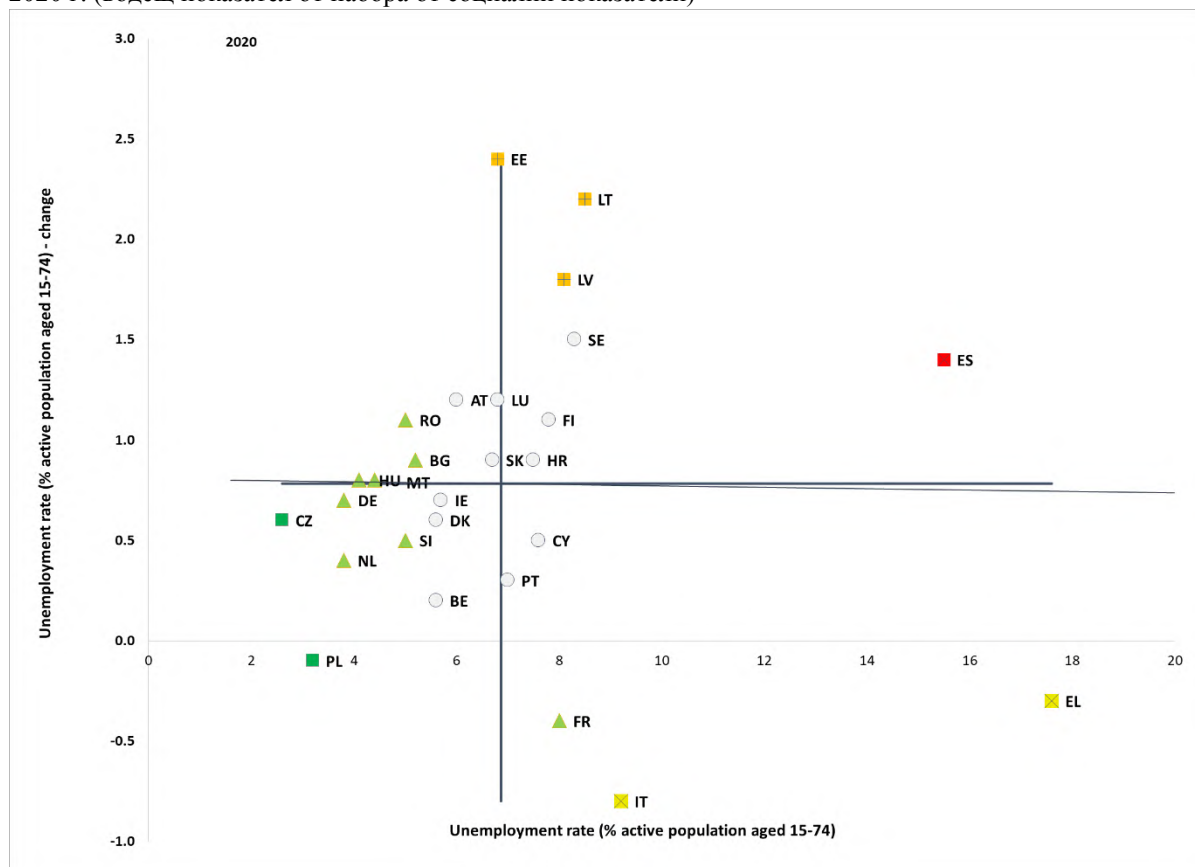
Източник: Евростат, статистически данни, свързани с COVID-19⁴⁷.

⁴⁷ [Общество и работа — COVID-19 — Евростат \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1).

През 2020 г. безработицата в повечето държави — членки на ЕС, се влошава в сравнение с 2019 г. През 2020 г. коефициентът на безработица се повишава във всички държави членки с изключение на четири в сравнение с 2019 г. (вж. фигура 2.1.2), като най-високата стойност за ЕС (7,7 %) е достигната през септември 2020 г. Както показва наборът от социални показатели, ситуацията остава „критична“ в Испания, където през 2020 г. е регистрирано увеличение на вече високото равнище на безработица, докато в Гърция и Италия се отбелязват „слаби, но подобряващи се стойности“. Ситуацията с безработицата в балтийските държави се влошава значително през цялата 2020 г., въпреки че по последни данни през 2021 г. е настъпило възстановяване. През първите девет месеца на 2021 г. най-силен спад на безработицата е регистриран в Гърция (-2,9 процентни пункта), Литва (-2,2 процентни пункта) и Естония и Кипър (-1,6 процентни пункта). През същия период по-малки подобрения, но все пак над 1 процентен пункт, са отчетени в Испания и Португалия.

Фигура 2.1.2.: Безработицата нараства в повечето държави членки през 2020 г.

Коефициент на безработица (възрастова група 15—74 години) и годишно изменение през периода 2019—2020 г. (водещ показател от набора от социални показатели)

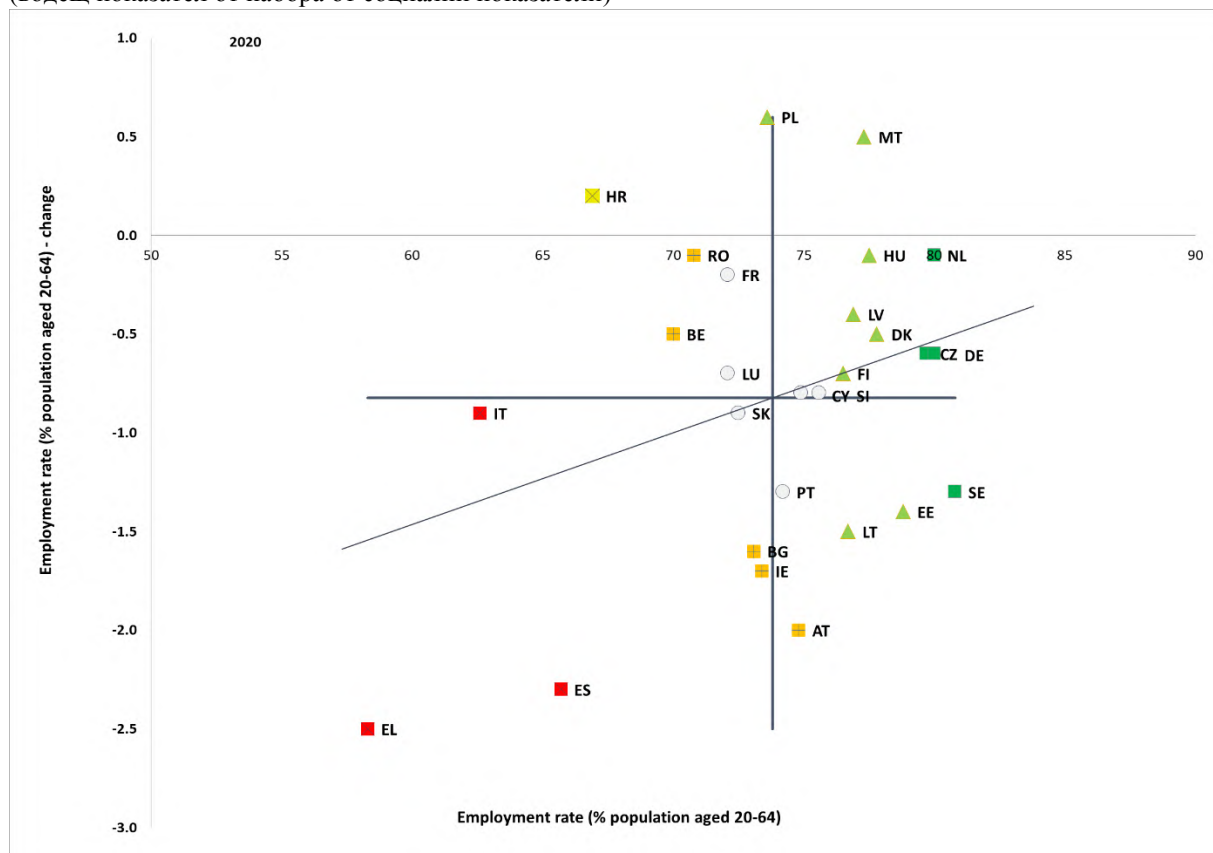

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението.

Източник: Евростат, [une_rt_a] LFS.

Съгласно показателя от набора от социални показатели през 2020 г. заетостта в почти всички държави от ЕС намалява в сравнение с 2019 г. Както е показано на фигура 2.1.3, Гърция, Италия и Испания все още се намират в „критични ситуации“ според методиката, използвана за набора от социални показатели, вследствие на по-нататъшния спад на заетостта, в резултат на който равнището на заетост е около 65 % или под тази стойност. От друга страна Швеция, Германия, Чехия и Нидерландия са „държави с най-добри резултати“ (с равнища, близки до 80 % или над тази стойност през 2020 г.). Като цяло равнището на заетост в ЕС (възрастова група 20—64 години) намалява до 72,4% през 2020 г. (– 0,7 процентни пункта в сравнение с 2019 г.). През третото тримесечие на 2020 г. равнищата на заетост започват да се възстановяват, а през същия период на 2021 г. те достигат равнището от последното тримесечие на 2019 г. Разликата в равнището на заетост в ЕС между градовете и селските райони не беше засегната от кризата, свързана с COVID-19, и през 2020 г. възлиза на 0,9 процентни пункта за населението на възраст 20—64 години (спад с 0,1 процентни пункта спрямо 2019 г.). Данните от националните сметки показват, че през периода от първото до третото тримесечие на 2021 г. ръстът на заетостта е положителен във всички държави членки. В деветнадесет държави членки общата заетост през третото тримесечие на 2021 г. надхвърля равнищата отпреди кризата (четвъртото тримесечие на 2019 г.).

Фигура 2.1.3.: Равнището на заетост спада в почти всички държави членки през 2020 г. Равнище на заетост (възрастова група 20—64 години) и годишното му изменение през периода 2019—2020 г. (водещ показател от набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението.

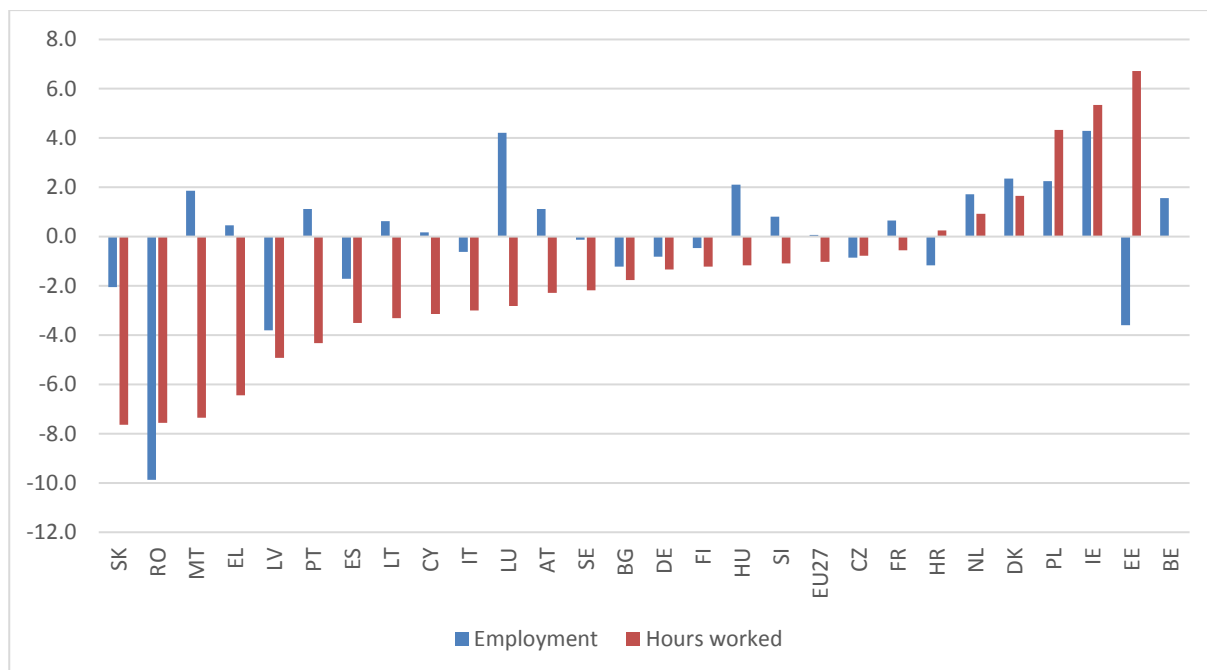
Източник: Евростат, [lfsi_emp_a], LFS.

Всички държави членки, с изключение на две, отбелязват намаляване на броя отработени часове на наето лице от началото на кризата, свързана с COVID-19. В резултат на мерките за овладяване на непосредственото въздействие на кризата върху заетостта общият брой отработени часове намалява по-силно, отколкото предполагат измененията на съвкупните равнища на заетост (фигура 2.1.4). Степента, до която може да се избегне загубата на заетост, зависи и от характеристиките на отделните професии, включително критичния характер и степента на пригодност за работа от разстояние на професиите и необходимото социално взаимодействие. След рязко покачване през второто тримесечие на 2020 г. броят на отсъстващите от работа работници спада до равнищата отпреди пандемията в повечето държави членки. От началото на възстановяването броят отработени часове остава под равнищата отпреди пандемията във всички държави с изключение на Полша, Нидерландия, Хърватия и Естония. Докато от една страна ниските равнища на отработените часове вероятно отразяват използването на съкратено работно време с оглед на все още намалената активност, от друга страна не е ясно и кога броят отработени часове на наето лице ще се възстанови на равнищата отпреди кризата⁴⁸. Разбивка по мъже и жени на измененията в отработените часове е представена в раздел 2.2.

⁴⁸ Европейска комисия (2021 г.), Labour Market and Wage Developments in Europe (Развитие на пазара на труда и в областта на заплащането в Европа), Годишен преглед за 2021 г. Люксембург, Служба за публикации на Европейския съюз (каталожен номер KE-BN-21—001-EN-N).

Фигура 2.1.4.: Повечето държави членки регистрират значителен спад в заетостта и общия брой отработени часове

Изменение в общата заетост и общия брой отработени часове между четвъртото тримесечие на 2019 г. и третото тримесечие на 2021 г. (в %)

Бележка: сезонно и календарно изгладени данни, като данните за Чехия, Гърция, Франция, Малта, Полша, Португалия, Словакия (заетост) и Малта, Словакия (отработени часове) са само сезонно изгладени. Не са налични данни за отработени часове за Белгия. Данните за Дания са за второто тримесечие на 2021 г.

Източник: Евростат, национални сметки [namq_10_a10_e]

Спадът на заетостта е по-силен в секторите, които са в по-голяма степен засегнати от ограниченията на свободата на движение и необходимите рестриктивни мерки, въведени за противодействие на пандемията. Най-големият спад на заетостта е регистриран в секторите, които са най-силно засегнати от тези ограничения, като хотелиерство, ресторантьорство, дейности на туристически агенции, култура и услуги за домакинството⁴⁹. Противоположно на тях, производството на основни фармацевтични продукти, застраховането, компютърното програмиране и телекомуникациите са сред дейностите, при които се наблюдава най-голямо увеличение на заетостта през 2020 г. (в сравнение с предходната година).⁵⁰ Най-силно засегнатите сектори бяха и сред основните бенефициери на механизмите за работа на съкратено работно време.

⁴⁹ Eurofound, (2021 г.), COVID-19: Implications for employment and working life [COVID-19: последици за заетостта и професионалния живот], поредица COVID-19, Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

⁵⁰ Европейска комисия (2021 г.), Заетост и социално развитие в Европа през 2021 г.

Самостоятелната заетост намалява повече от общата заетост, като има известни разлики в отделните държави. През 2020 г. броят на самостоятелно заетите лица в ЕС намалява 1,5 %, което съответства на дял от 14 %; това намаление е най-силно изразено сред самостоятелно заетите лица със служители (-4,7 %). Особено засегнати бяха самостоятелно заетите лица в Германия и Италия. Единадесет държави членки обаче регистрираха увеличение на броя самостоятелно заети лица, по-специално Полша, Франция, Нидерландия и Унгария. През второто тримесечие на 2021 г. броят на самостоятелно заетите лица в ЕС намалява с 2,6 % в сравнение със същото тримесечие на предходната година, като спадът сред самостоятелно заетите лица без служители е 5 %, съпътстван от 3% увеличение сред работодателите. Най-големият спад през 2021 г. е регистриран в Румъния, Италия и Португалия. Докато в периода между първото и второто тримесечие на 2021 г. общата заетост в ЕС се възстановява, в самостоятелната заетост⁵¹ не се отбелязва възстановяване.

⁵¹ Сезонно изгладени данни от националните сметки.

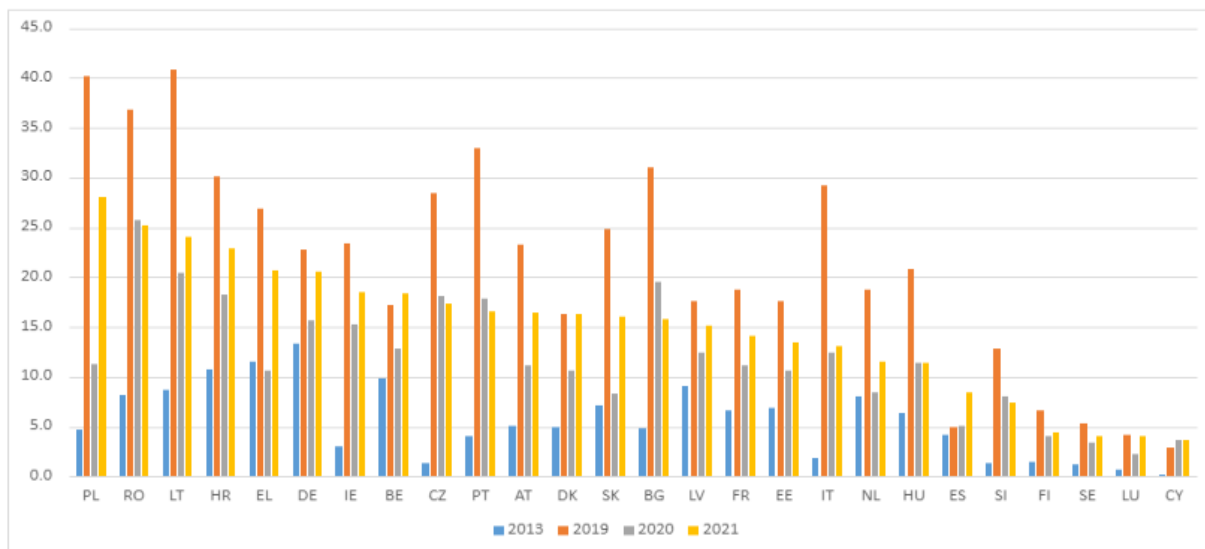
Кризата, свързана с COVID-19, доведе до временно намаляване на исторически високите равнища на недостиг на работна сила, достигнати преди това, но в повечето държави членки тези равнища отново се увеличават. Недостиг на работна сила възниква, когато работодателите не могат да намерят необходимите им работници за запълване на свободните работни места. Преди кризата, през второто тримесечие на 2019 г., процентът на свободните работни места в ЕС-27 е бил 2,4 %. През второто тримесечие на 2020 г. процентът на свободните работни места намалява до 1,6 % и оттогава се увеличава, за да достигне 2,3 % през второто тримесечие на 2021 г., като почти напълно преодолява въздействието на шока, свързан с COVID-19. Според проучванията на европейските предприятия и потребители (European Business and Consumer Surveys, EU-BCS) преди пандемията недостигът на работна сила е достигнал исторически най-високата си стойност в 16 държави членки (Австрия, Белгия, България, Чехия, Естония, Гърция, Франция, Унгария, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Полша, Португалия, Румъния и Словакия — вж. фигура 2.1.5)⁵². Предизвиканият от COVID-19 спад на икономическата активност доведе до намаляване на недостига на работна сила в почти всички държави членки⁵³. През 2021 г. вследствие на облекчаването на ограничителните мерки и постепенното икономическо възстановяване недостигът на работна сила отново започна да се увеличава в повечето държави членки. В сектори като строителството, здравеопазването и дългосрочните грижи, както и информационните и комуникационните технологии, в основата на този процес е дълготрайният недостиг на умения. През второто тримесечие на 2021 г. недостигът се доближава до равнищата отпреди пандемията, докато безработицата намалява съвсем незначително. Някои държави членки регистрират по-ускорено увеличение на недостига на работна сила от други. Процентът на работодателите, които съобщават, че недостигът на работна сила е бил основният ограничаващ производството фактор през първите три тримесечия на 2021 г., е най-висок (над 20 %) в Полша, Румъния, Литва, Хърватия, Гърция и Германия.

⁵² Резултатите до голяма степен съвпадат с констатациите от инвестиционното проучване на Групата на Европейската инвестиционна банка за 2019 г.

⁵³ Вероятно обаче това е било ограничено вследствие на въвеждането на схеми за работа на съкратено работно време и други мерки за подкрепа на заетостта.

Фигура 2.1.5: Вследствие на пандемията в повечето държави членки отчетеният недостиг на работна сила намалява, но в условията на продължаващо възстановяване недостигът отново се увеличава

Индекс на недостига на работна сила — дял на работодателите в промишлеността, услугите и строителството, които съобщават, че недостигът на работна сила е основен фактор, ограничаващ производството им (в %, 2013—2021 г.).

Бележки: Държавите са подредени в низходящ ред на недостига на работна сила през 2021 г. Данните за 2021 г. са изчислени като средна стойност за първите три тримесечия.

Източник: EU-BCS.

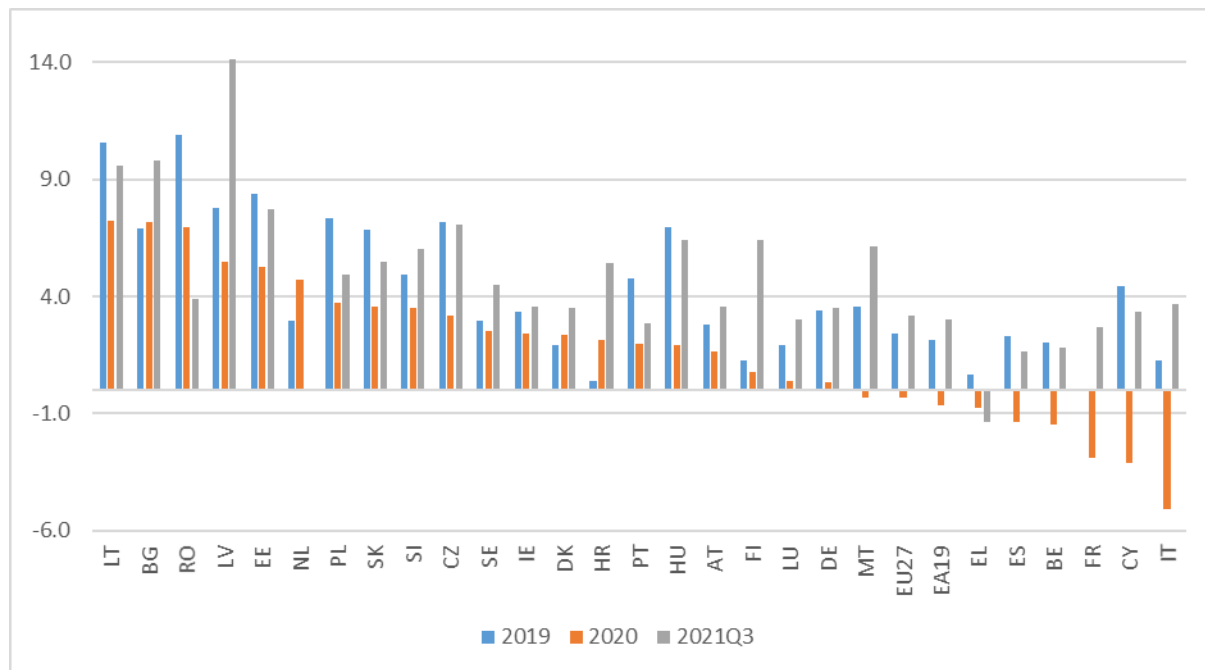
Кризата, свързана с COVID-19, доведе до сериозен спад в темпа на нарастване на номиналната работна заплата, последван от възстановяване през първата половина на 2021 г. В сравнение с 2019 г., когато заплатите⁵⁴ за ЕС-27 са нараснали с 3,6 %, през 2020 г. ръстът на заплатите е отрицателен — минус 1,8 %. Намалението може поне отчасти да се обясни с ефекта на схемите за съкратено работно време, като разликите зависят от структурата на националните мерки⁵⁵. Отрицателната съвкупност обаче прикрива значителни разлики между отделните държави. През 2020 г. Литва, Румъния, Полша, Нидерландия и България отбелязаха висок ръст на номиналните заплати — 3 % или повече. Темпът на нарастване на заплатите се забави в южноевропейските държави, както и в Белгия, Австрия и Финландия. Най-големи темпове на забавяне бяха регистрирани в Италия (–6,9 %), Испания (–5,4 %), Франция (–3,9 %) и Кипър (–3,6 %) (фигура 2.1.6). Това се дължи главно на намаляването на броя отработени часове, свързано с широкото използване на схеми за съкратено работно време. През третото тримесечие на 2021 г. в сравнение с една година по-рано всички държави членки с изключение на Гърция отчитат положителен ръст на номиналните заплати.

⁵⁴ Измерва се чрез номиналното възнаграждение на наето лице.

⁵⁵ В държавите, в които обезщетенията се изплащат директно на наетите лица и се отчитат като социални трансфери, се наблюдава спад на разходите за заплати вследствие на схемите за работа на съкратено работно време.

Фигура 2.1.6.: По време на кризата ръстът на номиналната заплата се обръща на отрицателен в повечето държави членки, но се възстановява през 2021 г.

Номинално възнаграждение на наето лице (годишно изменение в %, 2019—2020 г. и трето тримесечие на 2021 г.).

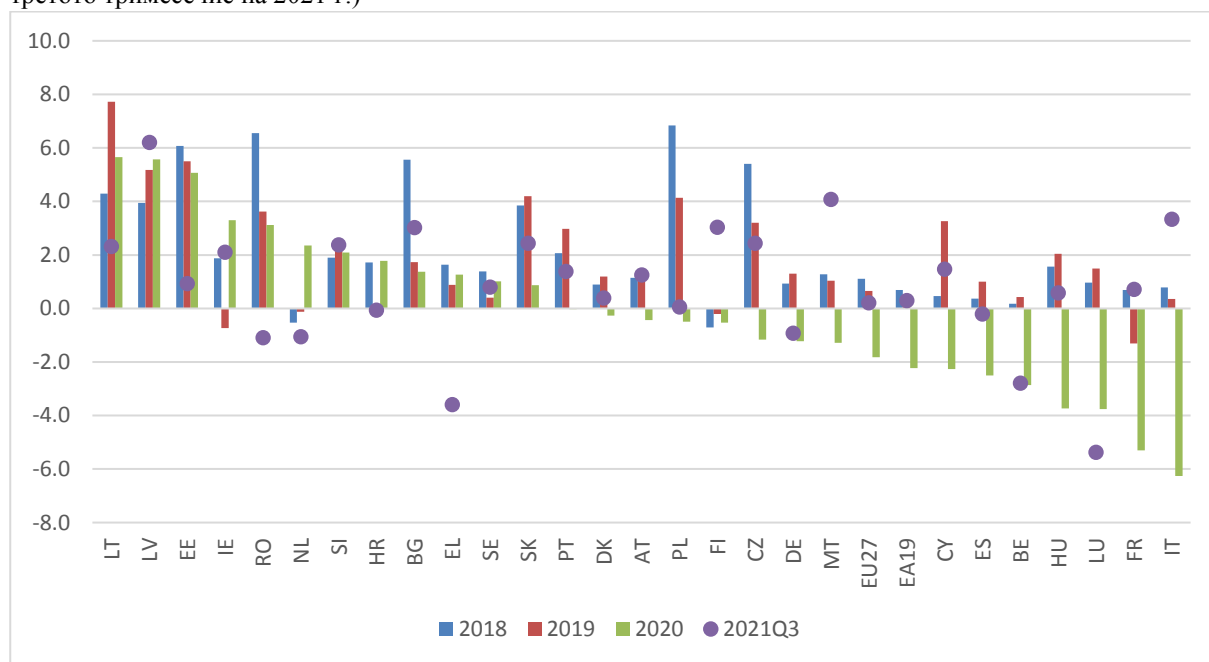
Бележки: 1) Работната заплата се измерва с показателя „Номинално възнаграждение на наето лице“, изчислен като обща стойност на възнаграждението на наетите лица, разделена на общия брой наети лица. Общата стойност на възнаграждението на наетите лица се определя като общата работна заплата, в брой или в натура, която се изплаща от работодателя на наетото лице срещу работа, извършена от последния през отчетния период, която има два компонента: i) работна заплата, която се изплаща в брой или в натура; и ii) вноски за социално осигуряване, които се заплащат от работодателите. (2) Всички използвани данни са данни от национални сметки. Показателите се основават на стойности в национална валута. 3) Държавите са подредени в низходящ ред по нарастване на реалната работна заплата през 2020 г.

Източник: Европейска комисия — база данни на AMECO.

През 2020 г. реалните заплати намаляват в редица държави членки и като цяло за ЕС, но през 2021 г. отново се увеличават. През 2020 г. Дания, Унгария, Германия, Австрия, Чехия, Малта, Кипър, Финландия, Белгия, Люксембург и Франция отбелязаха годишно намаление на ръста на реалните заплати (вж. фигура 2.1.7). Най-голямо намаление се наблюдава във Франция (-5,2 %) и Люксембург (-3,0 %). От друга страна през 2020 г. реалните заплати са се увеличили най-много в Литва (7,0 %), Латвия (5,3 %) и Румъния (3,4 %). След отрицателен среден ръст през 2020 г. (-0,9 %), през първата половина на 2021 г. реалните заплати в ЕС нарастват с 1,1 %. Най-висок ръст на реалните заплати (при сравнение между отделните години) през третото тримесечие на 2021 г. е отчетен в Латвия (6,2 %), Малта (4,7 %) и Италия (3,3 %). В бъдеще несигурността относно тенденциите на инфлацията може да окаже влияние върху динамиката на реалните заплати.⁵⁶

Фигура 2.1.7.: През 2020 г. средната реална заплата в ЕС намалява, но през първите три тримесечия на 2021 г. отново бавно се увеличава.

Реално възнаграждение на наето лице, дефлатор на БВП (годишно изменение в % за 2018 г., 2019 г., 2020 г. и третото тримесечие на 2021 г.)

Източник: АМЕСО

⁵⁶ В своята лятна прогноза от 2021 г. Европейската комисия предвижда умерено нарастване на инфлацията през 2021 г. и 2022 г., но отбелязва, че инфлацията може да се окаже по-висока от прогнозираната, ако ограниченията в предлагането са по-трайни и ценовият натиск се пренесе в по-голяма степен върху потребителските цени. Вж. институционален документ на Европейската комисия № 156, юли 2021 г. (лятна прогноза).

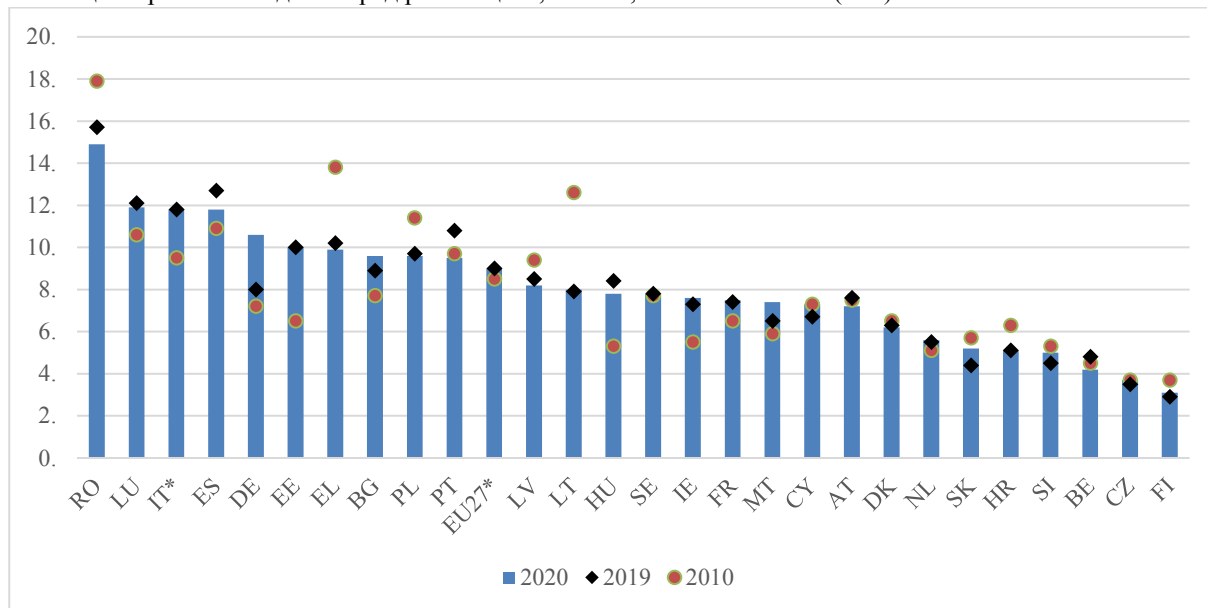
През 2020 г. почасовите заплати нарастват значително поради драстичната низходяща корекция на броя отработени часове, свързана с работата на съкратено работно време и подобни мерки за запазване на работните места. От 2,7 % и 2,2 % през 2019 г. почасовите заплати нарастват с около 4,6 % и 5,2 % съответно за ЕС и еврозоната (най-високите темпове от 2001 г. насам). Наблюдаваните на тримесечна база симетрични изменения в почасовото възнаграждение и възнаграждението на наето лице предполагат, че спадът на възнаграждението на заето лице се дължи главно на намаляването на броя отработени часове, до голяма степен свързано с работата на съкратено работно време. В някои държави членки (Австрия, Гърция, Франция, Малта и Словения) увеличението на почасовото възнаграждение е повече от четири пъти по-голямо от това, което се наблюдава при номиналното възнаграждение на наето лице. През първото тримесечие на 2021 г. почасовото възнаграждение в ЕС нараства с малко по-висок темп, отколкото през последното тримесечие на 2020 г. (0,3 %).

Работата невинаги осигурява доход за достоен живот. Бедността сред работещите в ЕС-27 се е увеличила от 8,5 % през 2010 г. до 9,0 % през 2019 г.⁵⁷ (както е отразено на фигура 2.1.8). Като цяло работниците на временни договори са изложени на по-висок риск от бедност сред работещите, отколкото тези на постоянни договори (16,2 % спрямо 5,9 %), а също и нискоквалифицираните работници спрямо висококвалифицираните (19 % спрямо 4,9 %). Освен това вероятността от бедност сред работещите е много по-голяма сред тези, родени извън ЕС, отколкото сред родените в Съюза (20,1 % спрямо 8,1 %). Както е показано на фигура 2.1.8, през 2020 г. над 10 % от работниците са били изложени на риск от бедност в Румъния, Люксембург, Испания и Германия. В държавите от тази група увеличение на равнището на бедност през 2020 г. сред работещите в сравнение с 2010 г. се наблюдава в Испания, Германия и Люксембург.

⁵⁷ Данните за ЕС-27 не бяха налични към крайната дата 13 януари 2022 г. Бедността на работещите е делът на лицата, които са на работа и имат приравнен разполагаем доход под прага на риска от бедност, който е определен на 60 % от националния медианен приравнен разполагаем доход (след социални трансфери). Данните за 2007 г. се отнасят до единствената сравнима съвкупност на ЕС, налична за тази година, а именно ЕС-27, включително Обединеното кралство, но без Хърватия. Средно за настоящите 27 държави членки (т.е. включително Хърватия и без Обединеното кралство) бедността сред работещите се е увеличила от 8,5 % през 2010 г. (най-ранните налични данни) на 9 % през 2019 г.

Фигура 2.1.8.: Бедността сред работещите се е увеличила в ЕС през последното десетилетие.

Равнище на риска от бедност сред работещите, 2020 г., 2019 г. и 2010 г. (в %)

Бележка: Данни за 2019 г. за Италия и ЕС-27, като се има предвид, че към момента на приключване на анализа за Италия няма налични статистически данни за доходите и условията на живот.

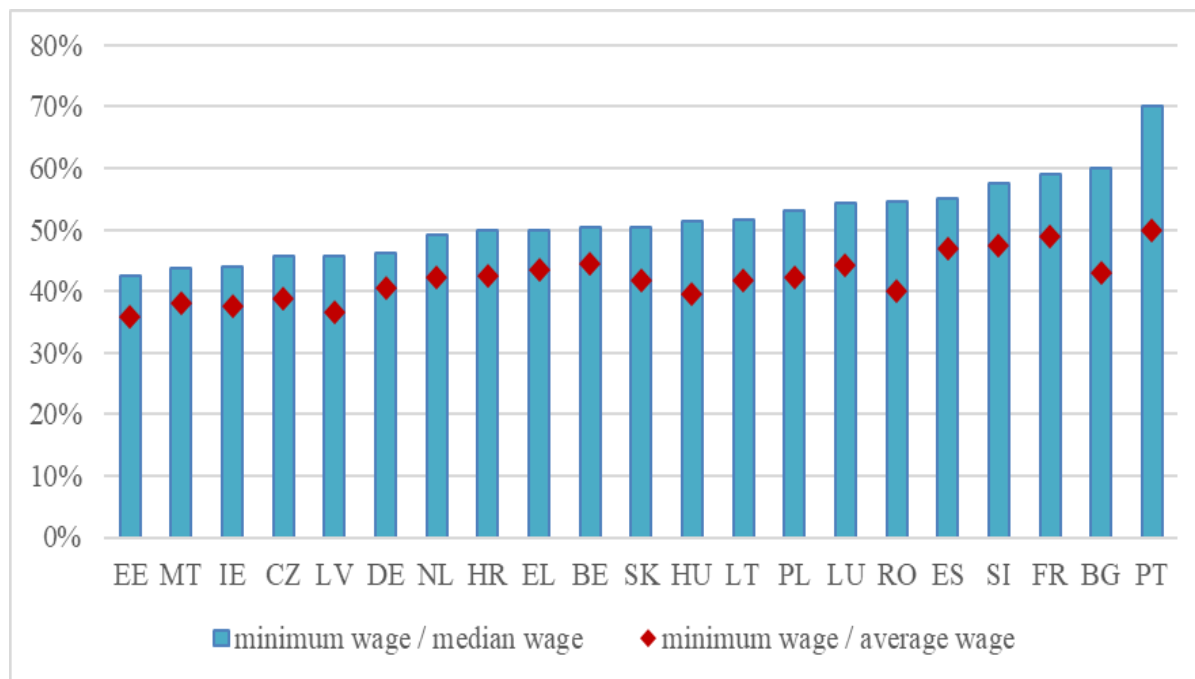
Източник: Евростат [ilc_iw01]

Независимо от неотдашните увеличения на минималната работна заплата в много държави членки законоустановените минимални работни заплати в някои държави са ниски в сравнение със средните и медианните заплати. В почти всички държави членки законоустановената минимална работна заплата през 2019 г. е под 60 % от медианната заплата и под 50 % от средната работна заплата (вж. фигура 2.1.9). Освен това през същата година в държави като Литва, Ирландия, Нидерландия, Унгария, Естония, Латвия и Чехия минималната заплата е била под 50 % от медианната заплата и под 40 % от средната заплата⁵⁸ (в някои държави неотдашните увеличения може да са променили ситуацията).

⁵⁸ Въз основа на проучването на структурата на заплатите. Проучването обхваща предприятия с най-малко 10 служители, което би могло да доведе до повишение на прогнозните данни за доходите в държави членки, в които малките предприятия съставляват голяма част от икономиката. Това следва да се вземе предвид при съпоставки със сходен предмет или между държавите.

Фигура 2.1.9.: В почти всички държави членки законоустановената минимална работна заплата е под 60 % от медианната заплата и под 50 % от средната работна заплата.

Законоустановени минимални работни заплати като процент от брутната медианна и средна работна заплата на работниците на пълен работен ден (в %, 2019 г.)

Бележка: В диаграмата не са включени Австрия, Кипър, Дания, Финландия, Италия и Швеция, в които няма законоустановена минимална работна заплата. В тези държави защитата на минималната работна заплата се осигурява посредством колективни трудови договори.

Източник: Евростат [earn_mw_cur], ОИСП.

Колективното договаряне има ключова роля за постигането на адекватна защита на минималната работна заплата в Съюза. През последните две десетилетия обхватът на колективното договаряне намалява в много държави членки. Тенденцията на намаляване е най-силно изразена в Гърция, Румъния, България, Словакия, Кипър и Словения (вж. фигура 2.1.10). В няколко държави членки намаляването на обхвата на колективното договаряне може да се обясни с намаляване на многостранните преговори с работодатели на секторно или национално равнище в резултат на изменения на нормативната уредба, корекции в условията за разширяване на колективното договаряне или промени в други фактори, като например плътност на работодателските организации⁵⁹ и членска маса на синдикатите⁶⁰. Други фактори, определящи тази тенденция, са структурните промени в икономиката в посока към сектори с по-ниска степен на синдикално присъствие, особено в сферата на услугите, както и от намаляването на членската маса на синдикатите във връзка с увеличаването на нестандартните форми на труд, като например работата през платформа. В държавите, в които минималните заплати се определят изключително чрез колективно договаряне, покритието е над 80 %. Единственото изключение е Кипър, където през последните две десетилетия се наблюдава значително намаление (от 65 % на 43 %) и е обявено преминаване към законоустановена минимална работна заплата до 2022 г. В Италия, Испания, Финландия и Дания обхватът се е увеличил от 2000 г. насам, докато в Австрия обхватът на колективното договаряне се е запазил на същото високо равнище (обхванати са 98 % от наетите лица). Предложението на Комисията за директива относно адекватни минимални заплати⁶¹ има за цел адекватността да се подбори и чрез насърчаване на колективното договаряне на заплатите. Комисията предоставя подкрепа за укрепване на капацитета на социалните партньори в рамките на поканите за прерогативни действия в областта на социалния диалог, Програмата на ЕС за заетост и социални иновации (EaSI) и ЕСФ+.

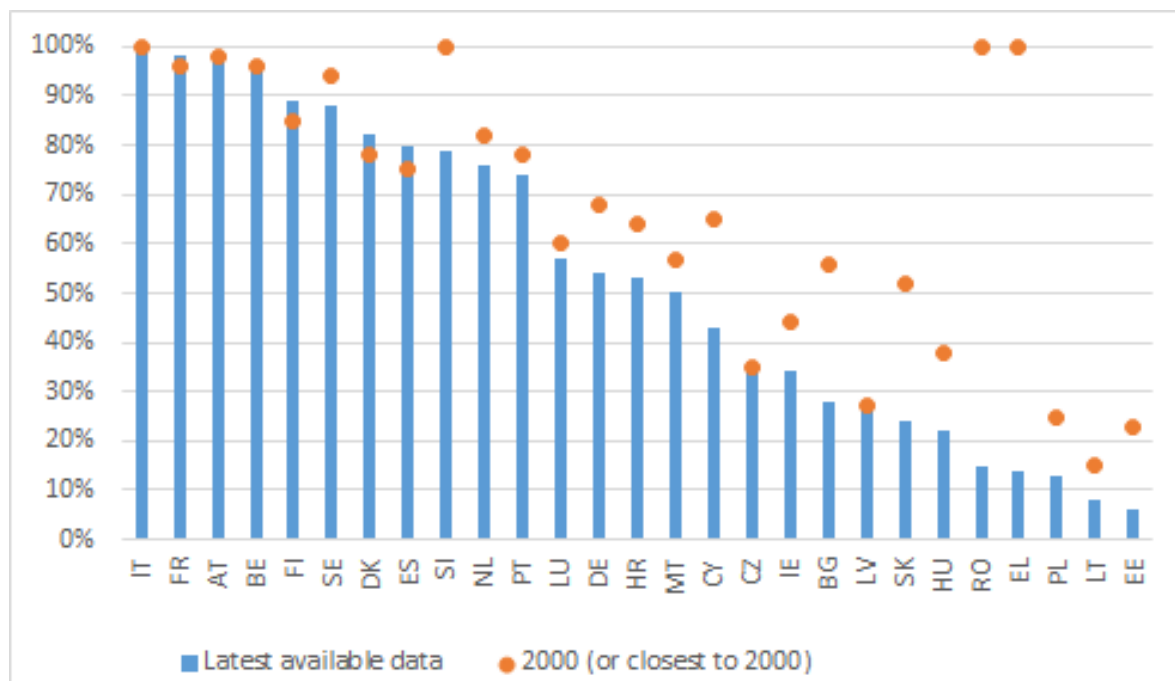
⁵⁹ Плътността на работодателските организации се определя като съотношение между общия брой наети лица в членуващите предприятия и общия брой наети лица в организационната област на организациите.

⁶⁰ Европейска комисия (2021 г.), *Заетост и социално развитие в Европа* — годишен преглед.

⁶¹ Предложение за директива на Европейския парламент и на Съвета относно адекватните минимални работни заплати в Европейския съюз (COM(2020) 682).

Фигура 2.1.10.: Степента на покритие на колективното договаряне сред наетите лица е намаляла в почти всички държави членки през периода 2000—2019 г.

Брой на наетите лица, обхванати от колективен трудов договор, разделен на общия брой получаващи заплата лица (в %, 2000 и 2019 г.).

Бележка: 1) Последните налични данни са от: 2019 г. (AT, BE, CZ, HU, IT, LT, NL, PL, PT), 2018 г. (BG, DE, DK, ES, FR, LU, LV, SE), 2017 г. (EL, FI, IE, SI, RO), 2016 г. (CY, MT), 2015 г. (SK) и 2014 г. (HR). 2) След преразглеждане покритието за Италия е коригирано на 100 %, което отразява факта, че основните заплати, определени в колективните трудови договори (minimi tabellari), се използват от трудовите съдилища като референтна стойност във връзка с прилагането на конституционния принцип за съразмерно и достатъчно възнаграждение.

Източник: ОИСП, база данни AIAS (2021 г.)

Очаква се екологичният преход и цифровият преход да окажат значително влияние върху бъдещото развитие на пазара на труда. Пандемията ускори текущите тенденции на цифровизация на икономиките и обществата в ЕС. Цифровите технологии предлагат нови начини за учене, работа, осъществяване на амбициите и подобряване на възможностите за достъп до образование и заетост. На пазара на труда те създават нови възможности за заетост и допринасят за удовлетворяване на търсенето от страна и на работодателите, и на работниците. Те обаче водят и до рискове за съществуващите работни места, по-специално за тези, които са свързани предимно с рутинни дейности, и за по-слабо образованите работници. Това може да доведе до по-силна поляризация вследствие на намаляването на заетостта в средноплатените професии, съпроводено с увеличаване на работещите в ниско и във високоплатени професии⁶². В същото време посредством подходящи съпътстващи политики преходът към неутралност по отношение на климата може да способства за създаването на до един милион допълнителни екологични работни места в ЕС до 2030 г., въпреки че се очаква въздействието отново да бъде различно за различните професии, сектори и региони.⁶³ Интересен извод от анализа е, че се очаква работни места да бъдат създавани в сектори, свързани с възобновяемата енергия, строителството, селското и горското стопанство, и най-вече в групата на средните умения, което може да помогне за смекчаване на гореспоменатата тенденция на поляризация на пазара на труда. И в този случай обаче ще има работници, които може да загубят работата си (особено в секторите за добив на ресурси и енергоемките сектори), а още повече работници може да бъдат изправени пред промяна на задачите и изискваните умения. Плавният преход на пазара на труда може да допринесе за повишаване на ефективността, за увеличаване на производителността и заплатите, по-специално в секторите, ориентирани към бъдещето. За да се даде възможност за такива преходи, ключова роля играят предвиждането на промените и нуждите от умения и мерките за повишаване на квалификацията и преквалификация на работната сила (вж. тематично каре 1 и глава 2.2.1).

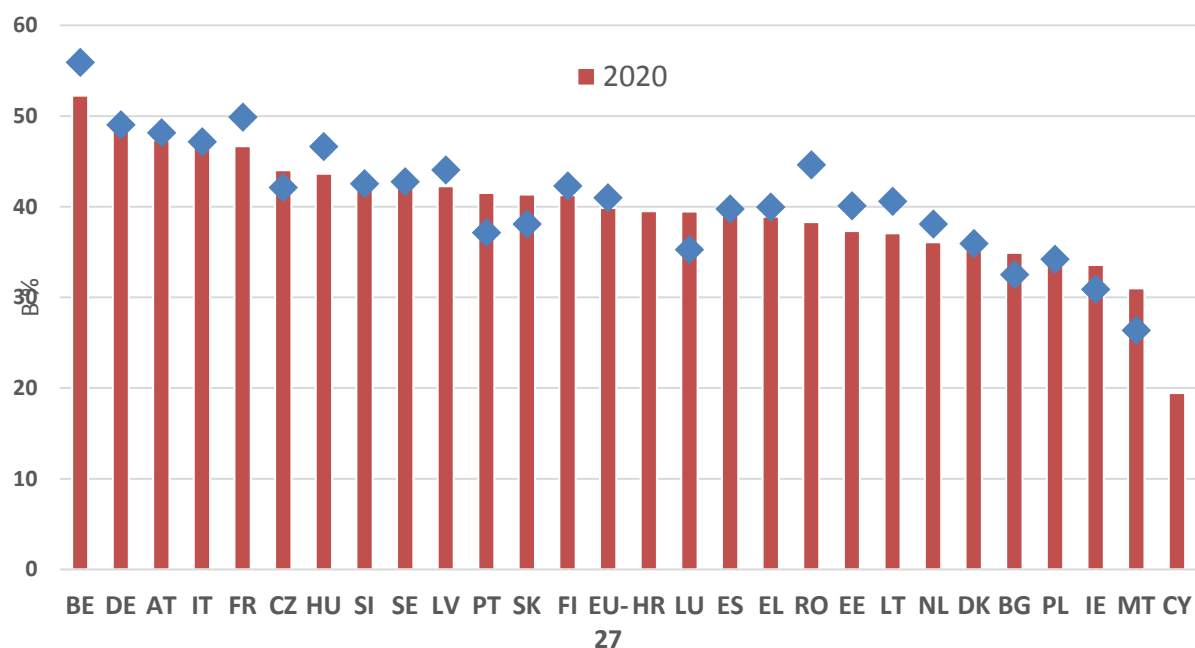
⁶² Европейска комисия (2019 г.): Пазар на труда и развитие в областта на трудовите възнаграждения в Европа — годишен преглед за 2019 г., Генерална дирекция „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“.

⁶³ Оценка на въздействието, придружаваща Съобщението на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите от 14 юли 2021 г. „Подготвени за цел 55“ („Fit for 55“): постигане на целта на ЕС в областта на климата до 2030 г. по пътя към неутралност по отношение на климата“ ([COM\(2021\) 550 final](#)).

Високата данъчна тежест върху труда може да засегне отрицателно както търсенето, така и предлагането на труд. Данъчната тежест върху труда представлява разликата между разходите за труд на работодателите и нетното възнаграждение на наетите лица, изразена като процент от общите разходи за заплати. Средната данъчна тежест върху труда в ЕС-27 за едно лице със средна заплата постепенно намалява от 2010 г. насам до 39,9 % през 2020 г. От 2010 г. насам в седем държави — членки на ЕС, е отбелязан значителен спад (над 2 процентни пункта) на данъчната тежест върху средната работна заплата, като най-силен той е в Румъния (–6,3 процентни пункта), Белгия (–3,7 процентни пункта) и Литва (–3,5 процентни пункта). Обратно, от 2010 г. насам значително увеличение е регистрирано в Малта (4,6 процентни пункта), Португалия (4,4 процентни пункта) и Люксембург (4,2 процентни пункта) (вж. фигура 2.1.11).

Фигура 2.1.11. Данъчната тежест върху средната заплата е намаляла в повечето държави — членки на ЕС през последното десетилетие

Данъчна тежест за едно лице със средна заплата, изменение през 2010 г. и 2020 г. (в %)

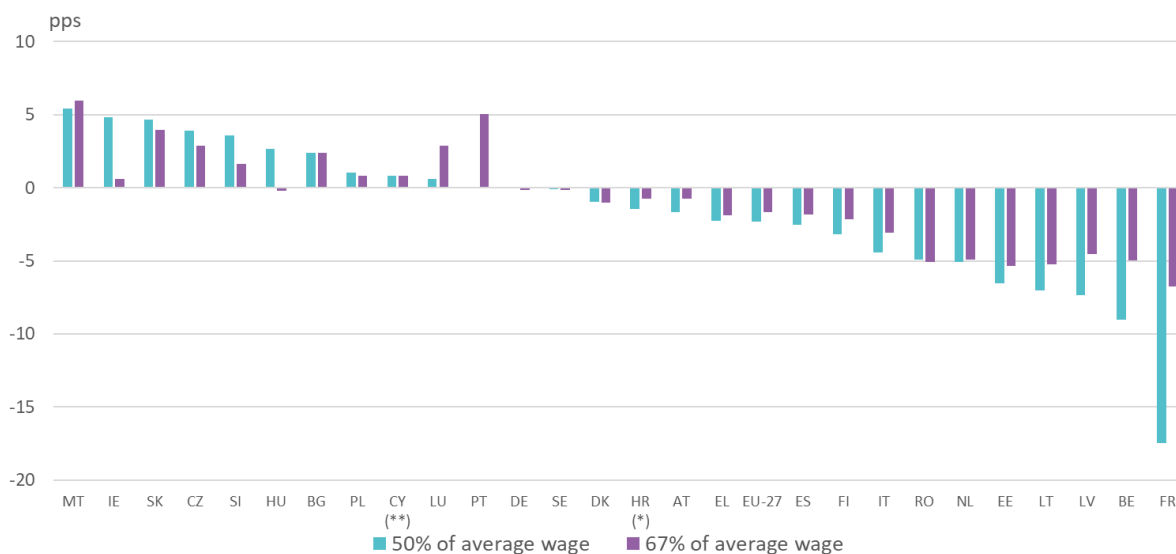
Бележки: Данни за 2010 г. не са налични за Хърватия и Кипър.

Източник: Европейска комисия, база данни „Данъци и обезщетения“, въз основа на модела „Данъци/обезщетения“ на ОИСР.

Данъчната тежест за хората с ниски доходи обикновено е по-ниска, отколкото за тези с по-високи доходи. Данъчното облагане на лицата с ниски доходи има важни последици за пазара на труда (преход към работа, сива икономика; вж. раздел 2.3), както и за социалното приобщаване (вж. раздел 2.4). В това отношение съществува голямо разнообразие между държавите — членки на ЕС. През 2020 г. данъчната тежест за хората, получаващи 50 % от средната работна заплата, е над 40 % в Естония и Литва, а в Кипър и Дания — под 20 %. В много държави от ЕС през последното десетилетие данъчната тежест е намаляла за работниците в долната част на разпределението на доходите. През периода 2010—2020 г. се наблюдава намаление на данъчната тежест средно за ЕС с 2,3 процентни пункта за лицата, получаващи 50 % от средната работна заплата. В шест държави (Франция, Белгия, Латвия, Литва, Естония, Нидерландия) намалението е над 5 процентни пункта (вж. фигура 2.1.12).

Фигура 2.1.12. В повечето държави — членки на ЕС намаляват данъците за работниците в долната част на разпределението на доходите

Изменение на данъчната тежест за хората с ниски доходи (50 % и 67 % от средната заплата), едно лице (в проценти, 2010—2020 г.)

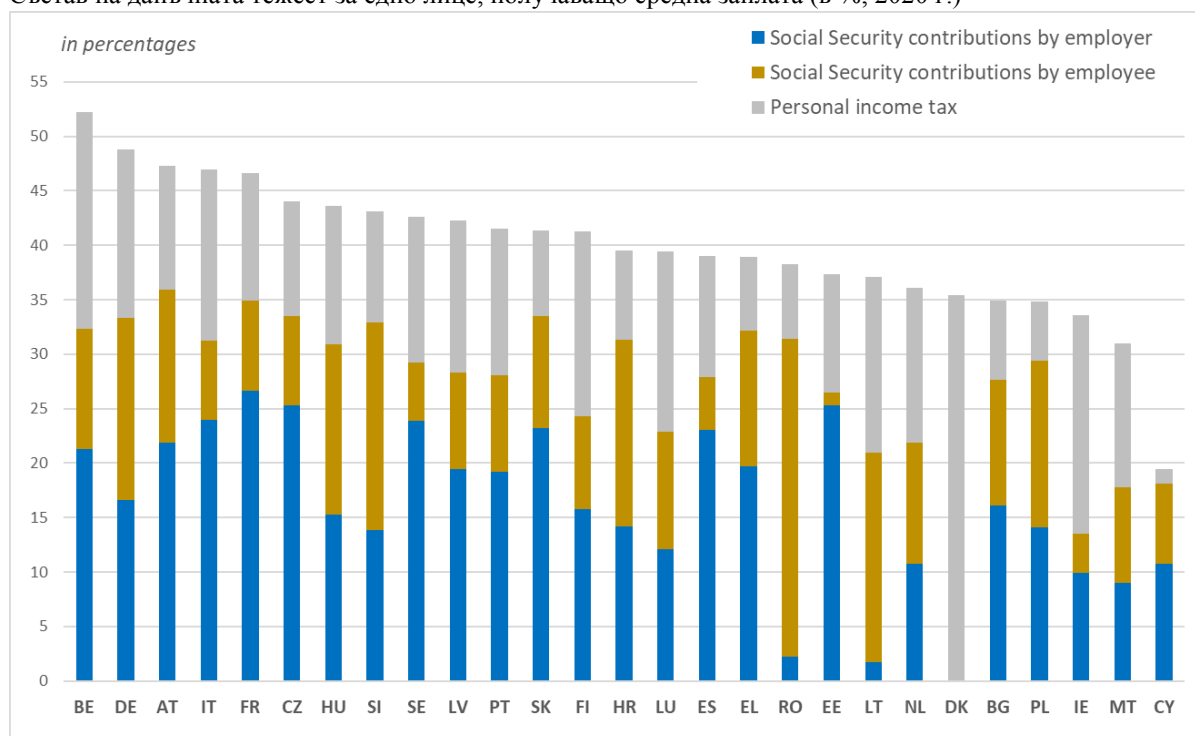
Бележки: (*) Данните за Хърватия са от 2013 г., (**) данните за Кипър са от 2014 г.

Източник: Европейска комисия, база данни „Данъци и обезщетения“, въз основа на модела „Данъци/обезщетения“ на ОИСР.

Структурата на данъчната тежест върху труда се различава значително в отделните държави членки. Компонентите на данъчната тежест (т.е. данък върху доходите на физическите лица, осигурителни вноски, заплащани от работниците и от работодателите) и по-специално техният размер могат да окажат различно влияние върху търсенето или предлагането на работна сила, поне в краткосрочен план. На фигура 2.1.13 е представена структурата на данъчната тежест за един работник със средна заплата през 2020 г. Най-високите осигурителни вноски за сметка на работодателите са във Франция, Чехия и Естония, където те представляват над 25 % от разходите за труд. Като цяло сумарната величина на осигурителните вноски (за сметка на работодателя и на работника) заема най-голям дял от разходите за заетост в Австрия (35,9 %), следвана от Франция, Словакия и Чехия. С изключение на Дания, където в данъчната тежест не се включват елементи, свързани с осигурителните вноски, делът на осигурителните вноски в разходите за труд е най-нисък в Ирландия (13,6 %) и в Малта (17,8 %). Най-високи осигурителни вноски плащат наетите лица в Румъния (29,2 %) и в Литва (19,2 %). В тези две държави осигурителните вноски за сметка на работодателите възлизат на по-малко от 5 %.

Фигура 2.1.13. Структурата на данъчната тежест върху труда се различава значително в отделните държави

Състав на данъчната тежест за едно лице, получаващо средна заплата (в %, 2020 г.)

Бележка: Държавите членки са подредени в низходящ ред по равнището на общата данъчна тежест. Семейните надбавки не оказват влияние върху данните, тъй като данните са за едно получаващо доходи лице без съпруг/съпруга или деца.

Източник: Европейска комисия, база данни „Данъци и обезщетения“, въз основа на модела „Данъци/обезщетения“ на ОИСР.

В някои случаи съществува възможност за изместване на данъчното облагане от труда, по-специално чрез намаляване на данъчната тежест за групите с ниски и средни доходи, в посока към по-благоприятни за растежа данъчни основи, като същевременно се отчитат надлежно възможните въздействия върху разпределението и се осигурява адекватна социална закрила. Законодателните предложения, представени в пакета „Подготвени за цел 55“⁶⁴ от 14 юли 2021 г., включително предложеното преразглеждане на схемата на ЕС за търговия с емисии и на Директивата за данъчно облагане на енергията, имат за цел да се създадат условия за икономически ефективен и справедлив преход към чиста енергия чрез привеждане на икономическите стимули в съответствие повишените и правно обвързващи цели на ЕС в областта на климата. Данните показват, че като дял от разполагаемия доход данъците върху горивата и други енергийни продукти обременяват най-много домакинствата с най-ниски доходи.⁶⁵ Поради това е необходимо при разработването на политиките да се обръща внимание на въздействието върху разпределението, особено за групите с най-ниски доходи.⁶⁶ През 2019 г. около 7 % от населението в ЕС-27, т.е. 31 млн. души, не са били в състояние да отопляват домовете си в достатъчна степен, със значителни разлики между държавите членки и групите по доходи, като по-специално са засегнати и групите с по-ниски от средните доходи⁶⁷⁶⁸.

⁶⁴ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите от 14 юли 2021 г.

„Подготвени за цел 55“ („Fit for 55“): постигане на целта на ЕС в областта на климата до 2030 г. по пътя към неутралност по отношение на климата“ ([COM\(2021\) 550 final](#)).

⁶⁵ Европейска комисия (2020 г.). Заетост и социално развитие в Европа. Годишен преглед, 2020 г. Люксембург, Служба за публикации на Европейския съюз. Достъп [онлайн](#).

⁶⁶ Както показват резултатите от неотдавнашно проучване, чрез симулиран портфейл от 30 млрд. евро зелени данъци, заместващи данъка върху доходите, би могло БВП на ЕС да се увеличи с 35 млрд. евро (0,2 %) до 2030 г., а заетостта — със 140 000 ЕПРВ (0,1 %). Симулираните данни от проучването показват положително или нулево въздействие върху доходите във всички части на разпределението във всички държави членки.

⁶⁷ През 2019 г. делът на домакинствата с по-ниски от средните доходи (между 60 % от медианния доход и медианния доход), които съобщават за невъзможност да отопляват домовете си в достатъчна степен, достига над 20 % от тази група по доходи в 5 държави членки (България, Кипър, Литва, Португалия, Гърция).

⁶⁸ По принцип обаче групите с по-нисък социално-икономически статус са по-негативно засегнати от свързаните с околната среда опасности за здравето в резултат както на по-силната им експозиция, така и на по-голямата им уязвимост, вж. <https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts/>.

2.1.2 Ответни мерки на политиката

Европейският инструмент за временна подкрепа с цел смекчаване на рисковете от безработица при извънредни обстоятелства (SURE) имаше важна роля за това да се предотврати нарастването на безработицата през 2020 г. и 2021 г. По линия на SURE беше предоставен пакет от 100 млрд. евро огледални (back-to-back) заеми, за да бъдат подпомогнати държавите членки да защитят работните места и доходите на работниците в контекста на пандемията от COVID-19. Към днешна дата Комисията вече е изплатила близо 95 % от общата финансова помощ по SURE, отпусната от Съвета. Изчислява се, че време на първата вълна на пандемията през 2020 г. подкрепа чрез SURE са получили около 31 милиона души и около 2,5 милиона предприятия в 19 държави членки. Обратната информация от бенефициерите показва, че подкрепата по линия на SURE е изиграла важна роля за създаването на техните схеми за работа на съкратено работно време и за увеличаването на обхвата и обема на тези схеми.⁶⁹

⁶⁹ Втори доклад за прилагането на SURE (COM(2021) 596).

Изчислява се, че само в периода от март до септември 2020 г. в ЕС са изразходвани близо 100 млрд. евро за работа на съкратено работно време и подобни схеми за запазване на работните места. Конкретното естество, критериите за допустимост, равнището и продължителността на подкрепата, както и източникът на финансиране и включването на изисквания за обучение и за защита при уволнение се различават в отделните държави. Механизмите се различават и по отношение на изискванията за минимално намаление на оборота. В 14 държави членки е предвидено минимално намаление на оборота, вариращо 10 % до 50 %, което би могло да доведе до значително ограничаване на дела на допустимите предприятия и работници. Равнището на доходите, получавани за времето на неотработените часове, се различава значително в отделните държави членки . Равнищата на заместване на доходите варират от 60 % до 100 %, като в повечето държави се прилагат пределни стойности.⁷⁰ Във всички държави членки, с изключение на шест, е предвидена една или друга форма на защита при уволнение за работниците, работещи на съкратено работно време. **Австрия, Гърция, Италия, Нидерландия и Португалия** не позволяват уволняването на нито един работещ в предприятие, което е поискало държавна помощ за определен период от време⁷¹. В своите механизми за съкратено работно време най-малко пет държави са включили изискване за предлагане на обучение по времето на престой (**Австрия, Унгария, Германия, Португалия и Франция**), като **Германия, Португалия и Франция** предлагат и финансови стимули за това, а в **Унгария** — задължително само с определено намаляване на работното време⁷².

⁷⁰ В резултат на тези пределни стойности работата на съкратено работно време и подобни схеми по принцип бяха по-полезни за запазването на доходите на хората с по-ниски заплати.

⁷¹ В Гърция дружествата, които използват схемата за работа на непълно работно време (механизма SYN-ERGASIA), нямат право да прекратяват договорите на служителите, които са включени в този механизъм.

⁷² Eurofound, (2021 г.), COVID-19: Implications for employment and working life [COVID-19: последици за заетостта и професионалния живот], поредица COVID-19, Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

Повече от три четвърти от държавите членки въведоха специални мерки за подпомагане на доходите на самостоятелно заетите лица по време на пандемията. Във всички държави, с изключение на три, тези мерки бяха изцяло нови и ограничени във времето. По отношение на допустимите групи някои държави съсредоточиха подкрепата предимно върху самостоятелно заетите лица в най-засегнатите сектори (например **Белгия**⁷³, **Франция и Унгария**), а други — главно или единствено върху самостоятелно заетите лица без служители (**Нидерландия и Полша**) или конкретни правни форми⁷⁴. **Чехия, Гърция и Португалия** не позволиха подпомагането на доходите на самостоятелно заетите лица да се комбинира с други държавни помощи. В някои държави бяха въведени и долни или горни прагове на доходите от самостоятелна заетост, за да се определят допустимите групи. Що се отнася до минималната загуба на оборот, **Румъния** позволи достъп до схемите ѝ да имат единствено самостоятелно заетите лица, засегнати от пълното затваряне на определени сектори, докато в някои други държави праговете на загубата на оборот варираха между 10 % и 5 %. Като цяло равнището на подпомагане на доходите на самостоятелно заетите лица е по-ниско от това, което се предлага на наетите лица по линия на схемите за работа на съкратено работно време и за временна безработица.⁷⁵

През 2021 г. повечето държави членки започват да преустановяват или да намаляват схемите си за спешно подпомагане. В **Чехия, Естония, Латвия, Литва и Полша** специалните временни схеми, въведени в отговор на кризата, бяха постепенно прекратени между май и август 2021 г., в **Нидерландия**⁷⁶ и **Швеция** — през септември 2021 г., в **Кипър** през октомври 2021 г., а в **Унгария** през ноември 2021 г. Очаква се съответните извънредни схеми да останат в сила (поне) до края на 2021 г. в **България, Гърция, Хърватия, Малта, Ирландия, Словакия, Португалия и Румъния**⁷⁷. Държавите членки с постоянни схеми, въведени преди кризата, свързана с COVID-19, започнаха да отменят извънредните процедури, които улесняваха достъпа до помощ за работа на съкратено работно време.

⁷³ Вече съществуващата подкрепа в Белгия беше разширена по време на кризата, свързана с COVID-19.

⁷⁴ Отнася се до различните начини за установяване като самостоятелно заето лице (за правни и данъчни цели), например едноличен търговец, дружество с ограничена отговорност, персонално дружество и т.н.). Особено в държави като Италия, където съществуват множество различни форми за установяване на предприятие на самостоятелно заето лице, не всички са имали право да кандидатстват за обезщетения по схемата.

⁷⁵ Eurofound, (2021 г.), COVID-19: Implications for employment and working life [COVID-19: последици за заетостта и професионалния живот], поредица COVID-19, Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

⁷⁶ В Нидерландия пакетът от мерки за подкрепа беше прекратен на 1 октомври 2021 г. От 26 ноември обаче част от пакета беше въведен отново със задна дата от 1 ноември 2021 г.

⁷⁷ През юни 2021 г. България въведе по-строги критерии за предоставяне на подпомагане на доходите.

Редица държави членки адаптираха и допълниха своите схеми за работа на съкратено работно време, за да се справят по-добре с трудностите на пазара на труда в периода на възстановяване, в съответствие с четвъртия принцип на социалния стълб (активна подкрепа за заетостта). Австрия, Германия, Франция, Италия, Португалия, Испания и Швеция предоставят стимули за обучение на персонал, работещ на съкратено работно време. В Португалия подкрепата за работа на съкратено работно време беше допълнена от схема за стимулиране на работодателите да възобновят дейността си. В някои държави като Италия и Франция схемите за съкратено работно време се използват за справяне не само с временните прекъсвания на дейността, но и с трайното намаляване на дейности във връзка с реструктурирането на предприятия. В Италия тази мярка включва подкрепа за преместване на нова работа, а във Франция за тази цел съществува отделна схема (Transco). Някои държави членки (като Словакия, Чехия и Испания) постоянно реформират своите схеми за съкратено работно време.

Държавите членки приложиха редица мерки за насърчаване на заетостта след шока, свързан с COVID-19 (вж. фигура 2.1.14). Стимули за наемане на работа, като например временни или еднократни субсидии, предоставяни от правителството на предприятия, които наемат персонал при определени условия (например за определен период от време, на конкретен вид договор, с акцент върху определени категории), се използват активно в повечето държави членки за насърчаването на възстановяване, придружено от създаването на работни места. Половината от тези схеми за стимулиране на наемането на персонал бяха въведени още през 2020 г., а другите — през 2021 г. Сроковете на действие на тези мерки се различават в отделните държави членки, като повечето срокове изтичат през 2021 г. и 2022 г.

Групите, към които са насочени приетите мерки за подкрепа на заетостта, са различни, но основно това са безработните, младежите, хората с увреждания и възрастните хора. Както се вижда от фигура 2.1.14, най-обхващаната категория са безработните, а в някои случаи (**Белгия, Дания, Естония, Гърция, Испания, Хърватия, Унгария, Австрия, Португалия и Словакия**) са включени разпоредби, насочени специално към дълготрайно безработните лица (ДБЛ). Много често (в цели 16 държави членки) мерките се насочени към подпомагането на млади хора или NEET. Много схеми за стимулиране са свързани с програми за чиракуване или стаж, като например в **Австрия**, където се изплаща премия до 2000 EUR за всеки нает чирак (и още 1000 EUR, ако дружеството е малко). В **Португалия** се предоставя премия в размер до около 3290 EUR на работодатели, които наемат стажанти на безсрочни договори в рамките на максимум 20 работни дни след края на стажа (временно до над 4600 EUR в контекста на пандемичната криза). Други обхванати категории са жените (**България, Гърция, Италия, Люксембург и Австрия**) и хората с увреждания (**Чехия, Дания, Гърция, Испания, Франция, Италия, Люксембург, Малта, Австрия, Португалия и Словакия**). **Белгия** въведе временни облекчения на осигурителните вноски за дружества от секторите на събитията, хотелиерството и туризма, както и за тези, които наемат нови или завръщащи се след временна безработица служители. **Естония** предостави специфични стимули за сектора на селското стопанство, а **Италия** засили мерките, приети за южната част на страната (*Decontribuzione Sud*), наред с други. И накрая, **Гърция** и **Словения** въведоха субсидии за предприятия, които създават „зелени работни места“ или осъществяват дейност в сектори с ниски емисии. Общо 23 държави членки въведоха субсидии за наемане на работа в полза на определени групи.

Фигура 2.1.14.: Всички държави членки, с изключение на две, въведоха едни или други видове стимули за наемане на работа в отговор на кризата, свързана с COVID-19

Мерки за стимулиране на наемането на работа, приети от държавите членки в отговор на шока, предизвикан от COVID-19, по целеви групи от населението (2020—2021 г.)

	Безработни лица	ДБЛ	Младеж и/NEET	Жени	Възрастни хора	Хора с увреждания	Чиракувания/стажове	Конкретни сектори	Конкретни региони
BE	X	X	X				X	X	
BG	X			X	X	X		X	
CZ						X			
DK	X	X	X		X	X	X		
DE							X		
EE	X	X	X					X	X
IE	X		X				X		
EL	X	X	X	X	X	X		X	X
ES	X	X			X	X			
FR			X			X	X		
HR		X	X						
IT	X		X	X		X	X	X	X
CY	X		X				X		
LV	X								
LT	X								
LU	X			X	X	X	X		
HU	X	X	X	X	X				
MT	X		X		X	X			
NL									
AT	X	X	X	X	X	X	X		
PL									
PT	X	X	X			X	X		X
RO	X		X		X			X	
SI	X							X	
SK	X	X	X		X	X			
FI								X	
SE			X					X	

Бележка: За Нидерландия и Полша не са открити мерки. Данните за Испания в таблицата отнасят до мерките на някои региони в допълнение към съществуващите преди това национални стимули за наемане на работа. Източник: Собствен анализ на Европейската комисия, база данни COVID-19 EU PolicyWatch на Eurofound, експресни доклади по трудово право на Европейския експертен център и планове за възстановяване и устойчивост, приети от държавите — членки на ЕС.

Няколко държави членки обявиха мерки за стимулиране на предприемачеството и самостоятелната заетост. Испания предвижда да създаде мрежа от центрове за ориентиране, предприемачество и иновации като част от мерките за подобряване на координацията на публичните служби по заетостта (ПСЗ) в различните региони, и планира обучение за служителите на ПСЗ. По линия на създаването на работни места в подкрепа на екологичния и цифровия преход **Хърватия** ще насочва средства и ресурси на публичните служби по заетостта към приоритетно повторно активизиране и (самостоятелна) заетост на икономически неактивни лица, дълготрайно безработни и NEET. Подобно на това **Литва** ще създаде пилотен проект в подкрепа на предприемачеството и създаването на работни места за двойния преход и за кръговата икономика, съчетан с дейности за повишаване на квалификацията на служителите на ПСЗ за тази цел. **Португалия** планира да стартира нов стимул за предприемачеството въз основа на комбинация от финансови стимули и действия за изграждане на капацитет, които ще бъдат изпълнявани в партньорство между ПСЗ и Startup Portugal. Мерките на тези държави се подпомагат по линия на Механизма за възстановяване и устойчивост и/или Европейския социален фонд плюс.

Няколко държави членки предприемат мерки в подкрепа на социалната икономика. По-специално **Испания** ще разработи поне 30 проекта в областта на социалната икономика, насочени към младежкото предприемачество, както и цифрови платформи за населението в селските райони. **Полша** възнамерява да приеме през 2022 г. Закон за социалната икономика, с който в полския правен ред ще бъдат въведени определения, наред с другото, за социално предприятие, ще бъдат установени правила за функционирането на сектора на социалната икономика и ще бъде осигурена рамка за сътрудничество между участниците в този сектор и други публични и частни субекти. Със закона ще се създадат условия за подпомагане на заетостта и социалната интеграция на хората, изложени на риск от социално изключване, за създаване на нови работни места в социалните предприятия и за улесняване на предоставянето на социални услуги на местната общност от участниците в социалната икономика.

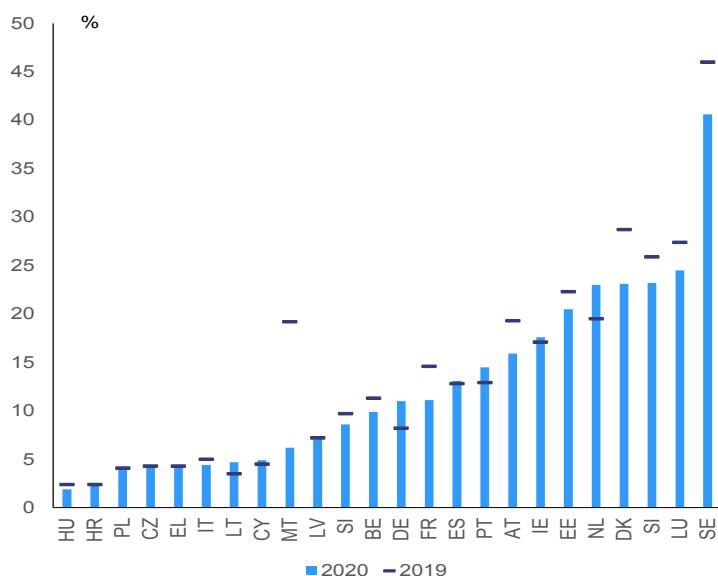
Тематично каре 1: Активна подкрепа за заетостта (ЕАПЗ)

Както е посочено в препоръката на Комисията относно ефективна активна подкрепа за заетостта (ЕАПЗ)⁷⁸, необходими са съгласувани пакети на политиката за насърчаването на възстановяване, придружено от създаването на работни места след шока, свързан с COVID-19, в съответствие с четвъртия принцип на Европейския стълб на социалните права (активна подкрепа за заетостта). Политиките в областта на заетостта следва постепенно да се насочат към подпомагане на създаването на работни места и улесняване на преминаването от едно работно място на друго. В този смисъл в препоръката за ЕАПЗ държавите членки се приканват да разработят съгласувани пакети от политики за справяне с трудностите на пазара на труда, предизвикани от пандемията, за преодоляване на недостига на умения, който се увеличава по време на възстановяването, и за подпомагане на всеки да премине успешно през екологичния и цифровия преход. Тези пакети следва да включват: i) стимули за наемане на работа и преминаване от едно работно място на друго, за да се насърчи създаването на качествени работни места и да се подкрепи пригодността за заетост на работниците; ii) повишаване на квалификацията и преквалификация и iii) засилена подкрепа от страна на службите по заетостта. Тези мерки са особено важни и за да се подкрепи постигането на водещата цел до 2030 г. поне 78 % от населението в ЕС на възраст между 20 и 64 години да има работа.

Стимулите за наемане на персонал могат да допринесат за увеличаване на търсенето на работна сила в началния етап на възстановяването. По време на пандемията от COVID-19 предприятията натрупват резерви от работна сила, също и с подкрепа от публични средства. Освен това е по-малко вероятно дружествата да инвестират и да увеличават работната си сила в ситуация, която все още е несигурна. В този контекст стимулите за наемане на работа могат да създадат възможности за заетост на търсещите работа лица в неравностойно положение (например млади безработни с малък или никакъв професионален опит). Освен това те могат да подпомогнат пренасочването на съкратените работници, като улеснят преминаването им към нови сектори или професии. Както беше разгледано в раздел 2.1.2, повечето държави членки са въвели субсидии за наемане на работа в полза на специфични групи, като например младежи и NEET (19 държави, включително стажове и чиракуване) и безработни (20 държави, включително дълготрайно безработни лица).

⁷⁸ Препоръка на Комисията от 4 март 2021 г. относно ефективна активна подкрепа за заетостта вследствие на кризата с COVID-19 (ЕАПЗ), C(2021) 1372 final.

Участие на възрастни в учебни дейности (през предходните четири седмици), процент от безработното население на възраст 25—64 години

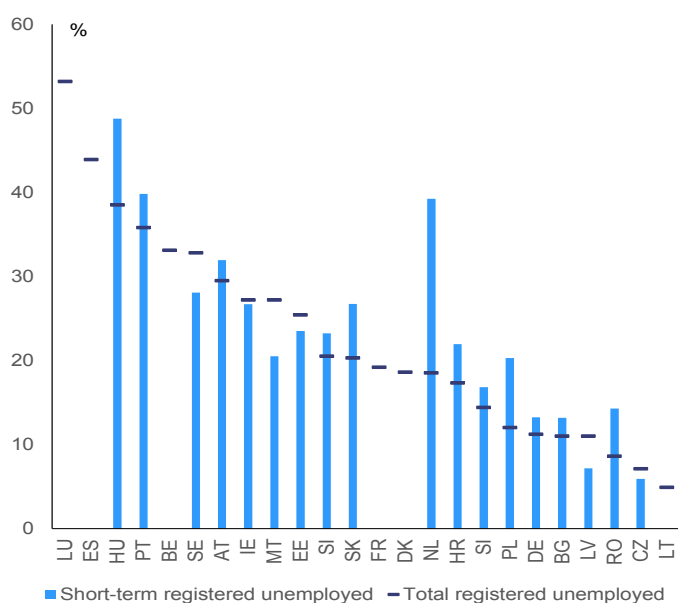

Бележки: Липсват данни за България, Румъния и Словакия, за които процентът на участие е под 3 %. Прекъсване в динамичните редове и предварителни данни за Германия през 2020 г. Ненадеждни данни за 2020 г. за Унгария, Хърватия, Кипър, Малта, Полша и Словения, а за 2019 г. — за Кипър, Хърватия, Унгария, Литва и Словения.

Източник: Евростат [trng_lfse_02]

За осигуряването на устойчив и приобщаващ модел на растеж се изисква инвестиране в повишаване на квалификацията и преквалификация на възрастното население. Обучението и придобиването на умения са от ключово значение за улесняването на прехода от едно работно място към друго. Повишаването на квалификацията и преквалификацията стават още по-важни с оглед на промените, свързани с екологичния преход и цифровия преход. За осигуряването на възможности за обучение, чрез които ефективно се подпомагат преминаването от едно работно място на друго и интеграцията и реинтеграцията на пазара на труда, е необходима адекватна система за професионално обучение и продължаващо професионално обучение на възрастни, чрез което се осигуряват умения, важни за пазара на труда. Наблюдават се обаче значителни разлики между държавите членки по отношение на участието на възрастни в учебни дейности (вж. раздел 2.2), по-специално при безработните (вж. графиката). През 2020 г. се наблюдава разлика от 38,5 процентни пункта между държавите с най-високи и най-ниски показатели по отношение на участието на безработните възрастни в учебни дейности, а общият процент на участие за тази категория е само с 1,3 процентни пункта по-висок от този за цялото население на възраст 25—64 години (10,5 % спрямо 9,2 %).

Участие в мерки за ранно активизиране⁷⁹ на безработните, регистрирани в ПСЗ (2019 г.)

Бележка: Краткосрочно безработни са лицата, които са останали без работа за по-малко от 12 месеца. Няма налични данни за Гърция, Италия и Кипър. Данните за Белгия, България, Ирландия, Франция, Нидерландия и Румъния са за 2018 г. Информация за краткосрочно безработните лица не е налична за Белгия, Дания, Испания, Франция, Литва и Люксембург.

Източник: Европейска комисия, база данни за политиката в областта на пазара на труда.

Добре функциониращите публични служби по заетостта имат решаваща роля за ефективната интеграция и реинтеграция на пазара на труда и за подпомагането на преминаването от едно работно място на друго. В съчетание с други активни политики по заетостта ранната и целенасочена подкрепа от страна на службите по заетостта и индивидуалните консултации могат да способстват за нарастването на вероятността за повторна заетост на търсещите работа лица и за предотвратяването на дълготрайната безработица, и да допринесат за увеличаването както на динамиката на пазарите на труда, така и на заетостта. Съществуват обаче големи разлики между отделните държави по отношение на участието в мерките за ранно активизиране (вж. графиката). В Унгария близо 50 % от краткосрочно безработните лица, регистрирани в ПСЗ, са участвали в такива мерки⁸⁰, докато в Чехия това са направили по-малко от 6 %.

⁷⁹ Мерките за ранно активизиране са насочени към лицата, останали без работа за по-малко от една година и включват например обучение, подкрепена заетост и рехабилитация или пряко създаване на работни места, както и консултации от страна на националните публични служби по заетостта (ПСЗ).

⁸⁰ Въпреки че процентът на активизиране на търсещите работа лица е сравнително висок в Унгария, това се дължи главно на благоустройствените работи и други стимули за заетост, докато равнището на преквалификация и повишаване на квалификацията на търсещите работа лица се подкрепя в значително по-ниска степен.

Вследствие на бързия темп на цифровизация и екологичния преход става изключително важно предлагането на умения в дадена държава да отговаря по-добре на нуждите на бъдещите пазари на труда. За намаляването на несъответствията и недостига на умения се изисква интегриран подход към управлението на уменията, включително проучване и прогнозиране на уменията чрез партньорства между съответните заинтересовани страни⁸¹. Всички държави — членки на ЕС използват поне един метод за предвиждане на уменията, за да разработват проучвания по отношение на уменията, а четири от пет използват прогнози за уменията, макар и на различни равнища на развитие⁸². Понастоящем се полагат и по-широки усилия за цифровизиране на публичните служби по заетостта и за укрепване на способността им да предоставят помощ от разстояние и онлайн⁸³. С цел да се разберат по-добре потребностите от умения и да се извършват по-качествени проучвания върху уменията на пазара на труда Европейският център за развитие на професионалното обучение (Cedefop) стартира портала Skills-OVATE, където се публикуват данни за работните места и търсените от работодателите умения, изготвени въз основа на обяви за работа онлайн в 28 европейски държави⁸⁴.

Плановите за възстановяване и устойчивост (ПВУ) включват мерки от вида на тези по ЕАПЗ за стимулиране на наемането на работа и преминаването от едно работно място на друго, за подпомагане на предприемачеството, за повишаване на квалификацията и преквалификация и за подкрепа от службите по заетостта. По отношение на стимулите за наемане на работа например **Португалия** включи стратегия за подобряване на качеството на работните места в компонента за квалификация и умения на своя национален план. Чрез съчетаването на различни стимули за наемане на работа тя има за цел да насърчи създаването на постоянни работни места, да повиши младежката заетост, да подобри заплатите и да намали разликата в заетостта между половете в различните професии. Подобно на това планът на **Ирландия** включва програма за трудови стажове, която официално стартира през юли 2021 г. В рамките на тази програма всеки безработен от поне шест месеца има право на специфично за сектора обучение (в продължение на не повече от шест месеца), докато работи за приемащо дружество, което е освободено от специфични разходи за заплати през този период. **Гърция** включи субсидии за наемане на персонал, които обхващат над 70 000 нови работни места и са насочени към младежи, дългосрочно безработни лица и групи със специфични препятствия пред интеграцията на пазара на труда. **Франция** предвиди набор от субсидии за наемане на работа, насочени по-специално към предприятията, които наемат чираци и по-млади хора. **Кипър** възнамерява да реформира и цифровизира схемите за наемане на работа на своето министерство на труда и освен това предоставя субсидии за заетост на фирмите, които наемат NEET.

⁸¹ Основните изводи от съществуващите предвиждания и прогнозни проучвания за зелените работни места и умения са налични от европейската мрежа на публичните служби по заетостта (2021 г.). [Екологизиране на пазара на труда — въздействие върху публичните служби по заетостта.](#)

⁸² [Портал на Cedefop с данни от проучвания на уменията.](#)

⁸³ Мрежа на ПСЗ (2020 г.), [Ролята на публичните служби по заетостта за модернизиране на пазара на труда и управление на структурните промени.](#)

⁸⁴ [Skills-OVATE, онлайн инструмент за анализ на свободните работни места в Европа, Cedefop \(europa.eu\).](#)

Законоустановените минимални работни заплати се увеличават в повечето държави членки през 2021 г. спрямо предходната година⁸⁵ в съответствие шестия принцип на социалния стълб (заплати). Най-голямо процентно увеличение на минималната работна заплата е регистрирано в **Латвия** (16,3 %), въпреки че тя е все още ниска в сравнение със средната работна заплата. Други държави от Централна и Източна Европа, в които минималните заплати обикновено са ниски, също ги увеличиха доста значително (например **Словения** с 8,9 %, **Полша** със 7,7 %, **Словакия** със 7,4 %, **Литва** с 5,8 %, **Хърватия** с 4,6 %). В **Словакия** минималната работна заплата е определена на 57 % от средната работна заплата за 2021 г.⁸⁶ В държавите членки, в които минималната работна заплата се определя по формули (включително **Франция**, **Люксембург**, **Малта** и **Нидерландия**), увеличението е доста умерено (в **Люксембург** с 2,8 %, а в останалите изброени държави — под 2 %) и не се стигна до съществени отклонения от формулата, свързани с кризата. Само **Естония** и **Гърция** решиха да замразят равнищата на минималната си работна заплата за 2021 г. **Белгия** ще увеличи законоустановената минимална работна заплата през 2022 г., 2024 г. и 2026 г. През септември 2021 г. **Испания** увеличи минималната работна заплата в страната с 1,6 %, като целта е тя да достигне 60 % от средната работна заплата преди края на мандата на настоящото правителство.

⁸⁵ Вж. Eurofound (2021 г.): Минимални работни заплати в ЕС през 2021 г.: Годишен доклад.

⁸⁶ Освен ако не е постигнато споразумение между социалните партньори, всяка година размерът на месечната минимална работна заплата за следващата календарна година се определя на 57 % от средната номинална работна заплата на работник в словашката икономика за календарната година, която предхожда календарната година с две години.

Бяха въведени редица мерки за намаляване на данъчната тежест върху труда с цел да се увеличат нетните доходи на работниците и семействата с по-ниски доходи и в някои случаи да се насърчи предлагането на работна сила. Гърция например коригира основата за изчисляване на дължимите данъци върху доходите на физическите лица и намали осигурителните вноски за работещите на пълно работно време с 0,9 процентни пункта от юни 2020 г. и с още 3 процентни пункта януари 2021 г. Италия намали данъчната тежест за работниците на издръжка — за доходи до 28 000 EUR годишно е предоставено облекчение от 600 EUR за последните шест месеца на 2020 г., което ще бъде 1200 EUR на година от 2021 г. За по-високите доходи до 40 000 EUR са предвидени по-ниски облекчения. В Белгия (област Фландрия) от 2021 г. е въведен „бонус за заетост“, чрез който нетните заплати на хората с ниски доходи ще бъдат увеличени с до 50 EUR на месец за работещите на пълно работно време с месечна (брутна) заплата в размер на 1 700 EUR на месец. Бонусът е предназначен за справяне с трудностите, свързани с безработицата и неактивността, като постепенно ще намалява до нула за хората с брутна месечна заплата от поне 2500 EUR. Франция намали ставката на данъка върху доходите на физическите лица в първата група от 14 % на 11 % и коригира механизма за данъчни облекчения (*décote*), за да изглади прилагането на данъка върху доходите на физическите лица. Австрия увеличи максималния размер на възстановяването на осигурителните вноски за хората с ниски доходи от 400 на 700 EUR и от януари 2020 г. намали ставките на данъка върху доходите в първата група от 25 % на 20 %, като освен това в нейния ПБУ е включен ангажимент за предприемане на допълнителни мерки за намаляване на ставките на подоходните данъци. Хърватия въведе намаление на данъка върху доходите на физическите лица със 100 % за лицата под 25-годишна възраст и с 50 % за тези от 26 до 30-годишна възраст с годишни заплати под 360 000 куни (приблизително 50 000 EUR). От 2022 г. Унгария освобождава младите хора на възраст под 25 години от задължението за плащане на данък върху доходите на физическите лица до размера на средния брутен доход за предходната година с цел да се повиши икономическата активност и заетостта на младите хора. България въведе данъчни облекчения за родителите, които отглеждат деца. Комисията публикува набор от инструменти за заинтересованите страни в подкрепа на преминаването от данъци върху труда към екологични данъци⁸⁷.

⁸⁷ https://ec.europa.eu/environment/news/environmental-pollution-new-study-finds-polluters-do-not-pay-damage-they-cause-2021-11-12_en

2.2 Насока 6: Повишаване на предлагането на работна ръка и подобряване на достъпа до заетост, умения и компетентности

В настоящия раздел се разглежда прилагането на насока за заетост 6, в която се препоръчва на държавите членки да създадат условия за увеличаване на предлагането на работна сила, уменията и компетентностите в съответствие със следните принципи на Европейския стълб на социалните права: 1 (образование, обучение и учене през целия живот), 2 (равенство между половете), 3 (равни възможности), 4 (активна подкрепа за заетостта), 9 (баланс между професионалния и личния живот), 11 (грижи и подкрепа за децата) и 17 (интеграция на хората с увреждания). В раздел 2.2.1 са докладвани основните промени в областта на образованието и уменията, както и положението на пазара на труда, по-специално на уязвимите и слабо представените групи. В раздел 2.2.2 са докладвани политическите мерки, предприети от държавите членки в тези области на политиката.

2.2.1 Основни показатели

Участието в образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ) продължава да се увеличава през последните години, въпреки че между отделните държави членки продължават да съществуват значителни разлики по отношение на достъпността и качеството. Записването в ОГРДВ има важни последици за бъдещите образователни пътища на децата, перспективите им за работа и активното им участие в обществото, както и за по-широкото участие на техните родители на пазара на труда. През 2021 г. държавите членки договориха цел на равнище ЕС, според която до 2030 г. 96 % от децата на възраст между три години и възрастта за започване на задължителното начално образование следва да участват в ОГРДВ⁸⁸. През 2019 г. дялът на участващите в ОГРДВ в тази възрастова група е 92,8 % в целия ЕС, което представлява увеличение с 1,6 процентни пункта в сравнение с 2014 г. Тази цел допълва целта от Барселона относно грижите за децата, определена в подкрепа на участието на жените на пазара на труда и използвана в преразгледания набор от социални показатели⁸⁹. Както е показано на фигура 2.2.1, най-ниските равнища на участие са регистрирани в Гърция (68,8 %⁹⁰), Словакия (77,8 %), Румъния (78,6 %), Хърватия (79,4 %) и България (79,9 %), докато участието в Ирландия и Франция е всеобщо. Средно за децата, изложени на риск от бедност или социално изключване, равнището на участие е много по-ниско от това на техните връстници от по-заможни семейства⁹¹. За да се гарантира качеството на ОГРДВ, до учебната 2019—2020 г. повечето държави бяха определили критерии за квалификацията и за продължаващото професионално развитие на персонала⁹².

⁸⁸ [Резолюция на Съвета относно стратегическа рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението с оглед на европейското пространство за образование и отвъд него \(2021—2030 г.\) 2021/С 66/01](#). Показателят за целта на европейско пространство за образование измерва посещаемостта на програмите за ОГРДВ, които попадат в категорията ISCED 0 (набор от данни на Евростат с код [educ_uoe_enra21](#)).

⁸⁹ Вж. раздел 1.3. Целите от Барселона бяха договорени през 2002 г. от Европейския съвет от Барселона. В тях се посочва, че 33 % от децата на възраст под три години и 90 % от децата на възраст между три години и възрастта за започване на задължителното образование следва да бъдат записани в грижи за деца.

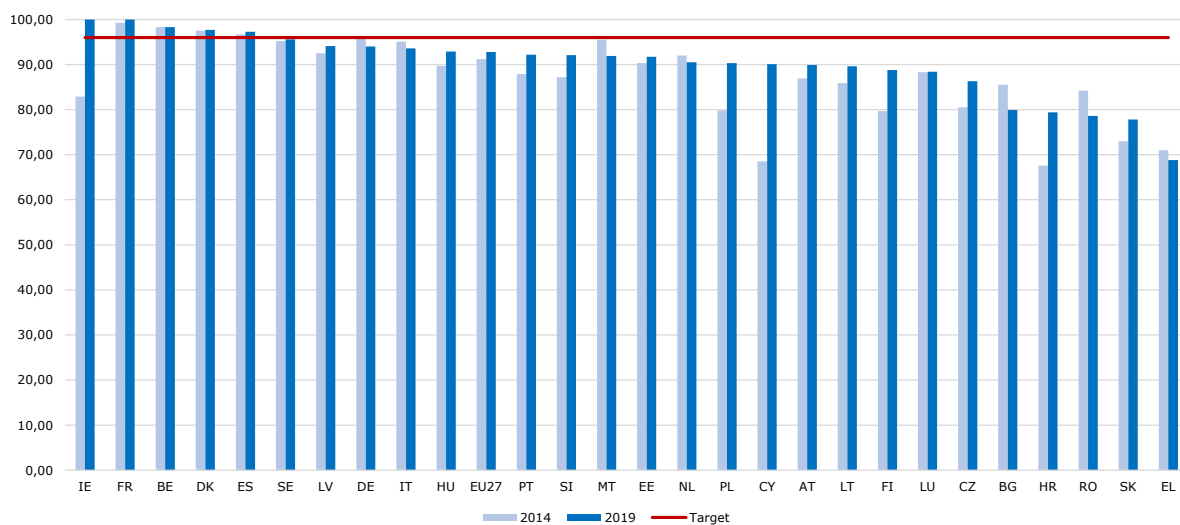
⁹⁰ Този процент е много по-висок при децата на възраст над 4 години и през 2019 г. достига 85,6 %.

⁹¹ По последни налични данни (2016 г.) има разлика от 11,3 процентни пункта по отношение на участието в ОГРДВ на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване. За повече подробности вж. съвместния доклад за заетостта за 2021 г.

⁹² Европейска комисия/ЕАСЕА/Eurydice (2021 г.), [Структурни показатели за наблюдение на системите за образование и обучение в Европа](#).

Фигура 2.2.1.: Малко над половината от държавите членки са подобрили достъпа до ОГРДВ от 3-годишна възраст до възрастта за започване на задължителното образование

Участие в ОГРДВ на децата на възраст между три години и възрастта за започване на задължителното начално образование (2014 г. и 2019 г.) и цел на европейското пространство за образование за 2030 г. (в %)

Бележка: Разчетни данни за Ирландия и Полша и предварителни данни за Франция; определението е различно за ЕС-27, Белгия, Малта.

Източник: Евростат (UOE) [[educ_uoe_enra21](#)].

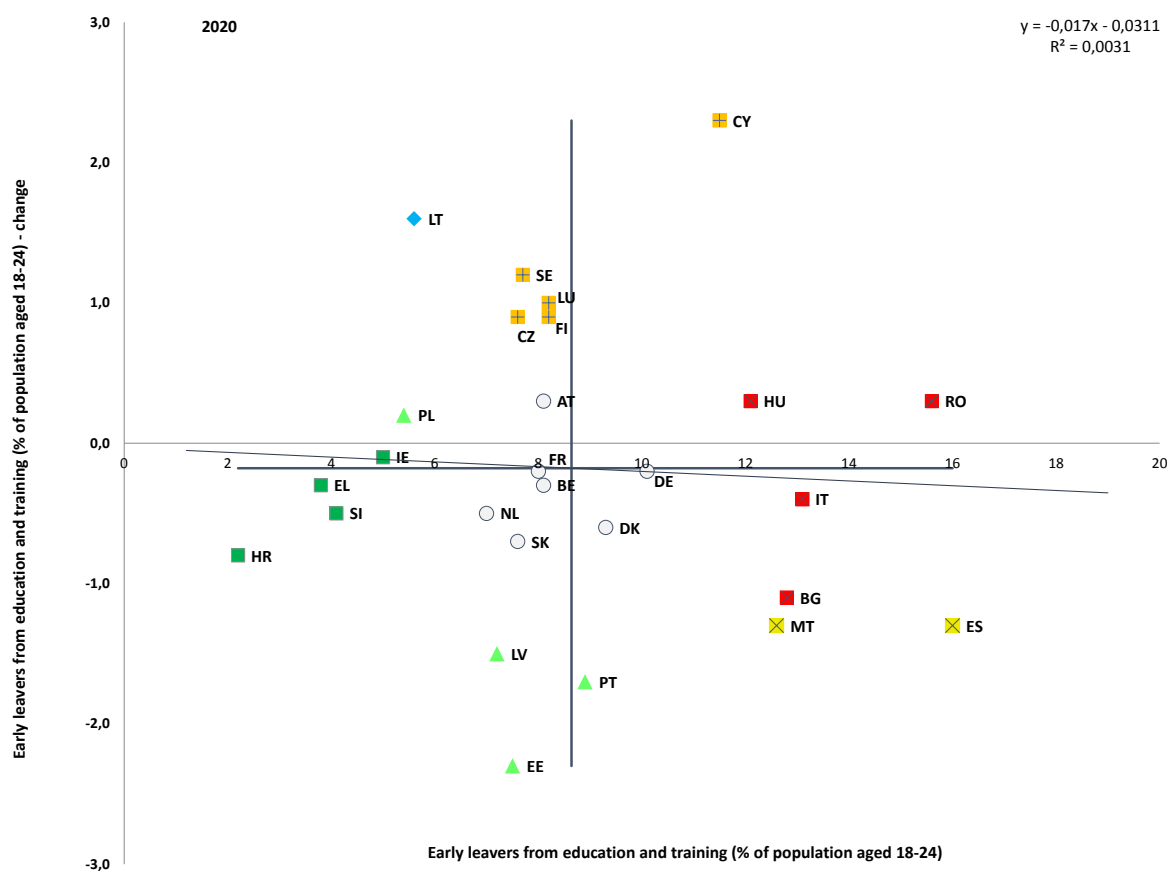
Делът на преждевременно напускащите системата на образованието и обучението е намалял значително, обаче темпът на положителната тенденция се забавя и разликите между отделните държави остават. Процентът на преждевременно напускащите системата на образованието и обучението в ЕС е намалял от 13,8 % през 2010 г. на 9,9 % през 2020 г., но между 2015 г. и 2020 г. е отбелязано само скромно подобрение от 1,1 процентни пункта. Пандемията вероятно ще има допълнително отрицателно въздействие, особено по отношение на уязвимите домакинства⁹³. Водещият показател от набора от социални показатели сочи, че шест държави членки (Кипър, Литва, Швеция, Люксембург, Чехия и Финландия) са регистрирали увеличение на преждевременно напускащите системата на образованието и обучението с около или над 1 процентен пункт в периода 2019—2020 г. Като цяло разликите между отделните държави остават ясно изразени (вж. фигура 2.2.2). Очаква се осъществяването на целта на европейското пространство за образование по отношение на преждевременното напускащите системата на образованието и обучението да доведе до намаляване на този дял до под 9 % до 2030 г. Осемнадесет държави членки вече са постигнали тази цел, докато други шест все още отчитат стойности над 12 % (Испания, Румъния, Италия, България, Малта и Унгария)⁹⁴. В някои региони в Южна Испания и Италия, както и в Източна България и Румъния делът на преждевременно напускащите системата на образованието и обучението е по-висок от 15 % (вж. приложение 3). Докато в началото на 2020 г. в ЕС средно 8 % от младите жени са напуснали системата на образованието и обучението преждевременно, при младите мъже този процент е бил 11,8 %. Тази разлика е особено изразена (повече от 5 процентни пункта) в Испания, Португалия, Кипър и Италия. Румъния и Чехия са единствените държави членки, в които процентът е по-нисък при мъжете, отколкото при жените.

⁹³ Включително учащи, които не разполагат с инфраструктура за достъп до дистанционно обучение, като например в селските и отдалечените райони. За по-подробен преглед вж. съвместния доклад за заетостта за 2021 г. и обзора на образованието и обучението за 2020 г.

⁹⁴ Испания, Малта и Румъния отчитат значително намаление на дела на преждевременно напускащите системата на и образованието и обучението между 2015 г. и 2020 г. — 3 процентни пункта или повече.

Фигура 2.2.2.: Въпреки подобренията преждевременното напускане на системата на образованието и обучението остава предизвикателство

Дял на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението от населението на възраст 18—24 години (в %, 2020 г. и годишно изменение в сравнение с 2019 г., водещ показател от набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване в динамичните редове за Германия през 2020 г. и за Нидерландия през 2019 г. Ненадеждни данни за Хърватия за 2019 г. и 2020 г. Данните за Германия за 2020 г. са предварителни. Източник: Евростат, ([edat_lfse_35](#)).

Делът на преждевременно напускащите системата на образованието и обучението е значително по-висок сред учениците, родени извън ЕС. През 2020 г. средният дял сред родените в ЕС младежи на възраст 18—24 години е 8,7 %, докато при младите хора, родени извън ЕС, той е почти три пъти по-висок (23,2 %). Преждевременното напускане на системата на образованието и обучението е още по-силно изразено сред младите мъже, родени извън ЕС, в сравнение с техните връстници, родени в Съюза (25,2 % спрямо 10,5 %). През 2020 г. повече от една четвърт от родените извън ЕС младежи в Италия, Германия, Испания, Кипър и Гърция са напуснали преждевременно системата на образованието и обучението⁹⁵. Словения (7,4 %) и Чехия (8 %) отбелязват добри резултати за учениците, родени извън ЕС — под целевата стойност от 9 %, но все пак по-високи от тези за родените в страната.

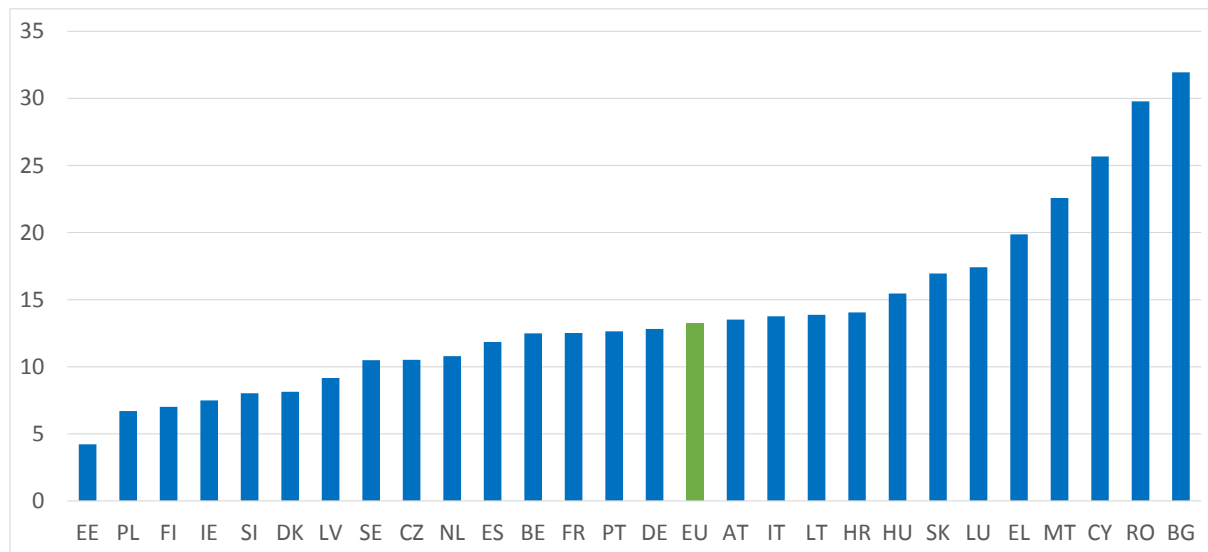
След години на траен напредък делът на 15-годишните ученици, които показват незадоволителни резултати по отношение на основните умения, отново се увеличава, а учениците с по-нисък социално-икономически произход са изправени пред особено трудни условия. Резултатите от програмата на ОИСР за международно оценяване на учениците (PISA) за 2018 г. показват, че целта на европейското пространство за образование на равнище ЕС (т.е. дял на незадоволителните резултати под 15 %) далеч не е постигната в нито една от трите области, оценявани от PISA (вж. фигура 2.2.3). В сравнение с 2015 г. положението се е влошило и в трите области: с 2,5 процентни пункта за четенето, с 0,5 процентни пункта за математиката и с 1,1 процентни пункта за природните науки. Учениците с по-нисък социално-икономически статус или с мигрантски произход преобладават в групата със слаби резултати и се затрудняват да получат основна подготовка във всичките три области. Сравнението между дяловете на учениците със слаби резултати в долната и горната четвърт на индекса на икономическия, социалния и културния статус (ИИСКС)⁹⁶ показва разлика от 23 процентни пункта по четене, математика и природни науки. В последния цикъл на PISA през 2018 г. бяха регистрирани значителни разлики в ИИСКС по отношение на уменията за четене в България, Румъния, Унгария, Словакия и Люксембург (37,5 процентни пункта или повече). В Естония и Финландия разликата в резултатите е под 15 процентни пункта. Неравенството в образователните резултати, свързано със социално-икономическия или мигрантския произход, е основна пречка за осигуряването на равни възможности за всички, което може да има допълнителни последици за равнището на индивидуалните умения и потенциала за растеж на икономиката.

⁹⁵ За да се избегнат изчисления, основани на малки по размер извадки, този доклад показва резултатите само за държавите — членки на ЕС, в които процентът на учениците с мигрантски произход е най-малко 5 % и данните са надеждни.

⁹⁶ ОИСР измерва индекса на ИСКС като взема предвид образованието на родителите и тяхната професия, домашното имущество, броя книги и образователните ресурси, налични в дома.

Фигура 2.2.3.: Делът на незадоволителните резултати в областта на основните умения остава висок в повечето държави членки

Дял на учениците със слаби резултати в областите на PISA — четене, математика и природни науки (в %, 2018 г.)

Бележка: На графиката е показан делът на учениците с незадоволителни резултати и в трите области едновременно.

Източник: PISA 2018 г., ОИСП, извадка с данните за ЕС е [налична тук](#).

Необходимо е да се положат значителни усилия за подобряване на цифровите умения на учениците в целия ЕС. За да постигнат това, държавите членки си поставиха за цел на равнище европейско пространство за образование до 2030 г. делът на осмокласниците (на възраст 13 или 14 години) с незадоволителни резултати в областта на компютърната и информационната грамотност да бъде намален под 15 %. Циклите от 2013 г. и 2018 г. на международното проучване на компютърната и информационната грамотност (ICILS)⁹⁷ показват, че само две от участващите държави членки са се доближили до целта на равнище ЕС, а именно Чехия през 2013 г. (15 %) и Дания през 2018 г. (16,2 %). Данните от проучването разкриват също, че социално-икономическият или мигрантският произход на учениците все така предопределя в значителна степен равнището на техните цифрови умения. За повишаването на цифровите умения на учениците се изисква разработването на високоефективни екосистеми за цифрово образование, подкрепени от ключови способстващи фактори като свързаност, оборудване, техническа подкрепа за институциите и помощни технологии за учащите се с увреждания. То изисква също така добре обучени учители, които да са подготвени в областта на цифровите технологии още при постъпването си на работа и да имат възможност да доразвиват и укрепват специфичните си цифрови умения през цялата си кариера⁹⁸. В рамките на плана за действие в областта на цифровото образование работата за постигането на тези цели продължава на равнище ЕС и държави членки.

⁹⁷ ICILS измерва постиженията на учениците чрез компютърно базирано оценяване в две области на цифрови умения: компютърна и информационна грамотност и изчислително мислене. До момента са завършени два цикъла — първият през 2013 г. и вторият през 2018 г. Третият цикъл е планиран за 2023 г. В първия цикъл участваха девет държави членки, а във втория — седем. Дания и Германия са единствените две държави членки, участвали и в двата цикъла. През 2013 г. обаче Дания не е изпълнила изискването за участие в извадката, поради което резултатите от 2013 г. не са съпоставими с тези от 2018 г.

⁹⁸ За подробен анализ на цифровите умения на учениците и ролята на учителите за подобряване на образователните резултати вж. съвместния доклад за заетостта за 2021 г.

Преодоляването на неравенствата в училище е от основно значение, за да се даде възможност на всеки ученик да развие своите умения и знания, за да може да участва активно в икономиката и обществото. В много държави от ЕС училищата са изправени пред трудности, свързани с осигуряването на по-справедливо разпределение на възможностите за обучение и на резултатите от обучението⁹⁹, което може да доведе до възпроизвеждане на съществуващите модели на социално-икономически неравенства. Например хората с по-ниско образование (по-ниско от горния курс на средното образование) е по-малко вероятно да си намерят работа или да преминат от срочен към безсрочен договор¹⁰⁰. Освен това дискриминацията оказва отрицателно въздействие върху процента на задържане в училище, особено при децата от етнически малцинства или децата, които са изправени пред ограничения в обичайните си дейности поради увреждания или трайни здравни проблеми¹⁰¹. Някои държави са предприели мерки за осигуряване на промяна в педагогическите подходи с цел засилване на приобщаването в класовете, съчетани с активни мерки за десегрегация и за преподаване, насочено към многообразието¹⁰² (вж. раздел 2.2.2). Въпреки това всички училища в ЕС трябва да положат повече усилия, за да осигурят равни възможности за всички.

⁹⁹ В допълнение към голямата разлика в резултатите между долната и горната четвърт на индекса на икономическия, социалния и културния статус (ИИСКС), връзката между социално-икономическия статус и резултатите от обучението е разгледана по-подробно в съвместния доклад за заетостта за 2021 г. Данните са налични от PISA 2018 г., ОИСР.

¹⁰⁰ Вж. Заетост и социално развитие в Европа — годишен преглед за 2020 г., глава 2.5 за социалната мобилност.

За подробен анализ на предаването на образователните неравенства от едно поколение на следващото виж „Годишен преглед на заетостта и социалните промени в Европа за 2018 г.“, глава 3.

¹⁰¹ Повече информация може да бъде получена от Европейска комисия (2019 г.), Оценка на изпълнението на препоръката на Съвета от 2011 г. относно политиките за намаляване на преждевременното напускане на училище.

¹⁰² FRA, [Доклад за основните права за 2021 г.](#)

Учащите от ромски произход все още са изправени пред значителни пречки и новите ангажименти на равнище ЕС са насочени към подобряването на тяхното положение.

Въпреки неособено големия напредък през последното десетилетие, разликата в образованието между ромите и общото население остава значителна. Въз основа на проучванията на Агенцията на Европейския съюз за основните права¹⁰³ само 42—55 % от ромските деца посещават форми на образование и грижи в ранна детска възраст, а 26—28 % от младите роми на възраст 20—24 години завършват поне горния курс на средното образование. Освен това едно от всеки три деца от ромски произход учи в клас, в който повечето съученици са роми. В публикуваните през 2020 г. доклади на Съвета на Европа за България, Чехия, Унгария и Словакия се посочват продължаващите трудности, свързани с отделното обучение на ромските деца¹⁰⁴. Пандемията от COVID-19 доведе до допълнително изостряне на проблема, особено по отношение на достъпа до интернет, компютърното оборудване и подкрепата за обучение в домакинствата¹⁰⁵. За да смекчат последиците от COVID-19, държавите въведоха мерки за ученици в неравностойно положение, включително с подкрепа по линия на Механизма за възстановяване и устойчивост (вж. раздел 2.2.2). За преодоляването на тези проблеми ЕС предложи нови цели в стратегическата рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите до 2030 г.¹⁰⁶ и в препоръката на Съвета относно равенството, приобщаването и участието на ромите¹⁰⁷.

¹⁰³ Данните не са дадени като единична стойност, тъй като са от две вълни на проучванията, които обхващат BE, BG, CZ, EL, ES, FR, HR, HU, IE, NL, PT, RO, SE, SK. Вж. работен документ на службите на Комисията [SWD\(2020\) 530 final](#), придружаващ съобщението относно Съюза на равенството: Стратегическа рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите, [COM\(2020\) 620 final](#), базирана на FRA, EU-MIDIS II 2016; FRA, RTS 2019 г.; Евростат [edat_ifse_03] 2019 (Общо население).

¹⁰⁴ Консултативен комитет за България и Унгария по Рамковата конвенция за закрила на националните малцинства и доклад на Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността за Чехия и Словакия, отразен в доклада на FRA за основните права за 2021 г.

¹⁰⁵ FRA, Пандемията от коронавирус в ЕС — последици за ромите и пътуващите лица, 2020 г.

¹⁰⁶ Приета през октомври 2020 г.

¹⁰⁷ Приета през март 2021 г. ([ОБ С 93, 19.3.2021 г., стр. 1—14](#)).

Младите хора с увреждания все още са изправени пред трудни перспективи на пазара на труда в резултат на по-честото преждевременно напускане на системата на образованието и обучението и по-рядкото завършване на висше образование. През 2019 г. на равнище ЕС около 21,8 % от младите хора с увреждания (на възраст 18—24 години) са напуснали преждевременно системата на образованието и обучението в сравнение с 9,7 % за младежите без увреждания.¹⁰⁸¹⁰⁹ Този дял е по-нисък при младите жени с увреждания (16,7 %), отколкото при младите мъже (27 %). Подобна тенденция се наблюдава и при мигрантите, като 34,6 % от младите мигранти с увреждания (родени в ЕС и извън него) напускат преждевременно системата на образованието и обучението, докато при младите мигранти без увреждания този дял е 19,8 %¹¹⁰. Освен това през 2019 г. в ЕС 32,5 % от хората с увреждания са завършили висше или еквивалентно образование спрямо 43,6 % за хората без увреждания. Инвестициите в образованието на хората с увреждания способстват за намаляването на тяхното относително неравностойно положение, тъй като разликата в заетостта между хората с увреждания и без увреждания е по-малка при висшите (14 процентни пункта), отколкото при хората само с основно образование (28 процентни пункта)¹¹¹ (вж. раздел 2.3.1).

¹⁰⁸ За разяснения относно статистическата методика, използвана по отношение на уврежданията, вж.: Евростат, [Disability statistics introduced - Statistics Explained \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1). Освен ако не е посочено друго, статистическите данни за уврежданията са взети от EU-SILC на равнище микроданни (EU-SILC 2019) или от статистически данни, публикувани в здравната база данни на Евростат. Извадката, използвана за EU-SILC, включва хора, живеещи в частни домакинства и не включва хора, живеещи в институции. Критерият, използван за идентифицирането на хората с увреждания, е дали респондентът съобщава, че „поне през последните 6 месеца“ е бил „ограничен поради здравословен проблем в дейности, които хората обикновено извършват“. Данните не обхващат периода на кризата, свързана с COVID-19.

¹⁰⁹ Европейска експертиза за хората с увреждания (ЕЕХУ), 2021 г. (очаква се [на тази страница](#)). Данните се основават на EU-SILC 2019, като са възможни неголеми разлики с данните от наблюдението на работната сила по същата тема.

¹¹⁰ Тези проценти се основават на малък брой наблюдения.

¹¹¹ Данните са от EU-SILC 2019 г., анализирани от Европейската експертиза за хората с увреждания (EDE).

Макар че по време на пандемията системите за професионално образование и обучение (ПОО) се насочиха към по-гъвкаво предлагане на обучение, включително към използване на цифрови инструменти, те са изправени пред някои трудности, специфични за отделните сектори. В областта на ПОО пандемията предизвика сходни трудности, свързани с цифровото разделение, както и в общото образование¹¹², обаче освен тях училищата и доставчиците на услуги за ПОО бяха изправени пред специфични трудности¹¹³. Докато 37 % от респондентите в проучването на подкрепата за чиракуване¹¹⁴ съобщават за преместване на някои от дейностите си онлайн по време на пандемията, 86 % от респондентите в глобалното проучване на MOT за въздействието на COVID-19 върху развитието и обучението на персонала¹¹⁵ посочват пълно или частично прекъсване на обучението на чираци. Най-често посочваните трудности са: i) трудности при практическото провеждане на обучението, ii) проблеми с инфраструктурата или оборудването и iii) липса на адаптирани учебни програми и ресурси. За да се подпомогне цифровият преход на училищата за ПОО и на предприятията за обучение, през есента на 2021 г. разработеният от ЕС инструмент SELFIE за училища беше разширен с нов модул за обучение на работното място. С негова помощ доставчиците на ПОО и предприятията за обучение могат да оценяват своята готовност за цифрови технологии и да определят практическите области за подобрене.

¹¹² Тези трудности са представени по-подробно в съвместния доклад за заетостта за 2021 г. и в обзора на образованието и обучението за 2020 г.

¹¹³ Вж. например: [ОИСП \(2021 г.\). Implications of the COVID-19 pandemic for Vocational Education and Training](#) [Последици от пандемията от COVID-19 за професионалното образование и обучение].

¹¹⁴ [Услуги за подкрепа на чиракуването \(2021 г.\). Мониторингово проучване на Европейския алианс за чиракуване 2019—2020 г.](#)

¹¹⁵ [MOT \(2021 г.\). Квалификация, повишаване на квалификацията и преквалификация на служителите, чираците и стажантите по време на пандемията от COVID-19: Резултати от глобално проучване сред предприятията.](#)

Броят на завършилите висше образование в ЕС продължава да се увеличава, но младите мъже и родените извън ЕС студенти остават все така недостатъчно представени. Качественото висше образование има първостепенно важна роля за перспективите на хората на пазара на труда и за социалната им мобилност¹¹⁶. Държавите членки договориха цел на равнище европейско пространство за образование делът на хората на възраст 25—34 години с висше образование да достигне поне 45 % до 2030 г. През 2020 г. този дял в ЕС беше 40,5 %, което е с 8,3 процентни пункта повече в сравнение с 2010 г., като подобрения са отбелязани във всички държави членки (фигура 2.2.4). Въпреки това между отделните държави съществуват ясно изразени разлики. Единадесет държави членки вече са постигнали целта на равнище ЕС, а от групата на държавите, в които делът на завършилите висше образование е под 45 %, само Румъния и Италия не са постигнали 30 % през 2020 г. Съществува обаче значителна разлика между половете: средният дял на жените на възраст 25—34 години с висше образование е 46 % и е с 10,8 процентни пункта по-висок от този при мъжете (35,2 %). Освен това за хората, родени извън ЕС, са регистрирани по-лоши резултати. През 2020 г. средният дял на завършилите висше образование на възраст 25—34 години в ЕС е 41,3 % за родените в Съюза и 34,4 % за родените извън него.¹¹⁷ И накрая, студентите, чиито родители са с по-ниско образование, са слабо представени в 19 от 20-те държави членки, участвали в проучването на Eurostudent върху социалните и икономическите условия на студентския живот в Европа (Ирландия е единственото изключение)¹¹⁸. Взети заедно, тези фактори сочат за трайни трудности по отношение на равенството и достъпа.

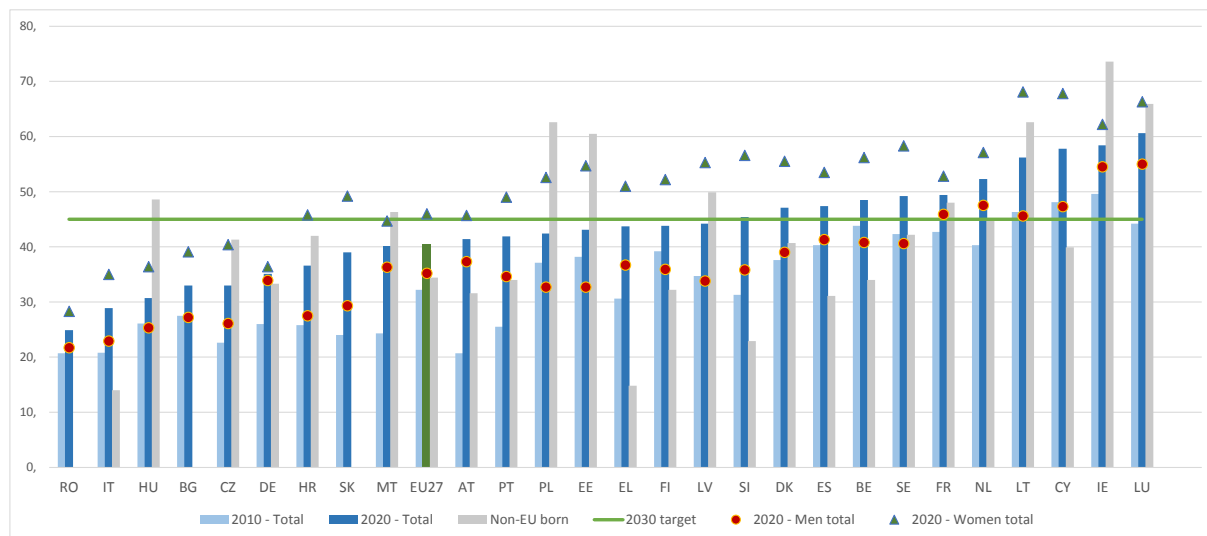
¹¹⁶ Vandeplas, A. (2021). Education, Income, and Inequality in the European Union, in Fischer, G. and Strauss, R. (ed.) Europe's Income, Wealth, Consumption, and Inequality, Oxford University Press.

¹¹⁷ Изключения са по-специално Полша, Естония, Унгария, Ирландия и Люксембург, където разликата е в обратна посока.

¹¹⁸ Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras (2021 г.) [EUROSTUDENT VII — обобщение на показателите за периода 2018—2021 г.](#), wbv Media.

Фигура 2.2.4.: Делът на завършилите висше образование се е повишил в целия ЕС, но съществуват големи разлики между държавите членки и между половете

Завършили висше образование по държави, пол и гражданство, 2010 г. и 2020 г. и цел на равнище европейско пространство за образование до 2030 г. (в %, възрастова група 25—34 години)

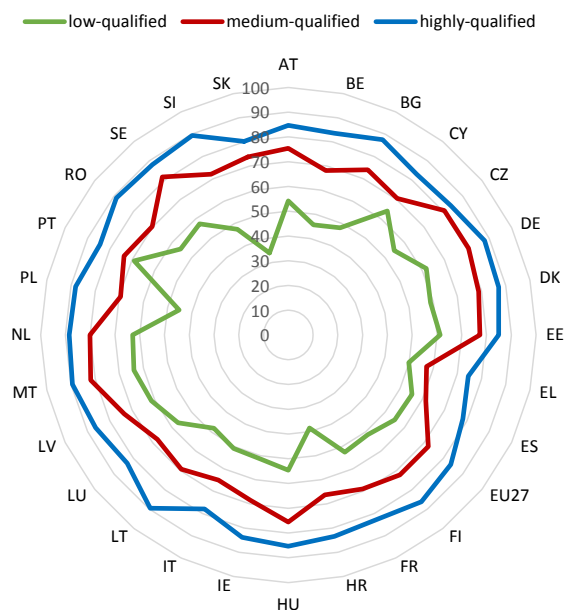
Бележка: За Германия: прекъсване в динамичните редове и предварителни данни през 2020 г. За Белгия, Румъния, Словакия: липсват данни за родените извън ЕС за 2020 г. За Литва: ненадеждни данни за родените извън ЕС за 2020 г.

Евростат, Проучване на работната сила в ЕС. Набор от данни онлайн с код [[edat_lfs_9912](#)].

При разглеждане на равнището на заетост на групите от населението с различно образование подобен спад се наблюдава за всички образователни степени през 2020 г. В ЕС през 2020 г. равнището на заетост на лицата на възраст 20—64 години е намаляло с 0,8 процентни пункта за нискоквалифицираните, с 1,2 процентни пункта за средноквалифицираните и с 0,9 процентни пункта за високкоквалифицираните (съответно до 54,9 %, 72,2 % и 83,9 %, вж. фигура 2.2.5). По-голям спад е регистриран в равнището на заетост на наскоро завършилите висше образование на възраст 20—34 години, което е намаляло с 4,7 процентни пункта при хората с по-ниска квалификация и с 4,5 процентни пункта при хората със средно общо образование. Равнището на заетост на наскоро завършилите ПОО на възраст 20—34 години е спаднало с 3 процентни пункта — от 79,1 % през 2019 г. на 76,1 % през 2020 г., като в три държави спадът е над 10 процентни пункта (Испания, Кипър и Литва). При наскоро завършилите висше образование се наблюдава спад от само 1,3 процентни пункта, което потвърждава дългосрочната тенденция за по-добри резултати в заетостта на хората с висше образование.

Фигура 2.2.5.: Пандемията се отразява на равнището на заетост във всички образователни степени

Равнище на заетост по образователна степен (% от хората на възраст 20—64 години през 2020 г.)

Бележка: прекъсване в динамичните редове и предварителни данни за Германия.

Източник: Евростат [[lfsa_ergaed](#)]

Съществуващият недостиг на умения на пазарите на труда в ЕС¹¹⁹ вероятно ще се запази и ще се задълбочи в някои сектори и професии. Съгласно резултатите от инвестиционното проучване на Европейската инвестиционна банка през 2020 г. делът на работодателите в ЕС, според които трудностите при намирането на работници с подходящи умения са пречка за инвестициите, се е увеличил от 66 % през 2016 г. на 76 % през 2019 г., като през 2020 г. се наблюдава само неголямо намаление до 73 %¹²⁰. Eurofound съобщава за нарастващ брой свободни работни места в секторите на строителството, здравеопазването и информацията и комуникациите, където недостигът на умения е бил структурен проблем още преди пандемията¹²¹. Възможно е кризата, свързана с COVID-19, да е ускорила както осъществяващата се вече промяна в профила на уменията на наетите лица (вж. фигура 2.2.6), така и тенденцията на изместване на заетостта от работни места с по-ниска към работни места с по-висока квалификация¹²². По-широката тенденция е свързана с цифровизацията, променящите се модели на потребителско търсене и свързаните с тях структурни промени в икономиката¹²³.

¹¹⁹ Вж. раздел 2.1. Недостигът на умения е разгледан по-подробно в съвместния доклад за заетостта за 2021 г.

¹²⁰ [Инвестиционен доклад на ЕИБ 2020 – 2021 г.: „Изграждане на интелигентна и зелена Европа в ерата на COVID-19“](#) и [портал за данни на ЕИБ](#).

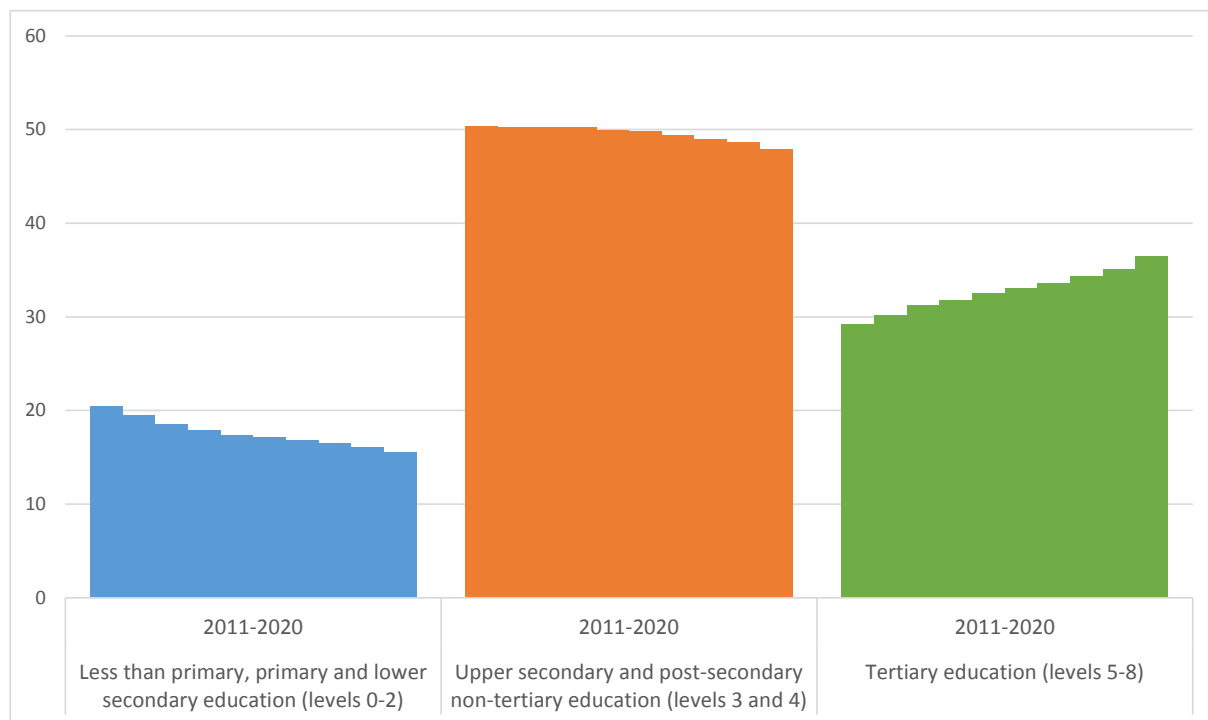
¹²¹ [Eurofound \(2021 г.\), Справяне с недостига на работна ръка в държавите членки на ЕС](#).

¹²² Cedefop (2021). [Цифрови, по-зелени и по-устойчиви. Изводи от прогнозата на Cedefop за уменията в Европа](#).

¹²³ Вж. Европейска комисия (2021 г.), [Заетост и социално развитие в Европа през 2021 г.](#), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, и [Информационна бележка — тенденции, преходи и трансформации Cedefop \(europa.eu\)](#).

Фигура 2.2.6.: Делът на наетите лица с ниска и средна квалификация намалява през последното десетилетие

Дял в общата заетост според равнището на квалификация в ЕС-27 (% , 2011—2020 г.)

Източник: Евростат [[lfsi_educ_a](#)]

Развитието на уменията на възрастните все още е далеч от стандартната практика в целия ЕС; чрез водещата цел на ЕС до 2030 г. ще бъдат подкрепени по-нататъшните усилия в това измерение. Осигуряването на умения на работната сила, които са пригодни за бъдещите пазари на труда, продължава да бъде основно предизвикателство, като съществуват големи разлики между отделните държави, а пандемията оказва сериозно въздействие. През 2019 г. равнището на участие на възрастни (25—64 години) в учебни дейности (през последните четири седмици) достигна 10,8 %. В контекста на пандемията през 2020 г. този процент намалява до 9,2 % и остава под целта от 15 %, залегнала в стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“¹²⁴. Франция, Дания и Швеция отбелязват спад от над 5 процентни пункта през периода 2019—2020 г. Като цяло между държавите членки се наблюдават големи различия и малко сближаване. Само шест държави (Швеция, Финландия, Дания, Нидерландия, Естония и Люксембург) са надхвърлили целта за 2020 г. От друга страна, стойността на този показател остава под 5 % за седем държави (Кипър, Гърция, Полша, Хърватия, Словакия, България и Румъния). През 2020 г. в ЕС в учебни дейности са участвали повече жени, отколкото мъже — 10 % от жените спрямо 8,2 % от мъжете (фигура 2.2.7), като много съществена е разликата в Швеция (35,5 % от жените и 21,9 % от мъжете) и Финландия (31,7 % спрямо 23 %)¹²⁵. За да се засилят усилията в областта на участието на възрастни в учебни дейности, Съветът приветства предложението на Комисията за водеща цел до 2030 г. поне 60 % от възрастните да са участвали в такива дейности през последните 12 месеца¹²⁶. Тази цел е потвърдена в резолюцията на Съвета относно нова европейска програма за участие на възрастни в учебни дейности за периода 2021—2030 г.¹²⁷ и в Европейската програма за умения, а финансовата подкрепа е осигурена от ЕСФ+ и Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ).

¹²⁴ Целта по „Образование и обучение 2020“ измерва участието на възрастни в учебни дейности през последните четири седмици (код на Евростат [[trng_lfs_01](#)]). За да може по-добре да се проследяват всички видове учебни дейности за възрастни, през юни 2021 г. Съветът реши да промени показателя, така че да измерва участието на възрастни в учебни дейности през последните 12 месеца (вж. раздел 1.3).

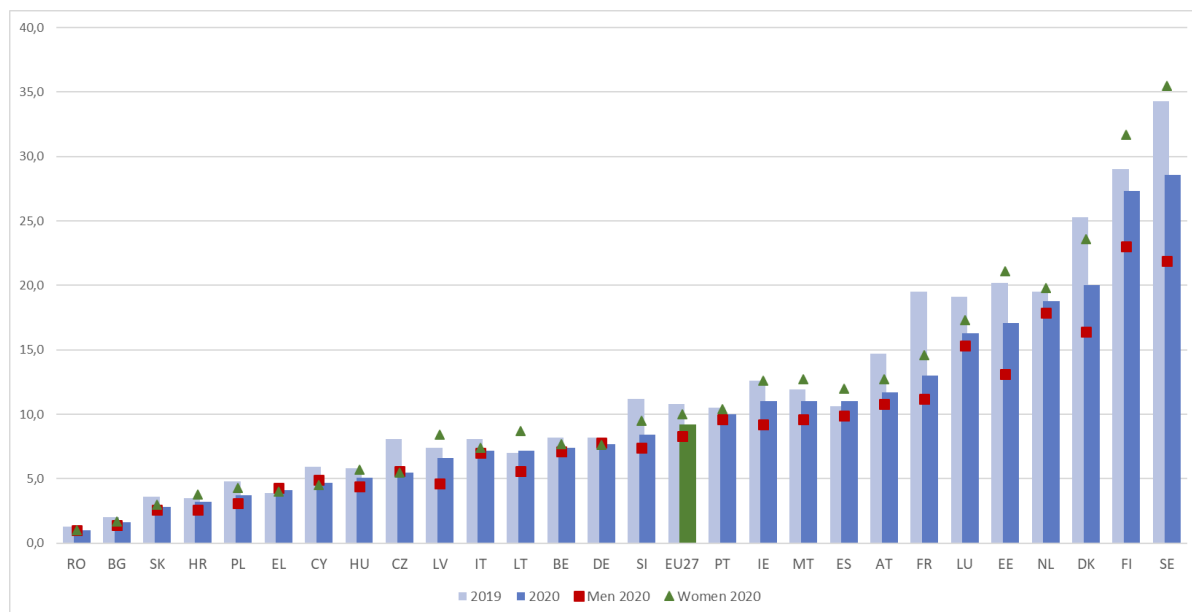
¹²⁵ Пандемията не е оказала съществено влияние върху структурата на участието на възрастните в учебни дейности по пол.

¹²⁶ [Заклучения на Съвета от 25 юни 2021 г.](#)

¹²⁷ Резолюция на Съвета [2021/C 504/02](#).

Фигура 2.2.7.: Пандемията предизвика спад в участието на възрастни в учебни дейности в почти всички държави членки

Участие на възрастни в учебни дейности (последните четири седмици, възраст 25—64 години) през 2019 г. и 2020 г., по държави и пол

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила в ЕС [[trng_lfs_01](#)].

Участието на възрастни в учебни дейности при нискоквалифицираните лица и мигрантите остава значително под средното равнище. През 2020 г. средното за ЕС равнище на участие на нискоквалифицираните възрастни в учебни дейности (3,4 %) е около една трета от общата съвкупна стойност и също така намалява с 0,9 процентни пункта спрямо 2019 г.¹²⁸ Докладваните от десет държави резултати са под средните за ЕС (а за други шест няма налични данни¹²⁹). Както и през 2019 г., Швеция, Финландия и Дания отбелязват най-висок дял на нискоквалифицираните възрастни, участващи в учебни дейности (14 % и повече). Разликата между половете е минимална, въпреки че данните за отделните държави се различават значително. Най-голяма разлика в полза на мъжете е регистрирана в Люксембург (6,3 % спрямо 5,1 %) и Австрия (4,4 % спрямо 3,5 %), а в полза на жените — в Швеция (27,7 % от жените и 17,2 % от мъжете), Финландия (20,8 % спрямо 11,3 %) и Дания (16,2 % спрямо 12,6 %)¹³⁰. В ЕС през 2020 г. вероятността родените извън ЕС лица на възраст между 25 и 64 години (от които 38 % са нискоквалифицирани в сравнение с 18,8 % от родените в Съюза¹³¹) да участват в учебни дейности за възрастни е била малко по-голяма, отколкото при родените в ЕС (съответно 9,9 % и 9,1 %). Родените извън ЕС обаче участват по-рядко в учебни дейности в Словения (разлика от 4,6 процентни пункта), Италия (4,3 процентни пункта), Естония (4 процентни пункта), Франция (3,8 процентни пункта) и Латвия (3,8 процентни пункта)¹³².

¹²⁸ Евростат, Наблюдение на работната сила [trng_lfse_03]. Не са налични данни за България, Хърватия, Кипър, Латвия, Румъния и Словакия. Не е налична разбивка по пол за Литва и Полша.

¹²⁹ Евростат не публикува равнище на участие за определена група, ако в извадката има твърде малко „учащи“.

¹³⁰ Естония също регистрира значителна разлика, но данните за мъжете са ненадеждни.

¹³¹ Всички данни се отнасят до Евростат, [[edat_lfs_9912](#)].

¹³² Евростат, [[trng_lfs_13](#)].

Пандемията доведе до значително увеличение на дела на възрастните, участващи в учебни дейности онлайн, който се увеличи рязко от 8 % през 2019 г. на 13 % през 2020 г., след като беше нараснал само с 1 процентен пункт спрямо 2017 г.¹³³ Данните показват големи разлики между отделните държави по отношение на дела на възрастните, участващи в учебни дейности онлайн, като големи разлики между жените и мъжете има по-специално в Кипър и Естония (където увеличението на дела на жените е четири пъти по-голямо от това на мъжете), Австрия, Литва и Малта (три пъти), Люксембург и Гърция (повече от два пъти). Тези промени допълнително подчертават важноста на това да бъде гарантиран достъп до цифрови умения за всички.

¹³³ Всички данни за участието на възрастни в учебни дейности онлайн са от изчисления на Комисията (JRC) въз основа на проучването на Евростат относно използването на ИКТ в домакинствата и от физическите лица [TIN00103], 2017 г., 2019 г., 2020 г. Тъй като в таблица TIN00103 на Евростат няма разбивка на участието по възраст, данните представят оценките на JRC за компонента на възрастните. За 2020 г. липсват данни за Франция. За допълнителна информация относно промените в участието на възрастни в учебни дейности онлайн през 2020 г. вж. Di Pietro, G and Karpiński, Z. (2021), [Covid-19 and online adult learning](#), European Commission, JRC (Covid-19 и участието на възрастни в учебни дейности онлайн, Европейска комисия, JRC).

Държавите — членки на ЕС, отбелязаха ограничен напредък в осигуряването на основни цифрови умения за възрастните, а по отношение на усъвършенстваните цифрови умения са необходими значителни допълнителни усилия. Пандемията доведе до значително увеличаване на търсенето на цифрови умения на всички равнища като универсално изискване в много професии и сектори¹³⁴. Въпреки това водещият показател от набора от социални показатели показва, че през 2019 г. (последни налични данни) само 56 % от възрастните (16—74 години) в ЕС са имали поне основни цифрови умения. Показателят също така показва липса на сближаване между държавите членки (фигура 2.2.8) и много бавен напредък от 2014 г. насам. За да се ускори напредъкът, в предложението на Комисията за политическа програма до 2030 г. „Път към цифровото десетилетие“ е включена цел до 2030 г. поне 80 % от хората на възраст 16—74 години да имат основни цифрови умения¹³⁵. В ЕС е отбелязано по-окуражаващо увеличение на дела на хората с цифрови умения над основните — от 29 % през 2017 г. на 31 % през 2019 г., но в много държави има значително изоставане. Цифрови умения (на необходимото равнище) се изискват за над 90 % от сегашните работни места и в почти всички сектори на икономиката. Напредъкът в тази област например е от съществено значение, за да може ЕС да посрещне голямата нужда от специалисти по ИКТ¹³⁶. За осигуряването на успешен цифров преход в ЕС в „Път към цифровото десетилетие“ се предлага и цел до 2030 г. да бъдат наети 20 милиона специалисти по ИКТ (с акцент върху увеличаването на броя на жените — специалисти по ИКТ, които понастоящем представляват едва 18 % от общия брой в Европа).

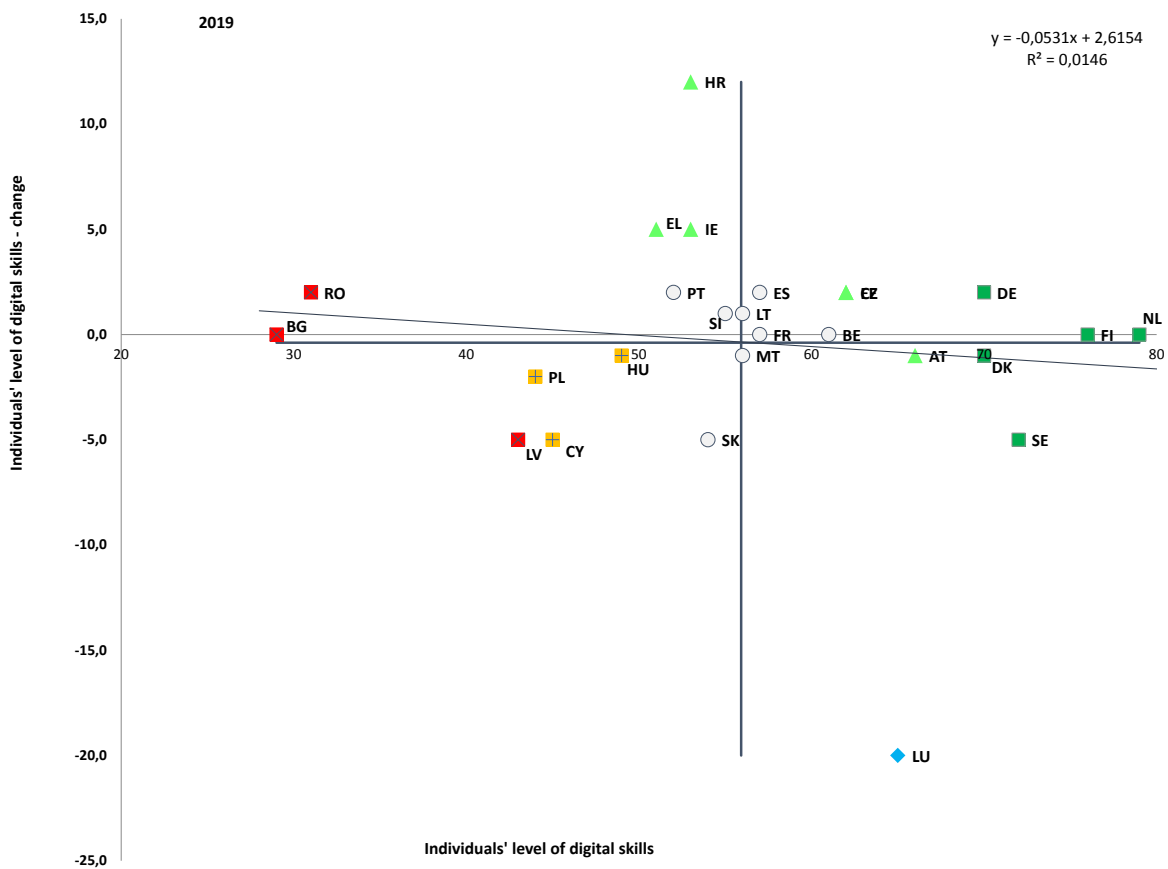
¹³⁴ Morandini, M. C., Thum-Thysen, A. и Vandeplas A. (2020 г.). Facing the digital transformation: Are digital skills enough? [Изправени пред цифровата трансформация: достатъчни ли са цифровите умения?] European Economy, Economic Briefs, 054.

¹³⁵ Целта е поставена в плана за действие по Европейския стълб на социалните права със Съобщението на Комисията от 9 март 2021 г. „Цифров компас до 2030 г.: европейският път към цифровото десетилетие“ (COM(2021) 118 final) и в предложението за Решение на Европейския парламент и на Съвета от 15 септември 2021 г. за създаване на политическа програма до 2030 г. „Път към цифровото десетилетие“ (COM(2021) 574 final).

¹³⁶ Разгледано в съвместния доклад за заетостта за 2021 г. и по-подробно в доклада на Cedefop, озаглавен „[Цифровите умения: предизвикателства и възможности по време на пандемията](#)“, Cedefop (europa.eu).|

Фигура 2.2.8.: Наблюдават се големи разлики между отделните държави и бавен напредък по отношение на цифровите умения на възрастните

Дял от населението с основни или по-високи общи цифрови умения и годишно изменение (в %, 2019 г. и изменение спрямо 2017 г., водещ показател от набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване в динамичните редове за Чехия, Италия, Латвия и Люксембург през 2019 г. Данни за 2017 г. не са налични за Италия (2019 г. — 42 %).

Източник: Евростат, набор от данни онлайн с код [[tepsr_sp410](#)].

Очаква се екологичният преход да доведе до създаването на нови работни места и до промени на задачите в много професии, което ще увеличи още повече необходимостта от повишаване на квалификацията и преквалификация на работната сила. Ако е придружен от адекватна и навременна подкрепа за преквалификация и повишаване на квалификацията, процесът на създаване на работни места в резултат на политиките по отношение на изменението на климата може да способства за добавянето на работни места със средна квалификация и за смекчаването на тенденциите за поляризация на работните места. Прогнозата за уменията на Cedefop за 2021 г.¹³⁷ показва, че очакваното въздействие на политиките, свързани с Европейския зелен пакт, се различава значително между отделните сектори. Въпреки това в повечето сектори се очаква по-скоро промяна на задачите в рамките на сектора, отколкото цялостно увеличаване или намаляване на заетостта (например в сектора на моторните превозни средства). Независимо от липсата на общоприето определение на необходимите умения за екологичния преход, като цяло могат да се определят три категории умения, които са от значение за бъдещето: специфични за професията технически умения, универсални професионални умения (като например цифрови умения) и компетентности за всички граждани (например екологично съзнание)¹³⁸. В рамките на Европейската програма за умения и плана за действие в областта на цифровото образование на равнище ЕС и държави членки продължава работата по образованието и уменията за екологичния преход (както и по цифровите умения).

Тематично каре 2: Укрепване на участието на възрастни в учебни дейности като фактор за приобщаващ и устойчив растеж

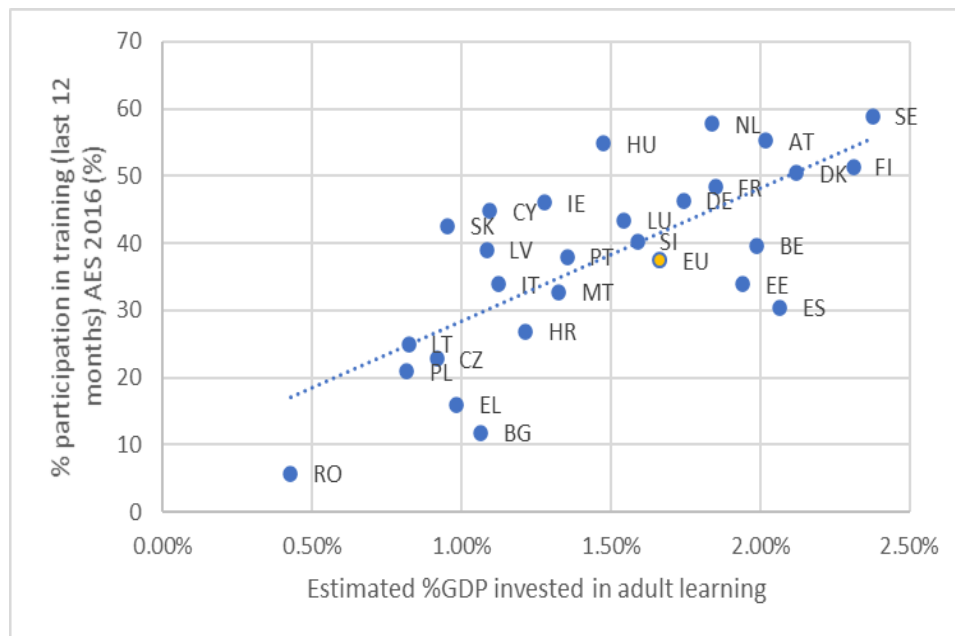
Придобиването на умения през целия живот е неразделна част от конкурентоспособната устойчивост на икономиката на ЕС в съответствие с първия и четвъртия принцип на Европейския стълб на социалните права (съответно за образованието, обучението и ученето през целия живот и за активната подкрепа за заетостта). За това е необходимо високо равнище на уменията на работната сила и на населението като цяло, за да може икономиката да въвежда иновации и да остава силно конкурентоспособна, като същевременно всеки да е в състояние да се възползва от възможностите на екологичния и цифровия преход, така че тези преходи да бъдат и справедливи. Тъй като трансформациите настъпват бързо, постигането на високо равнище на умения все повече зависи от продължаването на обучението след първоначалното образование. Това е отразено и в новата водеща цел на ЕС — до 2030 г. поне 60 % от възрастните да са участвали в учебни дейности (през последните 12 месеца). За да подкрепи тази амбиция, в плана за действие по Европейския стълб на социалните права Комисията поема ангажимент да представи предложения за индивидуални сметки за обучение и за европейски подход към микроквалификацията.

¹³⁷ Cedefop (2021). [Цифрови, по-екологични и по-устойчиви. Изводи от прогнозата на Cedefop за уменията в Европа.](#)

¹³⁸ По темата за необходимостта от широк фундамент от умения вж. Morandini, M. C., Thum-Thysen, A. и Vandeplas A. (2020 г.) Facing the digital transformation: Facing the digital transformation: Are digital skills enough? European Economy. Economic Briefs, 054.

Участието на възрастни в учебни дейности в ЕС остава слабо (вж. раздел 2.2.1). В неотдавнашно проучване на Cedefop 84 % от респондентите изразяват съгласие, че участието на възрастни в учебни дейности е от полза за професионалното развитие, а 96 % са на мнение, че ученето през целия живот е важно за личностното развитие¹³⁹. През 2020 г. обаче само 9,2 % от възрастните в ЕС са участвали в учебни дейности, като разликите между отделните държави са големи.

Зависимост между участието на възрастни в учебни дейности и инвестициите в такива дейности като дял от БВП

Източник: Adult Education Survey 2016 for participation figures, financial estimates based on European Commission (2020), who estimate for individuals' and household expenditures on formal and non-formal learning ([Adult Education Survey 2016](#)), expenditure on employee training by public and private employers ([Continuing Vocational Training Survey 2016](#)), public investments based on expenditures in training as part of active labour market policies ([Labour Market Policies database](#)) (Проучване на образованието за възрастни за 2016 г. — за данните за участието, финансови оценки въз основа на данни на Европейската комисия (2020 г.) на разходите на физическите лица и домакинствата за формално и неформално обучение (Проучване на образованието за възрастни за 2016 г.), на разходите на публични и частни работодатели за обучение на служители (Проучване на продължаващото професионално обучение за 2016 г.) и на публичните инвестиции въз основа на разходите за обучение като част от активните политики по заетостта (база данни за политиките на пазара на труда)¹⁴⁰.

¹³⁹ Cedefop (2020). *Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe* (Нагласи относно участието на възрастни в учебни дейности и в продължаващо професионално образование и обучение в Европа). [Второ проучване на общественото мнение — том 1](#).

¹⁴⁰ Европейска комисия (2020 г.), [Workforce skills and innovation diffusion: trends and policy implications](#) (Умения на работната сила и разпространение на иновациите: тенденции и последици за политиката). Приложение 8. Вж. също Европейска комисия (2020 г.), [Adult Learning Statistical Synthesis Report](#): (Учене за възрастни — обобщени статистически данни, стр. 22—34).

Необходима е интегрирана финансова и нефинансова подкрепа, за да се стимулират повече възрастни да участват в учебни дейности. Съществува тясна зависимост между дела от БВП, инвестиран в учебни дейности за възрастни, от една страна, и равнището на участие на възрастните в такива дейности, от друга (вж. графиката). Съгласно резултатите от представително проучване на Cedefop за 2020 г., 89 % от пълнолетните граждани на ЕС са съгласни, че по-добри финансови стимули или подкрепа биха насърчили участието в учебни дейности¹⁴¹, като подобен извод беше направен и от консултациите през 2021 г. относно инициативата за индивидуални сметки за обучение¹⁴². Други 41 % обаче посочват проблеми, свързани с планирането, като например трудности при осигуряването на извънработно време. Освен пречките, свързани с разходите и времето, има и ограничения, произтичащи от недоброто познаване на собствените нужди от умения и на предложенията за обучение, от несигурността по отношение на качеството и признаването на дадена програма за обучение, както и от недостатъчното адаптиране на предложенията за обучение към индивидуалните нужди¹⁴³. Следователно, за да се увеличи участието на възрастни в учебни дейности, необходим е интегриран подход за преодоляване на различните пречки по последователен начин. Това предполага съчетаването на финансова подкрепа за преките разходи с платен отпуск за обучение и услуги за професионално ориентиране, както и преглед на възможностите за обучение с гарантирано качество и информация за валидирането и сертифицирането на уменията.

Държавите членки са въвели схеми, насочени към преодоляването на различните пречки. Във **Финландия** неотдавна реформираната помощ за обучение на възрастни осигурява заместване на доходите през периодите на обучение и е достъпна за самостоятелно заетите лица. В **Ирландия** сертификатите за малка квалификация, удостоверяващи допълнително обучение, се приемат добре на пазара на труда. Във **Франция** индивидуални сметки за обучение (*compte personnel de formation*) са достъпни за всички работещи пълнолетни на възраст 16 години и повече. Лицата могат да изразходват натрупаните си права за обучение или за оценка на уменията въз основа на списък със сертифицирани възможности. Сметките за обучение са свързани с професионално ориентиране и с предложения за платен отпуск за обучение. **Нидерландия** е в процес на замяна на приспадането на данъка върху доходите за разходи за обучение с индивидуален бюджет за обучение в размер до 1000 EUR (бюджет *Stimulans Arbeidsmarktpositie* (STAP), който ще се прилага от март 2022 г. Целта на реформата е да се разшири достъпът до финансова подкрепа и да се повиши нейната видимост, като същевременно се увеличи прозрачността на предложенията за обучение чрез списък със сертифицирани възможности за обучение, които отговарят на условията за финансиране от STAP.

¹⁴¹ Cedefop (2020) [Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe](#) (Нагласи относно участието на възрастни в учебни дейности и в продължаващо професионално образование и обучение в Европа). [Второ проучване на общественото мнение — том 1 \(europa.eu\)](#), фигура 30.

¹⁴² Вж. [началния доклад](#) за оценката на въздействието на индивидуалните сметки за обучение.

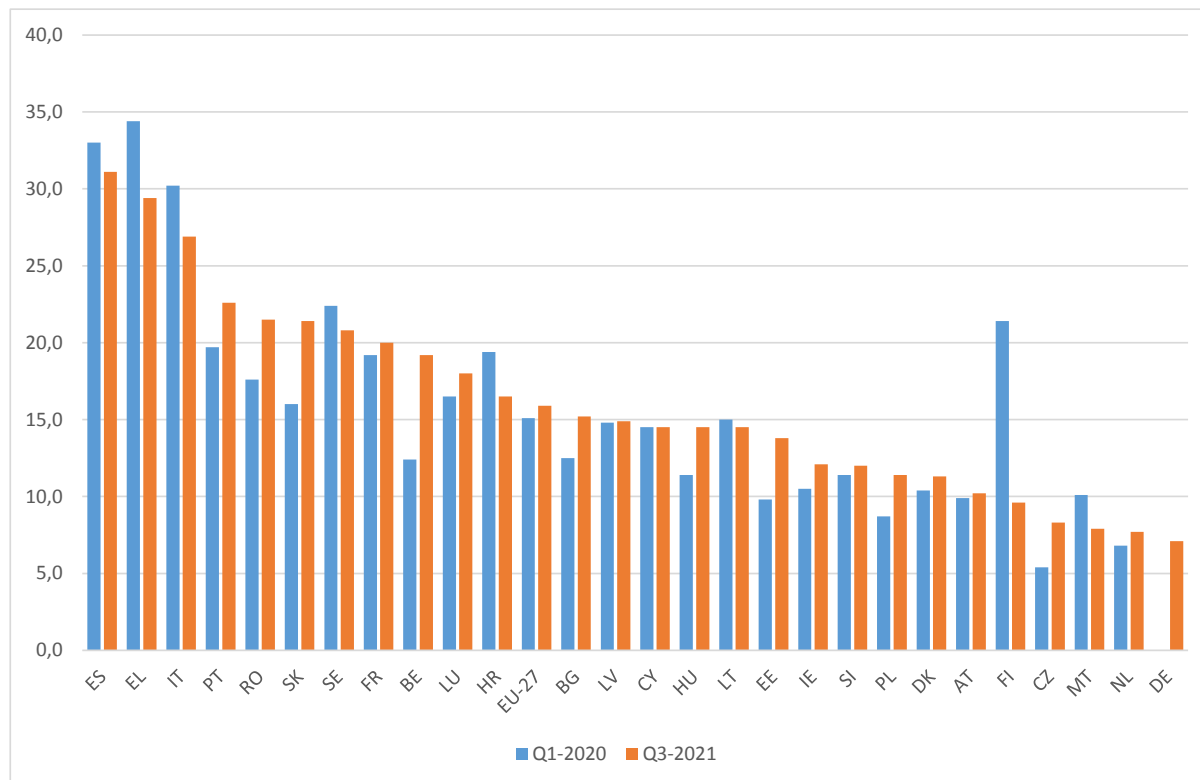
¹⁴³ За допълнителен анализ вж. проучването на Cedefop (2020 г.) и ОИСР (2021 г.), [Skills Outlook- Learning for Life](#). (Перспективи по отношение на уменията — учене през целия живот). [Глава 4: Promoting interest and participation in adult learning](#) (Насърчаване на интереса и участието на възрастни в учебни дейности) за допълнително обсъждане.

Кризата, свързана с COVID-19, се отрази по-силно на младите хора, по-специално на тези, които трябваше да навлязат за първи път на пазара на труда. Равнището на младежката безработица в ЕС (възрастова група 15—24 години) се е увеличило до 15,9 % през третото тримесечие на 2021 г., което е с 1 процентен пункт по-високо в сравнение с периода преди пандемията от третото тримесечие на 2019 г., но също така е с цели 2,5 процентни пункта по-ниско, отколкото през третото тримесечие на 2020 г. Въпреки някои подобрения обаче това все още представлява почти три пъти повече от коефициента на безработица сред населението на възраст 25—74 години, който през третото тримесечие на 2021 г. възлиза на 5,8 %. В някои държави членки се наблюдава значително увеличение на младежката безработица между третото тримесечие на 2019 г. и третото тримесечие на 2021 г. (с 7,7 процентни пункта в България, с 6 процентни пункта в Белгия и с 4,7 процентни пункта в Португалия), но в седем държави младежката безработица през периода е намаляла (Гърция, Финландия, Люксембург, Малта, Ирландия, Кипър и Испания, фигура 2.2.9). Ранният период на кризата е особено труден за младите хора, преминаващи от образователната система към пазара на труда. Общият брой на наскоро започналите работници на възраст 20—64 години намаля през 2020 г. до 6,5 млн. души средно на тримесечие в сравнение със средно около 7,5 млн. души през предходните години. Процентът на заетите недоброволно на временен договор млади хора на възраст между 15 и 24 години през 2020 г. също беше висок — 13,2 % от тях са наети временно, тъй като не могат да си намерят постоянна работа (спрямо 6,3 % от работниците на възраст 25—64 години). Съотношението беше повече от едно към четири в Испания, Португалия, Италия и Хърватия¹⁴⁴. Данните за безработицата и заетостта сред младежите сочат започнало възстановяване, но и структурните предизвикателства, с които младежите се сблъскват на пазара на труда и които изискват решителни действия чрез политиката, насочени към предотвратяване на рисковете от дългосрочни последици за уменията и перспективите на младите хора на пазара на труда.

¹⁴⁴ Източник: Евростат (код за онлайн данни: [lfsa_etgar](#))

Фигура 2.2.9: Нивото на безработицата сред младите хора нарасна по време на кризата, свързана с COVID-19

Ниво на безработица сред младите хора (15—24 години), сравнение между първото тримесечие на 2020 г. и третото тримесечие на 2021 г.

Бележка: Ниска степен на надеждност за България, Естония, Хърватия, Люксембург, Малта и Словения за първото тримесечие на 2020 г. Липсват данни за Германия за първото тримесечие на 2020 г. Прекъсване в динамичните редове за всички държави членки през първото тримесечие на 2021 г. Ниска степен на надеждност за Чехия, Естония, Хърватия и Словения за третото тримесечие на 2021 г. Дефиницията се различава за Испания и Франция за третото тримесечие на 2021 г.

Източник: Евростат, [\[LFSQ_URGAED\]](#)

Сътресението, причинено от COVID-19, предизвика обрат на шестгодишната тенденция на намаляване на броя на младите хора, незаети с работа, учене или обучение (NEET).

Една от допълнителните цели на ЕС, предложени от Европейската комисия в нейния план за действие по Европейския стълб на социалните права, е делът на NEET на възраст 15—29 години да намалее от 12,6 % през 2019 г. до 9 % през 2030 г. Вследствие на кризата делът на NEET в тази възрастова група се увеличи рязко с 1,1 процентни пункта до 13,7 % през периода 2019—2020 г. Преди кризата държавите членки постигаха стабилен напредък в намаляването на дела на NEET (от рекордно високите 16,1 % до рекордно ниските 12,6 % в ЕС през периода 2013—2019 г.)¹⁴⁵. Водещият показател от набора от социални показатели (Фигура) показва, че в периода 2019—2020 г. делът на NEET се е увеличил във всички държави членки с изключение на две (в Румъния е намалял с 0,2 процентни пункта, а в Нидерландия е без промяна). Съгласно набора от социални показатели ситуацията в четири държави е „критична“, като бездруго високите равнища на NEET нарастват с 1 процентен пункт или дори повече от 2019 г. насам (Испания, България, Италия, Гърция). В четири държави членки е отбелязано много по-високо от средното увеличение — с 1,8 процентни пункта или повече (Ирландия, Испания, Литва и Португалия), въпреки че в Португалия (11 %) и Литва (13 %) делът на NEET остава под среднопретеглената стойност за ЕС¹⁴⁶. В повечето държави членки се наблюдават регионални различия в равнищата на NEET, които в някои случаи са значителни (вж. приложение 3). С укрепената гаранция за младежите се засилват действията за справяне с преждевременното напускане на системата на образованието и обучението, за създаване на възможности за чиракуване и стажуване и за осигуряване на подкрепа от службите по заетостта, особено по отношение на консултирането, професионалното ориентиране и наставничеството¹⁴⁷.

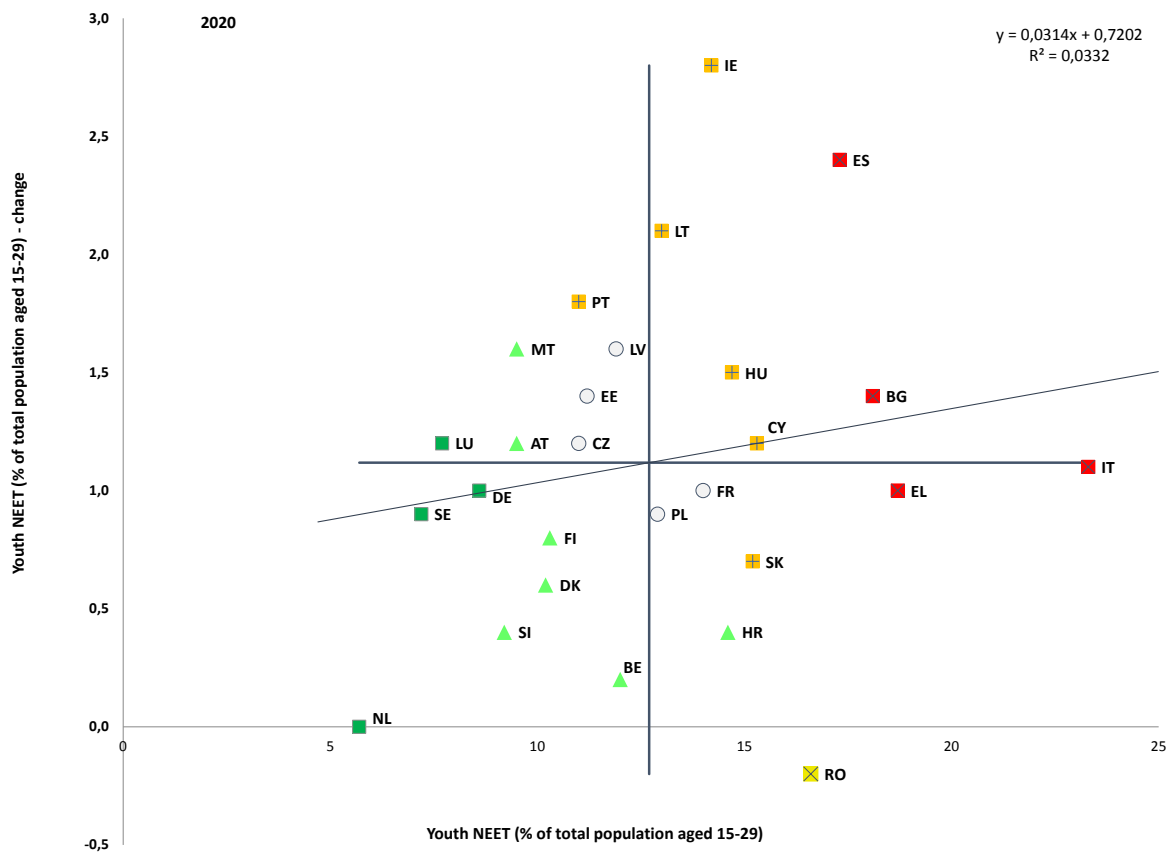
¹⁴⁵ След преразглеждането на набора от социални показатели водещият показател за NEET вече измерва населението на възраст 15—29 години, вместо 15—24 години. В по-голямата възрастова група делът на NEET е по-висок, но тенденциите остават като цяло съпоставими.

¹⁴⁶ Делът на NEET в Литва е по-висок от непретеглената средна стойност за ЕС, която се измерва за целите на набора от социални показатели.

¹⁴⁷ [Препоръка на Съвета](#) от 30 октомври 2020 г. относно „Мост към работни места — укрепване на гаранцията за младежта“, и за замяна на Препоръката на Съвета от 22 април 2013 г. за създаване на гаранция за младежта (2020/C 372/01).

Фигура 2.2.10: Делът на NEET се е увеличил във всички държави членки с изключение на две, а равнищата му предизвикват загриженост в няколко държави

Дял на NEET (на възраст 15—29 години) (в % и изменение в периода 2019—2020 г, водещ показател от набора за социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението.

Източник: Eurostat [[edat_lfse_35](#)].

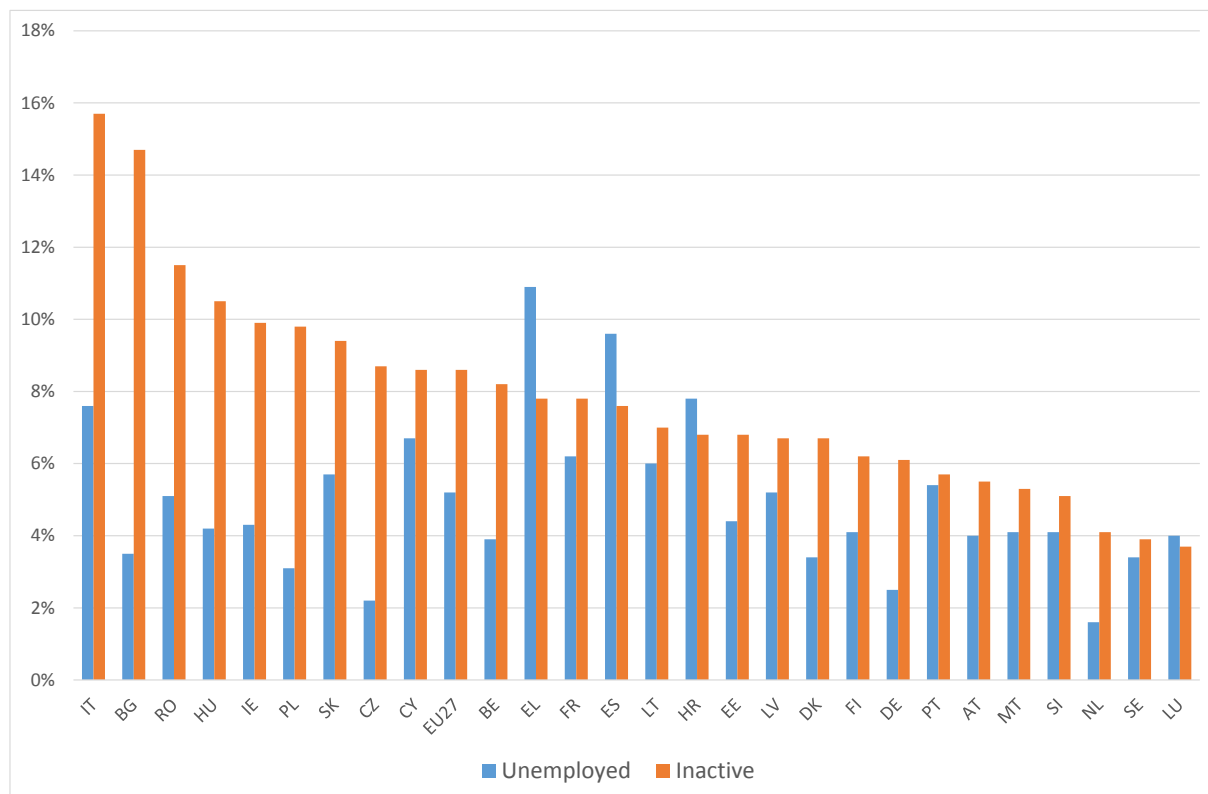
Промените в дела на NEET по време на икономическия спад се дължат на увеличаване както на безработицата, така и на неактивността. В периода 2019—2020 г. делът на неактивните NEET в ЕС се е увеличил с 0,8 процентни пункта (от 7,8 % на 8,6 %), а делът на безработните NEET — с 0,4 процентни пункта (от 4,8 % на 5,2 %). През 2020 г. делът на неактивните NEET е особено висок в Италия (15,7 %), България (14,7 %), Румъния (11,5 %) и Унгария (10,5 %) (фигура 2.2.11). Делът на неактивните NEET е сравнително нисък в Люксембург (3,7 %), Швеция (3,9 %) и Нидерландия (4,1 %). При жените неактивността на NEET е много по-често срещана от безработицата (10,8 % срещу 4,6 %), докато при мъжете двата показателя са почти еднакви. При жените NEET задълженията за полагане на грижи са пет пъти по-често причина за неактивност, отколкото при мъжете¹⁴⁸. Трудността да се окаже подкрепа на неактивните NEET се усложнява от различното им лично положение¹⁴⁹. Те могат например да бъдат временно освободени от работа, да очакват да бъдат върнати на работа, да са обезкуражени да търсят работа, да се грижат за член на семейството си, да страдат от влошено здраве или да имат увреждания. Това са все ситуации, които изискват индивидуализирани интервенции чрез различни политики.

¹⁴⁸ Работен документ на службите на Комисията, придружаващ съобщението относно гаранцията за младежта (SWD(2020) 124 final).

¹⁴⁹ Избрани анализи са достъпни на адрес: <https://www.eurofound.europa.eu/topic/neets>.

Фигура 2.2.11: Повечето NEET в държавите от ЕС са неактивни, но делът им се различава значително в отделните държави членки

Дял на неактивните и безработните NEET (15—29 г.) в държавите — членки на ЕС (в %, 2020 г.)

Бележка: Държавите са подредени в низходящ ред по дела на неактивните NEET. За Германия: Прекъсване в динамичните редове, предварителни данни.

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [edat_lfse_20].

Като цяло през 2020 г. делът на NEET е по-висок при младите хора, родени извън ЕС, като в особено критично положение са жените. Средно за ЕС делът на NEET при родените извън ЕС младежи на възраст 15—29 години е 24,6 % през 2020 г. в сравнение с 12,7 % при родените в Съюза¹⁵⁰. В шест държави е отчетено рязко увеличение на дела на родените извън Съюза NEET с повече от 3 процентни пункта на годишна база (Испания, Италия, Австрия, Люксембург, Ирландия и Финландия), докато в Словения и Малта се наблюдава значително подобрене (съответно –6,6 процентни пункта и –3,9 процентни пункта). На равнище ЕС през 2020 г. делът на NEET при жените е по-висок, отколкото при мъжете (с 2,9 процентни пункта). В сравнение с техните връстнички, родени в Съюза, средният дял на NEET сред жените, родени извън ЕС, е 31,3 %, което представлява разлика от 17,5 процентни пункта. На национално равнище се наблюдава голяма разлика от над 20 процентни пункта на дела на NEET при жените, родени извън ЕС, сравнение с дела сред техните връстнички, родени в Гърция, Италия, Белгия, Австрия, Германия и Франция. В Белгия, Германия, Люксембург, Словения и Австрия делът на NEET сред жените, родени извън ЕС, е поне три пъти по-висок.

Демографските промени водят до изменения в състава на работната сила, като се увеличава равнището на заетост сред по-възрастните работници. През 2010 г. 24,3 млн. работници в ЕС са били на възраст 55—64 години спрямо 143,4 млн. на възраст 25—54 години. Десет години по-късно, през 2020 г., броят на работниците на възраст 25—54 години е намалял с 1,7 милиона, докато броят на по-възрастните работници е нараснал с 11,5 милиона. Равнището на заетост сред по-възрастните работници се е увеличило по време на пандемията — от 59,1 % през 2019 г. до 59,6 % през 2020 г. Това нарастване се наблюдава след цяло едно десетилетие на увеличения (от 44,7 % през 2010 г.). Увеличението е по-рязко сред жените — от 37 % през 2010 г. до 53,4 % през 2020 г., вследствие на което разликата в заетостта между жените и мъжете в тази възрастова група намалява с около 3 процентни пункта. Разликите между държавите членки се запазват, въпреки че в някои държави с ниски равнища на заетост през 2010 г., като Малта, Италия, Полша и особено Унгария, се наблюдава значително подобрене. В същото време работното време на по-възрастните работници е намаляло повече по време на пандемията¹⁵¹.

¹⁵⁰ Всички данни в този параграф са от Евростат, [[edat_ifse_28](#)].

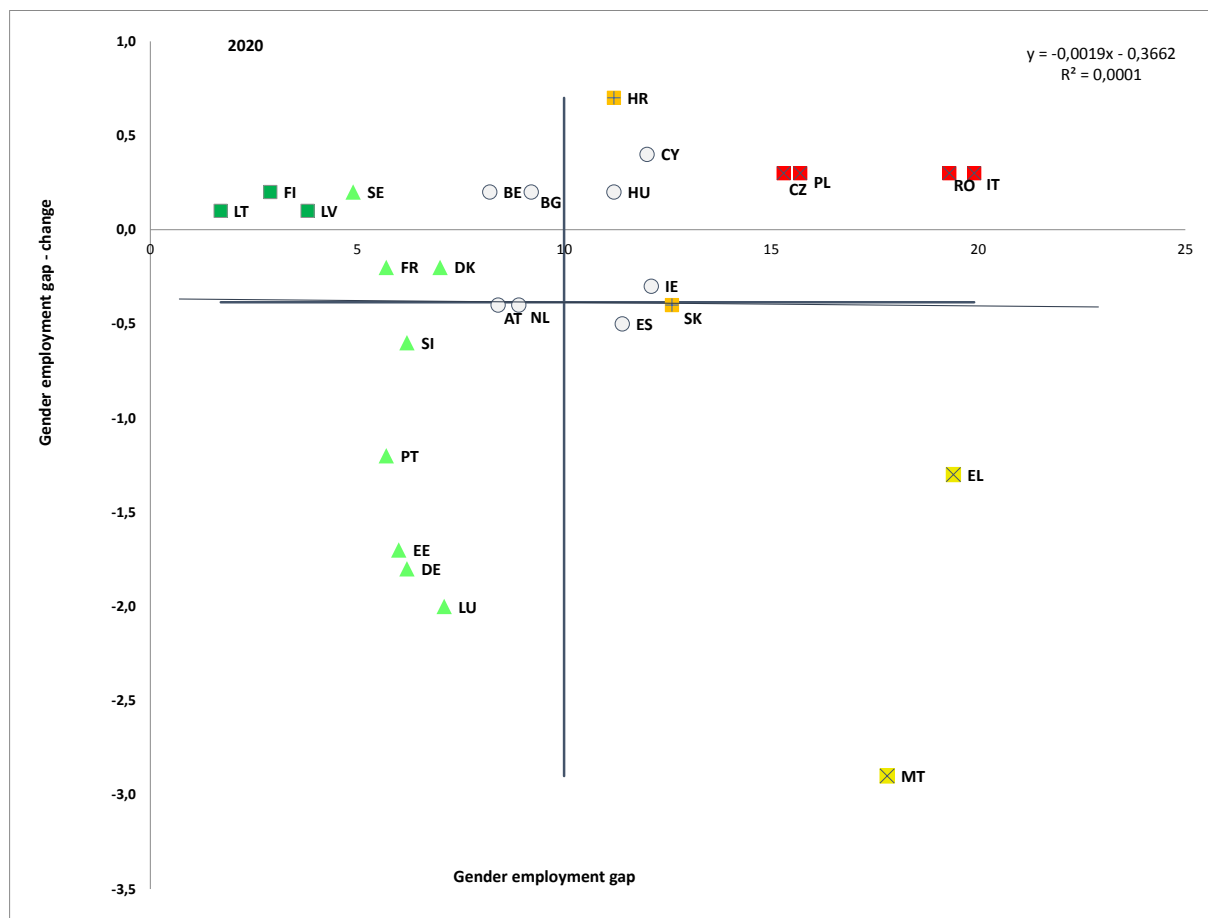
¹⁵¹ Обобщени данни от първите два кръга на „Европейско проучване на условията на труд“, когато е бил зададен въпросът, а именно пролетта и лятото на 2020 г.

Спадът на равнището на заетост е по-силно изразен при мъжете, отколкото при жените, което обяснява неголямото намаление на все още голямата разлика в заетостта между жените и мъжете. В периода 2019—2020 г. равнището на заетост на жените (на възраст 20—64 години) спада средно с 0,6 процентни пункта в ЕС¹⁵² и достига 66,9 % през 2020 г. Поради малко по-големия спад в нивата на заетост на мъжете (1 процентен пункт) водещият показател от набора от социални показатели за разликата в заетостта между мъжете и жените отбелязва леко понижение (от 11,4 на 11 процентни пункта). Въпреки това разликата остава голяма, като стойността ѝ варира в широки граници между отделните държави. Най-малки разлики в заетостта между жените и мъжете през 2020 г. са регистрирани в Литва (1,7 процентни пункта), Финландия (2,9 процентни пункта), Латвия (3,8 процентни пункта) и Швеция (4,9 процентни пункта), които се нареждат сред „държавите с най-добри резултати“ (фигура 2.2.12). От другата част на спектъра в категория „критични ситуации“ съгласно набора от социални показатели се намират Италия (19,9 процентни пункта), Гърция (19,4 процентни пункта), Румъния (19,3 процентни пункта), Малта (17,8 процентни пункта) и Полша (15,7 процентни пункта). В няколко държави се наблюдават значителни разлики в заетостта между жените и мъжете на регионално равнище (вж. приложение 3). Въпреки неголямото подобрене на разликата в заетостта между жените и мъжете, за втора поредна година в ЕС-27 не се наблюдава сближаване, тъй като в много държави членки с големи разлики в заетостта между жените и мъжете е регистрирано влошаване през 2020 г.

¹⁵² Малта, Гърция, Полша, Люксембург и Германия регистрират увеличение, а в Нидерландия заетостта остава стабилна.

Фигура 2.2.12: Разликата в заетостта между жените и мъжете остава голяма, като стойностите ѝ варират значително в отделните държавите членки

Разлика в заетостта между жените и мъжете (на възраст 20—64 години) (в % и годишно изменение за 2019—2020 г., водещ показател от набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Прекъсване в редовете и предварителните данни за Германия през 2020 г. Легендата е представена в приложението.

Източник: Евростат, [tesem060].

Разликата в заетостта между жените и мъжете е още по-голяма, когато се вземе предвид заетостта на пълно работно време (на база ЕПРВ). През 2020 г. разликата в заетостта на база ЕПРВ между жените и мъжете на възраст 20—64 г.¹⁵³ намалява незначително в сравнение с 2019 г. (с 0,3 процентни пункта) и възлиза на 17,1 %. Това до голяма степен отразява обстоятелството, че жените по-често работят на непълно работно време (29,1 % от наетите жени в сравнение със 7,8 % от мъжете през 2020 г.). Това намаление на разликата в заетостта на база ЕПРВ между половете е малко по-ограничено, отколкото при заетостта като цяло, отчасти и в резултат на по-рязкото намаляване на броя отработени часове сред наетите жени по време на кризата. През 2020 г. разликите в заетостта на база ЕПРВ са най-малки в Литва, Финландия и Латвия, а най-големи — в Малта (21,8 процентни пункта), Нидерландия (23 процентни пункта) и Италия (24,5 процентни пункта). Зад тези промени стоят различните степени, в които жените и мъжете са представени в секторите и професиите, засегнати от кризата¹⁵⁴, разликите между половете при използването на работа от разстояние и последиците от внезапното увеличаване на неплатените грижи (вследствие на което за жените често става особено трудно да съчетават работата с отговорностите за полагане на грижи).

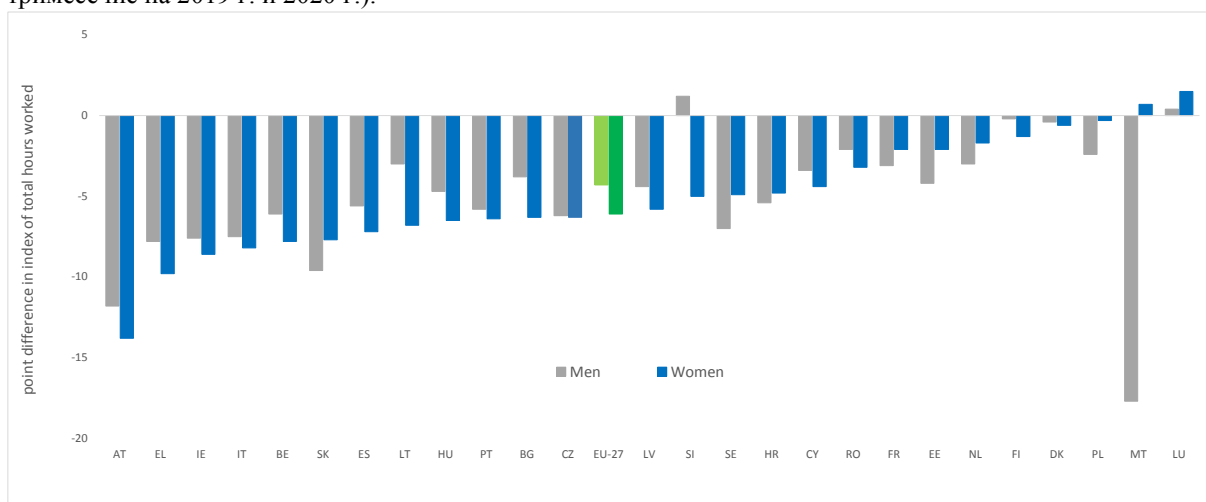
¹⁵³ Коефициентът на заетост на база ЕПРВ показва разликите между групите по отношение на средния брой отработените часове. Той се изчислява, като общият брой на отработените часове в икономиката (първа работа, втора работа и т.н.) се раздели на средния брой часове на пълно работно време (около 40) и на броя на хората на възраст 20—64 години. Източник: Съвместна рамка за оценка (СРО), изчисление по данни на Евростат.

¹⁵⁴ Всичко това е разгледано в проучване на Европейския институт за равенство между половете (EIGE) ([Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic](#)) (Равенство между половете и социално-икономическо въздействие на пандемията от COVID-19). Проучването е проведено по искане на португалското председателство и е насочено към социално-икономическото въздействие на пандемията от гледна точка на пола.

Докато спадът в заетостта през кризата е малко по-осезаем при мъжете, спадът в общия брой отработени часове¹⁵⁵ е по-силно изразен при жените. Делът на жените и мъжете, работещи в професии, в които е било възможно да се избегне загубата на заетост, често варира, което помага да се обяснят наблюдаваните разлики между половете по отношение на загубата на заетост и намаляването на работното време¹⁵⁶. Между четвъртото тримесечие на 2019 г. и четвъртото тримесечие на 2020 г. общият за ЕС брой отработени часове на основното работно място намалява средно с 6,1 пункта за жените в сравнение със спад от 4,3 пункта за мъжете. Във всички държави членки, с изключение на две (Малта и Люксембург), броят на отработените часове от жените намалява, макар че съществуват значителни разлики в стойността на този показател за отделните държави (фигура 2.2.13). В Австрия, Гърция, Ирландия и Италия индексът на общия брой отработени часове при жените намалява с повече от 8 пункта. От края на 2020 г. общият брой отработени часове бележи леко възстановяване както при жените, така и при мъжете в ЕС, въпреки че през второто тримесечие на 2021 г. все още не са достигнати равнищата отпреди кризата.

Фигура 2.2.13: Съществуват големи разлики между отделните държави по отношение на намаляването на отработените часове по пол

Изменение на индекса на общия брой реално отработени часове по пол (в %, изменение между четвъртото тримесечие на 2019 г. и 2020 г.).

Бележка: Индекс на общия брой реално отработени часове на основната работа, като референтна стойност (100) е тази за 2006 г. (средногодишна стойност). Индексът показва изменението на общия брой действително отработени часове през разглежданото тримесечие на годината в сравнение с действително отработените часове през 2006 г. Стойността на индекса се влияе от броя на наетите лица през разглежданото тримесечие на годината, както и от броя отработени часове от всяко от тези наети лица; изчислява се въз основа на сезонно изгладени данни. Липсват данни за Германия.

Източник: Евростат ([lfsi_ahw_q](#)).

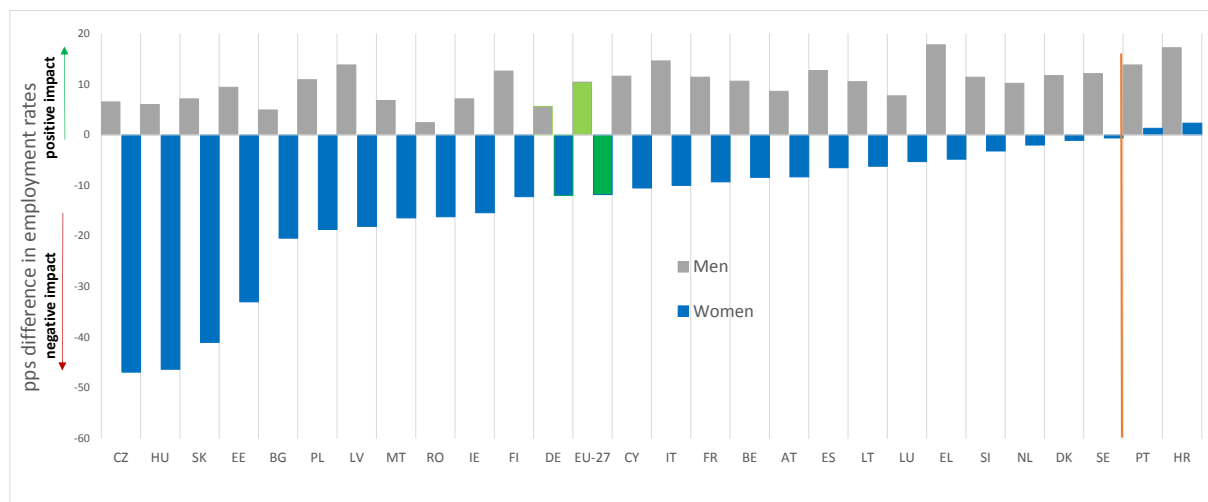
¹⁵⁵ Отнася се за общия брой действително отработени часове от всички наети и самостоятелно заети лица по основната им професия през съответните тримесечия.

¹⁵⁶ Европейска комисия (2021 г.), Заетост и социално развитие в Европа през 2021 г.

Въздействието на родителството върху заетостта все още е по-силно при жените, отколкото при мъжете. През 2020 г. във всички държави членки равнището на заетост на мъжете на възраст 25—49 години с поне едно дете на възраст под шест години е по-високо от това на техните връстници без малки деца (с 10,4 процентни пункта). Същият ефект е отрицателен за жените (с 11,8 процентни пункта на равнище ЕС) във всички държави членки, с изключение на две (Португалия и Хърватия), така че средната разлика в заетостта между мъжете и жените в ЕС за хората с поне едно малко дете възлиза на 32,2 процентни пункта (фигура 2.2.14). В Чехия, Унгария и Словакия отрицателното отражение на родителството за жените в тази група е особено голямо (над 40 процентни пункта)¹⁵⁷. Този резултат може да се свърже отчасти с разпределението на отговорностите за гледане на деца: над 85 % от майките са се грижили за децата ежедневно в сравнение с по-малко от 65 % от мъжете през 2016 г. (последни налични данни)¹⁵⁸. Съществува тясна зависимост между образователната степен и въздействието на майчинството върху работата: през 2020 г. равнището на заетост при нискоквалифицираните жени с поне едно дете под шест години е 35,3 %, за разлика от 61,9 % за жените със завършен горен курс на средното образование и 79,5 % за жените с висше образование.

Фигура 2.2.14: Само в две държави от ЕС равнището на заетост при жените с малки деца е по-високо от това при жените без деца

Влияние на родителството върху заетостта при мъжете и жените (на възраст 25—49 години) през 2020 г.

Забележка: Влиянието на родителството върху заетостта представлява разликата в процентни пунктове между равнището на заетост на майките (бащите) с поне едно дете на възраст под шест години, от една страна, и това на майките (бащите) без деца, от друга.

Източник: Евростат [[lfst_hheredch](#)].

¹⁵⁷ Въпросът беше обсъден подробно в Европейската комисия, Заетост и социално развитие в Европа, Годишен преглед за 2019 г., стр. 130.

¹⁵⁸ Въз основа на статистическата база данни за половете на EIGE.

През пандемията от COVID-19 съчетаването на професионалните и родителските задължения става сравнително по-трудно за жените. Събраните предварителни данни за равновесието между професионалния и личния живот на бащите и майките по време на пандемията показват, че жените вероятно са срещали повече трудности при съчетаването на работата с личния живот. Например през пролетта на 2020 г. 20 % от работещите майки — спрямо 13 % от работещите бащи — са съобщили, че винаги или през по-голямата част от времето им е трудно да се съсредоточат върху работата си поради семейни задължения. За разлика от това през 2015 г. този дял е бил само 4 % от работещите майки и 3 % от работещите бащи¹⁵⁹. В някои държави членки (Белгия, Германия, Нидерландия, Люксембург, Франция, Естония) повече от една пета от работещите родители съобщават за проблеми в това отношение. Положението се подобрява в хода на пандемията, но жените все още срещат по-големи трудности.

Заетостта при жените е силно засегната от достъпа до качествени и икономически достъпни услуги, свързани с образованието и грижите в ранна детска възраст.

Водещият показател относно грижите за деца в набора от социални показатели показва, че участието на децата под 3-годишна възраст в професионални ОГРДВ на равнище ЕС-27 през 2019 г.¹⁶⁰ е 35,3 % и следователно над целта от Барселона, която е 33 %. Въпреки това между държавите членки все така съществуват разлики, като 17 от тях все още не са постигнали целта. За пет държави членки — Чехия, Унгария, Словакия, Полша и Румъния — анализът съгласно набора от социални показатели показва „критична“ ситуация¹⁶¹ (фигура 2.2.15). В другия край на спектъра са Дания, Нидерландия и Люксембург, където над 60 % от децата на възраст под 3 години са записани в ОГРДВ. В Нидерландия обаче повечето от тях посещават заведения за ОГРДВ по-малко от 30 часа седмично. За да се намалят разликите в заетостта между жените и мъжете, от решаващо значение е предоставянето на професионални грижи за деца да бъде съвместимо с работата на пълно работно време. Така се предотвратява ситуацията, в която единият родител, обикновено майката, е принуден да работи на непълно работно време, което има негативни последици както за резултатите на пазара на труда, така и за адекватността на доходите и пенсиите. Подходящите политики за равновесие между професионалния и личния живот, като гъвкави условия на работа и семейни отпуски, също играят важна роля за намаляване на пречките пред участието на пазара на труда на хората с отговорности за полагане на грижи. Ако се използват балансирано от жените и мъжете, те също така могат да допринесат за намаляване на разликите в заетостта между жените и мъжете.

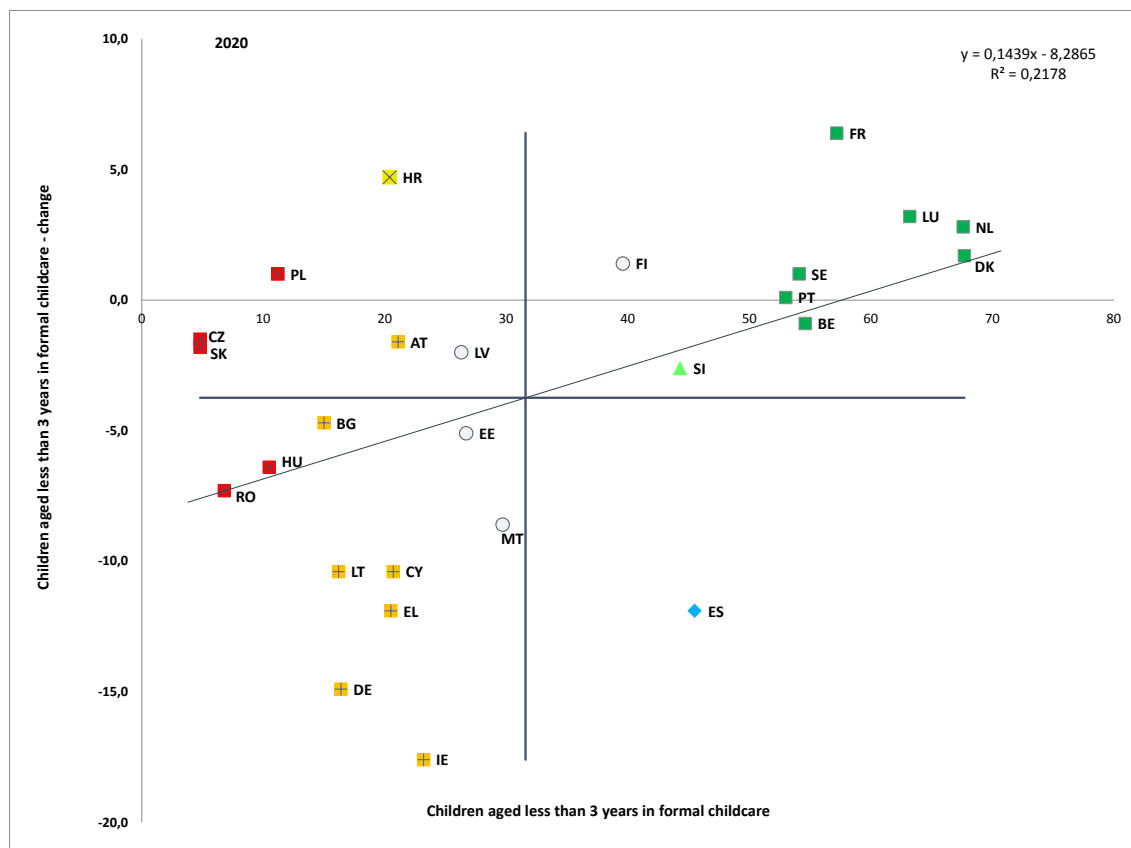
¹⁵⁹ Данните за 2020 г. са от кръгове 1, 2 и 3 на електронното проучване на Eurofound „Живот, работа и COVID-19“ (ЕС-27), а данните за 2015 г. — от „Европейско проучване за условията на труд“ на Eurofound (ЕС-27).

¹⁶⁰ Това са последните налични данни за средната стойност за ЕС-27.

¹⁶¹ В Словакия също се наблюдава много ниско равнище на участие (1,4 %) въз основа на данните за 2018 г. (данните за 2019 г. не са налични към момента на изготвяне на доклада).

Фигура 2.2.15: Все още се наблюдават големи различия между държавите членки по отношение на участието в услуги за полагане на грижи за деца

Деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца и годишно изменение (в %, 2020 г. и годишно изменение спрямо 2019 г., водещ показател от набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Прекъсване на данните за Белгия, Германия, Ирландия, Люксембург през 2020 г. и за Белгия през 2019 г. Предварителни данни за Франция, Латвия и Полша през 2020 г. Легендата е представена в приложението.

Източник: Евростат [[tepsr_sp210](#)].

Със застаряването на населението на ЕС голямото неравенство между половете по отношение на отговорностите за полагане на грижи вероятно ще има по-силни последици за заетостта и социалната област. През 2020 г. в ЕС е имало около 5,7 млн. жени на възраст 15—64 години, които са били неактивни поради отговорности за полагане на грижи (около 16 % от всички неактивни жени), в сравнение с едва 0,3 млн. мъже (или около 1 % от неактивните мъже). Също висок е дялът на жените (59 %) сред хората на възраст 18 или повече години, които полагат неформални грижи за възрастни в семейството или в социалната среда (като възрастни с увреждания или с влошено здраве)¹⁶². Разликата между мъжете и жените е най-голяма във възрастовата група 45—64 години и възлиза средно на 8 процентни пункта. Освен това жените прекарват повече време в предоставяне на неформални грижи (17 часа седмично в сравнение с 14 часа за мъжете)¹⁶³. С оглед на това предоставянето на адекватни и икономически достъпни услуги за грижи — както ОГРДВ, така и дългосрочни грижи — играе важна роля за засилване на участието на жените на пазара на труда (вж. каре 6 за дългосрочните грижи).

¹⁶² Европейска комисия, Генерална дирекция „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“ (2021), [Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU](#) (Проучване на въздействието и разходите за неформални дългосрочни грижи в ЕС).

¹⁶³ Въз основа на данни от седмата вълна на „Европейско здравно интервю“ (EHIS, 2013—2015 г.) и „Европейски проучвания на качеството на живот“ (EQLS, 2016 г.).

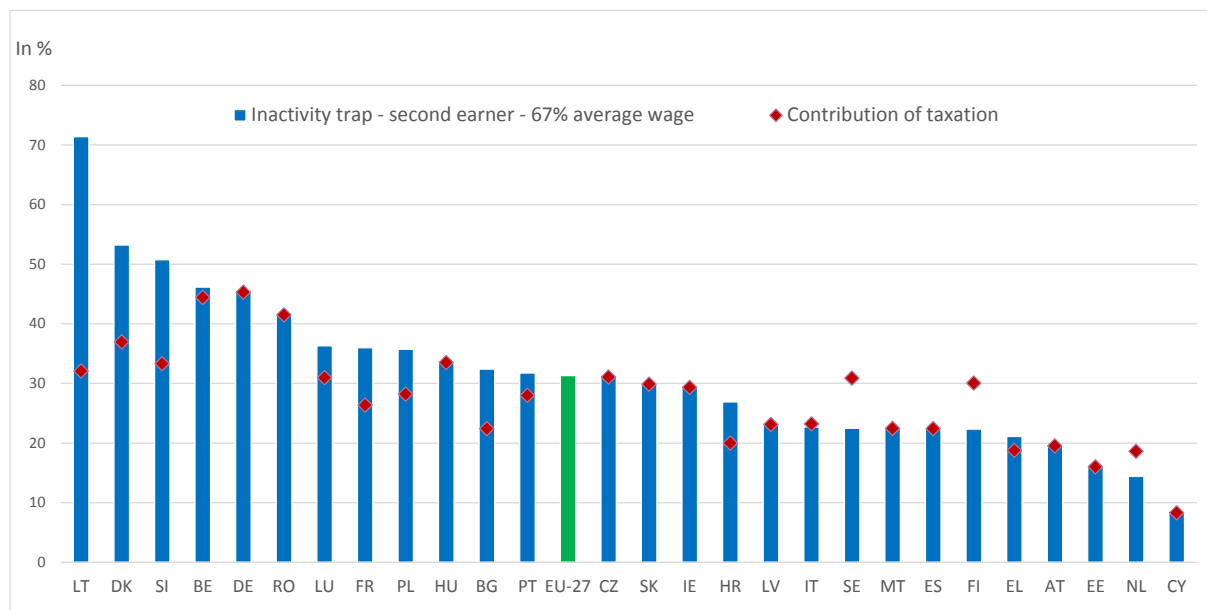
Данъчното облагане допринася значително за капана на неактивността за вторите работещи в повечето държави членки, което има важни последици за равенството между половете. Капанът на неактивността¹⁶⁴ за вторите работещи членове на домакинството¹⁶⁵ (в семейство с две деца) е най-висок в Литва, Дания, Словения, Белгия, Германия и Румъния (вж. фигура 2.2.16). Например, ако неактивен съпруг с две деца започне работа на 67 % от средната работна заплата в Литва, над 70 % от доходите му ще се отнемат от допълнителни данъци и прекратени обезщетения. В Естония и Нидерландия обаче този капан е под 20 %, а в Кипър — под 10 %. Приносът на данъчното облагане е най-силно изразен в Белгия, Германия и Румъния, където потенциалната загуба на доходи е над 40 % за второ лице, получаващо 67 % от средната заплата, когато започне платена заетост. Повече от три четвърти от вторите работещи (78 %) в ЕС са жени. Поради това тяхното участие на пазара на труда се влияе от степента на съвместното данъчно облагане на общия доход на двойката (включително прехвърляеми данъчни кредити) и от структурата на системата за обезщетения (например прекратяване на обезщетенията, за които се прилагат условия за имуществено състояние). Системите за съвместно прогресивно данъчно облагане могат да доведат до изкуствено увеличаване на пределната данъчна ставка за лицата, които не получават доходи или получават по-ниски доходи, тъй като техните доходи на практика се облагат с по-висока пределна ставка в съответствие с доходите на техните партньори с по-високи доходи. Ето защо такива системи могат да доведат до увеличаване на разликите в заетостта между жените и мъжете и на некоригираните разлики в заплащането на жените и мъжете.

¹⁶⁴ Капанът на неактивността отразява ефекта на данъчното облагане върху всяко допълнително евро от brutния доход. Данните се отнасят за втори работещ на 67 % от средната заплата в семейство с двама работещи с две деца, в което основният работещ е на средната заплата.

¹⁶⁵ Вторият работещ е лице, което не е (или не би било, ако смята да започне работа) лицето с най-високи доходи в домакинството си. В повечето, но не във всички случаи, вторият работещ е жена.

Фигура 2.2.16. Ефективната данъчна ставка при започване на работа за вторите работещи в ЕС е над 30 % от доходите

Капан на неактивността за вторите работещи (в %, 2020 г.)

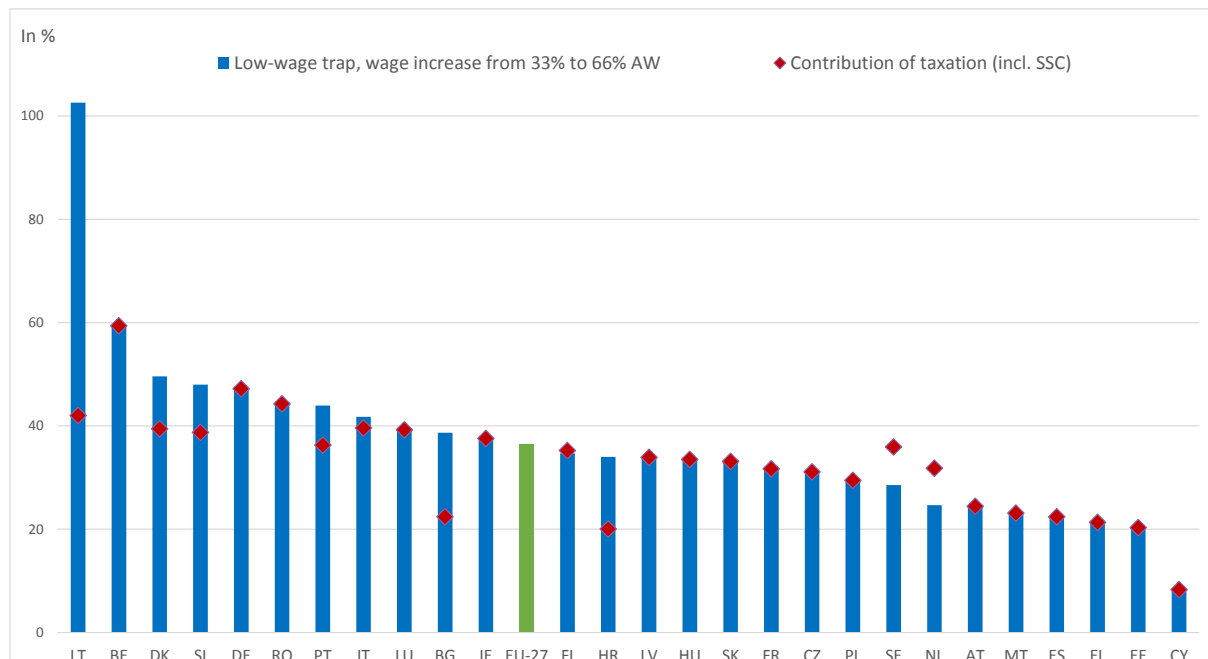
Бележка: 1) Данните се отнасят за втори работещ на 67 % от средната заплата в семейство с двама работещи с две деца, в което основният работещ е на средната заплата. 2) „Принос на данъчното облагане (включително осигурителните вноски)“ се отнася до процента от допълнителния брутен доход, който се отнема поради данъчно облагане и осигурителни вноски (други елементи, които допринасят за капана на ниското възнаграждение, са прекратените обезщетения за безработица, социални помощи и жилищни помощи).

Източник: Европейска комисия, ГД „Икономически и финансови въпроси“, база данни „Данъци и обезщетения“, въз основа на модела „Данъци/обезщетения“ на ОИСП (актуализация от март 2021 г.).

Участието в пазара на труда на жените, работещи на пълно работно време, също може да бъде повлияно негативно, когато данъците се увеличават, а обезщетенията се прекратяват твърде бързо при увеличаване на работното време. Това влияние (известно като „капан на ниското възнаграждение“) може да засегне хората, които са активни и работят на непълно работно време. В повечето държави членки данъчното облагане играе ключова роля за определянето на тежестта на капана на ниското възнаграждение за вторите работещи. На фигура 2.2.17 е показан процентът на допълнителните доходи, които се „отнемат с данъци“, когато вторите работещи увеличат работното си време и по този начин доходите си от една трета на две трети от средната заплата. Вторите работещи могат да загубят средно около една трета от допълнителните си доходи, като в Литва този процент надхвърля 100 % (поради високата стойност на загубените помощи за жилище), а в Белгия достига 60 %. Данъчното облагане има най-голям принос за това в Белгия, следвана от Германия.

Фигура 2.2.17. В много държави членки значителна част от доходите на вторите работещи се облагат с данък, когато заплатата им се увеличи

Процент на допълнителните доходи, които се „отнемат с данъци“, когато заплатата на втория работещ се увеличи от 33 % на 66 %, а основният работещ получава 100 % от средната заплата, с две деца (в %, 2020 г.)

Източник: Европейска комисия, ГД „Икономически и финансови въпроси“, база данни „Данъци и обезщетения“, въз основа на модела „Данъци/обезщетения“ на ОИСР (актуализация от март 2021 г.).

Разликата в заплащането на жените и мъжете остава значителна въпреки неголямото подобрение. Въпреки че повече жени притежават дипломи за висше образование¹⁶⁶, отколкото мъже, некоригираната разлика в заплащането за целия ЕС¹⁶⁷ се е променила незначително на годишна база (14,1 % през 2019 г., като от 2018 г. насам е намаляла с 0,3 процентни пункта). Това е продължение на тенденцията на неголеми подобрения, при която между 2013 г. и 2019 г. намалението е с 1,9 процентни пункта. Разликата в заплащането на жените и мъжете остава над 20 % в Естония, Австрия, Чехия и Германия, като най-ниските стойности (между 1 % и 5 %) са регистрирани в Италия, Люксембург и Румъния¹⁶⁸. От 2013 г. насам се наблюдава значително подобрение в Естония, Испания, Люксембург и Кипър (съответно с 8,1 процентни пункта, с 5,9 процентни пункта, с 4,9 процентни пункта и с 4,8 процентни пункта), докато разликата в заплащането на жените и мъжете се е увеличила с над 2 процентни пункта в Хърватия и Латвия (фигура 2.2.18). Разликите в заплащането се влияят значително от половата сегрегация по сектори и професии, както и от разликите в степента на образование¹⁶⁹. Редица други фактори вероятно също играят роля, включително стереотипи, свързани с пола, трудности при съчетаването на работата с отговорностите за полагане на грижи (което води и до прекъсване на кариерата), дискриминация и непрозрачни структури на заплатите¹⁷⁰. Разликите в заплащането се натрупват през целия живот и често допринасят за разлики в пенсиите на мъжете и жените, която през 2019 г. възлиза на 29,5 % за хората на възраст 65—74 години в ЕС-27, при голямо разнообразие между държавите членки (в Естония тя е по-малко от 1 % през 2019 г., докато в Люксембург — 46 %). Като част от усилията за справяне с това предизвикателство през март 2021 г. Комисията представи предложение за Директива за укрепване на прилагането на принципа за равно заплащане за равен труд или за труд с равна стойност чрез прозрачност в заплащането и механизми за контрол на прилагането¹⁷¹.

¹⁶⁶ През 2020 г. 46,1 % от жените в ЕС-27 на възраст 30—34 години са с висше образование спрямо 36 % от мъжете.

¹⁶⁷ Некоригираната разлика в заплащането (GPG) се измерва като разликата между средното брутно почасово възнаграждение на работниците мъже и на работниците жени, изразена като процент от средното брутно почасово възнаграждение на работниците мъже. Евростат, код [TESEM180].

¹⁶⁸ Неголемите разлики в заплащането на жените и мъжете понякога са свързани с големи разлики в заетостта на жените и мъжете (например в Италия и Румъния) — в такива случаи малките разлики в заплащането могат до голяма степен да са резултат от подбора, когато на пазара на труда участват предимно жени с най-висок потенциал за реализиране на доходи.

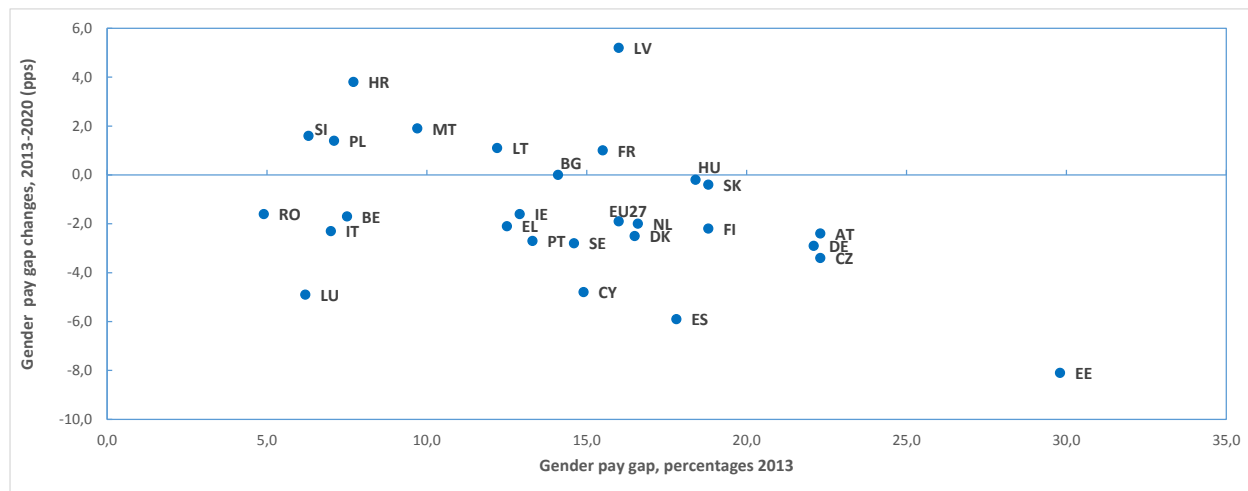
¹⁶⁹ Leythienne, D., Ronkowski, P., (2018), A decomposition of the unadjusted gender pay gap using Structure of Earnings Survey data, Статистически работни документи, Евростат.

¹⁷⁰ Данните за ЕС-27 са ограничени, но темата е анализирана в EIGE (2020 г.), Пекин +25: пети преглед на изпълнението на Пекинската платформа за действие в държавите — членки на ЕС.

¹⁷¹ Предложение за Директива на Европейския парламент и на Съвета за укрепване на прилагането на принципа за равно заплащане на жените и мъжете за равен труд или за труд с равна стойност чрез прозрачност в заплащането и механизми за контрол на прилагането.

Фигура 2.2.18: Въпреки скромните подобрения от 2013 г. насам, в няколко държави членки разликата в заплащането на жените и мъжете остава голяма

Изменение на некоригираната разлика в заплащането на жените и мъжете; промишленост, строителство и услуги (2013—2019 г.).

Бележка: Стойностите за Ирландия се отнасят за 2018 г.; за Гърция вж. 2014 и 2018 г.

Източник: Евростат [[tesem180](#)].

Съществува значителен потенциал за по-активно участие на пазара на труда при хората с увреждания. В принцип 17 от Европейския стълб на социалните права се призовава за интеграция на хората с увреждания, по-специално чрез по-активно участие на пазара на труда. В преразгледания набор от социални показатели е включен водещ показател за наблюдение на интеграцията на тези хора на пазара на труда като средство за намаляване на неравенствата и за допринасяне за постигането на амбициите по отношение на заетостта, залегнали в Стратегията за правата на хората с увреждания¹⁷². Разликата между равнището на заетост при хората с увреждания¹⁷³ и останалите през 2020 г. в ЕС е 24,5 процентни пункта. Наборът от социални показатели показва голямо разнообразие в показателите на отделните държавите членки (вж. фигура 2.2.19). Най-голяма е разликата в Ирландия и Белгия (над 35 процентни пункта), България, Хърватия, Германия, Полша, Унгария и Румъния (над 30 процентни пункта), а най-малка — в Латвия, Дания, Португалия и Финландия (под 20 процентни пункта). Пандемията от COVID-19 доведе до задълбочаване на вече съществуващите ограничения в достъпа до заетост¹⁷⁴. В периода 2019—2020 г. се появяват разлики между държавите по отношение на изменението на заетостта при хората с увреждания и без увреждания. В Германия се наблюдава „критична“ ситуация с увеличение от 5,9 процентни пункта, докато пет държави са в категорията „за наблюдение“ (Швеция, Полша, Малта, Румъния и Унгария). Разликата в заетостта между хората със и без увреждания в ЕС дори се е увеличила (с 1,8 процентни пункта) от началото на измерванията през 2014 г. През 2019 г. коефициентът на безработица в ЕС-27 също е значително по-висок за хората с увреждания (17,3 % спрямо 8,3 %)¹⁷⁵, като всичко това сочи спешна необходимост от действия чрез политиката в тази област.

¹⁷² Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите от 3.3.2021 г., озаглавено „Съюз на равенство: Стратегия за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г.“, COM/2021/101 final.

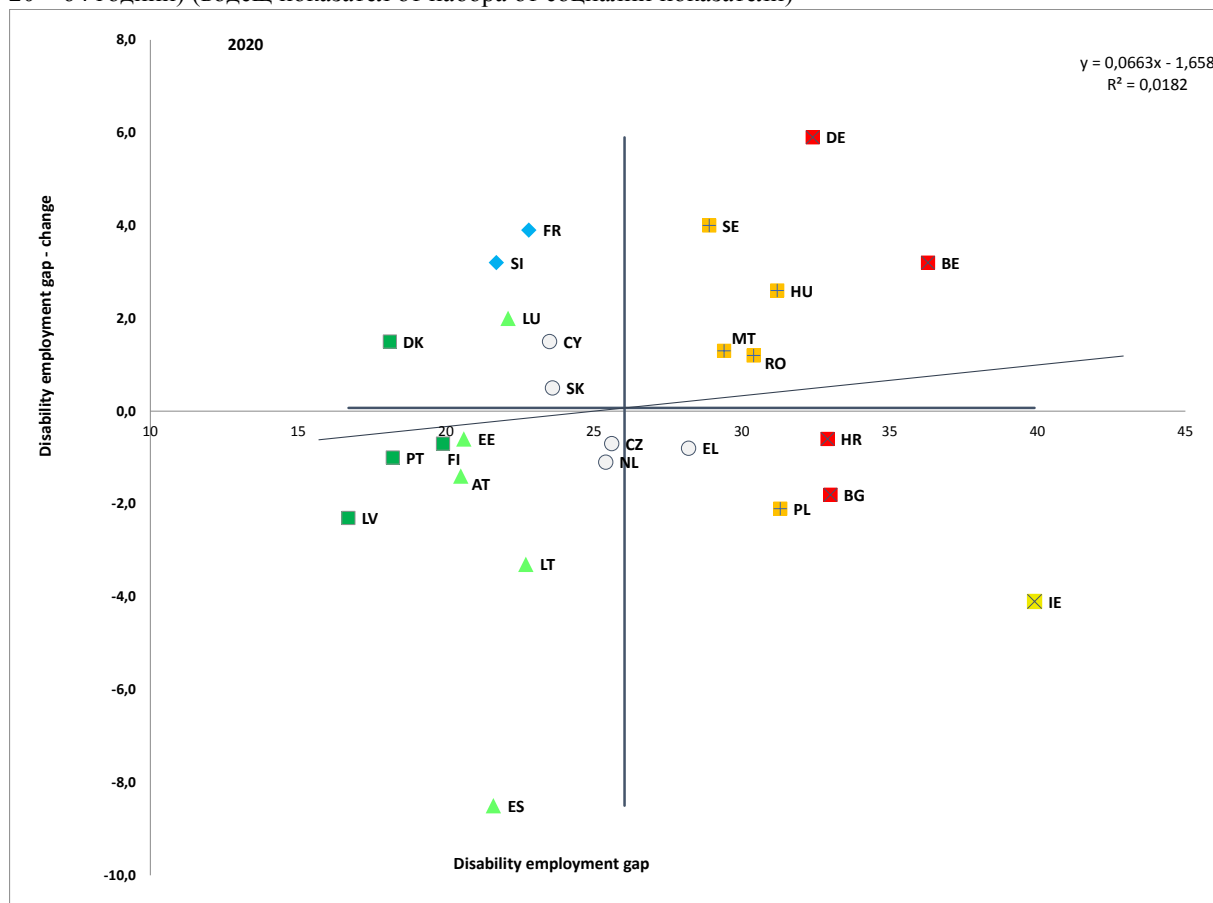
¹⁷³ За определението на този показател вж. глава 1.3.

¹⁷⁴ Европейска комисия (2021 г.), *Заетост и социално развитие в Европа през 2021 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

¹⁷⁵ Източник: Евростат, EU-SILC 2020, актуализация от 21 октомври 2021 г.; данни за Ирландия не са налични.

Фигура 2.2.19: Разликата в заетостта между хората с увреждания и без увреждания продължава да е голяма, като съществува значителна разходимост между държавите членки

Разлика в заетостта между хората с увреждания и без увреждания през 2020 г. в сравнение с 2019 г. (възраст 20—64 години) (водещ показател от набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване на динамичните редове за Белгия, Германия и Люксембург през 2020 г. Предварителни данни за Франция, Латвия и Полша през 2020 г. Стойността за ЕС-27 е прогнозна.

Източник: EU-SILC 2020, Евростат, [[htlh_dlm200](#)]

Резултатите на пазара на труда на родените извън ЕС са по-незадоволителни в сравнение с тези на местните и мобилните граждани на ЕС. Равнището на заетост на родените извън ЕС на възраст 20—64 години през 2020 г. изостава от това на местните лица (62 % спрямо 73,5 %) и се влошава в сравнение с периода преди кризата. В периода 2019—2020 г. коефициентът на безработица за родените извън ЕС (възрастова група 15—74 години) се повишил рязко с 2,1 процентни пункта до 16,9 %, докато този за родените в Съюза е нараснал с 0,3 процентни пункта до 6,5 %, което показва непропорционалното въздействие на COVID-19¹⁷⁶ върху първата група. Мигрантите извън ЕС са склонни да бъдат свръхпредставени на нискоквалифицирани работни места (те заемат над една от четири нискоквалифицирани работни места в ЕС), като в същото време е по-вероятно да бъдат свръхквалифицирани от местните лица¹⁷⁷. Преди кризата с COVID-19 в Австрия, Германия и Швеция над 40 % от нискоквалифицираните работни места се заемат от имигранти, а в Люксембург те са над 60 %¹⁷⁸. Положението на жените с мигрантски произход е особено критично вследствие на увеличаването на разликата в тяхната активност до 10,8 процентни пункта през 2020 г., като особено ниски са равнищата на активност (под 60 %) във Франция, Белгия и Италия. Като значителна част от така наречените „работници от критично значение“, мигрантите от държави извън ЕС, заедно с мобилните работници от ЕС, допринасят за функционирането на икономиката от началото на пандемията¹⁷⁹. Въпреки това, дори в категорията „работници от критично значение“ мигрантите са изправени пред по-висок риск да загубят работата си, отколкото местните лица¹⁸⁰.

¹⁷⁶ При гражданите на ЕС, които работят в друга държава членка, също се наблюдава по-голям спад на равнището на заетост, отколкото при гражданите на приемащата държава, но през 2020 г. равнището на заетост при тях е до голяма степен сравнимо с това за родените в страната (съответно 73,4 % срещу 73,5 %).

¹⁷⁷ Евростат, специална извадка от наблюдението на работната сила, озаглавена [Migrants more likely over-qualified than nationals \(Мигрантите са по-често свръхквалифицирани, отколкото гражданите на страната\)](#), [Products Eurostat News — Евростат \(europa.eu\) 2020 г.](#)

¹⁷⁸ ОИСР/Европейски съюз, (2018 г.), [Settling In 2018: Indicators of Immigrant Integration](#), OECD Publishing, Париж/Европейски съюз, Брюксел

¹⁷⁹ Reid A. et al (2021), Migrant Workers, Essential Work, and COVID-19 (Работници мигранти, работа от критично значение и COVID-19), *American Journal of Industrial Medicine*, том 64, бр. 2, стр. 73—77.

¹⁸⁰ Fasani and Mazza (2020), [A Vulnerable Workforce: Migrant Workers in the COVID-19 Pandemic](#) (Уязвима работна сила: работници мигранти в пандемията от COVID-19]

2.2.2 Ответни мерки на политиката

Държавите членки предприемат мерки за подобряване на участието и качеството на образованието и грижите в ранна детска възраст (ОГРДВ). В **Малта** се предлагат безплатни грижи за деца на родителите, които работят или учат, а националната рамка на политиката за образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ) (2021) установява общо разбиране за качеството на ОГРДВ. От септември 2021 г. на семействата в риск от бедност в **Литва** се гарантира достъп до предучилищно образование за деца под 6 години. Законното право на предучилищно образование ще бъде постепенно разширявано: общините следва да осигурят ОГРДВ за всички 4-годишни деца, чиито родители поискат място през 2023 г., за всички 3-годишни деца през 2024 г. и за всички 2-годишни деца през 2025 г. Възможността за постъпване в предучилищно образование ще бъде намалена от 6 на 5 години през септември 2023 г. В **Естония** се планират изменения на Закона за предучилищното образование, с които да се определят структурирани учебни резултати, като се акцентира върху оценяването на развитието на децата, а не върху тяхното присъствие. Това следва да спомогне за повишаване на качеството на образованието и грижите в ранна детска възраст. В рамките на плана за възстановяване и устойчивост (ПВУ) на **Кипър** се планира осигуряването на безплатно задължително предучилищно образование от 4-годишна възраст от четвъртото тримесечие на 2022 г., включително изграждане и обновяване на детски центрове в общините, както и безвъзмездна помощ за безплатни услуги за ОГРДВ в общински и частни детски градини, допълнени от действия, които ще бъдат подкрепени от ЕСФ+. През 2020 г. **България** започна изпълнението на подкрепена от националния бюджет тригодишна програма за изграждане на 67 нови детски градини. В **Испания** по линия на ПВУ ще бъдат финансирани 60 000 нови места за образование и грижи в ранна детска възраст.

Необходими са всеобхватни стратегии, насочени към първопричините за преждевременното напускане на системата на образованието и обучението, за да се намали делът на напускащите и да се подпомогне преходът към пазара на труда. Намаляването на дела на младите хора, които напускат системата на образованието и обучението преди да са завършили горния курс на средното образование, продължава да бъде приоритет на ЕС в съответствие с първия принцип на социалния стълб относно образованието, обучението и ученето през целия живот. Успешни подходи на политиката се тези, които съчетават действия за превенция, интервенция и компенсация на всички равнища. В **България** по линия на REACT-EU се подкрепя проект за предотвратяване на прекъсването на образователния процес и за подпомагане на приобщаването чрез намаляване на риска от отпадане, свързан с дистанционното обучение. Действията за справяне с преждевременното напускане на системата на образованието и обучението в **Румъния** се подпомагат чрез специална реформа и инвестиции по националния ПВУ, чиято цел е да се идентифицират по-добре децата, изложени на риск от отпадане от училище и да се въведат целенасочени мерки, включително безвъзмездни средства за училищата. С неотдавнашна реформа на образователната система във **Финландия** възрастта на задължителното образование е увеличена от 16 на 18 години, за да могат младите хора или да завършат програмата за средно образование и да положат матура, или да получат професионална квалификация в горния курс на средното образование. Реформата, която има за цел да повиши пригодността за заетост, също така ще засили ориентацията и консултирането, както и услугите за подпомагане на студентите. С подкрепата на инструмента за техническа помощ в **Кипър** се подготвя план за действие с цел да се намерят решения за задържане и ангажиране на учениците, изложени на риск от отпадане от училище. ПВУ на **Белгия** е насочен към намаляването на преждевременното напускане на системата на образованието и обучението във френскоезичната общност на страната, включително чрез засилване на индивидуалното ориентиране на уязвимите млади хора, преодоляване на отрицателните последици от кризата, свързана с COVID-19, и реформиране на организационните структури. ПВУ на **Малта** е насочен към справяне с преждевременното напускане на системата на образованието и обучението и към осъществяването на своевременни и ефективни интервенции чрез проследяване на данните за всеки ученик в публичните училища — от детската градина до последния етап от образователната траектория.

След кризата, свързана с COVID-19, приоритетни стават амбициозните и ефективни оздравителни политики за компенсиране на пропуските в учебния процес, за насърчаване на цифровото образование и за повишаване на приобщаването и равенството в системата на образованието и обучението. Със средства от REACT-EU в Румъния ще бъдат подкрепени оздравителни мерки в образованието, за да се компенсират пропуските в учебния процес, причинени от затварянето на училища. Ще бъдат отпуснати 30 млн. евро за финансиране на извънкласни дейности и допълнителни уроци за 168 000 ученици в неравностойно положение, включително роми и ученици, живеещи в селски райони. В България от REACT-EU са заделени 109,5 млн. лева (57 млн. евро) за подпомагане на училищното образование след пандемията чрез осигуряване на технически средства и специализирани обучения за дистанционно учене в електронна среда. Мерките са насочени към ученици, учители, училищни медиатори, както и към родители. През февруари 2021 г. Нидерландия обяви извънредни инвестиции в образованието, за да се компенсират пропуските в учебния процес, свързани с пандемията. Националната програма за образование обхваща всички равнища на образованието и разполага с бюджет от 8,5 млрд. евро. Училищата с по-голям дял ученици в неравностойно положение ще получат пропорционално повече средства. Чрез програма за цифровизация на училищата Португалия насърчава цифровия преход в системата на образованието и обучението. С подкрепа от инвестиционните инициативи в отговор на коронавируса (ИИОК и ИИОК+) Португалия осигури електронно оборудване на ученици в неравностойно положение и обучение по цифрови умения за учители. Чешката република, Гърция, Ирландия и Словакия възнамеряват да използват финансиране от МВУ, за да предоставят на учениците и студентите от семейства с ниски доходи електронно оборудване и цифрови инструменти, а в ПВУ на Белгия и Словения са предвидени значителни инвестиции в цифровата инфраструктура в училищата. В ПВУ на Малта са предвидени инвестиции в отделения за аутисти и зали за мултисензорна стимулация в училищата. Словакия предвижда да използва ПВУ, за да подкрепи приобщаването към системата на образованието на децата със специални образователни потребности и децата в неравностойно социално-икономическо положение, включително ромското население.

Ускоряването на цифровата трансформация, предизвикано от пандемията, доведе до засилване на усилията на държавите членки в областта на цифровите умения за пазара на труда, в съответствие с първия принцип на социалния стълб (образование, обучение и учене през целия живот). ЕС координира и подкрепя усилията в областта на цифровите умения чрез Коалицията за цифрови умения и работни места, платформата за цифрови умения и работни места¹⁸¹ и плана за действие в областта на цифровото образование. В рамките на Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ) много държави членки планираха мерки, свързани с цифровите умения. В **Ирландия** е приет план, озаглавен „Технологични умения 2022: трети план на Ирландия за действие в областта на уменията в областта на ИКТ“, в който се определят приоритетите по отношение на цифровите умения в образованието и на специалистите в областта на ИКТ. В предстоящия „План за действие в областта на електронните умения“ на **Кипър**, който е част от ПВУ, са включени действия за интегриране на цифровите умения в образователната система и за привеждане на образователните програми в съответствие с нуждите на пазара на труда. **Румъния** планира инвестиции по линия на МВУ в цифрови умения за учениците в предуниверситетското образование, висшето образование, възрастните и публичната администрация. През юли 2020 г. **Италия** определи национална стратегия за цифрови умения с четири области на интервенция — за учениците, активната работна сила, специалистите по ИКТ и гражданите. В много държави членки целите за развитие на цифровите умения са включени в общите национални стратегии за образование и в стратегиите и политиките за цифровизация на промишлеността или за заетостта, като например програмата „Цифрова работна сила“ в **Унгария**, литовската „Пътна карта за цифровизация 2019–2030 г.“ и националната стратегия за цифровизация на училищната система в **Швеция**. Във **Финландия** на национално равнище се изпълняват стратегии и проекти в областта на изкуствения интелект, а в **Латвия** е приета „Стратегия за киберсигурност 2019–2022 г.“ с конкретни цели за обучение на служителите в публичната и местната администрация по въпросите на безопасността на ИКТ, както и за осигуряване на умения за киберсигурност за МСП и гражданите. **Испания** представи „Национален план за цифровите компетентности“, предвиждащ обучение по цифрови умения за населението и работниците, което ще бъде подкрепено чрез МВУ. Над една трета от държавите членки са одобрили и общи стратегии за цифровизация на национално равнище. Освен тези, които вече са в изпълнение, през 2021 г. **Латвия** и **Испания** приеха нова стратегия в областта на цифровите технологии. **Португалия** актуализира националната инициатива за цифрова компетентност е.2030 (Portugal INCoDe.2030), която е в сила от 2018 г. и включва цифрова гаранция, за да се гарантира, че всички безработни имат достъп до предложения за обучение в областта на цифровите умения, както и до специално цифрово обучение, насочено към заетите лица и младите хора.

¹⁸¹ Платформата обединява заинтересовани страни от публичния и от частния сектор с цел да бъде преодоляна липсата на цифрови умения и да се подобри пригодността за заетост в Европа.

Държавите членки реагираха бързо, за да намалят отрицателното въздействие на COVID-19 върху професионалното образование и обучение (ПОО). Някои държави, като **Германия, Австрия, Дания, Люксембург и Франция**, предоставиха финансови стимули на предприятията, за да наемат чираци. В **Австрия** например дружествата получиха надбавка за чиракуване в размер на 2 000 EUR за всеки сключен договор за обучение между март 2020 г. и октомври 2020 г. (март 2021 г. за чираци, които са били прехвърлени от чиракуване на надфирмено равнище; МСП получиха допълнително 1 000 EUR). Предоставя се допълнителна подкрепа, ако дадено дружество поеме чираци от дружество, изпаднало в несъстоятелност. **Франция** засили публичната подкрепа за наемане на чираци под 18 години (която беше увеличена от 4 125 EUR на 5 000 EUR) и за чираци на 18 години или повече (от 5 125 EUR на 8 000 EUR) за договори за чиракуване, сключени между 1 юли 2020 г. и 31 декември 2021 г. Като част от националния план за възстановяване във връзка с COVID-19 **Малта** инвестира 2,75 милиона евро от националния бюджет до края на 2022 г., за да насърчи дружествата да наемат студенти по договори за чиракуване и да възложи на спонсорите, които са имали активен договор на 15 юни 2021 г.¹⁸² Във **Финландия** законът за ПОО беше временно изменен в частта му за оценяването на уменията и компетентностите на учащите се в реални работни условия за периода от 1 юли 2020 г. до 31 юли 2021 г. За учащите, които не са успели да докажат уменията си в реални работни условия, бяха предвидени механизми те да изпълняват други практически задачи, подобни на тези в реални работни условия и процеси. В **Румъния** Националният център за техническо развитие в областта на ПОО публикува методически насоки за подобряване на преподаването и ученето в началното ПОО в помощ на преподавателите в системата на ПОО¹⁸³.

¹⁸² <https://www.mcast.edu.mt/covid19-apprenticeship/>

¹⁸³ [Repere metodologice pentru consolidarea achizitiilor din anul scolar 2019-2020-EDP \(edu.ro\).](https://www.cercc.ro/Repere_metodologice_pentru_consolidarea_achizitiilor_din_anul_scolar_2019-2020-EDP_(edu.ro).)

Някои държави членки продължиха да осъществяват структурни реформи в системата на ПОО. През септември 2020 г. министрите, отговарящи за професионалното образование и обучение, от държавите членки, държавите — кандидатки за членство в ЕС, държавите от ЕИП, европейските социални партньори и Европейската комисия приеха съвместно „Декларация от Оснабрюк относно професионалното образование и обучение като фактор за възстановяване и справедлив преход към цифрови и екологични икономики“¹⁸⁴. Със закон, приет през декември 2020 г., **Гърция** въведе нова правна рамка за ПОО и ученето през целия живот. В новия закон е предвидена и съществена реформа на управлението на ПОО чрез създаването на национален орган (Централен съвет за ПОО), включващ представители на министерството на образованието и други компетентни министерства, както и на асоциациите и камарите на работодателите и работниците. Предприети са значителни стъпки за избягване на припокриването, за по-добро задоволяване на нуждите на пазара на труда и за поддържане на самостоятелността на равнище доставчици на услуги за ПОО. През 2020 г. **Литва** одобри нова процедура за оценяване на компетентностите, придобити чрез чиракуване, професионален опит, самостоятелно обучение или други видове учебни дейности. Новата процедура за оценяване е в сила от септември 2021 г. и включва проверка на практическите умения, както и стандартизиран тест за оценка на основните (теоретични) знания. Надзорът върху провеждането на процедурата се осъществява от комисии за оценка на компетентността, включващи специалисти от практиката, определени от дружествата. През юли 2020 г. в **Испания** беше приет план за модернизирание на ПОО. Освен това понастоящем в парламента е в ход законодателна процедура за приемането на закон, с който се създава интегрирана дуална система за професионално обучение, обхващаща както първоначалната, така и продължаващата професионална квалификация и сертификация. Предложението обхваща 11 стратегически области с цел да се модернизират възможностите за ПОО и да се подпомогне чиракуването и МСП. През 2021 г. **Полша** прие нормативен акт относно система за проследяване на завършилите ПОО. В него се определят нови отговорности на равнище министерства за наблюдение на кариерното развитие на завършилите средно образование. Целта на това наблюдение е да се осигури обратна информация за професионалния път на завършилите редица отраслови, технически и общообразователни средни училища, както и училища след средно образование. ПВУ на **Румъния** включва реформа на дуалната система на обучение, за да се отговори на нуждите на учащите и на пазара на труда, по-специално чрез увеличаване на броя на квалификациите и на завършилите, както и чрез осигуряване на достъп до висше техническо образование за учащите в дуалната система на обучение.

¹⁸⁴ [Декларация от Оснабрюк](#)

Държавите членки отдават по-голямо значение на уменията, необходими за подпомагане на екологичния преход. Някои държави членки приеха и приложиха национални мерки в подкрепа на придобиването на умения за екологичния преход. Например през 2020 г. властите в **Германия**, съвместно с изследователи и социални партньори, актуализираха „стандартната длъжностна позиция“ по опазване на околната среда и устойчивост в системата на ПОО, която ще се прилага във всички нови учебни програми за чиракуване и ще се препоръчва за всички съществуващи учебни програми. Новата длъжностна позиция включва набор от шест основни умения и компетенции за екологичния преход, които всички чираци във всички сектори трябва да придобият по време на своето чиракуване. През 2020 г. **малтийската** Национална статистическа служба проведе второ проучване на екологичните работни места. Основната цел на това проучване беше да се осъвременят данните, събрани в първото проучване на екологичните работни места през 2016 г., и осъвременените данни да се използват от Националния съвет по уменията за по-задълбочен анализ на потребностите от умения за екологичния преход. Освен това през октомври 2021 г. **Малта** публикува своята национална политика за заетост за периода 2021–2030 г., която има за цел на работниците да се осигурят търсени умения (включително екологични), да се подкрепи растежът на предприятията и създаването на работни места и да се укрепят институциите, свързани с пазара на труда. Инициативата „Екологични работни места 2020“ в **Швеция** е насочена към обучението безработни лица в професии, от които има недостиг в екологичния сектор. В рамките на Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ) много държави членки планираха мерки, свързани с уменията за екологичния преход. Например с ПВУ на **Хърватия** се подкрепя финансирането на ваучери за акредитирано образование за възрастни, 70 % от което се очаква да е свързано с уменията, необходими за екологичния преход. В **Румъния** са планирани инвестиции по линия на МВУ за укрепване на професионалния капацитет на специалистите и работниците в сектора на обновяването чрез разработване на обучения за енергийно ефективно строителство. За осигуряването на обучение, свързано с уменията за екологичния преход, в **Естония** чрез МВУ се подкрепя екологичният преход на предприятията, например чрез инвестиции в разработването на модули за повишаване на квалификацията и преквалификация, включващи подробно учебно съдържание, структура на обучението и учебни материали.

През 2020 г. държавите членки предприеха мерки в отговор на въздействието на пандемията от COVID-19 върху участието на възрастни в учебни дейности. Латвия въведе инициативата „Бъдещи умения“, с която се финансира обучението, предоставяно от масови платформи за онлайн курсове за обучение. Освен ускореното развитие на средства за обучение за възрастни онлайн, няколко държави предприеха конкретни мерки в отговор на последиците от пандемията. В **Словения** подкрепата за доставчиците на услуги за обучение на възрастни беше част от закона („Пети пакет за коронавируса“) за преодоляване на последиците от пандемията. През 2020 г. **шведската** държава финансира цялото образование за възрастни (което е отговорност на общините), като разшири допустимостта и увеличи финансирането, за да бъдат приети допълнително над 25 000 обучаеми. В **Дания** беше улеснен достъпът на безработните до съществуващата схема за чиракуване за възрастни и бяха отпуснати по-високи обезщетения на безработните, които участват в професионално обучение, с акцент върху уменията за екологични работни места и сектора на грижите. Федералните власти в **Германия** увеличиха подкрепата за центровете за обучение на възрастни с акцент върху цифровите умения, като използваха и финансиране от МВУ. Като част от своя ПВУ **Люксембург** предложи ваучери за развитие на цифрови умения на всички работници, които се възползваха от схемата за съкратено работно време. В рамките на по-широк социален пакет на стойност 1,4 млрд. евро **Нидерландия** подкрепя повишаването на квалификацията и преквалификацията на най-засегнатите от пандемията (като младежите, нискоквалифицираните лица, хората с мигрантски произход и/или с увреждания, както и самостоятелно заетите лица без служители).

Значителен брой държави членки поставиха началото на законодателни инициативи и стратегически планове за подпомагане на участието на възрастни в учебни дейности, често с подкрепа от МВУ, в съответствие с първия и четвъртия принцип на социалния стълб (съответно образование, обучение и учене през целия живот и активна подкрепа за заетостта). С неотдавна приет закон във **Финландия беше създаден Център за продължаващо учене, който ще координира и разработва услуги за обучение на хора в трудоспособна възраст, ще анализира нуждите от развитие на умения, ще подкрепя регионалните мрежи и ще финансира дейности по обучение. В **Гърция** модернизирването на центровете за учене през целия живот беше включено в нов закон за националната система за професионално образование, обучение и учене през целия живот. За да се справи с големия дял на нискоквалифицираните хора в страната, **Италия** създаде „Фонд за нови умения“ и обяви национален стратегически план за умения за възрастни. В **Ирландия** беше приета стратегия за нови пътища към работа през следващите пет години. В своите ПВУ няколко държави предвидиха финансова подкрепа на равнището на отделните учащи. В **Хърватия** е планирана схема за ваучери за възрастни, участващи в програми за обучение на възрастни с гарантирано качество, съобразени с хърватската квалификационна рамка. Като част от реформата на ученето през целия живот, с която бяха въведени и центрове за учене през целия живот (K.D.V.M.), в **Гърция** са предвидени сметки за квалификация през целия живот, чрез които да се подпомага участието на възрастни в учебни дейности. В своя ПВУ **Литва** обяви създаването на платформа за учене през целия живот на едно гише, основана на принципа на индивидуалните сметки за обучение, които бяха част и от **латвийския** ПВУ, както и засилено обучение на работното място и валидиране на умения. В своя ПВУ **Малта** обяви прилагането на ключови мерки от осъвременената стратегия за основните умения и също така ще подкрепи стартирането на платформа за цифрово обучение за възрастни учащи. Малта прие и схема за развитие на уменията, чрез която се подпомагат МСП, осигуряващи обучение на своя персонал. Съществуващата във **Франция** схема за индивидуални сметки за обучение ще бъде допълнена, за да се насърчи развитието на цифрови умения. В рамките на плана на **Чехия** за преразглеждане на системата за обучение и преквалификация специално внимание ще бъде отделено на цифровите умения. В плана, който се подкрепя от МВУ и ЕСФ+, е предвидено създаването на 14 регионални центъра за обучение, за чието функциониране ще отговарят публичните служби по заетостта. В **Швеция** се планира въвеждането през декември 2021 г. на курсове за професионално обучение на възрастни учащи с интелектуални затруднения.**

В **Белгия** бяха приети няколко мерки, част от които в контекста на ПВУ, за подкрепа на уменията на възрастните: увеличен времеви кредит за учащи работници и създаване на схема за индивидуални сметки за обучение във Фландрия, а във Валония — проектите „Start digital“ и „Upskills Wallonia“. **Германия** увеличи финансирането за създаването на мрежи за обучение с цел увеличаване на участието на МСП в обучението, със специален акцент върху трансформацията на автомобилната промишленост. **Нидерландия** създаде публичен фонд за индивидуално обучение и развитие¹⁸⁵. В ПВУ на **Люксембург** е включена нова стратегия за уменията с цел да бъде извършен анализ на настоящите потребности от умения и да се разработи и изпълни план за действие за бъдещи обучения.

Повишаването на качеството на висшето образование е от ключово значение, особено в контекста на нарастването на броя на хората, завършили висше образование. Няколко държави членки обявиха или въведоха реформи в това отношение. **Латвия** провежда цялостна реформа на висшето образование, като са предвидени структурни промени в три стълба: управление, финансиране и човешки ресурси. Съгласно новият закон висшите училища са разделени на университети по науката, изкуствата и културата, университети по приложните науки и университетски колежи по приложните науки, като за всеки вид са определени специфични критерии за качество. През октомври 2020 г. **Люксембург** обяви нова краткосрочна програма с цел да се защитят младите хора от безработица. Новата форма на обучение след завършване на средното образование „Diplom+“ е гъвкава двусеместриална програма, насочена към млади хора, които са завършили средно образование, но все още не са записани във висше училище и не са започнали работа. Участниците в програмата могат да прекъснат участието си нея по всяко време, като завършените модули се сертифицират, и имат право на помощ за обучение. И накрая, фондът за развитие на висшето образование, одобрен неотдавна от **Белгия** (Фландрия), се състои от пакет от реформи и инвестиции с три основни цели: рационализиране на предлаганото обучение във висшето образование, включително чрез увеличаване на неговата гъвкавост и пригодност за пазара на труда; подкрепа на ученето през целия живот във висшето образование; и оптимално използване на цифровите пътища за обучение.

¹⁸⁵ По време на изготвянето на доклада тази мярка не е свързана с ПВУ на страната.

Икономическата рецесия, предизвикана от пандемията, засегна силно младите хора и ги превърна в приоритетна група за подкрепа, особено чрез засилено чиракуване.

Например в **Белгия** (Фландрия) правителството увеличи с 1 000 EUR премията, предлагана на доставчиците на услуги за чиракуване, със средства, осигурени по линия на REACT-EU. В **Белгия** (Валония) премията за работодатели, които предлагат места за чиракуване в определени сектори, възлиза на 390 EUR на месец през първите 4 месеца от чиракуването. **Ирландия** прие схема за стимулиране на чиракуването, по която е предвидено плащане в размер на 2 000 EUR на работодателите, предлагащи нови места за чиракуване. **Австрия** предложи на дружествата надбавка за чиракуване (*Lehrlingsbonus*), а до октомври 2020 г. (31 март 2021 г. за чираци, прехвърлени от чиракуване на надфирмено равнище) ще бъде осигурено финансиране за поемане на чираци през първата година от обучението от междуфирмена схема за чиракуване. **Португалия** увеличи безвъзмездните средства, отпуснати на стажантите, от 7 % на 30 %, в зависимост от завършената образователна степен на стажанта.

Държавите членки увеличиха субсидиите за наемане на работа, насочени към младите хора, в съответствие с първия и третия принцип на социалния стълб (съответно относно образованието, обучението и ученето през целия живот и равните възможности). По схемата JobsPlus **Ирландия** предложи допълнителни субсидии за наемане на персонал в размер до 7 500 EUR за период от две години за наемането на безработно лице на възраст под 30 години. **Кипър** предложи стимули за наемане на млади хора на възраст между 15 и 29 години. Схемата се състои от субсидии за заплати в размер до 8 600 EUR за всяко ново назначение за период от 10 месеца. С помощта на финансиране от ЕСФ тя има за цел да бъдат назначени 1 200 безработни млади хора в рамките на една година. Между 1 юни 2020 г. и 1 септември 2021 г. **Румъния** предоставяше субсидии за наемане на хора на възраст 16–29 години, регистрирани в публичните служби по заетостта. В **Белгия** управата на Брюксел въведе субсидия за наемане на работа за безработни младежи на възраст под 30 години в размер на 500 EUR на месец за период от 6 месеца. **Гърция** обяви нова програма за млади хора на възраст 18–29 години без предишен професионален опит, която ще започне през януари 2022 г. Субсидията ще бъде предоставяна за период от 6 месеца и ще се състои от 600 EUR за младия човек и 600 EUR за назначилото го дружество.

Португалия увеличи субсидиите за наемане на работа с 33 %. Както е посочено в препоръката за ЕАПЗ (вж. каре 1), съчетаването на стимулите за наемане на работа с мерки за повишаване на квалификацията и преквалификация и със засилена подкрепа от службите по заетостта може да има важна роля в подкрепа на създаването на работни места и за улесняване на преминаването от едно работно място на друго.

Държавите членки приеха нови мерки за подпомагане на заетостта и обучението на младите хора чрез засилване на публичните служби по заетостта (ПСЗ), в съответствие със засилената гаранция за младежта и четвъртия принцип на социалния стълб

(активна подкрепа за заетостта). ПСЗ продължават да бъдат основен участник в изпълнението на гаранцията за младежта, като много от тях са в процес на разработване на нови или подобрени услуги, насочени към младежите. Някои държави членки въведоха нови мерки за обучение на младите хора. **Португалия** създаде програма за стажове в публичната администрация (EstágiAR XXI), предназначена за млади хора с висше образование.

Държавите членки също така осъществиха или планират да осъществят редица структурни реформи в своите ПСЗ и системи за образование и обучение, чрез които ще се подкрепи пригодността за заетост на младите хора. Например в ПВУ на **Кипър** са включени планове за засилване на подкрепата, предлагана на младите хора, с пакет от мерки за по-голямо обхващане на NEET и за модернизирание на ПСЗ. В **Чехия** младите хора ще бъдат сред основните бенефициери на средносрочната амбиция (до 2025 г.), подкрепяна от МВУ и ЕСФ+, за реформа на системата на обучението и преквалификацията. Реформата ще включва създаването на тристранен комитет, който да координира развитието на системата за учене през целия живот, и на 14 регионални центъра за обучение, за които ще отговарят ПСЗ.

Естония включи в своя ПВУ приемането на засилена схема по линия на гаранцията за младежта, която включва подобрена схема „Моята първа работа“ за насърчаване на наемането на млади хора с малък трудов стаж чрез съчетаване на обучение и субсидия за заплата. **Испания** прие план „Гаранция за младежта плюс“ за периода 2021–2027 г., който е насочен към задълбочаване на междуинституционалната координация, засилване на сътрудничеството с частния сектор и с местните власти и подобряване на услугите в областта на образованието, обучението и пазара на труда. Страната планира допълнителни инвестиции за насърчаване на заетостта при младежите, с подкрепа от МВУ. В помощ на младите мигранти **Германия** създаде над 470 „служби за младежи мигранти“

(*Jugendmigrationsdienste*), чиято дейност е насочена основно към интеграцията в обучението и пазара на труда. Тези служби подкрепят младежи с родители мигранти, включително бежанци, с редица услуги, включително обучение за кандидатстване за работа, обучение за използване на нови медии и услуга за съветване онлайн (*jmd4you*), която е безплатна и достъпна на различни езици.

Държавите членки също така поставиха началото на инициативи в подкрепа на положението на пазара на труда на по-възрастните работници. В рамките на **италианската** програма *Garanzia Occupabilità Lavoratori* се прилагат активни политики, основани на специфични нужди, за да се насърчи включването в заетост на получателите на граждански доход, както и интеграцията на работниците, работещи по схема за съкратено работно време и на възрастните хора. **Словакия** предвижда да използва подкрепа от МВУ, за да осигури обучение по цифрови умения и основно оборудване за 172 800 възрастни хора и хора в неравностойно положение. По-възрастните работници са също една от няколкото целеви групи в **словенската** мярка по ПВУ за повишаване на квалификацията и за преквалификация в областта на цифровите умения на наетите и самостоятелно заетите лица. Обучения по цифрови умения за хора над 55-годишна възраст са включени и в ПВУ на **Кипър**. Възрастните хора също са една от целевите групи в актуализираната стратегия за заетост на **Малта**, която се подкрепя от МВУ.

Държавите членки въведоха временни мерки за подкрепа на родителите с деца през пандемията от COVID-19, в съответствие с деветия принцип (баланс между професионалния и личния живот) и единадесетия принцип (грижи и подкрепа за децата) на социалния стълб. В **Италия** от октомври 2020 г. до края на 2021 г. се предоставя надбавка от 1 000 EUR за заплащане на услуги за гледане на деца или вместо това за записване в летни лагери, която да се използва през периода на прекъсване на учебните занятия в училище. **Люксембург** удължи до 17 юли 2021 г. правото на отпуск по семейни причини на основание пълно или частично затваряне на училища или детски заведения. Удължен до ноември 2021 г. е и отпускът за предоставяне на семейна подкрепа за хората, принудени да спрат работа, за да се грижат за възрастен с увреждане или за по-възрастен човек със сериозна загуба на самостоятелност. В **Румъния** заетите лица, които са родители, получават платен отпуск за гледане на децата си, в случай че те не могат да посещават учебни занятия, след като въз основа на резултатите от епидемиологично проучване на COVID-19 учебните дейности бяха ограничени или временно преустановени. В **Испания** благодарение на плана „Погрижи се за мен“ (*Plan Mecuida*) на наетите лица бяха осигурени по-гъвкави възможности да поемат семейни отговорности за непълнолетни или възрастни хора вследствие на пандемията. Изискваше се работодателят и работникът да се споразумеят за конкретни мерки, включително, ако е необходимо, намаляване на работното време на работника до 100 % (срещу 50 % преди), при пропорционално намаляване на заплатата.

В **Дания** родителите на деца, които са изпратени вкъщи от училище поради COVID-19 или са заразени с COVID-19, могат да останат у дома с децата и да получават обезщетения за родителски отпуск. Инициативата продължи от 1 октомври 2020 г. до 30 юни 2021 г. и беше възстановена от 23 ноември до 28 февруари 2022 г. след неотдавнашно тристранно споразумение. Правителството в **Белгия** въведе родителски отпуск за COVID-19, който е допълнителен към съществуващото право на родителски отпуск, като за него се изплащат по-големи обезщетения, отколкото при съществуващата схема. **Германия** въведе временни промени и изменения в законодателството относно родителските надбавки и родителския отпуск, като отлага месеците на родителски надбавки и изключва месеците със загуба на доход след получаването например на обезщетение за работа на съкратено работно време и обезщетения за безработица. С тази актуализация се избягва намаляването на размера на родителските надбавки и се дава възможност за по-гъвкаво използване на месеците на бонуса за партньорство. В **Португалия** правителството определи, че отсъствията от работа се считат за оправдани, без да се губят права, освен по отношение на възнаграждението, ако поради неизбежна грижа за дете или друго лице на издръжка на възраст под 12 години или независимо от възрастта, с увреждане или хронично заболяване, произтичат от преустановяване на училищните и преподавателските дейности в учебни заведения или за социална подкрепа. Работниците при такива обстоятелства имат право на извънредна месечна помощ, съответстваща на две трети от основната им заплата, с минимум, съответстващ на националната минимална работна заплата, и максимум три пъти от минималната работна заплата, изплащана поравно от работодателя и от службата за социална сигурност.

Все по-често в държавите членки се приемат или усилват постоянни мерки, свързани с възможността за ползване на семеен отпуск. През юни 2021 г. **Гърция** прие закон, в който са включени разпоредбите на Директива 2019/1158¹⁸⁶ относно равновесието между професионалния и личния живот, като се предвижда родителски отпуск, удължаване на отпуските по бащинство и майчинство и въвеждане на гъвкави условия на труд. Освен минималните изисквания по директивата, в закона са предвидени отпуски, предварително договорени със социалните партньори в националните общи колективни трудови договори (например отпуск за отглеждане на дете, отпуск за проследяване на успеваемостта в училище, отпуск за родители на болни деца или деца с увреждания или за семейства с един родител). В **Италия** продължителността на задължителния отпуск по бащинство е увеличен от седем на десет дни. От януари 2021 г. **Испания** замени отпуските по бащинство и майчинство с непрехвърляем отпуск при раждане на дете от 16 седмици, по време на който се изплаща пълната заплата. От май 2021 г. **Франция** увеличи продължителността на отпуска по бащинство от 11 на 25 дни. Четири от общо 25-те дни отпуск са задължителни и се ползват в допълнение на трите дни отпуск при раждане на детето. От 1 юли 2020 г. партньорите на родилки в **Нидерландия** получават още пет седмици отпуск. Този допълнителен отпуск при раждане може да се ползва през първите шест месеца от живота на детето при 70 % от заплата, изплащани от ПСЗ. В област Фландрия в **Белгия** е въведено допълнително подпомагане на доходите („насърчителна премия“) за работници, които ползват времеви кредит, за да се грижат за роднина. Премията се предоставя допълнително към федералните средства, като нейният размер зависи от сектора. От 1 октомври 2021 г. **България** увеличи значително обезщетението за втората година от майчинството — от 380 BGN на 650 BGN (от 195 EUR на 330 EUR).

¹⁸⁶ Директива (ЕС) 2019/1158 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. относно равновесието между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи, и за отмяна на Директива 2010/18/ЕС на Съвета.

Въведени са целенасочени мерки за насърчаване на активизирането, укрепване на уменията и подпомагане на заетостта на жените, в съответствие с втория принцип (равенство между половете) и четвъртия принцип (активна подкрепа за заетостта) на социалния стълб. За да се подпомогне връщането на работа на работещите майки и да се способства за съвместяването на работното време и времето за грижи за семейството, **Италия** увеличи размера на фонда за семейни политики с 50 млн. евро (до 732 млн. евро), които ще бъдат отпуснати за подпомагане и подобряване на организационните мерки, приемани от предприятията с цел да се създадат благоприятни условия за връщането на работа на работещите майки след раждане. В италианския ПВУ също така са предвидени активни политики по заетостта и мерки за подпомагане на предприемачеството, насочени специално към жените. От октомври 2020 г. в **Унгария** е в действие програма за подпомагане на повишаването на квалификацията и преквалификацията на родители с малки деца, особено на нискоквалифицираните и неквалифицираните жени, за да се улесни тяхното навлизане или завръщане на пазара на труда. На нискоквалифицираните родители на възраст 18 или повече години, които получават семейни помощи и желаят да участват в обучение за завършване на 5–8 клас на основното училище, на средно или професионално образование или на учебни форми за възрастни, се предоставя стипендия в размер на 100 000 HUF (приблизително 275 EUR). С бюджета от 3 млрд. унгарски форинта (приблизително 8,3 млн. евро) може да се подпомогне обучението на 2 500 души. В ПВУ на **Испания** е предвидена мярка за подкрепа на заетостта сред жените в три основни области: а) обучение в областта на цифровите технологии, екологичните технологии, дългосрочните грижи, предприемачеството и социалната икономика; б) пътища за интеграция на жени, станали жертва на насилие или трафик; в) интегриране на принципа за равенство между половете във всички елементи на годишните планове за заетост на публичните служби по заетостта. Във **Финландия** чрез изменение на Закона за таксите за образование и грижи в ранна детска възраст се увеличават стимулите за започване на работа, по-специално за родителите, които остават вкъщи (предимно жени) в семейства с ниски и средни доходи. С изменението на закона (в сила от 1 август 2021 г.) таксите за образование и грижи в ранна детска възраст се намаляват за всички групи по доходи чрез увеличаване на прага на доходите с 31 %. По този начин ще бъдат осигурени безплатни услуги за ОГРДВ за около 20 000 семейства. Семействата с няколко деца ще се възползват от намаление на таксата за братя и сестри, тъй като таксата за второто дете ще бъде 40 % (в сравнение с настоящите 50 %). В ПВУ на **Словения** е предвидена подкрепа за онлайн платформа с инструменти за работодатели и работници, насочени към насърчаването на гъвкави начини на работа, както и за 135 проекта за създаване или подобряване на условията на труд в домашна среда, включително експертна помощ за оценяване и определяне на специфичните нужди на предприятието. ПВУ на **Португалия** предвижда програмата „Impulso Jovens STEAM“ (наука, технологии, инженерство, изкуства, математика) за подпомагане на висшите училища да разработват инициативи за увеличаване на броя на студентите в областта на НТИИМ със специален акцент върху жените.

Държавите членки въведоха няколко мерки за насърчаване на заетостта на хората с увреждания, включително временни мерки за смекчаване на въздействието на кризата, свързана с COVID-19. През 2020 г. **Румъния** измени нормативната уредба относно правата на хората с увреждания, както и относно защитата от дискриминация, за да гарантира равенство на възможностите, достъпност на работното място и адаптиране на задълженията в съответствие с функционалния потенциал. В **латвийския** план за хората с увреждания за периода 2021–2023 г. е предвидена мярка за адаптиране на правилата за получаване на статут на инвалидност, за въвеждане на мерки за интеграция на хората с увреждания на пазара на труда и за подобряване на достъпността на инфраструктурата. В **Белгия** (Валония) най-уязвимите търсещи работа лица ще получават персонализирани и по-комплексни услуги за професионално ориентиране. Ще бъдат създадени и центрове за знания, които да предоставят подкрепа по конкретни теми (например психично здраве, хора с увреждания). **Франция** планира мерки за засилване на достъпа до обучение и професионалното ориентиране на държавните служители с увреждания и на тези с по-ниска квалификация, включително чрез плащания и специални почивни дни. Тази мярка ще способства за осигуряването на достъп до обучение и на възможности за преминаване от една кариера на друга за по-уязвимите държавни служители. Неотдавна **Португалия** одобри Националната стратегия за приобщаване на хората с увреждания за периода 2021–2025 г., която включва специфична стратегическа област, насочена към работа, заетост и професионално обучение.

Няколко държави членки приеха мерки за насърчаване на създаването на работни места сред хората с увреждания чрез целенасочени стимули за наемане на работа, в съответствие с третия и седемнадесетия принцип на социалния стълб (относно равните възможности и интеграцията на хората с увреждания). През пандемията от COVID-19 **Австрия** увеличи с 50 % за период от 3 месеца съществуващите дотогава субсидии за заплати на хора с увреждания. Освен това временно (до септември 2021 г.) се увеличава с 50 % размерът на тяхното обезщетение за сигурност на работното място. На всеки 25 наети лица дружествата длъжни да наемат едно регистрирано лице с увреждания; в противен случай за тях възниква задължение да внасят месечен компенсационен данък за всеки ненает служител. Компенсационният данък е предназначен за подпомагане на интеграцията на хората с увреждания на пазара на труда. По линия на ПБУ **Белгия** (област Брюксел) осигурява система от бонуси за подпомагане на работодателите при интегрирането на хора с увреждания. В **Чехия** максималният размер на вноската за подпомагане на заетостта на хората с увреждания е увеличен с 800 CZK (приблизително 30 EUR) до 13 600 CZK (приблизително 525 EUR).

Нидерландия увеличи максималния размер на обезщетението за младежи с увреждания от 25 % на 70 % и на 75 % от минималната работна заплата съответно за трудоспособни и нетрудоспособни лица. Младите хора, които имат право на обезщетение за инвалидност и започнат работа, ще получават по-високи доходи. Те имат право да запазят обезщетенията си, ако се запишат да учат, а ако бъдат съкратени от работа, могат да се възползват от социални помощи.

Някои държави членки въведоха мерки за подкрепа на лицата, полагащи грижи за хора с увреждания. Хората с увреждания имат еднакво право на независим живот и приобщаване в общността, което изисква диференциран набор от услуги в общността и в семейството¹⁸⁷. Предвид различното качество на услугите, недостига на работна сила и трудните условия на труд някои държави членки увеличиха усилията си в тази област. В контекста на деинституционализацията **Латвия** изпълнява няколко проекта, чрез които развива услугите в общността и инфраструктурата за предоставяне на услуги, подобрява квалификацията и уменията на социалните работници и финансира услуги в общността. **Малта** прие национална стратегия за правата на хората с увреждания за периода 2021–2030 г., включваща ангажименти за укрепване на схемите за личен асистент, които ще позволят на хората с увреждания да продължат да живеят в собствените си домове и общности. В контекста на ПВУ **Белгия** (Валония) ще разработи стратегия за деинституционализация и ще инвестира в адаптирани жилища за възрастни хора и хора с увреждания. **Словакия** увеличи обезщетението за грижи за лице с увреждания до размера на нетната минимална работна заплата (от 476,74 EUR на 508,44 EUR за полагащи грижи лица в трудоспособна възраст и от 238,37 EUR на 254,22 EUR за пенсионери). Тази година от увеличението на обезщетението за грижи ще се възползват около 40 890 полагащи грижи лица в трудоспособна възраст и около 23 700 пенсионери. 11 820 бенефициери ще се възползват от по-висока надбавка за личен асистент (от 4,18 EUR на 4,82 EUR). I

¹⁸⁷ В Стратегията за правата на хората с увреждания се подчертава значението на качествената, достъпна, ориентирана към отделния човек и финансово достижима помощ, включваща лично подпомагане, медицински грижи и интервенции от страна на социалните работници в помощ както на хората с увреждания, така и на техните семейства.

В **България** ще бъдат осигурени домашни грижи за 53 000 възрастни хора и за хора с увреждания, както и за 16 000 лица, полагащи грижи, чрез инвестиция от 43,5 млн. евро (с подкрепа от REACT-EU). Разработена е и програма за обучение на медицински специалисти и специалисти в областта на социалните услуги за патронажни грижи. **Естония** разшири обхвата на правото на родителите на деца с увреждания да получават обезщетение, така че това право да обхваща и приеман родител или настойник, който сам отглежда дете.

Редица държави членки предприеха действия в подкрепа на интегрирането на граждани на трети държави на пазара на труда. Във **Финландия** Законът за чужденците беше изменен, считано от 1 октомври 2021 г., за да се предотврати трудовата експлоатация на чужденци, да се подобри правният статут на жертвите на трудова експлоатация и да се насърчи нейното разобличаване. Швеция въведе „Година на интензивно въвеждане“, насочена към новопристигналите имигранти в рамките на въвеждащата програма през 2021 г. Тя дава възможност на участниците да участват в комбинация от мерки, основани на нуждите на отделния човек и на работодателите, с бързи темпове, за да се улесни тяхната интеграция на местния пазар на труда. Целта е участниците да получат работа в рамките на една година. Страната също така засили образованието и обучението на общинско равнище за възрастни, които е необходимо да подобрят положението си на пазара на труда. Засилена подкрепа е осигурена в областта на валидирането на умения, ПОО и шведския език. Ще бъдат предоставени специални обучения за професионални цели на новопристигналите, на търсещите убежище и на други лица с предишен професионален опит в областта на здравеопазването или здравното образование, както и на персонала, полагащ грижи за възрастни хора, като асистенти по здравни грижи и помощник-медицински сестри.

Редица държави членки предприеха мерки, с които да се улесни приемането на работници — мигранти от трети държави, по-специално на висококвалифицирани работници, както и на работници, които попълват места в професии с недостиг на работна сила. През 2021 г. **Хърватия** прие нов Закон за чужденците, с който се премахват годишните квоти за разрешения за работа за граждани на трети държави и се предвижда, че заявленията за разрешения за пребиваване и работа трябва да бъдат придружени от положително становище на хърватската служба по заетостта (с някои изключения, по-специално за притежателите на синя карта на ЕС). С промените се предвижда по-тясно сътрудничество между административните органи и инспекцията по труда с цел да се засили защитата на правата на наетите лица.

През 2020 г. държавите членки въведоха или продължиха да прилагат различни мерки за подобряване на участието и достъпа на ромските деца до образование. България въведе задължително образование на четиригодишна възраст за всички деца с цел да се подобри участието на уязвимите деца в предучилищна подготовка. **В Унгария** задължителната детска градина е от 3-годишна възраст и поради мярката делът на ромските деца в предучилищна възраст, посещаващи детска градина, достигна над 90 %. **В Италия** с министерско постановление бяха въведени нови целенасочени мерки за насърчаване на приобщаващото образование на ромските деца. **Нидерландия** продължи прилагането на своята програма за подпомагане на училища, в които се обучават ученици от уязвими групи, като роми и синти. **Португалия** въведе стипендиантски програми за учащи от ромски произход, които посещават средни и висши училища. През 2020 г. **Гърция** започна изпълнението на проекта „Приобщаващи училища за роми“ като първи цялостен училищен подход към социалното приобщаване на ромите и въведе стипендиантска програма за студенти във висши училища. Във **Франция** с нов министерски указ е определен списъкът с удостоверителни документи за записване в училище, така че общините да не налагат необосновани изисквания (например сметки за електроенергия), които живеещите в неформални селища не могат да изпълнят. Накрая, няколко държави членки, включително **Хърватия, Ирландия и Испания**, въведоха мерки за включване на историята, културата или езика на ромите и чергарите в своите образователни системи¹⁸⁸. Както е посочено в съвместния доклад за заетостта за 2021 г., повечето държави членки са приели национални стратегии за равенство, приобщаване и участие на ромите. Неотдавна **Чехия** прие нова стратегия за приобщаване на ромите за периода 2021–2030 г., която има за цел да се подобрят образователните резултати на ромите чрез обучение на учителите за работа с многообразни класове, осигуряване на подкрепа за предучилищното образование и създаване на услуги за съветване в училище. **Словашкото** министерство на образованието създаде отдел за приобщаващо образование и назначи държавен секретар, отговарящ за приобщаващото образование, отчасти за да се преодолее проблемът с прекомерно големия дял ромски деца в системата за ученици със специални образователни потребности.

¹⁸⁸ FRA, Доклад за основните права (2021 г.)
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-report-2021_en.pdf

2.3 Насока 7: Подобряване на функционирането на пазарите на труда и ефективността на социалния диалог

В настоящия раздел се разглежда прилагането на насока № 7 в областта на заетостта, с която се препоръчва държавите членки да подобрят функционирането на пазара на труда и ефективността на социалния диалог. Разделът обхваща, наред с друго, постигането на баланс между гъвкавост и сигурност в политиките по заетостта, предотвратяването на сегментацията на пазара на труда, насърчаването на прехода към безсрочни договори, както и гарантирането на ефективността на активните политики по заетостта. Тези цели са в съответствие със следните принципи на Европейския стълб на социалните права: 4 (активна подкрепа за заетостта), 5 (сигурна и гъвкава заетост), 7 (информация за условията на работа и защита в случай на уволнение), 8 (социален диалог и участие на работниците), 10 (здравословна, безопасна и добре приспособена работна среда) и 13 (обезщетения за безработица). Въз основа на съществуващите национални практики се обсъждат също насърчаването на социалния диалог и ангажирането на организации на гражданското общество. В раздел 2.3.2 се представят мерки на политиките, предприети от държавите членки в тези области.

2.3.1 Основни показатели

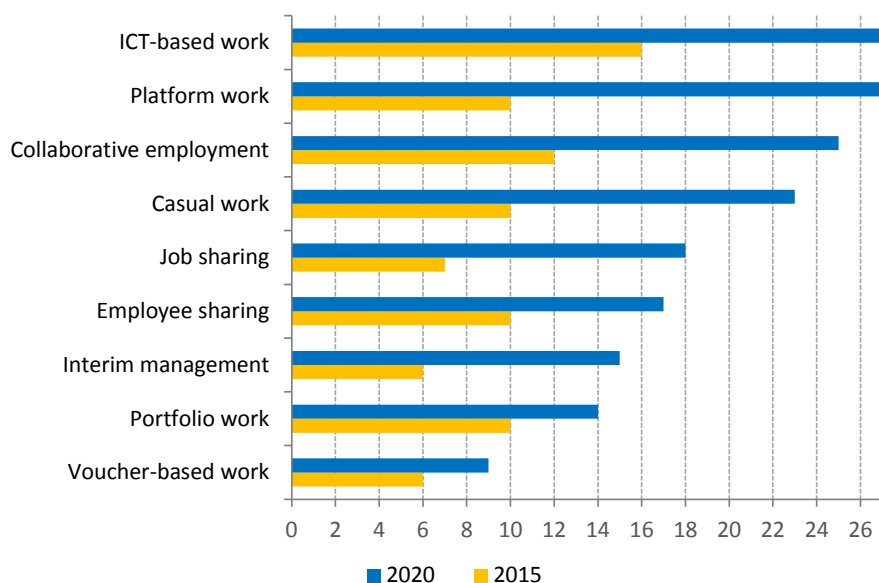
През последните години на пазарите на труда в ЕС се наблюдава бързо нарастване на разнообразието от форми на заетост. Въпреки че стандартната заетост остава доминираща, през последните години „менюто“ от налични форми на заетост в държавите – членки на ЕС, се разшири и тази тенденция вероятно ще продължи. Въз основа на анализа на нововъзникващите трудови правоотношения в държавите членки Eurofound групира новите форми на заетост в девет категории и очерта основните им характеристики.¹⁸⁹ На фигура 2.3.1 е показано развитието на тези нови форми на заетост в държавите членки от 2014 г. насам, което може да има отражение върху качеството на работните места и условията на труд в тези държави (вж. каре 3). Докато през 2015 г. мобилна работа, базирана на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) например, е съществувала в 16 държави членки, днес тя се отчита във всички държави членки. През 2015 г. спорадичната работа е нова форма на заетост в десет държави членки, а към 2021 г. вече се е разпространила в 23 държави от ЕС. Най-голямо разрастване бе отбелязано по отношение на работата през платформа, която през 2013–2014 г. е докладвана в около десет държави членки, а днес присъства във всички държави членки (повече подробности за работата през платформа по-долу).¹⁹⁰

¹⁸⁹ За повече подробности вж. Eurofound (2020 г.), *New forms of employment: 2020 update* [Нови форми на заетост: актуализирано издание за 2020 г.], Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

¹⁹⁰ Забележка: Мобилна работа, базирана на ИКТ, означава работа, която се извършва поне частично извън „основния офис“ на дадено лице, като се използват информационни и комуникационни технологии. Спорадичната работа може да се разбира като „нередовна или непостоянна работа, без очакване за постоянна заетост“, с възможност за нередовно и непредсказуемо работно време или график. За повече подробности относно останалите форми на заетост вж. Eurofound (2015 г.), *New forms of employment* [Нови форми на заетост], Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

Фигура 2.3.1: Новите форми на заетост стават все по-разпространени в ЕС

Форми на заетост, определени като нови през 2013–2014 г., в сравнение с 2020 г. (брой държави членки)

Бележка: Естония и Малта не са включени в данните за 2015 г. Данните за Люксембург са актуализирани през 2021 г.

Източник: Eurofound (2020 г.), *New forms of employment: 2020 update* [Нови форми на заетост: актуализирано издание за 2020 г.], Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

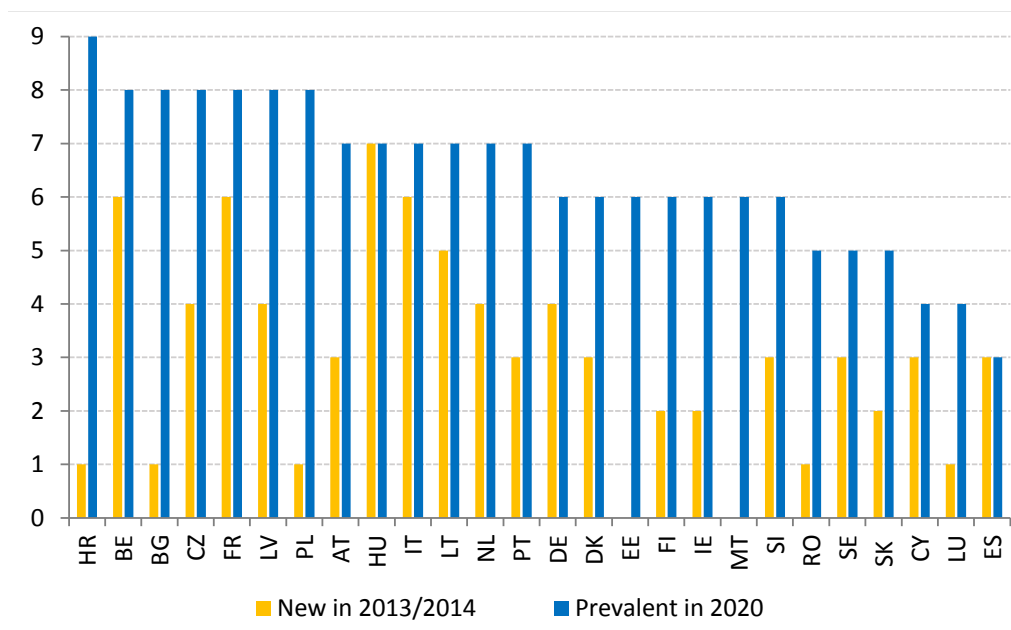
Формите на заетост са различни в зависимост от конкретната държава членка, като включват както регламентиран, така и нерегламентиран труд. Картографирането, осъществено от Eurofound, включва всички форми на заетост, без значение на какъв вид договор се основават и дали попадат в обхвата на общото трудово право или на специални разпоредби, включително форми на заетост на основата на колективни трудови договори. Новите форми на заетост могат се упражняват както от наети лица, така и от самостоятелно заетите лица, или от само една от тези две групи. Както се вижда от фигура 2.3.2, през 2013–2014 г. в Хърватия като „съществуваща“ е била определена само една от деветте нови форми на заетост, анализирани по-горе, докато през 2020 г. това важи за всички форми на заетост. В тринадесет държави членки са установени седем или повече форми на заетост. В Кипър, Люксембург и Испания обаче към 2020 г. се отчитат четири или по-малко от тези нови форми на заетост. Нарасналият брой форми на труд влияе върху степента на гъвкавост на пазара на труда, както и върху условията на заетост в съответните държави.^{191 192} Чрез колективните трудови договори правителствата и социалните партньори разполагат с различни инструменти, за да осигурят добри условия на труд и социална закрила на хората, полагащи труд в рамките на тези нови форми на заетост (вж. раздел 2.3.2). Голямото разнообразие от нови форми на заетост, както и различното им въздействие върху заетостта и социалните условия, изискват постоянно наблюдение.

¹⁹¹ Eurofound (2021 г.), *Initiatives to improve conditions for platform workers: Aims, methods, strengths and weaknesses* [Инициативи за подобряване на условията за работещите през платформи: цели, методи, силни и слаби страни], поредица „Нови форми на заетост“, Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

¹⁹² Организация на обединените нации (2021 г.), *Digitally enabled new forms of work and policy implications for labour regulation frameworks and social protection systems* [Нови форми на труд, основани на цифрови технологии, и последиците от тях за политиките по отношение на трудовото законодателство и системите за социална закрила], Департамент по икономически и социални въпроси, Резюме на политиката № 113.

Фигура 2.3.2: Картографиране на мащаба и обхвата на разпространение на новите форми на заетост в държавите членки

Брой на новите форми на заетост в ЕС-27. Сравнение между броя на формите на заетост, определени като нови през 2013/2014 г., и тези, които ще преобладават през 2020 г.

Бележка: Естония и Малта не са включени в данните за 2015 г. Данните за Люксембург са актуализирани през 2021 г.

Източник: Eurofound (2015 и 2020 г.) за повече подробности относно естеството на различните нови форми на заетост и последиците от тях.

Работата през платформа се разраства значително, като приходите от нея са се увеличили пет пъти през последните пет години, което извежда на преден план въпросите, свързани с правния статут, условията на труд и достъпа до социална закрила. В СДЗ за 2021 г. вече беше направен преглед на разпространението на работата през платформа в държавите членки въз основа на данни от второто проучване COLLEEM. Макар все още сравнително ограничено по обем,¹⁹³ използването на работа през платформа се увеличава бързо, като приходите на участващите страни са нараснали от приблизително 3 милиарда евро през 2016 г. до около 14 милиарда евро през 2020 г. За същия период общите приходи на хората в ЕС, активно работещи през платформи, са нараснали два пъти и половина — от приблизително 2,6 милиарда евро през 2016 г. на 6,3 милиарда евро през 2020 г. Установено е, че хората, работещи през платформи, са най-често млади, мъже и с по-висока квалификация, въпреки че техният профил е силно повлиян от вида на разглежданата работа през платформа.¹⁹⁴ Например жените са по-широко представени в личните и домакинските услуги, както и в сектора на грижите. Друга важна констатация е изведена от анализа на работата през платформа по професии, особено по отношение на служителите, работещи на първа линия по време на извънредната ситуация в областта на общественото здраве.¹⁹⁵ Докато някои от тях бяха признати за работници от критично значение в някои държави членки и по този начин получиха достъп до социална закрила, за други категории работещи възможностите за заетост и доходи се влошиха.

¹⁹³ 1,4 % от хората в трудоспособна възраст в 16-те изследвани държави твърдят, че работят по повече от 20 часа седмично, като предоставят услуги чрез цифрови платформи за труд, или че получават поне 50 % от доходите си по този начин (спад с 0,9 процентни пункта в сравнение с 2017 г.). 4,1 % от работещите през платформа се смятат за частично заети лица (т.е. работят повече от десет часа седмично и получават между 25 % и 50 % от своите доходи от работа през платформа), което представлява увеличение с 0,5 процентни пункта в сравнение с 2017 г. Източник: Urzì Brancati, C. et al. (2020 г.), *New evidence on platform workers in Europe. Results from the second COLLEEM survey* [Нови данни за работещите през платформа в Европа. Резултати от второто проучване COLLEEM], Служба за публикации на Европейския съюз.

¹⁹⁴ Европейски експертен център (2021 г.), *Thematic Review 2021 on Platform work* [Тематичен преглед за 2021 г. относно работата през платформа], Обобщен доклад, възложен от генерална дирекция „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“ (KE-02-21-914-EN-N).

¹⁹⁵ Термин, използван в съответствие със списъка на „критичните професии“, представен в насоките на Европейската комисия относно упражняването на свободното движение на работници по време на епидемичния взрив от COVID-19 (2020 г.).

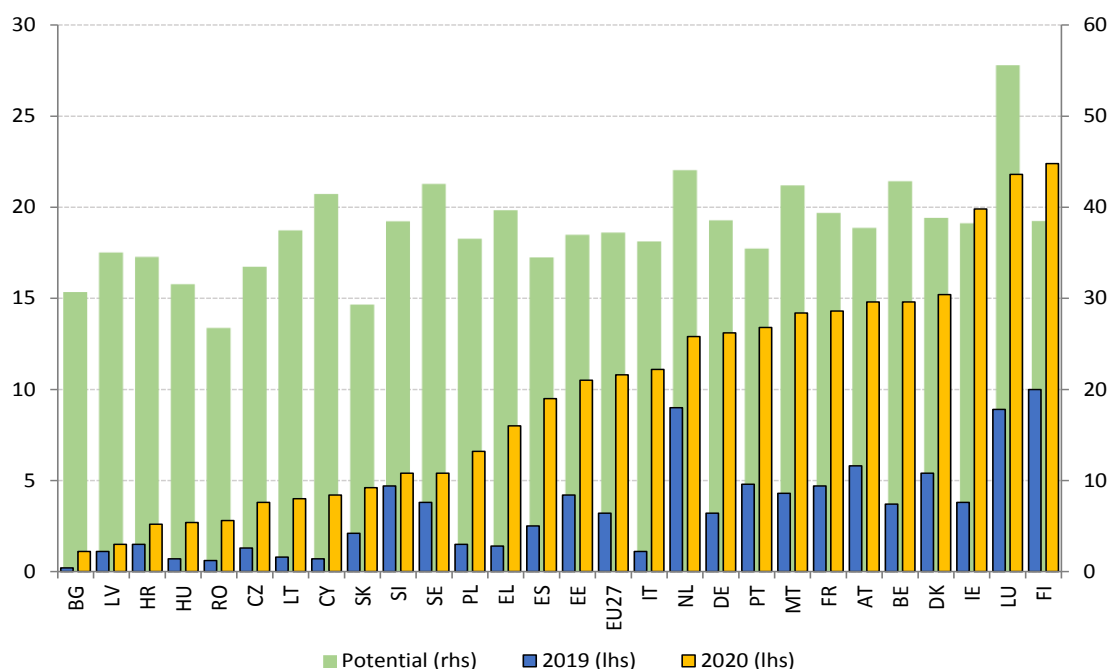
Основен въпрос беше допустимостта за подпомагане, която често зависеше от трудовия статус на хората, работещи през платформи, от вида на изпълняваните задачи и от механизмите за управление, прилагани в платформата. През 2021 г. трудовият статус при работа през платформа преобладаващо е класифициран като самостоятелна заетост. В девет от десет платформи, действащи в ЕС, работещите през платформа се класифицират като самостоятелно заети лица.¹⁹⁶

Разпространението на работата от разстояние в контекста на кризата, свързана с COVID-19, доведе до значителна промяна в условията на труд за някои работници, макар и с различия по възраст и пол. В ЕС делът на наетите лица (на възраст 15–64 години), които съобщават, че редовно работят от вкъщи, се е увеличил от 3,2 % през 2019 г. на 10,8 % през 2020 г. (фигура 2.3.3). Делът на наетите лица, които съобщават, че работят от вкъщи по-рядко (т.е. само „понякога“), остава същият в сравнение с предходната година (7,9 %). През 2020 г. делът на работещите от вкъщи се е увеличил във всички възрастови групи, но е най-висок сред хората в активна възраст (25–49 години; 11,6 %), следвани от по-възрастните работници (50–64 г.; 10,4 %) и от по-младите работници (15–24 г.; 5,8 %). Този дял е по-висок също сред наетите жени (11,7 %), в сравнение с мъжете (9,9 %).

¹⁹⁶ W. de Groen, Z. Kilhoffer, L. Westhoff, D. Postica и F. Shamsfakhr (2021 г.). *Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models*. [Цифрови платформи за труд в ЕС: Картографиране и бизнес модели.] Център за европейски политически изследвания (CEPS).

Фигура 2.3.3: Пандемията даде тласък на работата от разстояние във всички държави членки

Наети лица, обичайно работещи от вкъщи преди и по време на пандемията (в %, 2019 г. и 2020 г., лява ос), в сравнение с потенциалния дял на дистанционната работа (въз основа на анализ на професионалните задачи, дясна ос).

Бележка: Процент на наетите лица, обичайно работещи от вкъщи през 2019 г. и 2020 г., и дял на наетите лица с възможност за работа от разстояние въз основа на анализ на професионалните задачи.

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsa_ehomp], Eurofound и Съвместен изследователски център на Европейската комисия (2021 г.), *What just happened? COVID-19 lockdowns and change in the labour market* [Какво се случи? Ограничителни мерки поради пандемията от COVID-19 и промени на пазара на труда], Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

Тематично каре 3: **Качество на работата и „качество на живот на работното място“**

Постигането на напредък по отношение на многобройните измерения на качеството на работните места е от ключово значение за прилагането на Европейския стълб на социалните права. В това каре са разгледани и оценени шест широки измерения, т.е. работна среда, доходи, интензивност на труда и качество на работното време, пол, умения и перспективи за кариерно развитие. Шест от двадесетте принципа на социалния стълб са посветени на постигането на справедливи условия на труд, като други принципи също допринасят непряко за факторите, свързани с качеството на труда (вж. фигура 2.3.4). В Плана за действие по Европейския стълб на социалните права Комисията предложи конкретни инициативи за по-нататъшен напредък в това отношение.

Фигура 2.3.4: Връзка между 20-те принципа на социалния стълб и качеството на работните места

The European Pillar of Social Rights				
Principle 1: Education, training and life-long learning	Principle 2: Gender equality	Principle 3: Equal opportunities	Principle 4: Active support to employment	Principle 5: Secure and adaptable employment
Principle 6: Wages	Principle 7: Information about employment conditions and protection in case of dismissals	Principle 8: Social dialogue and involvement of workers	Principle 9: Work-life balance	Principle 10: Healthy, safe and well-adapted work environment and data protection
Principle 11: Childcare and support to children	Principle 12: Social protection	Principle 13: Unemployment benefits	Principle 14: Minimum income	Principle 15: Old age income and pensions
Principle 16: Health care	Principle 17: Inclusion of people with disabilities	Principle 18: Long-term care	Principle 19: Housing and assistance for the homeless	Principle 20: Access to essential services

Бележка: По-тъмният син цвят показва по-силна връзка с аспектите на качеството на работните места.

Източник: Документ, разработен от Комисията въз основа на показателите от Лаакен от 2001 г.¹⁹⁷ и други източници.

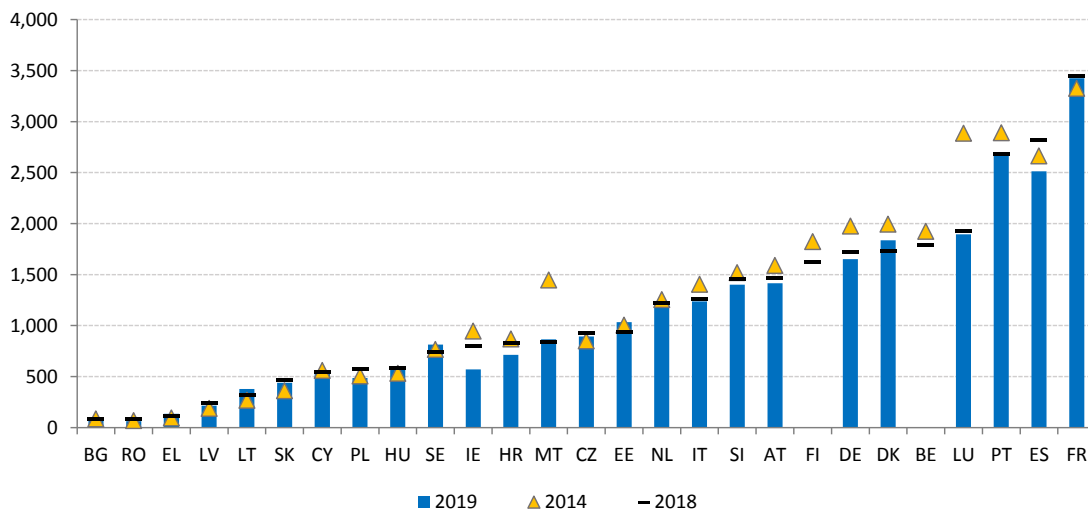
Кризата, свързана с COVID-19, се отрази върху множество измерения на качеството на работата, и особено върху условията на труд, здравословната и безопасна работна среда, както и сигурността на работните места.¹⁹⁸ Рисковете за здравето и безопасността на работното място и общата продължителност на работното време в много случаи са се увеличили за работещите, които предоставят персонални услуги, упражняват професии с интензивен контакт или работят „на първа линия“¹⁹⁹. Младите хора, нискоквалифицираните работници, работещите на срочни договори или заетите в професии с по-ниски доходи, са най-силно засегнати от съкращения или неподновяване на трудовите договори, както и от по-ниска предвидимост на условията им на труд. Пандемията се отрази по подобен начин и на равновесието между професионалния и личния живот, в по-голяма степен при жените, отколкото при мъжете (вж. раздели 2.2.1 и 2.3.1). Тя изведе на преден план и значението на аспектите, свързани с безопасните и сигурни работни практики и места. От 2014 г. насам 17 държави членки са регистрирали намаление на броя на трудовите злоупотреби, но темпът на подобрене е бавен и показателите остават високи (фигура 2.3.5). Трудовите злоупотреби имат сериозни последици за благосъстоянието на работниците и техните семейства, тъй като често са свързани със значителни физически или психически увреждания.

¹⁹⁷ Качеството на работните места се превърна в значимо измерение след Европейския съвет в Лаакен през 2001 г. COM (2001) 313.

¹⁹⁸ Европейска комисия (2020 г.), Пазар на труда и развитие в областта на трудовите възнаграждения в Европа: Годишен преглед, 2020 г.; и Eurofound (2021 г.), *Living, working and COVID-19* [Живот, работа и COVID-19], електронно проучване.

¹⁹⁹ Европейският център за контрол и превенция на заболяванията определя работещите на първа линия като лица, чиято работа ги излага на по-висок риск от заразяване с COVID-19 поради невъзможността им да работят от вкъщи или да следват препоръките за социално дистанциране. Понятието често включва работещите в сферата на здравеопазването, дългосрочните грижи, търговията на дребно и социалния сектор.

Фигура 2.3.5: Трудови злополуки — честота (тежест от 4 или повече дни нетрудоспособност)

Бележка: Честотата е броят на настъпилите през годината злополуки на 100 000 заети лица. Тази статистика показва относителната тежест на трудовите злополуки сред работещото население във всяка държава. Стойности за 2019 г. не са налични за Белгия и Финландия. Източник: Трудови злополуки по тежест [hsw_mi08].

Пандемията засили въздействието на мегатенденциите, по-специално цифровизацията, които могат да доведат до значителни промени в организацията и условията на труд. Цифровизацията, глобализацията, екологичният преход и демографските промени са сред основните движещи сили на промените на пазарите на труда в ЕС, които оказват влияние върху количеството и качеството на наличните работни места, както и върху това как и от кого се заемат. Макар нарастващите възможности за работа от разстояние и гъвкавите условия на труд да улесняват участието на пазара на труда²⁰⁰, все още съществуват предизвикателства по отношение на равенството между половете, като се появяват и нови, свързани с неравновесието в грижите и семейните отговорности. Цифровите платформи разкриват нови възможности за заетост, но моделът им за организация на работата могат да доведат и до несигурни условия на труд. И накрая, цифровата автоматизация може да доведе до по-висока ефективност за фирмите и гъвкавост за работниците, но тя също така води до промени в задачите и в необходимия набор от умения, което предполага по-голяма несигурност за работните места и доходите на работещите в някои професии.²⁰¹

²⁰⁰ Вж. Eurofound (2020 г.), *Telework and ICT-based mobile work: Flexible working in the digital age* [Работа от разстояние и мобилна работа, базирана на ИКТ: Гъвкава работа в цифровата ера], Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

²⁰¹ ОИСР (2020 г.), *What happened to jobs at high risk of automation? Policy brief on the future of work* [Какво се случи с работните места, изложени на висок риск от автоматизация?] Резюме на политиката за бъдещето на труда.

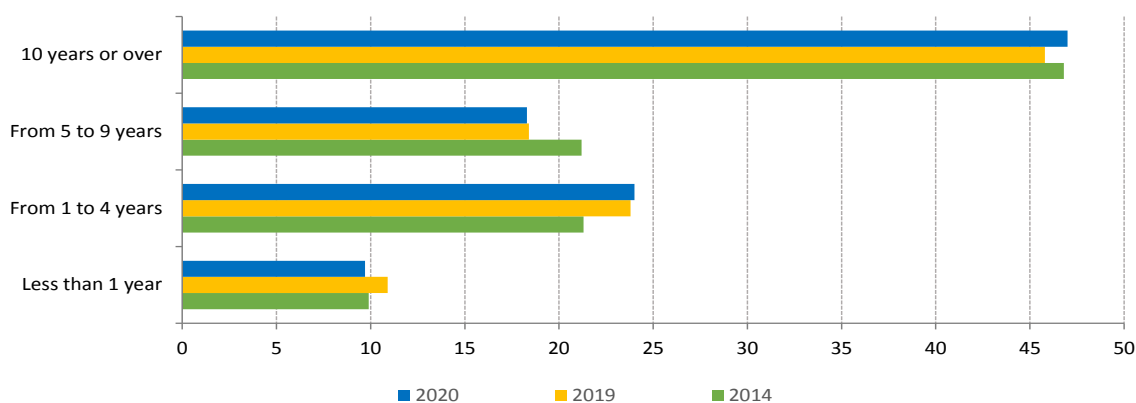
Преходът към екологична икономика може да изисква по-нататъшно развитие на няколко ключови измерения на качеството на работните места. Очаква се преходът към нисковъглеродна икономика да създаде нови възможности за работа в различни сектори (като чиста промишленост, биологично земеделие, устойчиво строителство, горско стопанство и транспорт, рециклиране и възобновяема енергия и др.). Той обаче може да окаже въздействие и върху много работни места в ЕС, по-специално в дейности с висок въглероден интензитет. Мерките за подобряване на запазването на работните места и кариерното развитие са ключови фактори за ефективна подкрепа на необходимите преходи от едно работно място към друго и за ограничаване на недостига на работна ръка или умения. Същевременно ефективното управление на въздействието върху разпределението на прехода към екологична икономика е от ключово значение за осигуряването на трудова и социална адаптация. Предложеният пакет „Подготвени за цел 55“²⁰² предлага значителни възможности за разработване и внедряване на технологии с ниски нива на въглеродни емисии и създаване на екологични работни места. Като част от пакета Комисията предложи насоки на държавите членки относно най-добрия начин, по който може да се обърне внимание на социалните и трудовите аспекти на прехода към климатична неутралност.

Адекватното заплащане е ключов мотивационен фактор за работещите и като такъв играе решаваща роля за привързаността към работата, производителността и социалното сближаване. Доходите играят съществена роля в подкрепа на участието на работната сила, производителността и икономическите резултати (вж. раздел 2.1.1) и са ключов елемент от качеството на работните места. Неотдавнашно проучване на Eurofound²⁰³ показва, че делът на работниците в ЕС, които смятат, че получават подходящо заплащане, е нараснал от 43 % на 51 % между 2005 г. и 2015 г., докато делът на тези, които не са съгласни с това твърдение, остава стабилен (около 30 %). Има обаче съществени разлики между отделните държави членки. В няколко източноевропейски държави удовлетвореността на работниците от заплащането, което получават, е нараснала между 2005 г. и 2015 г. (както би могло да се очаква при догонващи икономики), докато обратната тенденция (т.е. по-голяма неудовлетвореност) се наблюдава в Испания (+14 процентни пункта), Ирландия (+7 процентни пункта) и Франция и Люксембург (с по +6 процентни пункта). Равнището на удовлетвореност (62 %) е най-високо във Финландия, където в периода между 2005 г. и 2015 г. е отбелязано и най-голямо подобрене (с 26 процентни пункта).

²⁰² Вж. по-специално Съобщението на Комисията „Подготвени за цел 55“ („Fit for 55“): постигане на целта на ЕС в областта на климата до 2030 г. по пътя към неутралност по отношение на климата [COM/2021/550 final] и предложението на Комисията за създаване на Социален фонд за климата [COM/2021/568 final] и предложението за препоръка на Съвета [2021/0421 (NLE)].

²⁰³ Eurofound (2021 г.), *Working conditions and sustainable work: An analysis using the job quality framework* [Условия на труд и устойчивост на работните места: Анализ чрез използване на рамката за качеството на работните места], Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург. Бележка: Под заплащане се разбират доходите на работниците, т.е. заплатите на зависимите наети лица и доходите на самостоятелно заетите лица.

Фигура 2.3.6: Продължителност на периода на заемане на длъжността в ЕС, наети лица на 25 и повече години (в проценти)

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsa_qoe_4a2].

Стабилността на работните места е ключов аспект на качеството на работните места, докато (голямата) нестабилност на работните места обикновено се свързва с по-ограничени възможности за развитие на човешкия капитал и намален достъп до социална закрила.

Средната продължителност на периода на заемане на длъжността (т.е. времето, прекарано на настоящата работа) бележи тенденция към намаляване в ЕС между 2014 г. и 2019 г., като продължителността на заемане на длъжността „под една година“ се увеличава с 1 процентен пункт, а продължителността „от 5 до 9 години“ и „от 10 години или повече“ намалява съответно с 2,8 процентни пункта и 1 процентен пункт.²⁰⁴ Това може да се дължи, наред с друго, на промените в разпределението на работната сила между икономическите сектори (вж. раздел 1) и на нарастващите нови форми на заетост (вж. раздел 2.3.1). Въпреки това съществуват значителни различия между държавите членки и професионалния статус на работниците.

²⁰⁴ Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsa_qoe_4a2].

Качеството на работната среда и на условията на труд е свързано с извършваната работа, договореностите относно работното време и отношенията на работното място. В някои традиционни професии в производството (като например оператори при сглобяването на автомобили и в производството на химически продукти) броят на физическите задачи е намалял значително благодарение на автоматизацията, като в същото време все по-голямо значение придобиват по-интелектуалните задачи (напр. осигуряване и контрол на качеството). Това може да наведе на мисълта, че качеството на работните места се подобрява с течение на времето, стига работната сила да разполага с подходящите умения, за да премине през тази промяна. Обратно, работни места, които се характеризират с високи изисквания към работата, като например времеви натиск или рискови фактори за физическото здраве (т.е. някои видове работа на повикване или през платформа), съчетани с ограничена социална подкрепа на работното място, за да се изпълнят необходимите задължения, могат да окажат отрицателно въздействие върху благосъстоянието на работниците в дългосрочен план.²⁰⁵

Редица държави членки наскоро предприеха действия в някои от гореспоменатите области.

Например в **Испания** беше приет закон, чрез който се въвежда правна презумпция, че водачите на велосипеди и шофьорите от платформите в сектора за доставка на храни и колети предоставят услуги по обичайно трудово правоотношение. С него също така съществуващите права на информация на представителите на работниците се разширяват с използването на алгоритми в работната среда. Тези действия могат да бъдат добра основа за намаляване на несигурността по отношение на перспективите за работа и доходи, които се смятат за важни измерения на качеството на работните места. Във **Франция** беше прието законодателство с цел насърчаване на социалния диалог в основаната на платформи икономика (за повече подробности вж. раздел 2.3.2.). **Белгия** въведе индивидуално право на обучение чрез колективни трудови договори и планове за създаване на индивидуална сметка за обучение. Същевременно бяха облекчени и изискванията за специална схема за отчитане на работното време, която позволява на по-възрастните работници и служители с дългогодишна кариера, работещи в тежки професии, в предприятия с финансови затруднения или в процес на реструктуриране, да работят на половин работен ден с цел да се осигури работна среда, отговаряща на техните нужди.

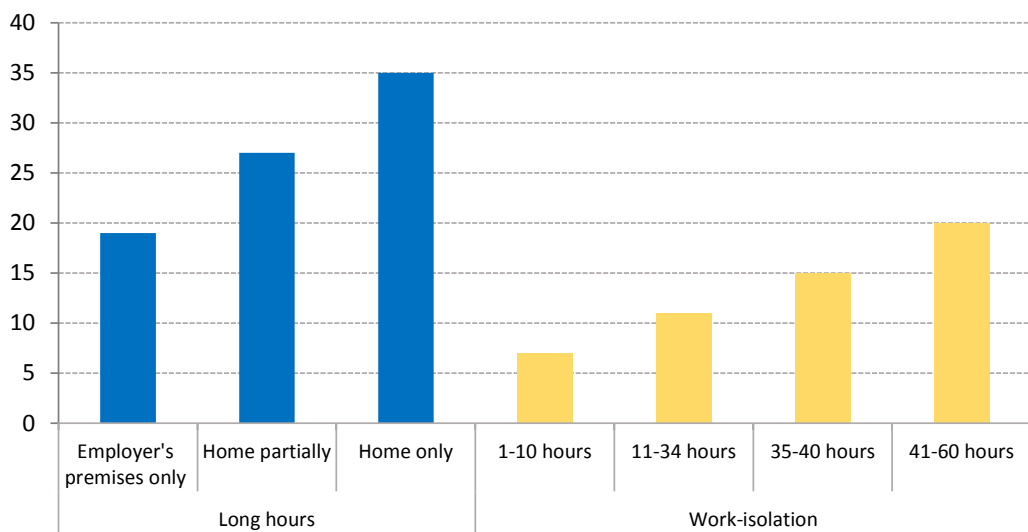
²⁰⁵ Eurofound (2018 г.), *New tasks in old jobs: Drivers of change and implications for job quality* [Нови задачи на старите работни места: Двигатели на промяната и последици за качеството на работата], Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

Чувствителното пренасочване към работа от разстояние разкри както своя потенциал, така и своите капани, поставяйки нови предизвикателства по отношение на работното време и условията на труд. По време на извънредната ситуация в областта на общественото здраве работата от разстояние се оказва важна за много предприятия, за да осигурят непрекъснатост на дейността и да опазят здравето на служителите си, като същевременно се предотврати загубата на доходи на работниците. При нормални обстоятелства тя също така позволява да се намали времето за пътуване до работното място, предоставя по-голяма гъвкавост и възможности за равновесие между професионалния и личния живот на работниците, както и по-голяма производителност и ефективност за фирмите. Наред с това обаче работата от разстояние размива съществуващите граници между професионалния и личния живот, като извежда на преден план важни предизвикателства за работещите от разстояние по време на пандемията, от гледна точка на работното време или изолацията на работното място.²⁰⁶ В сравнение с тези, които работят частично от вкъщи или само от помещенията на работодателя, по-голям процент от работещите само от вкъщи съобщават, че работят между 41 и 60 часа седмично (вж. фигура 2.3.7, лявата графика). Различията между половете също са очевидни, тъй като жените в по-голяма степен и сравнително по-често се оказват принудени да реорганизируют работния си график (включително да работят през свободното си време), за да го съчетаят със семейните си задължения. Сред работещите само от вкъщи, на непълно или пълно работно време, делът на тези, които работят повече от редовното работно време, е по-голям при жените (25 %), отколкото при мъжете (19 %). Разликата между половете е по-голяма, когато се разглеждат работници и служители с деца (на възраст от 0 до 11 години), които работят само от вкъщи (35 % от жените в сравнение с 23 % от мъжете). Данните показват също така, че честотата на изолацията на работното място се увеличава с броя на часовете работа от вкъщи (вж. фигура 2.3.7, дясна графика). Около 20 % от наетите лица, които работят от вкъщи от 41 до 60 часа, се чувстват изолирани, в сравнение с 14 % от тези, които работят същия брой часове в помещенията на работодателя. Все пак съществуват значителни разлики между отделните сектори и професии. Усилията на Комисията да допълни и подкрепи политиките на държавите членки в областта на психичното здраве могат да спомогнат за облекчаване на някои от породените от пандемията предизвикателства.

²⁰⁶ Източник: Eurofound (2021 г.), *Living, working and COVID19 e-survey* [Живот, работа и COVID-19, електронно проучване], кръг II. Бележка: Електронното проучване беше проведено в три кръга — през април 2020 г., през юли 2020 г. и през март 2021 г. Понятието за „потенциален дял на заетостта с възможност за работа от разстояние“ по държави се основава на последните изследвания на Sostero M., et al., (2020 г.), *Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide?* [Възможността за дистанционна работа и кризата с COVID-19: ново цифрово разделение?], Европейска комисия, JRC121193.

Фигура 2.3.7: Преминването към работа от разстояние създаде предизвикателства за някои работници и служители

Процент на наетите лица, работещи между 41 и 60 часа седмично, по месторабота (лява графика). Процент на наетите лица на пълно работно време, които се чувстват изолирани на работното място, по брой часове работа от вкъщи (ЕС-27, в %, дясна графика)

Източник: Eurofound (2021 г.) *Living, working and COVID19 e-survey* [Живот, работа и COVID-19, електронно проучване], кръг II.

Преодоляването на причините за сегментацията на пазара на труда²⁰⁷ допринася за подобряване на качеството на работните места. В съвместния доклад за заетостта за 2021 г. се съдържа обстоен анализ на сегментацията на пазара на труда, включително договорните споразумения (т.е. безсрочните и срочните договори), естеството и разнообразието на законодателството за защита на заетостта в държавите членки (т.е. правила, уреждащи индивидуалното и колективното наемане на работа и уволняване на работници и служители на срочни договори), както и видовете засегнати работници (напр. работници на временна работа и на непълно работно време и др.). Подобряването на сегментацията на пазара на труда допринася за прилагането на принцип 5 (сигурна и гъвкава заетост) и принцип 7 (информация за условията на работа и защита в случай на уволнение) на Европейския стълб на социалните права. Представеният тук анализ актуализира и допълва предишния.

²⁰⁷ Според Международната организация на труда (МОТ) това се определя като разделяне на пазара на труда на отделни подпазари или сегменти, отличаващи се с различни характеристики и правила на поведение, като например договорни споразумения, равнище на прилагане или видове работещи.

От началото на пандемията временната заетост²⁰⁸ е намаляла, но остава значителна в няколко държави членки. Във възрастовата група 20–64 години дялът на лицата с временни договори е намалял в ЕС от средно 13,7 % през 2019 г. до 12,4 % през 2020 г., което отразява по-голяма загуба на работни места в сравнение с постоянно наетите (които са сравнително по-защитени от правните разпоредби за наемане и уволняване, както и от режимите на работа при непълно работно време и други мерки за запазване на работните места). Разликата между най-високите и най-ниските дялове на временна заетост в държавите членки остава значителна — 22,7 процентни пункта, макар и по-малка от тази през 2019 г. (24,6 процентни пункта). По тримесечни данни дялът на временно наетите лица (20–64 г., сезонно изгладени) възлиза на 12,9 % през третото тримесечие на 2021 г., като се увеличава с 1,1 процентни пункта спрямо най-ниското равнище през второто тримесечие на 2020 г. Това може да означава, че значителна част от временната заетост, загубена по време на пандемията, вече е възстановена. Данните обаче се различават значително в отделните държави.²⁰⁹ Държави членки като Испания, Полша, Португалия, Италия, Хърватия и Нидерландия отбелязват намаление на дела на временно наетите лица с близо или повече от 2 процентни пункта между 2019 г. и 2020 г. Въпреки това общият дял за повечето от тях остава доста над средния за ЕС, като в Испания, Полша²¹⁰ и Португалия той е над 15 %. Обратно, най-ниските дялове, под 3 %, са регистрирани в Литва, Румъния, Естония и Латвия (вж. фигура 2.3.8).

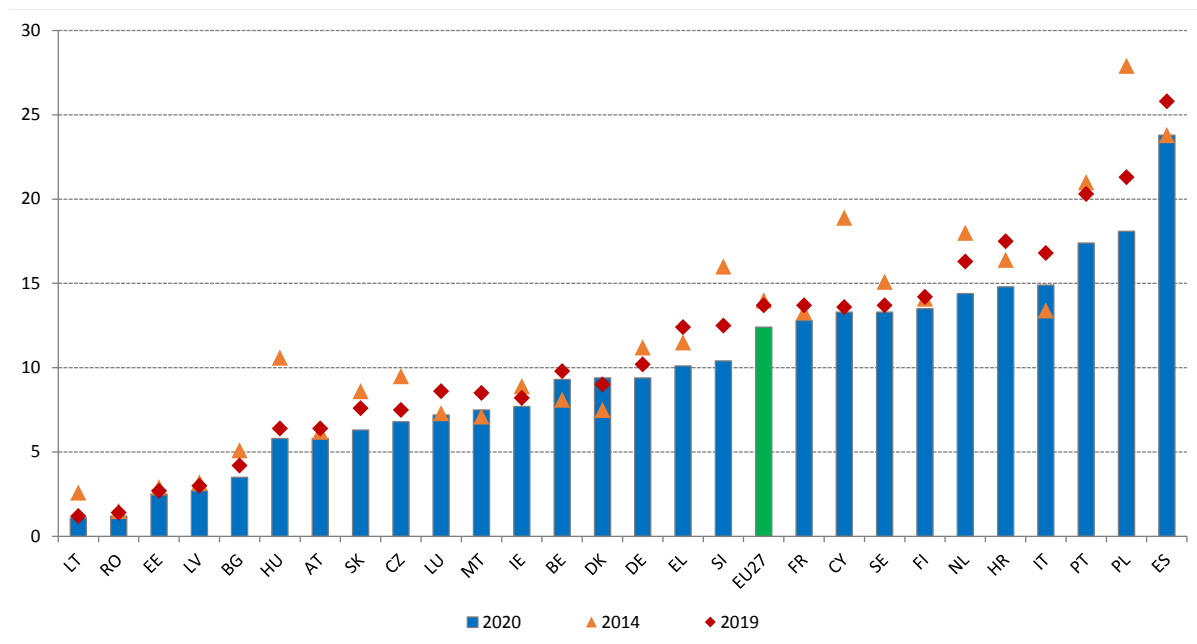
²⁰⁸ Този термин се отнася както за нестандартни условия на труд (като гъвкави, срочни договори, договори на повикване и договори с нулево работно време), така и за договори за временна заетост, като изключва работата на непълно работно време и самостоятелно заетите лица без служители.

²⁰⁹ Европейска комисия (2021 г.), *Labour Market and Wage Developments in Europe* [Развитие на пазара на труда и в областта на заплащането в Европа], Годишен преглед за 2021 г. Люксембург, Служба за публикации на Европейския съюз (каталожен номер KE-BN-21—001-EN-N).

²¹⁰ Да се отбележи в случая на Полша постоянното намаляване на тази стойност (с 9,8 процентни пункта) между 2014 г. и 2020 г.

Фигура 2.3.8: Временната заетост е намаляла през 2020 г., но остава значителна в няколко държави членки

Дял на временно наетите лица сред всички наети лица (20–64 г.), годишни данни

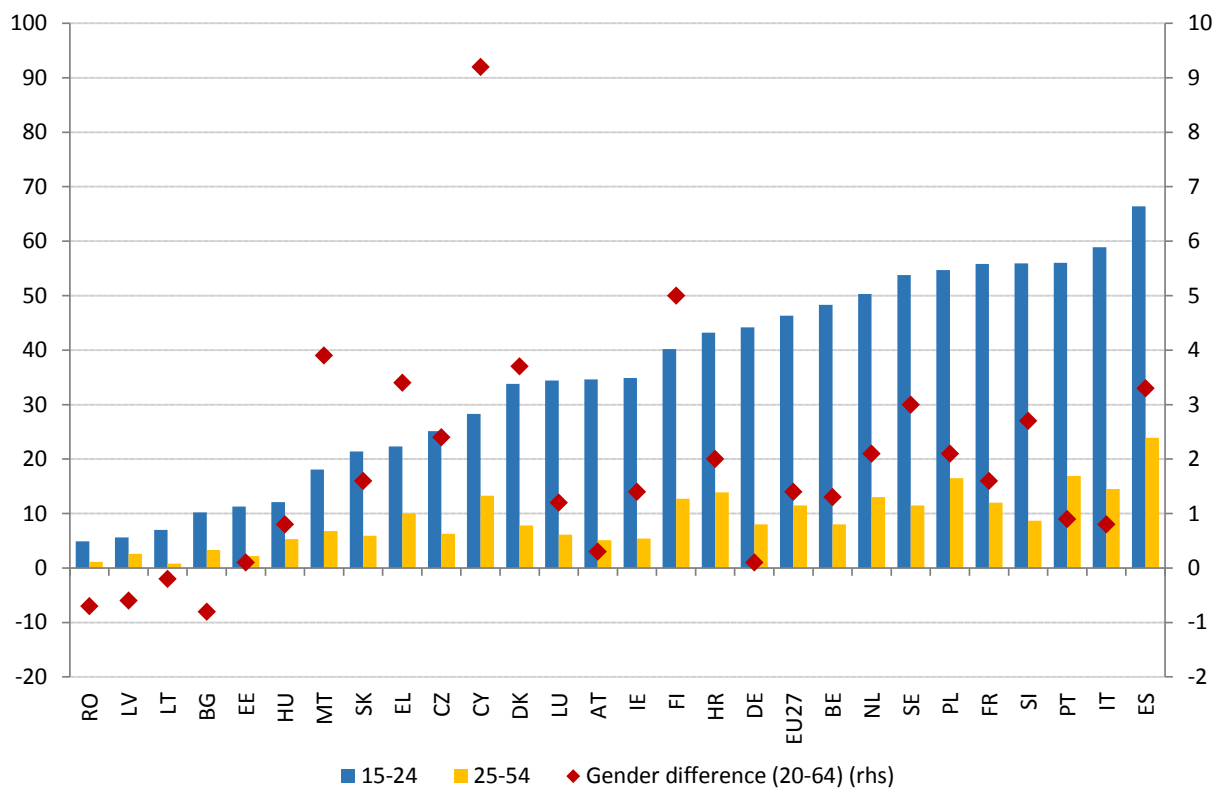

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsi_pt_a].

Въпреки че през 2020 г. средният дял на временните договори е намалял, тези договори продължават да са особено разпространени сред жените, младите хора и наетите лица, родени извън ЕС. През 2020 г. дялът на жените (на възраст между 20 и 64 години), наети на временни договори в ЕС, е 13,4 %, в сравнение с 11,8 % при мъжете, като между 2019 г. и 2020 г. намалява с 1,3 процентни пункта (в сравнение с 1,5 процентни пункта при мъжете). Разликата в заетостта между половете при временната заетост леко се е увеличила – от средно 1,3 процентни пункта през 2019 г. до 1,6 процентни пункта през 2020 г., въпреки че понастоящем тя показва значителни разлики в отделните държави (вж. фигура 2.3.9). През 2020 г. най-големите разлики между половете при временните договори се наблюдават в Кипър (9,2 процентни пункта), Финландия (5 процентни пункта), Малта (3,9 процентни пункта) и Дания (3,7 процентни пункта). Обратно, разликите между половете при временните трудови договори са под 0,5 процентни пункта в Германия, Естония и Австрия; докато в България, Румъния, Латвия и Литва се наблюдават обратни разлики между половете (т.е. по-висок процент на мъжете, отколкото на жените, заети на временни договори). Също през 2020 г. дялът на временната заетост сред младите наети лица на възраст 15–24 години е много по-висок (46,3 %), отколкото при лицата на възраст 25–54 години (11,5 %) и лицата на възраст 55–64 години (6,1 %). Също така работниците и служителите, родени извън ЕС, съставляват много по-голям дял от временната заетост през 2020 г. (20,9 %) в сравнение с местните работници (15,5 %), като разликата е особено изразена (над 10 процентни пункта) в Кипър, Швеция и Португалия, следвани от Франция и Испания, с показатели между 7 и 10 процентни пункта.

Фигура 2.3.9: Честотата на временните договори е много по-голяма за младите хора (възрастова група 15–24 години) във всички държави членки, а разликите между половете са значителни.

Процент на временно наетите от общия брой на наетите лица по възраст (в %, лява ос) и разлика между мъжете и жените (в процентни пунктове, дясна ос) при договорите за временна заетост (2020 г.).

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsa_etpgan] и [lfsi_pt_a].

Временните договори, които служат като преход към по-постоянни работни места, са от ключово значение за подобряване на цялостното качество на работните места.

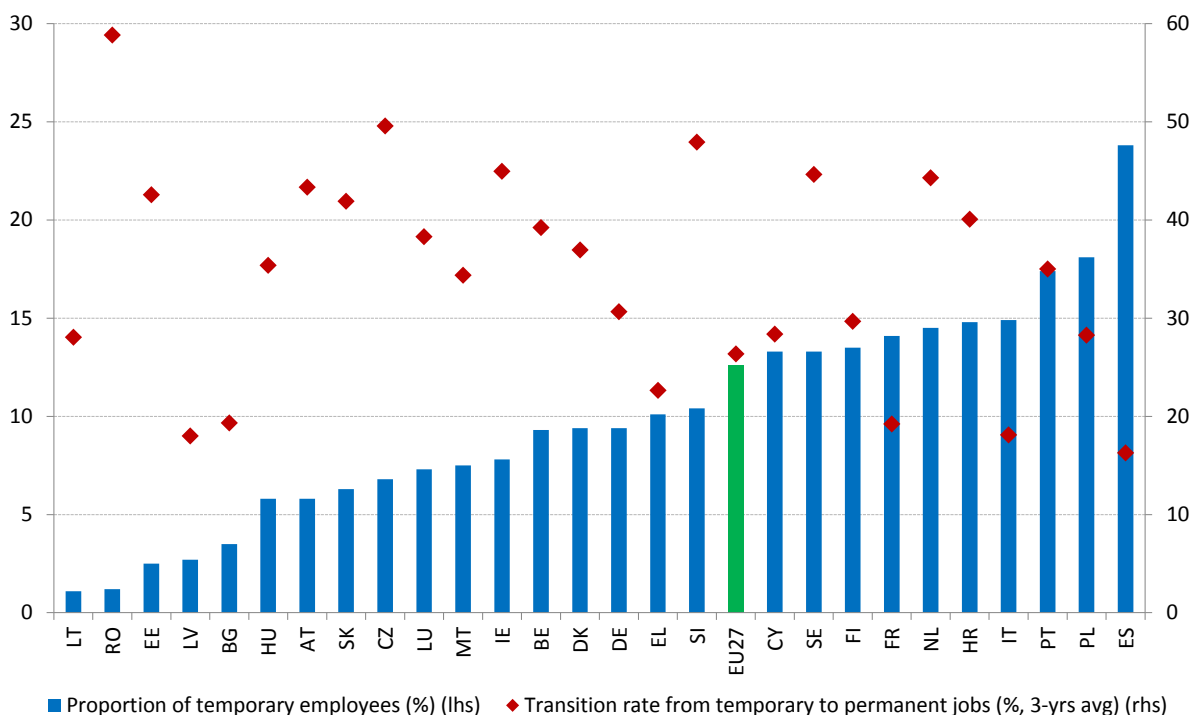
Двойствеността на пазара на труда често се характеризира с висок дял на срочните договори и нисък процент на преход между тези договори и безсрочните трудови правоотношения.²¹¹

Някои държави членки са изправени пред сериозни предизвикателства в това отношение. На фигура 2.3.10 са показани процентите на преход от временни към безсрочни договори (осреднени за тригодишния период между 2018 г. и 2020 г., за да се контролират евентуалните отклонения, свързани с икономическия цикъл), съпоставени с броя на временно наетите лица като процент от общия брой (възрастова група 20–64 години). Трите държави членки (Испания, Италия и Франция) с високи равнища на временна заетост имат също така ниски проценти на преход от срочни към безсрочни договори (под 20 %). В други държави, като Хърватия, Нидерландия и Португалия, все още се наблюдават значителни равнища на временна заетост (около или над 15 %), но по-високи проценти на преход (над 35 % за Португалия и над 40 % за Нидерландия и Хърватия). В Чешката република, Естония, Австрия и Румъния обаче делът на временните договори е нисък (под 7 %), а процентът на преминаващите към постоянни договори е относително висок (над 40 %).

²¹¹ Eurofound (2019 г.), *Labour market segmentation: Piloting new empirical and policy analyses* [Сегментация на пазара на труда: пилотно внедряване на нови емпирични и политически анализи], Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

Фигура 2.3.10: Делът на временните договори и превръщането им в постоянни работни места се различават значително в отделните държави членки

Временно наети лица като процент от общия брой наети лица (20–64 г.) през 2020 г. и процент на преход към постоянни работни места (средна стойност за 2018 г., 2019 г. и 2020 г.).

Бележка: Все още няма данни за процентите на преход към заетост през 2020 г. за Германия, Ирландия, Италия, Латвия и Словакия. Стойността за Латвия се отнася за 2017 г.; стойността за Словакия се отнася за 2016 г.
Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsq_etpga] и EU-SILC [ilc_lvhl32].

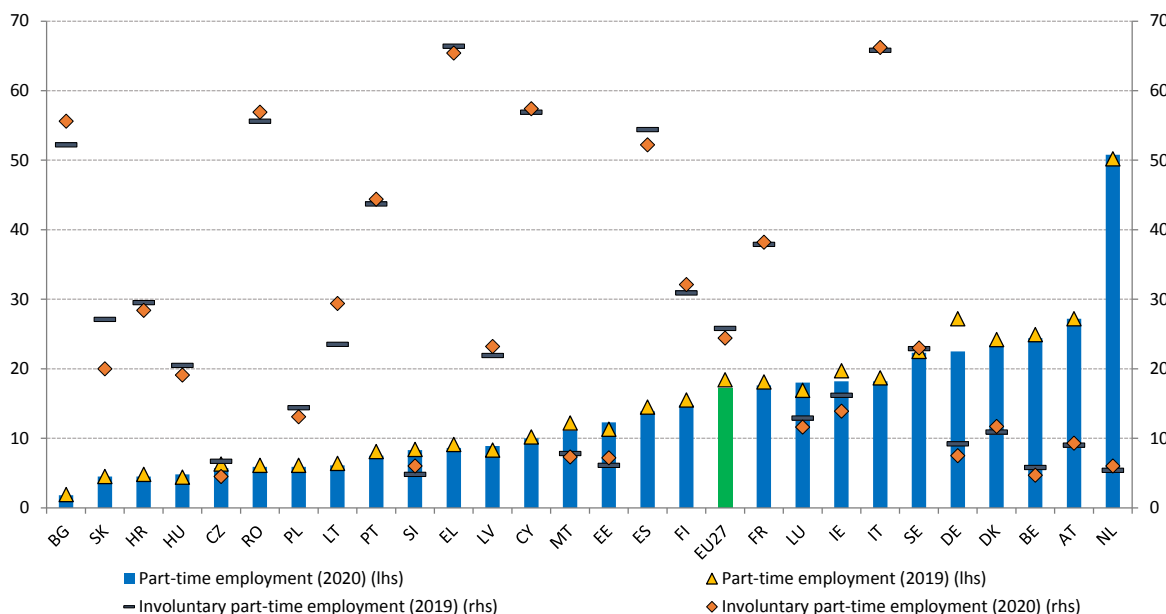
В някои държави членки все още се наблюдава значителен дял на недоброволната временна заетост. Процентът на недоброволната временна заетост (15–64 години) намалява бавно, но стабилно в ЕС-27 през последните години – от 8,8 % през 2016 г. до 7,9 % през 2019 г. и 6,8 % през 2020 г. В някои държави членки основната причина работниците да сключват срочни договори остава трудността да си намерят постоянна работа. Работещите недоброволно на временни договори често съобщават за по-ниски равнища на удовлетвореност от работата, което може да се отрази на тяхното представяне, придобиване на умения и кариерно развитие. Продължават да се наблюдават значителни разлики (до 19 процентни пункта) между отделните държави. В държави членки като Испания, Португалия, Кипър, Хърватия и Италия над 12 % от работниците и служителите съобщават, че са на временни договори, тъй като не могат да си намерят постоянна работа. В Италия и Испания тази цифра съвпада и с ниските равнища на преход от временна към постоянна заетост (вж. фигура 2.3.10). Обратно, най-ниските равнища на недоброволна временна заетост – под 1 % – са регистрирани в Естония, Австрия, Литва и Германия.²¹²

²¹² Източник: База данни на Евростат [tesem190].

Въпреки че през 2020 г. делът на заетостта на непълно работно време в ЕС е намалял в сравнение с предходната година, недоброволната работа на непълно работно време все още засяга значителен процент от работниците и служителите. Процентът на работещите на непълно работно време (на възраст 15–64 години) в ЕС е 17,2 % през 2020 г., което е с 1,2 процентни пункта по-малко, отколкото през 2019 г. Шест държави (а именно Нидерландия, Австрия, Белгия, Дания, Германия и Швеция) отчитат стойности над 20 % през 2020 г., четири държави обаче (България, Словакия, Хърватия и Унгария) са под 5 % (вж. фигура 2.3.11). В Германия е регистрирано най-голямото намаление на процента работа на непълно работно време между 2019 г. и 2020 г. (4,7 процентни пункта), докато в Естония и Люксембург този процент се е увеличил (с около 1 процентен пункт) през същия период. Делът на принудителната работа на непълно работно време в общата заетост на непълно работно време (възрастова група 15–64 г.) в ЕС бележи тенденция към намаляване през последните години и достигна 24,4 % през 2020 г. (с 1,4 процентни пункта по-малко в сравнение с 2019 г. и с около 8 процентни пункта по-малко в сравнение с 2014 г.). Шест държави членки (а именно Италия, Гърция, Кипър, Румъния, България и Испания) съобщават за стойности над 50 %, но други държави (а именно Чехия, Белгия, Словения и Нидерландия) съобщават за стойности от 6 % или по-малко. Делът на недоброволно работещите на непълно работно време е намалял значително (със 7,1 процентни пункта) в Словакия между 2019 г. и 2020 г. За същия период той обаче се е увеличил в Литва (с 5,9 процентни пункта) и в България (с 3,4 процентни пункта). В останалите държави членки колебанията са по-слабо изразени (т.е. под 2,5 процентни пункта).

Фигура 2.3.11: Между отделните държави членки съществуват значителни разлики в дела на работата на непълно работно време и в нейния недоброволен компонент.

Дял на заетостта на непълно работно време в общата заетост (15–64 г.) и недоброволна заетост на непълно работно време като процент от общата заетост на непълно работно време (15–64 г.), годишни данни, проценти.

Бележка: Прекъсване на динамичните редове за Германия през 2020 г.

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsi_pt_a] и [lfsa_eppgai].

Делът на самостоятелно заетите лица без служители (т.нар. „работещи за собствена сметка“) остава висок.

В някои случаи работещите за собствена сметка могат да прикриват зависимо трудово правоотношение или „фиктивна“ самостоятелна заетост. През 2020 г. е имало около 15,8 милиона самостоятелно заети лица (на възраст между 15 и 64 години) без служители. Въпреки че тези данни представляват увеличение с 0,8 милиона в сравнение с 2019 г., те са с около 1,2 милиона по-малко от пика през 2014 г. В относително изражение делът на самостоятелно заетите лица (на възраст 15–64 години) без служители бележи леко увеличение (с 0,5 процентни пункта) в сравнение с предходната година, като достига 8,2 % от общата заетост. Съществуват обаче значителни разлики между държавите членки и секторите. Четири държави членки (Малта, Нидерландия, Белгия и Испания) регистрират най-високите равнища на работещи за собствена сметка (над 13 %), докато в Австрия, Швеция, Германия и Дания тези равнища са под или близо до 5 %.²¹³ Осигуряването на достъп до социална закрила за всички, включително за самостоятелно заетите лица, продължава да бъде от съществено значение, включително за намаляване на несигурността в контекста на пандемията и нейните социално-икономически последици.

²¹³ Източник: База данни на Евростат [tqoe4a3] и Наблюдение на работната сила [lfsa_egaps].

Кризата, свързана с COVID-19, засегна редица дейности, които обикновено са изложени в по-висока степен на риск от недеklarиран труд, като някои сектори и категории работещи изискват внимателно наблюдение. Много дейности, в които недеklarираният труд играе важна роля, са свързани с преки и интензивни социални контакти (напр. настаняване и хранене, изкуства, развлечения и отдих и услуги за домакинствата). Същевременно широкото използване на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) и засилената роля на основаната на платформи икономика подпомагат постигането на съответствие между търсенето и предлагането на работна ръка в тези сектори.

Предварителните данни за инспекциите на труда през 2020 г. показват значително намаление в много държави членки в сравнение с 2019 г. В 19 държави в рамките на една година се инспектират по-малко от 10 % от работодателите.²¹⁴ Укрепването на капацитета на инспекциите по труда и осигуряването на стимули, за да се насърчи превръщането на недеklarирания труд в официален, се смятат за ключови фактори за справяне с това явление и за осигуряване на адекватни здравословни и безопасни условия на труд и социална закрила за всички. От май 2021 г. европейската платформа за борба с недеklarирания труд стана част от Европейския орган по труда (ЕОТ), което ще позволи аспектите, свързани с инспекциите и правоприлагането, да се разглеждат по по-интегриран начин.²¹⁵

²¹⁴ COM(2021) 592 final. Съобщение за прилагането на Директива 2009/52/ЕО от 18 юни 2009 г. за предвиждане на минимални стандарти за санкциите и мерките срещу работодатели на незаконно пребиваващи граждани на трета държава.

²¹⁵ За подробности вж. уебсайта на Европейския орган по труда.

През 2021 г. е отчетен лек ръст на дълготрайната безработица, който прекъсва напредъка, постигнат през предходните години. Равнището на дълготрайната безработица и неговото развитие²¹⁶ обикновено са добър показател за ефективността на активните политики по заетостта (АПЗ) по отношение на достигането до нуждаещите се лица и ефективното им насочване към подходящи работни места.²¹⁷ Преди пандемията средното равнище на дълготрайната безработица в ЕС постоянно намаляваше — от 5,3 % през 2014 г. до 2,4 % през 2020 г. (с 0,2 процентни пункта под равнището за 2019 г.). През третото тримесечие на 2021 г. обаче то се повиши в сравнение с второто тримесечие на 2020 г. в повечето държави членки, като значително се влоши (с над 1 процентен пункт) в Испания, Италия, Португалия и Швеция. Разликите между държавите членки остават значителни, като през 2020 г. процентите варират от 0,6 % в Чехия и Полша до около средната стойност за ЕС (2,4 %) в България, Белгия, Португалия и Литва и 4,7 % в Италия, 5 % в Испания и 10,5 % в Гърция. Водещият показател за равнището на дълготрайната безработица, включен в набора от социални показатели, показва „критична ситуация“ в Испания, в която по-високо от средното равнище на дълготрайна безработица (5 % през 2020 г.) е съчетано с едва леко намаление (с 0,3 процентни пункта) през последната година (фигура 2.3.12). Австрия, Литва, Люксембург и Словакия са отбелязани като държави „за наблюдение“ поради влошаване или ограничено подобрене спрямо предходната година. Гърция и Италия са отбелязани като „слаби, но с подобряващи се стойности“ поради положителните си резултати (съответно 0,8 процентни пункта и 0,9 процентни пункта през 2020 г. в сравнение с 2019 г.). В Чехия, Германия, Дания, Финландия, Унгария, Малта, Нидерландия, Полша, Португалия и Швеция равнището на дълготрайната безработица остана ниско и като цяло стабилно през 2020 г. При равнището на дълготрайната безработица също се наблюдават големи регионални различия (приложение 3). Високата и постоянната дълготрайна безработица има отрицателни последици за човешкия капитал и потенциалния растеж и налага да се предприемат действия за подобряване на ефективността на активните политики по заетостта и на публичните служби по заетостта (включително чрез по-целенасочена работа, индивидуализирана подкрепа и тясно сътрудничество с работодателите и социалните служби).²¹⁸

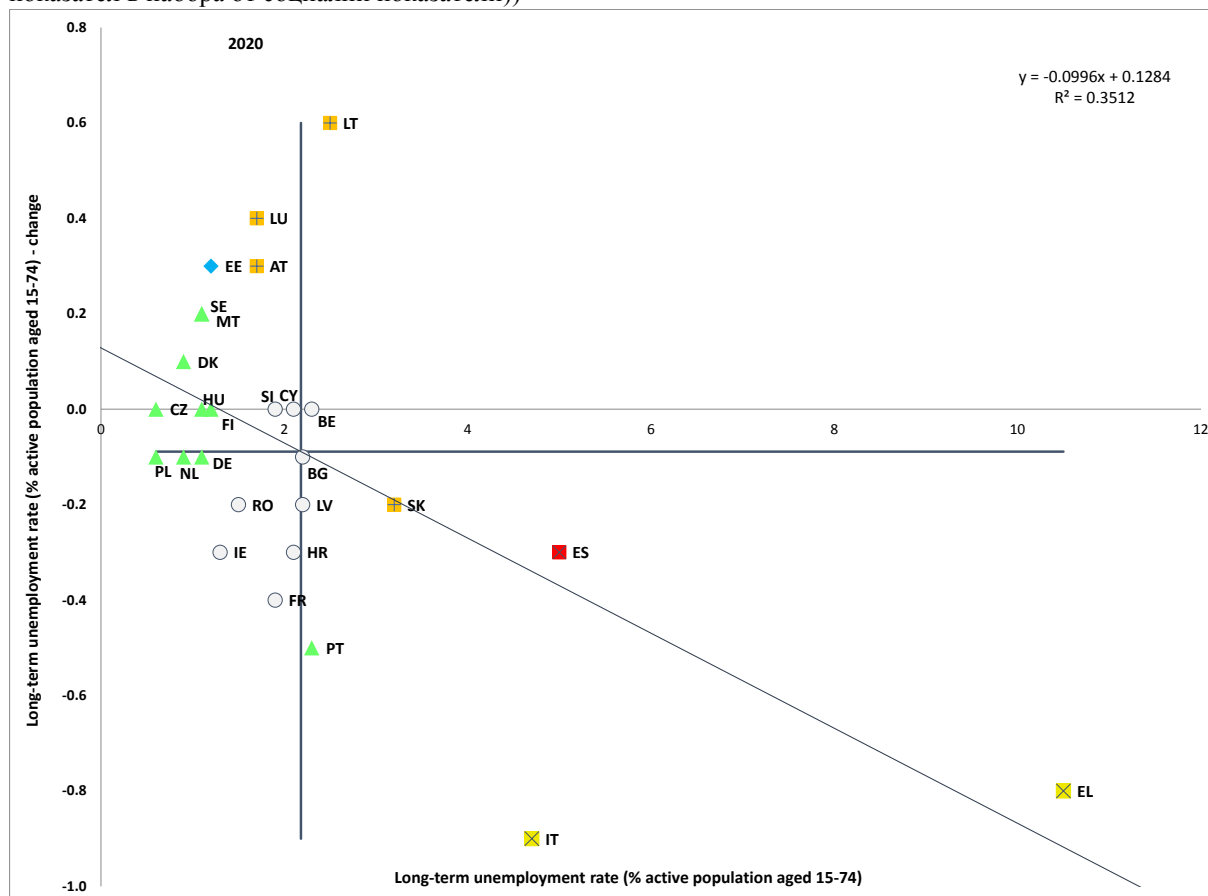
²¹⁶ Определя се като брой на безработните в продължение на повече от една година като дял от активното население.

²¹⁷ Равнището на дълготрайната безработица е прието от Комитета по заетостта за водещ показател в набора от социални показатели за наблюдение на активната подкрепа за заетостта.

²¹⁸ Оценката на препоръката на Съвета от 2016 г. относно интеграцията на дълготрайно безработните лица, публикувана през 2019 г., съдържа важни и все още актуални констатации в това отношение. Вж. COM(2019) 169 final и SWD(2019) 154 final.

Фигура 2.3.12: През 2020 г. равнището на дълготрайната безработица е намаляло в няколко държави членки, въпреки че пълното въздействие на кризата, свързана с COVID-19, може би тепърва ще се наблюдава

Равнище на дълготрайната безработица, стойности за 2020 г. и годишни промени спрямо 2019 г. (водещ показател в набора от социални показатели))

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението.

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [[tesem130](#)].

Участието в мерки на активната политика по заетостта се различава значително в отделните държави членки, като разликите невинаги отразяват степента на предизвикателствата, пред които са изправени държавите. Равнището на участие в редовни мерки на политиката по заетостта²¹⁹ на 100 желаещи да работят безработни лица е показателно за усилията на държавите членки да реинтегрират неактивните лица на пазара на труда (вж. фигура 2.3.13).²²⁰ Това равнище се е повишило между 2014 г. и 2018 г. с различна степен на интензивност в 17 държави членки (Австрия, Белгия, България, Хърватия, Дания, Естония, Унгария, Италия, Малта, Нидерландия, Полша, Португалия, Румъния, Словения, Словакия, Испания и Финландия). По-специално в Естония, Испания и Белгия и в по-малка степен в Полша и Словакия между 2014 г. и 2019 г. се наблюдава значително увеличение на участието в мерки за активизиране. В четири други държави (а именно Гърция, Германия, Франция и Люксембург) степента на участие в такива мерки през същия период е намаляла. В други държави членки обаче (а именно България, Кипър, Латвия, Литва, Хърватия, Малта, Румъния и Словения) се наблюдават ограничени промени с течение на времето. В държави като Испания и Белгия сравнително високите равнища на разходите за мерки за подкрепа на пазара на труда са съчетани със сериозни предизвикателства, свързани с дълготрайната безработица, а в държави като Гърция, Италия, Словакия, България и донякъде Словения подкрепата, предоставяна на търсещите работа, е относително ниска (т.е. под 0,2 % от БВП) в сравнение с мащаба на специфичното за страната предизвикателство (вж. фигура 2.3.14). От съществено значение в държавите членки с ниски равнища на участие в активни мерки на пазара на труда е да се засили предоставянето на такива мерки, за да се предотвратят евентуални отрицателни ефекти в дългосрочен план и да се подкрепи приобщаващото възстановяване. В допълнение към финансирането, което традиционно се осигурява от Европейския социален фонд и от други механизми по линия на политиката на сближаване (включително REACT-EU и CRII и CRII+), Механизмът за възстановяване и устойчивост²²¹ предлага важно финансиране от ЕС в подкрепа на този вид мерки, в съответствие с препоръката на Комисията относно ефективна активна подкрепа за заетостта (ЕАПЗ).

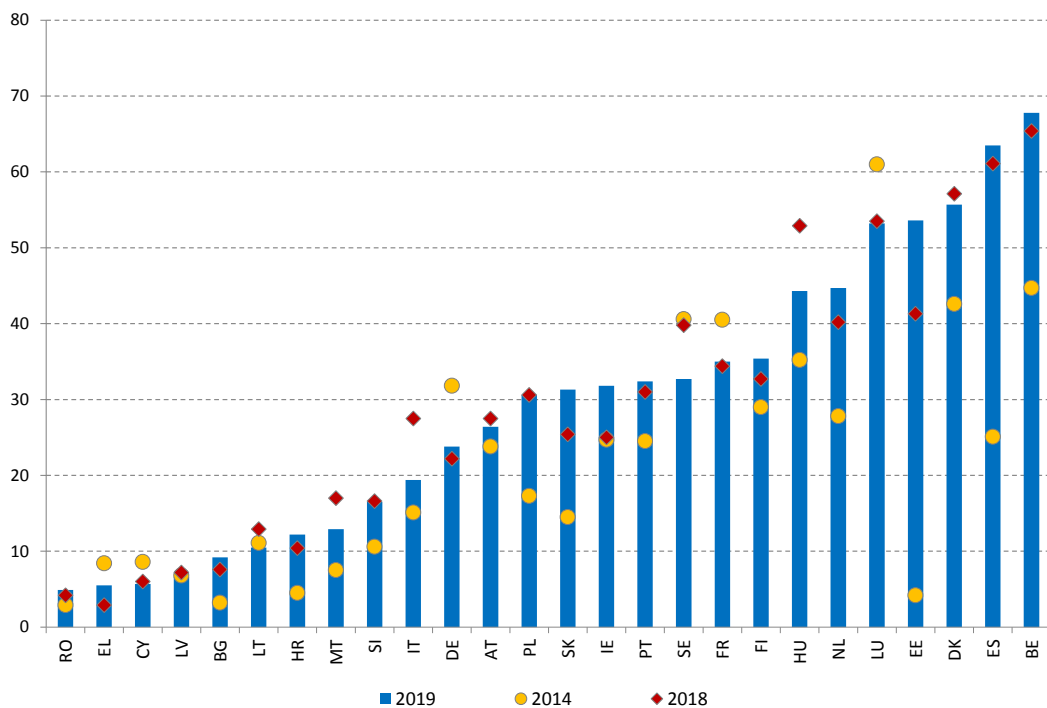
²¹⁹ Според класификацията на ПЗ мерките на политиката по заетостта включват мерки за активизиране на безработните и на други целеви групи, както и категориите обучение, ротация и споделяне на работни места, стимули за заетост, подпомагана заетост и рехабилитация, пряко създаване на работни места и стимули за започване на икономическа дейност.

²²⁰ Въпреки това този показател следва да се тълкува предпазливо, тъй като измерва само участието в политиките по заетостта (а не тяхната ефективност), а в редица държави има проблеми със статистическата надеждност, свързани с процеса на събиране на данни.

²²¹ Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от 12 февруари 2021 г. за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост.

Фигура 2.3.13: Съществуват различия между държавите членки по отношение на участието в мерки на активната политика по заетостта

Участници в редовни интервенции в рамките на политиката по заетостта (категория 2–7) на 100 безработни лица, желаещи да работят
Забележка:

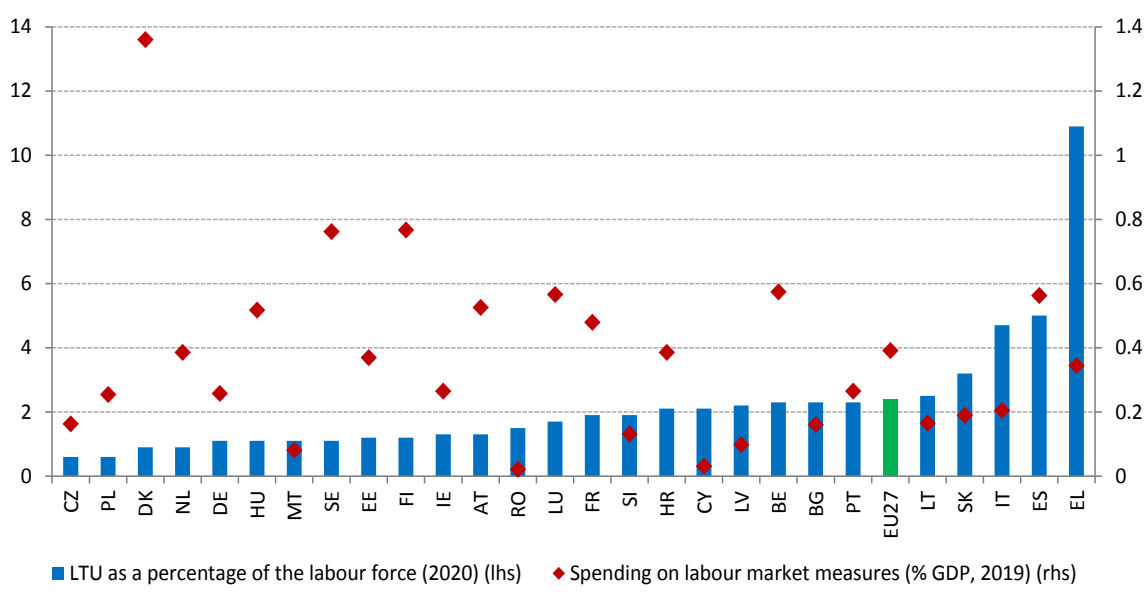

Бележка: Няма налични данни за Чехия. Ниска степен на надеждност на данните за Франция и Литва през 2019 г.

Източник: Евростат, база данни за политиката по заетостта (ПЗ) [Imp_ind_actsup].

Фигура 2.3.14: Разходите за активни мерки на пазара на труда се различават значително в отделните държави членки и невинаги са свързани с предизвикателствата, пред които държавите са изправени

Разходи за активни мерки на пазара на труда (категории 2–7, в проценти от БВП, 2019 г.) и дълготрайна безработица като процент от населението в работната сила (2020 г.)

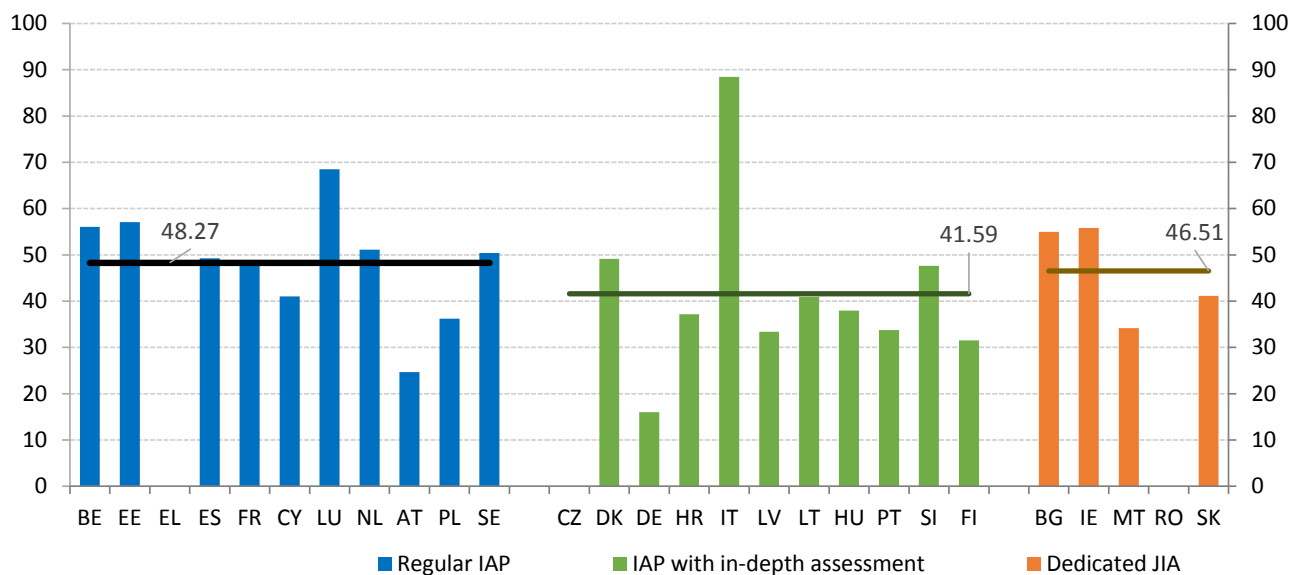
Източник: База данни за политиката по заетостта (ПЗ) [lmp_expsumm] и Наблюдение на работната сила [une_ltu_a].

Разработването и прилагането на персонализирани схеми за интегриране на пазара на труда е от ключово значение за справяне с важните предизвикателства, свързани с пригодността за заетост на дълготрайно безработните лица. Споразуменията за интегриране на пазара на труда (СИПТ) предоставят индивидуална помощ за връщане на дълготрайно безработните лица на пазара на труда. Въпреки че в различните държави членки СИПТ се различават, като цяло те включват наставничество, индивидуализирана подкрепа за търсене на работа, по-нататъшно образование и обучение и други видове социална подкрепа (напр. жилищно настаняване, транспорт или услуги за деца и грижи), когато това е необходимо за търсещите работа, които срещат допълнителни трудности. СИПТ се изготвят от консултанта по заетостта и търсещото работа лице и съдържат план за действие и мерки за подпомагане на дълготрайно безработните лица в намирането на подходяща работа. Те често се подпомагат от индивидуални задълбочени оценки за определяне на специфичните и потенциалните нужди на всеки регистриран дълготрайно безработен най-късно в рамките на 18 месеца от началото на безработицата. Задълбочените оценки служат за изготвяне на индивидуални планове за действие (ИПД) с график и набор от действия за постигане на предложените цели. През 2019 г. 46,5 % от всички дълготрайно безработни в ЕС, на които е било предложено специализирано СИПТ, са се върнали на пазара на труда. Този показател нараства до 48,3 % за дълготрайно безработните, участващи в ИПД (вж. фигура 2.3.15). Голяма част от дълготрайно безработните, които са имали както специализирано СИПТ, така и редовен ИПД, са участвали в различни форми на мерки за повишаване на квалификацията.²²²

²²² Европейска комисия (2019 г.), *Събиране на данни за наблюдение на препоръката за дълготрайно безработните лица: 2017 г.*

Фигура 2.3.15: Предоставянето на индивидуални планове за активизиране спомага да се повиши пригодността за заетост на дълготрайно безработните лица.

Процент на периодите на дълготрайна безработица, които завършват с работа, за различните споразумения за интегриране на пазара на труда (СИПТ) в проценти (възрастова група 25–64 г., 2019 г.)

Бележка: Няма налични данни за Чехия, Гърция и Румъния.

Източник: База данни за политиката по заетостта (ПЗ) и Наблюдение на работната сила.

Публичните служби по заетостта играят ключова роля в подпомагането на търсещите работа и насочването на действията за осигуряване на плавен преход към заетост, включително към по-екологична икономика. Положението на пазара на труда и перспективите на много хора се промениха значително в контекста на кризата, свързана с COVID-19, с по-силно въздействие върху тези, които вече бяха в уязвимо положение и преди нея. Ефективните и ефикасни публични служби по заетостта (ПСЗ) са от ключово значение, за да се предложи на всички търсещи работа перспектива за професионално развитие и да се избегнат негативните „белези“ от безработица или предходна неактивност. Освен това публичните служби по заетостта могат да играят решаваща роля в определянето и подпомагането на структурните промени на пазара на труда чрез мерки като по-добро предвиждане, експертен опит и партньорства.²²³ Доказаният капацитет на публичните служби по заетостта ефективно да адаптират предоставяните от тях услуги и да поемат ключова роля в отговор на ситуацията на пазара на труда следва да бъде допълнително подкрепен чрез цифровизация, изграждане на капацитет и модернизация, както и чрез засилено сътрудничество със съответните заинтересовани страни на пазара на труда, включително други доставчици на услуги по заетостта, социалните служби и социалните партньори.

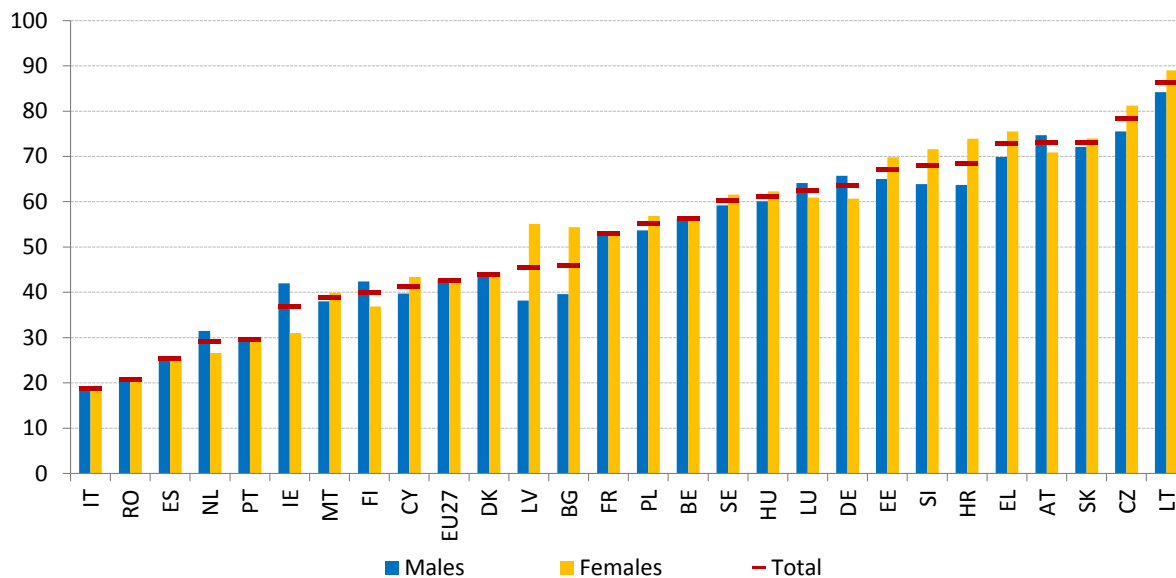
²²³ Източници: Европейска комисия (2021 г.). *Европейска мрежа на обществените служби по заетостта, Работна програма 2021*. Публикуван през юни 2021 г. Европейска комисия (2020 г.). *Годишен доклад*, януари—декември 2020 г.

Съществуват значителни разлики в използването на публичните служби по заетостта, като поведението при търсене на работа се различава в отделните държави членки.

Анализът за 2020 г. на процента на лицата, търсещи работа, които съобщават, че са използвали публичните бюра по труда за търсене на работа, показва стойности, вариращи от 20 % в Италия и Румъния, през около 60 % в Белгия, Швеция, Унгария, Люксембург и Германия, до над 75 % в Чехия и Литва (вж. фигура 2.3.16). Наблюдават се също така незначителни разлики по пол в няколко държави членки, като най-силно изразени са те в Латвия, България, Словения, Ирландия и Хърватия. Като цяло използването на публичните служби по заетостта (ПСЗ) от лица, търсещи работа, бележи тенденция на спад през последните години в ЕС — от 49,1 % през 2014 г. до 46,1 % през 2017 г. и 42,5 % през 2020 г. (това донякъде може да отразява и сравнително по-честото използване на други методи за търсене на работа, по-специално цифрови). Този показател е по-висок в сравнение с използването на частни услуги за наемане на работа (21,3 %) или публикуването или отговарянето на обяви (40,6 %), като и двата метода остават като цяло стабилни от 2017 г. насам. Въпреки че използването на различни алтернативи не е изключително и не се наблюдава ясен модел на допълване или заместване между методите за търсене на работа, в 12 държави членки процентът на тези, които твърдят, че използват ПСЗ, е под 50 %. Между 2017 г. и 2020 г. някои държави членки, като Естония, Литва и България, отбелязват значително увеличение (с повече от 6 процентни пункта) в използването на ПСЗ. През същия период обаче използването на ПСЗ от търсещите работа е намаляло значително (с около 10 процентни пункта) в Германия, Кипър и Румъния. В същото време делът на анкетираните, които твърдят, че използват социални връзки (например приятели, роднини и профсъюзи) при търсенето на работа, е намалял значително в ЕС през последните години (от 71 % през 2017 г. на 66 % през 2020 г.), като същото се е случило и с тези, които решават да кандидатстват директно пред работодатели (от около 60 % на 53 % през същия период). Техническият и човешкият капацитет на публичните служби по заетостта, тяхната цифрова интеграция и степента на партньорство с работодателите остават важен фактор за определяне на качеството и привлекателността на услугите на обществените служби по заетостта.

Фигура 2.3.16: Съществуват значителни разлики в използването на публичните служби по заетостта в отделните държави членки, с известни различия по пол.

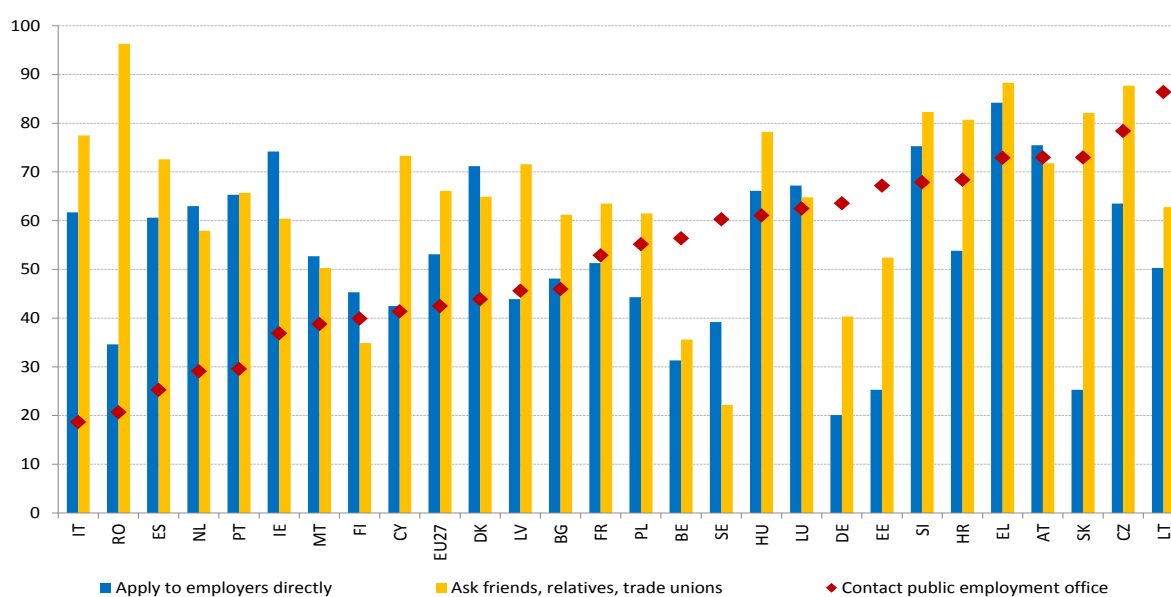
Процент на безработните, използващи услугите на бюрата по труда за търсене на работа през 2020 г., стойности по пол

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsa_ugmsw].

Фигура 2.3.17: Търсещите работа използват голямо разнообразие от методи за търсене по различни и често неизключващи се начини.

Процент на безработните, които декларират, че са използвали даден метод за търсене на работа (2020 г.)

Бележка: държавите са подредени според нарастващия дял на хората, които търсят контакт с бюрата по труда.

Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsa_ugmsw].

През 2020 г. делът на краткосрочно безработните, обхванати от системата за обезщетения, нарасна в повечето държави членки. Общото въздействие на кризата, свързана с COVID-19, върху заетостта беше овладяно благодарение на широкото използване на непълно работно време и подобни мерки за запазване на работните места (вж. раздел 2.1). И все пак лицата, които са загубили работата си или вече са били безработни при разразяването на кризата, се оказаха в особено трудна ситуация.²²⁴ В съвместния доклад за заетостта за 2021 г. е представен подробен анализ на основните характеристики на системите за обезщетения за безработица в ЕС, основан на резултатите от сравнителния анализ на обезщетенията за безработица и активните политики по заетостта (АПЗ), съгласувано с Комитета по заетостта (КЗ). Анализът остава валиден като цяло, но трябва да се отбележи, че обхватът на схемите за обезщетения за безработица се е увеличил в повечето държави членки, и по-значително в България, Естония, Гърция, Испания, Малта, Румъния и Словакия, между 2019 и 2020 г. (вж. фигура 2.3.18). В държавите членки с по-актуални данни²²⁵ относителният ръст на броя на получателите на обезщетения за безработица е особено значителен (40 % или повече от февруари 2020 г. до пролетта или началото на лятото на 2021 г.) в Естония, Португалия, Румъния, Словакия и Швеция. Въпреки това в повечето държави членки броят на получателите на обезщетения за безработица е намалял през последните месеци с подобряването на условията на пазара на труда или поради изтичащия срок на обезщетенията за безработица. През 2020 г. 32,8 % от безработните, регистрирани за по-малко от една година в ЕС, не са получавали обезщетения, като този процент надхвърля 50 % в Хърватия и Словакия.²²⁶

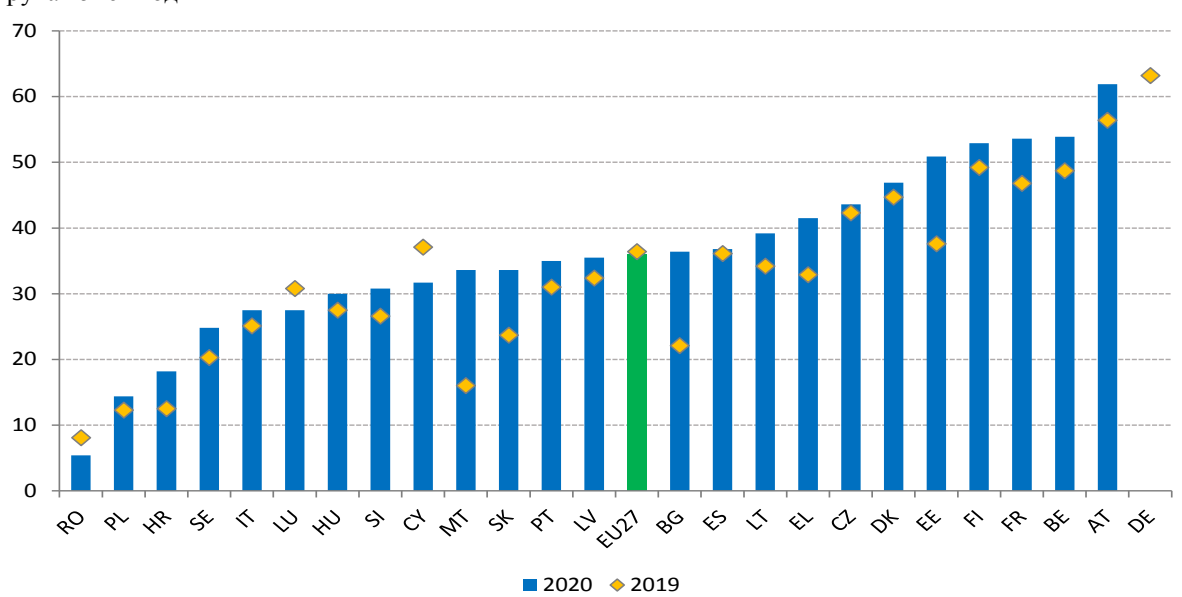
²²⁴ За повече подробности вж. Европейска комисия (2020 г.). Заетост и социално развитие в Европа. Тримесечен преглед, юни 2020 г. Люксембург, Служба за публикации на Европейския съюз.

²²⁵ Вж. годишния доклад на Комитета за социална закрила (КСЗ) за 2021 г.

²²⁶ Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [[lfsa_ugadra](#)].

Фигура 2.3.18: Делът на краткосрочно безработните, обхванати от обезщетения за безработица, се е увеличил в повечето държави членки.

Обхват на обезщетенията за безработица за краткосрочно безработните (т.е. по-малко от 12 месеца), възрастова група 15–64 години

Бележка: за Ирландия и Нидерландия няма налични данни. Данните за Германия се отнасят само за 2019 г. Източник: Евростат, Наблюдение на работната сила [lfsa_ugadra].

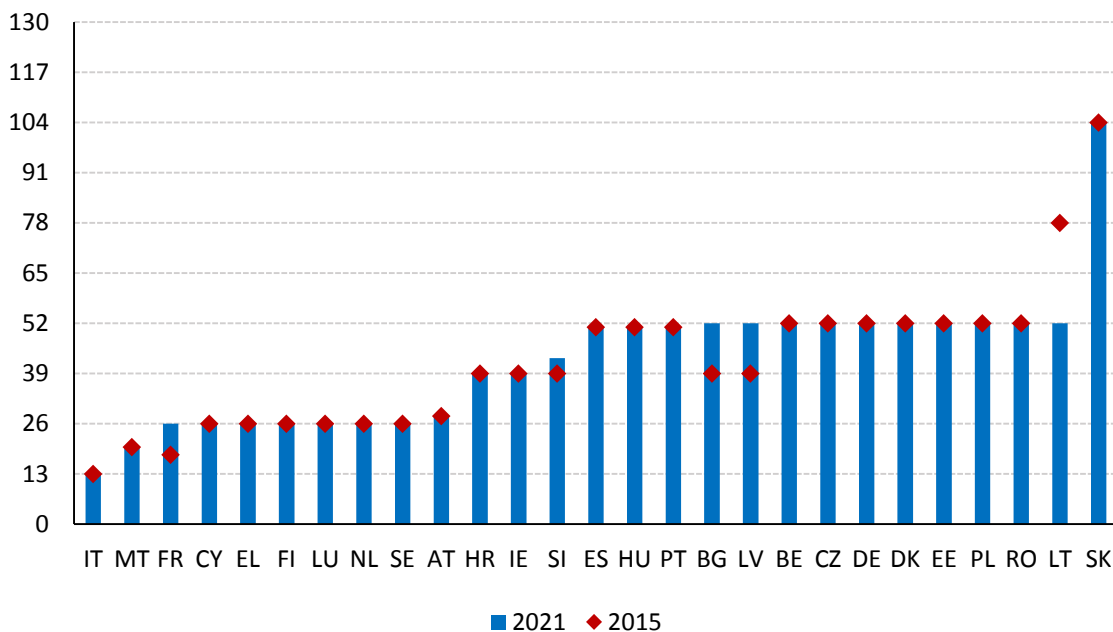
През 2021 г. продължителността на трудовия стаж, необходим за придобиване на право на обезщетения за безработица, и срокът, за който могат да бъдат поискани

обезщетенията, останаха като цяло стабилни. Само в Словения периодът на придобиване на права се променя от 9 месеца през 2020 г. на 10 месеца през 2021 г. — вж. фигура 2.3.19.

Периодът на придобиване на право на обезщетения за безработица е най-кратък в Италия, с 13 седмици осигурителни вноски. На другия полюс — държавата с най-дълъг период на придобиване на права е Словакия, със 104 седмици. Както е показано на фигура 2.3.20, работниците, уволнени след едногодишен трудов стаж, имат право на обезщетения за много различен срок в зависимост от държавата членка. В 16 държави членки обезщетенията могат да се получават най-много 6 месеца (24 седмици). В Дания и Белгия обаче срокът на това право достига до две или повече години. В Люксембург и Гърция продължителността е точно една година, а в Литва, Латвия и Ирландия тя е около 8 месеца.

Фигура 2.3.19: Периодът на внасяне на осигурителни вноски за придобиване на право на обезщетения за безработица се различава значително в различните държави членки

Продължителност на необходимия период за придобиване на право на обезщетения за безработица, в седмици, данни за 2015 г. и 2020 г.

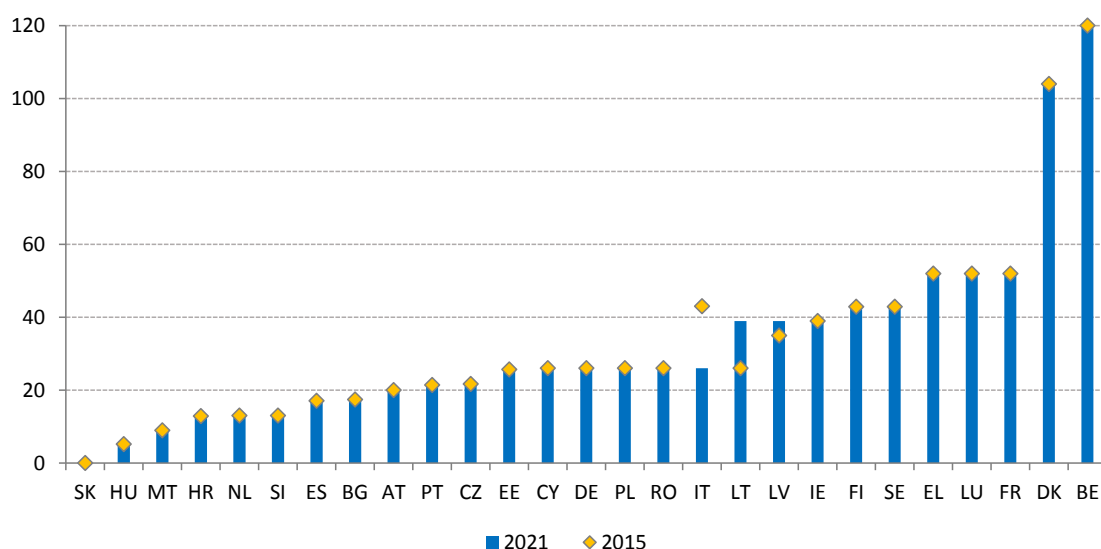

Бележка: В Малта (2016 г. и 2021 г.) трябва да са платени поне 50 седмични вноски, откато лицето е започнало работа; в Ирландия (2016 г. и 2021 г.) трябва да са платени най-малко 104 седмични вноски, откато лицето е започнало работа; в Австрия (2021 г.) трябва да са платени най-малко 52 седмични вноски за лицата, кандидатстващи за първи път, и най-малко 28 седмични вноски при последващи заявления за обезщетения при безработица.

Източник: база данни на Центъра за изследвания на микросоциалните промени, MISSOC (януари 2015 г. и януари 2021 г.).

Фигура 2.3.20: В повечето държави членки обезщетенията за безработица могат да бъдат поискани за максимален период от 6 месеца при наличие на едногодишен трудов стаж.

Максимална продължителност на обезщетенията в брой седмици при едногодишен трудов стаж, 2021 г. и 2015 г.

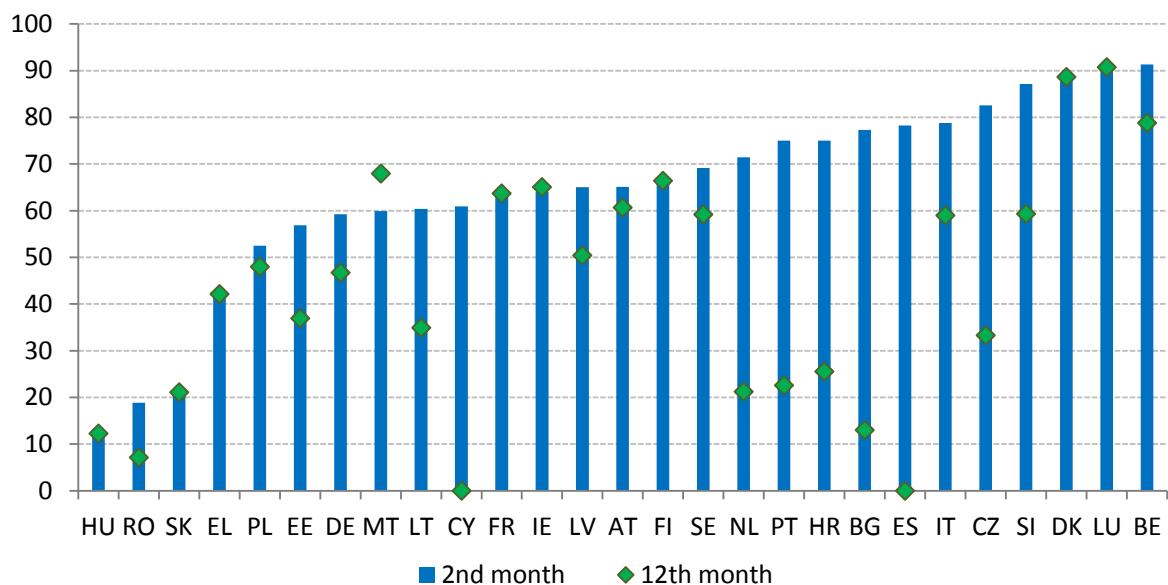
Бележка: В Белгия няма ограничение за продължителността на получаване на социални помощи за безработица. В Кипър седмиците се изчисляват на базата на 6 работни дни в седмицата. В Ирландия обезщетението се изплаща в продължение на 39 седмици (234 дни) само на лица с 260 или повече платени седмични социалноосигурителни вноски. В Словакия лице с едногодишен трудов стаж не може да получи обезщетение за безработица (изискват се поне 2 години осигурителни вноски за безработица през последните 4 години). В Полша продължителността варира в зависимост от равнището на безработица в региона спрямо средното за страната. През декември 2020 г. Португалия удължи с още шест месеца правото на обезщетения за безработица, чийто срок изтича през 2021 г.

Източник: База данни на Центъра за изследвания на микросоциалните промени, MISSOC (януари 2015 г. и януари 2021 г.)

Заместването на доходите на безработните е различно в отделните държави членки и зависи от продължителността на периода на безработица. На фигура 2.3.21 са сравнени коефициентите на заместване на доходите за лицата с ниски заплати (67 % от средния доход за страната) с кратък трудов стаж (до 12 месеца социалноосигурителни вноски) в ЕС. Нетните коефициенти на заместване през втория месец на безработицата варират от 12,3 % от предишните (нетни) доходи в Унгария или 19 % в Румъния до над 90 % в Люксембург и Белгия. В Ирландия няма промяна в коефициента на заместване по време на периода на безработица. В по-голямата част от държавите членки обаче процентът на заместване намалява с течение на времето. Големите разлики между втория и 12-ия месец на безработица обикновено се дължат на преминаването на търсещите работа от осигуряване за безработица към подпомагане за безработица или социално подпомагане, което обикновено осигурява по-ниски равнища на обезщетения.

Фигура 2.3.21: Обезщетенията за безработица в ЕС се различават значително

Нетен коефициент на заместване на обезщетенията за безработица в размер на 67 % от средната работна заплата, на втория и дванадесетия месец от безработицата (2020 г.)

Бележка: Показателят е изчислен за несемейно лице без деца, с кратък трудов стаж (1 година) и на възраст 20 години. Включени са различни компоненти на доход, обезщетения за безработица и други помощи (напр. социални помощи и обезщетения за жилищно настаняване).

Източник: Европейска комисия, въз основа на модела на ОИСП за сравнение на данъчните и осигурителните системи.

Висококачественият и ефективен социален диалог е предпоставка за доброто функциониране на европейската социална пазарна икономика, като осигурява по-устойчиви и приобщаващи политически резултати. Насока за заетостта № 7 и Европейският стълб на социалните права призовават държавите членки да осигурят своевременно и пълноценно участие на социалните партньори в разработването и прилагането на реформи и политики в областта на заетостта, социалната сфера и когато е уместно, в икономическата сфера, включително чрез подкрепа за повишаване на техния капацитет. В съответствие с националните практики и институционални рамки привличането на социалните партньори на всички равнища има за цел да подобри дизайна и да гарантира ангажираност с предложените реформи. То също така намалява конфликтите и спомага за управлението на структурните промени и укрепване на социалното сближаване. Това е особено важно в момент, когато е необходим силен консенсус, за да се осигури стабилно излизане от кризата и подкрепа за екологичния и цифровия преход. Социалните партньори вече изиграха ключова роля в контекста на кризата, свързана с COVID-19, като повече от половината от всички мерки в областта на активните политики по заетостта и защитата на доходите, въведени след избухването на пандемията, бяха съгласувани или договорени с организациите на социалните партньори. Като цяло участието на социалните партньори в разработването и прилагането на националните политики в областта на заетостта и социалните въпроси остава стабилно или леко се подобрява през последните няколко години. В различните държави членки обаче то все още е твърде различно.²²⁷ От 2016 г. и на годишна основа Комитетът по заетостта (КЗ) извършва многостранни надзорни прегледи на участието на социалните партньори в държавите — членки на ЕС, за да оцени предизвикателствата и добрите практики в това отношение.

²²⁷ Eurofound (2021 г.), *Involvement of social partners in policymaking during the COVID-19 outbreak* [Участие на социалните партньори в съставянето на политики по време на пандемията от COVID-19], Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург. За конкретни подробности относно колективното договаряне вж. раздел 2.1 от настоящия доклад и „Заетост и социално развитие в Европа, годишен преглед 2021 г.“.

Въз основа на Регламента за създаване на Механизма за възстановяване и устойчивост²²⁸ от държавите членки беше поискано да включат в своите планове за възстановяване и устойчивост обобщение на процеса на консултации със съответните заинтересовани страни, включително социалните партньори, и да посочат как е бил отразен техният принос. Съгласно Ръководството на Комисията за изготвяне на ПВУ²²⁹ обобщението следва да обхваща обсега, вида и времето на консултациите. Предварителните резултати от проучване, проведено от мрежата от национални кореспонденти на Eurofound²³⁰, показват различни равнища на участие в отделните държави членки. В някои случаи както организациите на работодателите, така и синдикатите, съобщават, че са имали достатъчно време да участват в изготвянето или оценката на ПВУ преди официалното им представяне през 2021 г. В други случаи обаче социалните партньори посочват, че времето, отделено за консултации, е било ограничено. Що се отнася до възможността да допринесат за разработването на ПВУ, повечето социални партньори съобщават за ниска степен на удовлетвореност от обратната връзка и отговорите, получени от представителите на правителството. В голяма степен те смятат участието си за информативно и в по-малка степен за консултативно. Занапред адекватното участие на социалните партньори в изпълнението на ПВУ ще бъде важно, за да се гарантира успешното изпълнение на планираните мерки.

²²⁸ Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от 12 февруари 2021 г. за създаване на Механизма за възстановяване и устойчивост.

²²⁹ Европейска комисия SWD(2021), 12 final. *Насоки за държавите членки, Планове за възстановяване и устойчивост.*

²³⁰ Източник: Eurofound (2022 г.), *Tripartite social dialogue and policy formation: Measures to promote recovery in the aftermath of the COVID19 crisis* [Тристранен социален диалог и формиране на политики: мерки за насърчаване на възстановяването след кризата, свързана с COVID-19] (предстоящо издание). Бележка: Предварителни резултати от текущото проучване на Eurofound относно участието на националните социални партньори в изготвянето на ПВУ, представени от държавите членки през 2021 г. Мрежата от национални кореспонденти на Eurofound изготви 24 доклада, които се основават на мненията на социалните партньори и донякъде на правителствени представители. В този предварителен анализ не са включени ПВУ на Дания и Малта. По отношение на България получените отзиви се отнасят само за работната версия, публикувана преди официалното представяне.

Участието на организациите на гражданското общество също е от съществено значение за изграждане на ангажираност с реформите и инвестициите на национално равнище и за гарантиране на тяхното трайно въздействие. Въз основа на съществуващите национални практики и в съответствие с посоченото в регламента за създаване на Механизма за възстановяване и устойчивост голям брой държави членки се консултираха с организации на гражданското общество и други заинтересовани страни при изготвянето на своите ПВУ. Това е в съответствие с Насоките за заетостта за 2021 г.²³¹ и Насоките на Европейската комисия за държавите членки, издадени през януари 2021 г. Според резолюция на Европейския икономически и социален комитет (въз основа на консултации, проведени сред неговите членове и представители на заинтересованите страни в държавите членки) ограниченото време за консултации и обмен е пречка за ефективното и значимо участие на организациите на гражданското общество.²³² Опитът на организациите на гражданското общество в областта на заетостта и социалните политики, включително във връзка с проектите на място, е важен актив, за да се гарантира ефективен и плавен напредък в прилагането на съответните реформи и инвестиции в бъдеще.

²³¹ Съвет на Европейския съюз, октомври 2021 г., ОВ L 379, 26.10.2021 г., стр. 1–5.

²³² Европейски икономически и социален комитет (2021 г.), *Involvement of Organised Civil Society in the National Recovery and Resilience Plans – What works and what does not?* [Отговорност на организираното гражданско общество в националните планове за възстановяване и устойчивост — какво работи и какво не?], Резолюция, февруари 2021 г.

2.3.2 Ответни мерки на политиката

Неотдавнашни събития накараха някои държави членки да изменят националните разпоредби, които са от значение за новите форми на заетост и за гъвкавите условия на труд, включително работата от разстояние. През юли 2020 г. **Португалия** стартира програма със стимули за насърчаване на държавните служители да останат в територии с ниска гъстота на населението, която включва работа от разстояние и споделяне на работни пространства, като същевременно стартира стимули за насърчаване на мобилността на работниците към тези територии. Междувременно беше одобрен нов по-широк регламент за насърчаване на работата от разстояние. През ноември 2020 г. **Румъния** измени съществуващата нормативна уредба, за да регламентира работата от разстояние, включително условията, при които работодателите могат да въведат работата от разстояние като норма, и необходимостта наетите лица да получават цялата информация и оборудване, които са им нужни, за да работят дистанционно. **Словакия** измени своя Кодекс на труда, за да регламентира работата от дома и финансовото участие, което работодателят трябва да осигури след сключване на двустранен или колективен договор. Законодателните промени са в сила от март 2021 г. Като част от по-широка реформа **Испания** въведе нова нормативна уредба за работата от разстояние в частния и публичния сектор. Новата правна уредба благоприятства смесените форми на заетост, като осигурява едни и същи условия на труд за работещите от разстояние и на място, и по-късно бе изменена, като бяха предвидени, наред с другото, санкции за инспекциите по труда в частния сектор в случай на неспазване на изискванията. През октомври 2020 г. **Словения** измени Закона за държавната прокуратура, за да изясни режима на работното време в рамките на дежурствата „на разположение“ и „на повикване“ на държавните служители в нея. В своя ПВУ **Кипър** планира да регулира гъвкавите условия на труд и да реформира системата за социална сигурност, за да интегрира нова система за цифрови операции, както и да преразгледа действащото законодателство, за да разшири обхвата на социалната сигурност за всички, включително самостоятелно заетите лица и работниците с нестандартни договори (вж. раздел 2.1.2 за допълнителна информация). През юни 2021 г. **Гърция** въведе гъвкавото работно време и работата от разстояние в нормативната си уредба като част от по-широка реформа на трудовото право.

Някои държави членки предприеха мерки за регулиране на основаната на платформи икономика с оглед на нейното нарастващо значение. В допълнение към мерките, представени в карето за качеството на работните места, от 1 юли 2020 г. **Нидерландия** актуализира съществуващата нормативна уредба, за да ограничи дейностите по доставка на храна на независима и търговска основа до лица над 16-годишна възраст. През октомври 2020 г. **Франция** прие целенасочена мярка за регулиране на дейността на младите хора на възраст под 16 години в онлайн платформите. През април 2021 г. тя прие реформа, чиято цел е да се регулира основаната на платформи икономика в областта на транспорта. Като част от тази по-широка реформа **Франция** въведе и мярка за осигуряване на адекватно представителство на самостоятелно заетите лица в транспортните платформи и за насърчаване на социалния диалог, включително чрез новосъздадения публичен орган за социални отношения на платформите за заетост (ARPE).

Няколко държави членки преразгледаха своите разпоредби, за да осигурят адекватно здраве и безопасност на работното място, в съответствие с десетия принцип на социалния стълб (здравословна, безопасна и добре приспособена работна среда). През юли 2020 г. влезе в сила изменението на закона за закрила на труда в **Латвия**. Неговата цел беше да дефинира работата от разстояние и да разшири обхвата на съществуващите правила за здравословни и безопасни условия на труд за този вид работа, както и да уеднакви подхода за служителите, работещи както при стандартни, така и при нестандартни условия. През декември 2020 г. **Франция** преразгледа условията на труд в здравните служби, за да засили превенцията на работното място и да насърчи участието на служителите в тестове и ваксинации. **Франция** планира също така да създаде „паспорт за превенция“, който да включва всички обучения, свързани с превенция на риска на работното място, които работниците и служителите са преминали. През декември 2020 г. **Румъния** актуализира съществуващата рамка за защита на работниците от рискове, свързани с експозиция на биологични агенти по време на работа, включително COVID-19.

Някои държави членки измениха законодателството си относно уволненията, за да смекчат въздействието на кризата, свързана с COVID-19, върху пазара на труда.

Испания продължи до февруари 2022 г. въведената първоначално в отговор на пандемията временна забрана за прекратяване на договор поради „непреодолима сила“ и уволнение по обективни причини (икономически, технически, организационни и производствени), свързани с COVID-19. **Италия** удължи срока на действие на забраната за временно уволнение, приета през март 2020 г., до края на юни 2021 г. за дружествата, които се ползват от режим на работа при непълно работно време.

Няколко държави членки предлагат нови или изменени разпоредби относно срочната работа, за да отговорят на съществуващите и нововъзникващите предизвикателства на пазара на труда. След като през март 2020 г. прие спирането на уволненията по договори (както срочни, така и постоянни), **Испания** удължи действието му до края на септември 2021 г. За срочните договори забраната беше удължена до февруари 2022 г. Освен това в своя ПВУ **Испания** предвижда опростяване и пренареждане на набора от трудови договори, включително преразглеждане на използването на договора за обучение/стаж и на сезонния договор, като се засилва необходимостта от обосноваване на временното наемане, така че безсрочните договори в крайна сметка да станат общо правило. **Италия** актуализира закона, който позволява допълнително удължаване или подновяване на срочните договори за максимален период от дванадесет месеца, без да се засяга максималната обща продължителност от двадесет и четири месеца. През юни 2020 г. **Словакия** прие преходна разпоредба, която позволява на работодателите да удължават и предоговарят срочните договори, които трябваше да бъдат прекратени до два месеца след отмяната на извънредното положение. Ако това не бъде направено, трудовото правоотношение става безсрочно. През август 2020 г. **Литва** въведе критерии, на които трябва да отговарят агенциите за временна заетост, по-специално по отношение на техния статут и способността им да извършват дейност по временна заетост. През декември 2020 г. **Франция** измени съществуващата рамка на платения отпуск и предложи нови правила за подновяване на някои временни договори в съответствие с колективните трудови договори. След реформите от 2019 г. за справяне със сегментацията на пазара на труда и за насърчаване на колективното договаряне **Португалия** планира мерки за справяне с фиктивната самостоятелна заетост, широко разпространеното използване на срочни трудови договори и договори за временна заетост и недеклаирания или частично деклариран труд.

В някои държави членки бяха въведени и целенасочени мерки за насърчаване на прехода към безсрочна заетост в съответствие с петия принцип на социалния стълб (сигурна и гъвкава заетост). През юли 2021 г., в рамките на своя ПВУ, **Испания** измени основния статут на държавния служител, за да намали дела на срочните договори в публичния сектор и да предотврати злоупотребата с този вид заетост. През декември 2022 г. се предвиждат допълнителни процедури за стабилизиране на срочно наетите служители, а специфичните статuti за отделни сектори, като здравеопазване и образование, ще бъдат съответно изменени. С цел да се насърчи превръщането на временните договори, предмет на стимули за наемане на работа, в безсрочни, през август 2020 г. **Португалия** прие бонус за договор на стойност два пъти месечната основна заплата, предвидена в договора (до лимит от около 2 200 EUR). През май 2021 г. **Италия** прие нов договор за повторно наемане на работа, за да подкрепи преобразуването на временните договори и да насърчи преходите на пазара на труда. Мярката има за цел да насърчи безсрочната заетост чрез временно освобождаване на работодателите от социалноосигурителни вноски.

Усилията за справяне с недеklarирания труд продължават в няколко държави членки, като са предприети допълнителни мерки, включително изграждане на капацитет за инспекциите по труда. **Гърция** планира промени в данъчния и социалноосигурителния режим в сектора на културата и изкуствата, за да насърчи декларирания труд. През февруари 2021 г. **Испания** прие план за действие за уреждане на заплатите и социалноосигурителните вноски на работниците в сектора на домашните грижи чрез трудови инспекции, кампании за повишаване на осведомеността и техническа помощ. До март 2021 г. Инспекцията по труда в **Испания** е изпратила повече от 45 000 писма до работодателите. Това доведе до легализирането на статута на около 30 000 домашни работници. Като част от по-широка реформа **Хърватия** прие националния план за борба с недеklarирания труд за периода 2021–2024 г., който включва няколко законодателни и незаконодателни мерки за предотвратяване на злоупотребата с нетипични форми на труд, повишаване на осведомеността относно ползите от законния труд и насърчаване на лоялната конкуренция. **Литва** прие нова целенасочена мярка за борба с недеklarирания труд в строителния сектор. Мярката, която се очаква да влезе в сила от януари 2022 г., ще изисква всички лица, работещи в строителството, да носят „документ за самоличност на строителя“, а работодателите да изпращат всички необходими данни в централизирана система за идентификация.

Литва също така измени трудовото си право, за да осигури прозрачност при изплащането на заплати и други трудови възнаграждения (т.е. дневни и командировъчни разходи, наред с други) за всички работници и служители. Очаква се измененията да влязат в сила от януари 2022 г. Като част от по-широка реформа **Румъния** планира да формализира домашния труд чрез въвеждането на ваучери за работа; влизането им в сила се очаква в началото на 2022 г.

Няколко държави членки адаптираха публичните служби по заетостта, за да отговорят по-добре на последните промени на пазара на труда. През ноември 2020 г. **Естония** прие нова програма за заетост за периода 2021–2023 г., чиято цел е да се окаже по-добра подкрепа на лицата, изправени пред пречки за намиране на работа, по-специално на дълготрайно безработните. През декември 2020 г. **Гърция** стартира платформата „myOAEDlive“, чрез която се предоставят онлайн консултантски услуги на безработните и предприятията, включително устен превод от/на чужди езици, когато е необходимо. През декември 2020 г. **Финландия** прие пилотен проект за укрепване на предоставянето на услуги по заетостта на местно равнище. С участието на 25 пилотни области, съставени от 118 общини, пилотните проекти на местните власти имат за цел да увеличат заетостта на търсещите работа лица, по-специално на дълготрайно безработните и на лицата от уязвими групи, и да им осигурят обучение, за да се гарантира наличието на квалифицирана работна ръка. Проектът започна през март 2021 г. и се очаква да приключи през юни 2023 г. През декември 2020 г. **Унгария** въведе нов портал за търсене на работа „KarrierM“ („MyCareer“), който предоставя информация както за търсещите работа, така и за работодателите. С общ бюджет от 2,8 млрд. унгарски форинта (7,6 млн. евро) порталът също така предлага индивидуално ориентиране и подкрепа за търсещите работа. Като част от по-широка реформа през февруари 2021 г. системата за обучения за нуждите на пазара на труда в **Унгария** беше реструктурирана. В очакване на приемането на методология, на търсещите работа ще бъде предоставена подкрепа под формата на еднократна сума в размер на 70–150 % от минималната работна заплата (383–822 EUR през 2022 г.), която следва да покрива таксата за обучение, транспортните разходи и разходите за живот, а на работодателите ще бъде предоставена субсидия за заплати с разпоредби за обучение. Тази промяна може да намали стимулите на търсещите работа да се включат в обучение.

Държавите членки предприеха мерки за подобряване на подкрепата, предоставяна от публичните служби по заетостта, както и за достигане до по-уязвимите групи от населението. Люксембург стартира проект, наречен „eADEM“, за цифровизиране на публичните служби по заетостта и подобряване на ефективността чрез модернизиране на ИТ оборудването. Според ПВУ на Люксембург проектът трябваше да започне през февруари 2021 г. и да приключи до края на 2024 г. или началото на 2025 г. През април 2021 г. беше въведена мярка за разширяване на броя на цифровите услуги, предоставяни от публичните служби по заетостта, а предложенията за работа вече ще бъдат достъпни за всички лица, търсещи работа, а не само за регистрираните. Това се случва след подновените партньорства между бизнес федерацията и ПСЗ (декември 2020 г.) и реформата на системата за трудоустрояване, влязла в сила през ноември 2020 г. През декември 2020 г. **Румъния** стартира проект, финансиран от Европейския социален фонд, за модернизиране на структурите на публичните служби по заетостта чрез разработване на услуги за управление на случаи за търсещите работа, включително за уязвимите групи. **Румъния** също така планира да стартира нова платформа за подобряване на публичните услуги по заетостта за работодателите, включително обучение на 900 служители и действия за насърчаване на сътрудничеството с териториалните агенции по заетостта. През юли 2020 г. **Ирландия** прие временна мярка за увеличаване на капацитета на публичните служби по заетостта за подпомагане на търсещите работа лица чрез съдействие при търсене на работа, включително чрез други услуги по договор и местни агенции по заетостта. През 2019 г. **България** въведе нова услуга, наречена „мобилно бюро по труда“, за предоставяне на услуги по заетостта в отдалечените райони, където няма постоянно бюро по труда. След като бяха преустановени поради пандемията от COVID-19, мобилните бюра по труда възобновиха дейността си през юли 2021 г., като предоставиха насоки и подкрепа на повече от 1 400 търсещи работа лица. **Белгийският** ПВУ включва мерки за насърчаване на обмена на данни за краткосрочно безработните между различните равнища на управление. Целта е да се окаже по-добра подкрепа на публичните служби по заетостта за достигане до тази специфична група, като регионалните публични служби по заетостта разработят допълнителни действия (напр. в регион Фландрия). През януари 2022 г. **белгийският** регион Валония ще приложи набор от мерки за предоставяне на по-персонализирани насоки за търсещите работа. Това включва въвеждането на цифрови инструменти и по-добри действия за намиране на работа, насочени към най-уязвимите лица, търсещи работа. През септември 2021 г. **Гърция** прие нова рамка за управление на публичната служба по заетостта и планира инвестиции в модернизацията на местните ѝ клонове, включително действия за подобряване на брандинга, комуникацията и консултирането.

Няколко държави членки въведоха предимно временни мерки, за да повишат ефективността на съществуващите рамки на АПЗ, по-специално за справяне с дълготрайната безработица, в съответствие с четвъртия принцип на социалния стълб (активна подкрепа за заетостта). През юли 2020 г. **Ирландия** одобри временна мярка за осигуряване на 10 000 допълнителни работни места за стажуване и схеми за професионален опит за хора, които са безработни в продължение на шест или повече месеца. През октомври 2020 г. **Гърция** прие нова програма за субсидиране на заетостта за 100 000 нови работни места в частния сектор. Държавата покрива вноските за социална сигурност на новонаетите работници и служители в продължение на шест месеца и предоставя допълнителна субсидия за заплати в размер на 200 EUR на месец за лица, които преди това са били дълготрайно безработни, както и за сезонни работници в сектора на туризма и храните от юни 2021 г. и при определени условия. От януари 2022 г. програмата ще бъде разширена с 50 000 нови места. През декември 2020 г. **белгийският** регион Валония въведе нова субсидия за временно наемане на дълготрайно безработни лица в сектори, силно засегнати от кризата, свързана с COVID-19. Субсидията по новата схема възлиза на 1 000 EUR на месец и се предоставя за максимален период от 24 месеца в допълнение към друго обезщетение за наемане на работа, чийто размер намалява с течение на времето. През декември 2020 г. **Франция** разшири пилотния проект „*territoires zéro chômeurs*“ (територии с нулева безработица) за по-нататъшно интегриране на дълготрайно безработните. Като част от този проект мярката „Безсрочни трудови договори за приобщаване“ е специално насочена към работниците на възраст над 57 години чрез адаптирани безсрочни договори. Проектът беше разширен с 50 нови зони за период от още 5 години. **Австрия** одобри нов финансов пакет в подкрепа на интеграцията на дълготрайно безработните лица на пазара на труда и на по-доброто ориентиране и подкрепа от страна на публичните служби по заетостта, включително мерки за подобряване на уменията, финансирани по линия на ПВУ. През май 2021 г. **Дания** постигна споразумение за отпускане на 159 млн. датски крони (приблизително 21 млн. евро) за справяне с дълготрайната безработица и подпомагане на интеграцията на пазара на труда на засегнатите лица, по-специално на търсещите работа лица на възраст над 50 години.

Държавите членки въведоха нови мерки (предимно временни) или разшириха обхвата на съществуващите, за да укрепят своите системи за обезщетения за безработица, в съответствие с принцип 13 на социалния стълб относно обезщетенията за безработица. От август 2020 г. **Дания прилага временна мярка за предоставяне на по-високи обезщетения за безработица (до 110 %) на нискоквалифицирани лица, търсещи работа, които започват курс за професионално обучение. Като част от набор от временни мерки за смекчаване на отрицателното въздействие на пандемията през ноември 2020 г. **Португалия** коригира формулата за изчисляване на обезщетенията за безработица в ситуации, в които гаранционният период за достъп до обезщетенията е намален, и временно отмени задължението за изключителност (по този начин самостоятелната заетост е възможна, докато се получават обезщетения за безработица). През декември 2020 г. **Португалия** удължи с още шест месеца правото на обезщетения за безработица, чийто срок изтича през 2021 г. **Белгия** преустанови прогресивното намаляване на обезщетенията за безработица до края на септември 2021 г. и ги замрази на равнището, на което получателят е имал право през април 2020 г. През май 2021 г. **Испания** прие схема за временно обезщетение за безработица до септември 2021 г. (на стойност 776 EUR) за творци, които преди това са внасяли вноски в схемата за безработица (съответно за четири до шест месеца в случай на вноски от най-малко 20 до 55 дни през 2019 г.). **Естония** одобри реформа, която значително увеличава размера на обезщетението за безработица от 2021 г. нататък. От 1 август 2020 г. нетният коефициент на заместване на осигурителното обезщетение за безработица се увеличава от 50 % на 60 % от предишните доходи през първите 100 дни от периода на безработица. Освен това в ПВУ се предвижда механизъм за увеличаване на максималната продължителност на обезщетенията за безработица в случай на висока безработица. В **Литва** работниците, които са спрели да получават обезщетения след завръщането си на работа, могат по-лесно да поискат отново обезщетения за безработица, ако отново станат безработни. **Словакия** удължи два пъти максималния срок за получаване на обезщетения за безработица — от 4 април до 31 август 2020 г. и от 19 март до 31 май 2021 г.**

Някои от мерките, приети по отношение на системите за обезщетения за безработица, имат за цел да подобрят положението на конкретни групи от населението. Люксембург прие временна мярка за удължаване до юни 2021 г. на срока на действие на специалния режим на работа при непълно работно време в контекста на кризата, свързана с COVID-19. Размерът на обезщетението, изплащано за частична безработица съгласно Кодекса на труда, не може да бъде по-нисък от размера, определен за минималната социална заплата на неквалифицираните работници. През 2020 г. и 2021 г. **Италия** одобри временни разпоредби за спиране на постепенното намаляване на обезщетенията за безработица и за разширяване на категориите потенциални бенефициери. През декември 2020 г. тя одобри също така временно подпомагане на доходите с 500 EUR нето на месец за безработни или жени с единствен доход и зависими деца. Мярката е валидна до 2023 г. и ще има максимален общ размер на разходите от 5 млн. евро годишно. През април 2021 г. **Латвия** удължи от 4 на 6 месеца срока на въведената през март 2020 г. временна помощ от 180 EUR за получатели, които са изчерпали обезщетенията си за безработица. Освен това през декември 2020 г. **Латвия** прие временно обезщетение за безработица (500 EUR за първите два месеца и 375 EUR за последните два) за млади висшисти, регистрирани като безработни. Изпълнението на двете мерки приключи на 30 юни 2021 г. Освен това временното обезщетение се допълва от постоянна мярка за подновяване до два пъти на изплащането на обезщетенията за безработица и пълно покриване на други обезщетения (напр. за инвалидност). И двете групи потенциални бенефициери трябваше да бъдат регистрирани в ПСЗ и да участват в АПЗ. **Австрия** измени закона за осигуряване при безработица, за да предостави временна подкрепа на работещи родители с деца до 14-годишна възраст или с увреждания (без възрастова граница). Мярката, чийто срок е удължен до юли 2021 г., обхваща и лицата, полагащи грижи за възрастни хора. **Австрия** също така прие временни мерки за подпомагане на работниците в културния и творческия сектор, които са изгубили доходи, с еднократни субсидии в размер от 1 000 до 3 500 EUR в зависимост от случая. През август 2020 г. **Ирландия** измени съществуващата нормативна уредба, за да предостави временни обезщетения за безработица на лицата, които са загубили работата си поради пандемията, като равнищата на обезщетенията се преизчисляват на вълни.

Държавите членки коригираха нормативната си уредба, за да гарантират адекватността и обхвата на обезщетенията за безработица, отчитайки също така изискванията за обвързаност с условия. През декември 2020 г. **Финландия** въведе мярка за облекчаване на условията за получаване на обезщетения за безработица, по-специално за търсещите работа лица, които са записани за краткосрочно обучение. Очаква се мярката да облекчи също така работното натоварване на публичните служби по заетостта и да гарантира, че ресурсите се разпределят към най-нуждаещите се. Много от тези облекчения изтекоха през януари 2021 г., но продължителността на някои изключения беше удължена през 2021 г., включително в някои случаи до края на 2022 г. **Италия** финансира временни надбавки за доходи на сезонни работници, работници с непостоянна работа и самостоятелно заети лица. **Естония** измени съществуващата регулация, за да увеличи от януари 2021 г. размера на обезщетенията за безработица от 35 % на 50 % от минималната месечна заплата. **Гърция**, след като през май 2021 г. прекрати временното удължаване на редовните обезщетения за безработица, планира по-широка реформа на съществуващите схеми за обезщетения при безработица. Целта е да се подобрят адекватността и обхватът, да се насърчи по-бързото връщане на пазара на труда и да се премахнат възпиращите фактори за развитие на уменията. **Малта** е на последните етапи на възлагане на обществени поръчки, за да извърши национално проучване за оценка на адекватността и обхвата на обезщетенията за безработица, което се очаква да приключи до второто тримесечие на 2022 г.

Някои държави членки приеха нови разпоредби или измениха съществуващите, за да насърчат свободното движение на работници, като същевременно гарантират защитата на правата на работниците. През април 2021 г. **Румъния** одобри нови правни разпоредби за увеличаване на нивото на защита на румънските граждани, работещи в чужбина, чрез установяване на нови задължения за агенциите за заетост, независимо от техния произход (дали са от Румъния или от друга държава членка). През април 2021 г. **Финландия** измени съществуващата нормативна уредба относно условията за влизане и пребиваване на граждани на трети държави с цел сезонна работа. Мярката има за цел да намали административната тежест за работодателите и чуждестранните сезонни работници и е съпроводена с допълнителни изменения, които влязоха в сила през октомври 2021 г. и имат за цел предотвратяване и разкриване на нелоялни трудови практики. През юни 2021 г. **Люксембург** удължи срока на действие на данъчните споразумения с **Белгия** и **Франция** за трансгранични работници, които са наети в страната, но в момента работят от разстояние, като по-късно срокът на действие беше допълнително удължен, съответно до 31 декември и 15 ноември. Споразумението между **Люксембург** и **Германия** се подновява на месечна основа.

Няколко държави членки са адаптирали своите рамки за участието на социалните партньори и колективното договаряне в съответствие с осмия принцип на социалния стълб — относно социалния диалог и участието на работниците. През февруари 2021 г. **Франция** прие нова нормативна уредба за колективното трудово договаряне в публичния сектор, включваща определение на клаузите, отворени за договаряне, като например чиракуването, и прилагането на политики за компенсиране. През април 2021 г. **Франция** прие реформа с цел засилване на социалния диалог в основаната на платформи икономика чрез въвеждане на избори и номиниране на представители, както и на национален орган, който да отговаря за организирането на изборите. През юли 2021 г. **Кипър** организира съвещание на Консултативния съвет по труда, на което със социалните партньори бяха обсъдени редица важни реформи в страната, за да се гарантира ефективно функциониране на механизмите за колективно договаряне, взаимни споразумения и предотвратяване и уреждане на трудови спорове. **Гърция** актуализира рамката на колективното трудово право, като създаде цифров регистър на синдикатите, регламентира правото на стачка и увеличи до 33 % минималния обем на услугите, предоставяни по време на стачки в предприятията за обществени услуги. Като част от своя ПВУ **Испания** планира да подобри функционирането на колективното трудово договаряне чрез изменение на съответните правни норми и включване на промени в структурата на преговорите, с цел засилване на представителността на преговарящите страни, обогатяване на съдържанието на диалога и повишаване на правната сигурност при неговото прилагане и последици. Също така, като част от реформите, предложени в нейния ПВУ, **Румъния** планира да измени законодателната рамка, за да подобри функционирането на социалния диалог. В **Португалия** изчисляването на крайните срокове, свързано със запазването на колективните трудови договори, беше временно и по изключение спряно за две години, за да се избегнат пропуски в обхвата на колективното договаряне. Освен това, като част от плана за възстановяване и устойчивост на страната, са предвидени няколко мерки за насърчаване на колективното договаряне в обхвата на програмата за достоен труд.

2.4 Насока 8: Насърчаване на равните възможности за всички, социалното приобщаване и борбата с бедността

В този раздел се разглежда прилагането на насоката за заетост № 8, в която се препоръчва на държавите членки да насърчават равните възможности за всички, да стимулират социалното приобщаване и да се борят с бедността в съответствие с принципи 2 (равенство между половете), 3 (равни възможности), 11 (грижи и подкрепа за децата), 12 (социална закрила), 14 (минимален доход), 15 (доходи и пенсии за старост), 16 (здравни грижи), 17 (интеграция на хората с увреждания), 18 (дългосрочни грижи), 19 (жилищно настаняване и помощ за бездомните хора) и 20 (достъп до основни услуги) на социалния стълб. В раздел 2.4.1 е представен анализ на ключовите показатели, а в раздел 2.4.2 са представени политическите мерки на държавите членки в областта на системите за социална закрила и социалното приобщаване.

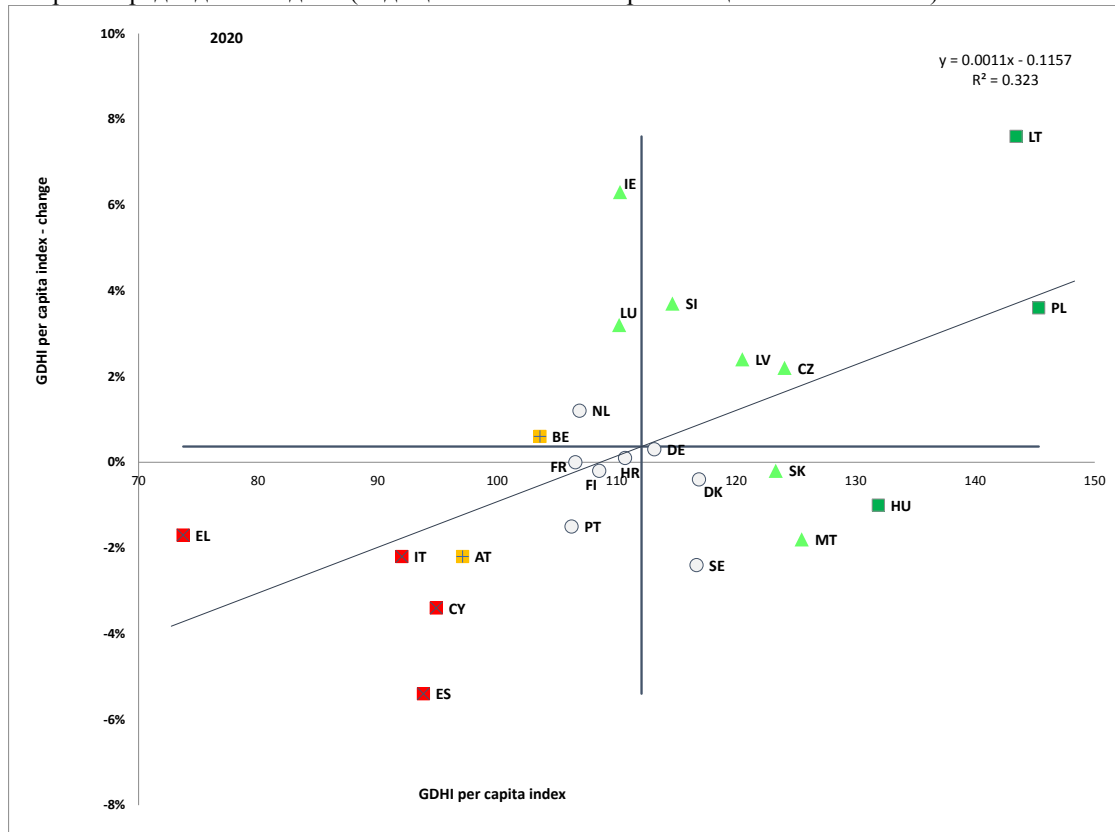
1.4.2 Основни показатели

Въпреки кризата, свързана с COVID19, брутният разполагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението в държавите членки остава средно взето като цяло стабилен през 2020 г. Най-голямо увеличение, значително пред останалите, се наблюдава в Литва, следвана от Ирландия и Полша — вж. фигура 2.4.1. Най-голям спад се наблюдава в Испания, следвана от Кипър и Швеция. Голяма част от държавите от ЕС обаче показват много по-малки разлики. Както е разгледано в раздел 2.1.1, разликите между държавите членки по този показател отразяват, наред с другото, секторните различия във въздействието на кризата, свързана с COVID19, както и различния обхват на схемите за подпомагане на доходите и функционирането на автоматичните стабилизатори. В някои държави членки реалният брутен разполагаем доход на глава от населението все още остава под стойностите, наблюдавани през 2008 г., което ги поставя в категориите „за наблюдение“ (Австрия²³³) или „критични ситуации“ (Гърция, Италия, Испания и Кипър).

²³³ Белгия също е в категорията „за наблюдение“, но с брутен разполагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението над равнището от 2008 г.

Фигура 2.4.1: Въпреки кризата, свързана с COVID19, брутният располагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението в държавите членки остава като цяло стабилен през 2020 г.

Ръст на реалния брутен располагаем доход на домакинство на глава от населението (2008 г. = 100) през 2020 г. и промяна спрямо предходната година (водещ показател в набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Липсват данни за България, Естония и Румъния не са налични.

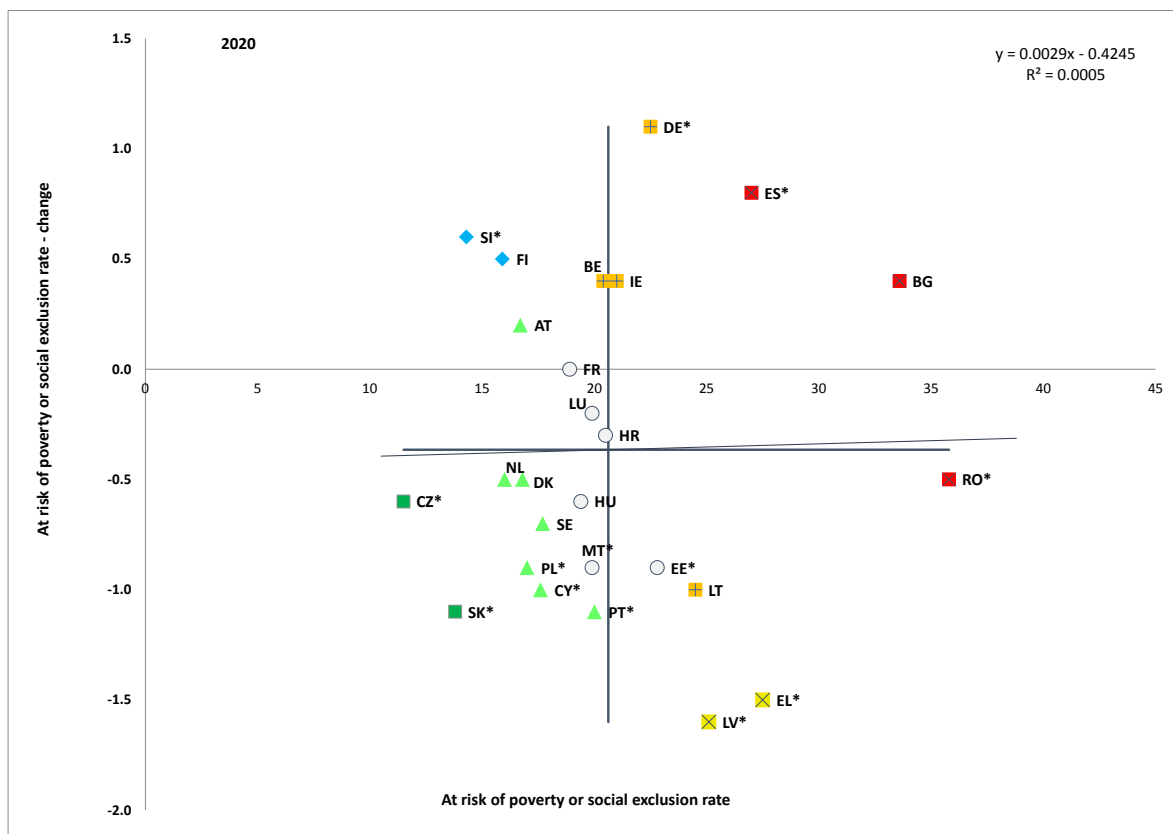
Източник: Евростат, [tepsr_wc310].

Делът на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), остава като цяло стабилен или намалява в повечето държави членки през 2020 г., но остават значителни разлики. В плана за действие по Европейския стълб на социалните права Комисията определи като водеща цел за 2030 г. намаляването на броя на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, с 15 милиона души. През 2020 г. Румъния, България, Гърция и Испания са с най-високите равнища на лица в тази категория (35,8 %, 33,6 %, 27,5 % и 27 %), а Чехия, Словакия, Словения и Финландия — с най-ниските (11,5 %, 13,8 %, 14,3 % и 15,9 %). Сред държавите с високи равнища Румъния регистрира лек спад (от 0,5 процентни пункта) до 35,8 %, докато България и Испания отбелязват леко увеличение (съответно с 0,4 и 0,8 процентни пункта), но ситуацията все още е „критична“ във всички тях, според методологията на набора от социални показатели. Държавите „за наблюдение“ са Литва — поради относително високото си равнище, и Германия, Белгия и Ирландия — поради своите относително големи промени в показателя (вж. фигура 2.4.2).²³⁴ Най-голям спад на дела на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, е отчетен в Латвия (с 1,6 процентни пункта, до 25,1 %), като продължава тенденцията към намаляване от все още високото равнище. Сред държавите с най-нисък дял на лица, изложени на риск от бедност или социално изключване, Словакия отбеляза по-нататъшно подобрене — с 1,1 процентни пункта, до 13,8 %, а Чехия — с 0,6 процентни пункта, до 11,5 %. Разликите между различните европейски региони от гледна точка на дела на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, са големи, като диапазонът е по-широк, отколкото между държавите членки. Такива различия могат да се появят и в рамките на една държава членка, например в Испания и Италия — вж. фигура 8 в приложение 3.

²³⁴ От 2020 г. нататък Германия предава данни за показателя ИРБИ на EU-SILC от проучване („преброяване на Mikrozensus“), което е различно от предишното, за да се подобри качеството на основните данни след промяната на показателя ИРБИ през 2021 г. Тази промяна също така показва ясно, че стойността на ИРБИ е била подценена при измерванията с предишната методология и това представлява прекъсване в динамичните редове на данните. Тъй като тази промяна води до прекъсване в динамичните редове, Евростат публикува прогнозна стойност на ИРБИ за 2019 г. за Германия, съпоставима с тази за 2020 г., на която се основава настоящият анализ.

Фигура 2.4.2: Делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, е останал стабилен или е намалял в повечето държави членки, но разликите остават големи.

Дял на населението, изложено на риск от бедност или социално изключване (%), стойности за 2020 г. и промени спрямо предходната година (водещ показател в набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непреглетената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Липсват данни за Италия, а за Франция, Латвия и Полша те са предварителни. Прекъсване в динамичните редове за Белгия, Ирландия и Люксембург. От 2020 г. насам Германия предава данни за показателя ИРБИ на EU-SILC от проучване („Mikrozensus“), което е различно от предишното. Тъй като тази промяна води до прекъсване в динамичните редове, Евростат публикува прогнозна стойност за ИРБИ за 2019 г. за Германия, съпоставима с тази за 2020 г., на която се основава настоящият анализ. За водещия показател има дефиниция, която донякъде се различава от тази на неговия предходен показател [ilc_peps01] след преразглеждането му през 2021 г.²³⁵ Статистически значимите промени са маркирани със звездичка (*).
Източник: Евростат, [tepsr_lm410].

²³⁵ Това се дължи на факта, че „степен на тежки материални и социални лишения“ заменя предишния компонент „степен на тежки материални лишения“. Вж. подробности на съответния [уебсайт на Евростат](#). Освен това показателят „Хора, живеещи в домакинства с много ниска интензивност на труда“ се измества от възрастовата група 0—59 години към 0—64 години от 2019 г. до 2020 г.

Бързите интервенции на правителствата помогнаха да се смекчи въздействието на пандемията върху рисковете от бедност на доходите, тежките материални и социални лишения и дела на хората, живеещи в почти безработни домакинства. Показателят за степен на изложеност на риск от бедност (СРБ) за 2020 г. (въз основа на EU-SILC и отнасящ се до равнищата на доходите през 2019 г.) остава сравнително стабилен за всички държави членки (вж. горния панел на фигура 2.4.3). Според експресните оценки на Евростат (отнасящи се за доходите през 2020 г.)²³⁶ увеличението му е овладяно в поне половината държави членки в сравнение с 2019 г. (и леко е намаляло в Естония, Литва, Финландия, Румъния и Чехия). Въпреки това се очаква леко увеличение в Гърция, Испания, Хърватия, Словения и в по-малка степен в Италия. Степента на тежките материални и социални лишения²³⁷ остава като цяло стабилна през 2020 г., макар и с малко сближаване. В няколко държави (Литва, Словакия, Полша и Гърция) е регистрирано ограничено намаление, а в други се наблюдава стабилност или леко увеличение (Испания, България и Румъния). Делът на хората, живеещи в домакинства на квазибезработни (съгласно данните за заетостта през 2019 г.)²³⁸, също остава стабилен, което отразява усилията на политиката за ограничаване на загубата на работни места. Като положителни изключения се открояват Словакия, Кипър и Португалия (със спад от съответно 2, 1,3 и 1,2 процентни пункта), докато във Франция и Германия се наблюдава увеличение (съответно с 1,7 и 1,2 процентни пункта).

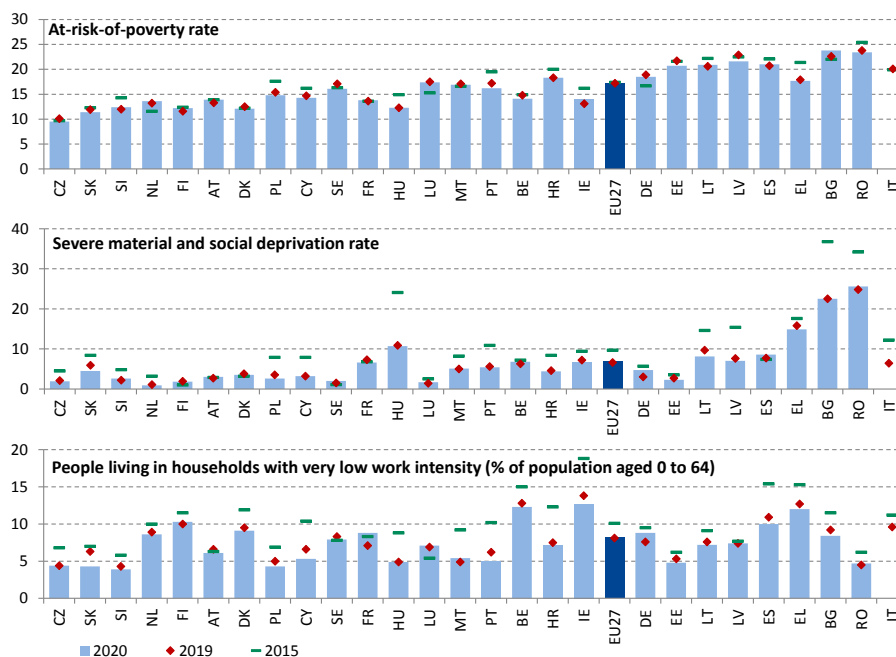
²³⁶ Публикувани през юли 2021 г., достъпни на [уебсайта на Евростат](#). Достъп на 16 септември 2021 г. Обсъждат се само статистически значими промени. За Малта няма налични оценки, а за Франция и Румъния липсват разбивки.

²³⁷ Показателят „степен на тежки материални и социални лишения“ заменя показателя „степен на тежки материални лишения“ като компонент на показателя ИРБИ, като въвежда разширен набор от елементи на лишенията — вж. новия набор от елементи на [свързаната страница с глосар на Евростат](#) и допълнителни подробности в [бележката към подгрупата „Показатели“ на Комитета за социална закрила](#).

²³⁸ Домакинства, в които възрастните (тези на 18—64 години, с изключение на студентите на възраст 18—24 години и хората, които се самоопределят като пенсионери според си настоящ икономически статус или получават пенсия (с изключение на наследствена пенсия), както и хората във възрастовата група 60—64 години, които са неактивни и живеят в домакинство, в което основният доход са пенсиите) са работили по-малко от 20 % от своето съвкупно потенциално работно време през предходните 12 месеца.

Фигура 2.4.3: Подобренията от 2015 г. насам в компонентите на ИРБИ бяха устойчиви и по време на кризата за почти всички държави членки благодарение на предприетите политически интервенции

Компоненти на водещия показател за степента на изложеност на риск от изпадане в бедност или социално изключване (% , 2015 г., 2019 г., 2020 г.) Бележка:

Бележка: Класация на показатели съгласно стойностите на ИРБИ през 2020 г. Липсват данни за Италия. Показателят „степен на тежки материални и социални лишения“ заменя предишния компонент „степен на тежки материални лишения“. В периода от 2019 г. до 2020 г. показателят „Хора, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност“ се измества от възрастовата група 0—59 години към възрастовата група 0—64 години. От 2020 г. насам Германия предава данни за показателя ИРБИ и неговите компоненти на EU-SILC чрез проучване („Mikrozensus“), което е различно от предишното. Тъй като тази промяна води до прекъсване в динамичните редове, Евростат публикува прогнозна стойност за ИРБИ за 2019 г. за Германия, съпоставима с тази за 2020 г., на която се основава настоящият анализ.

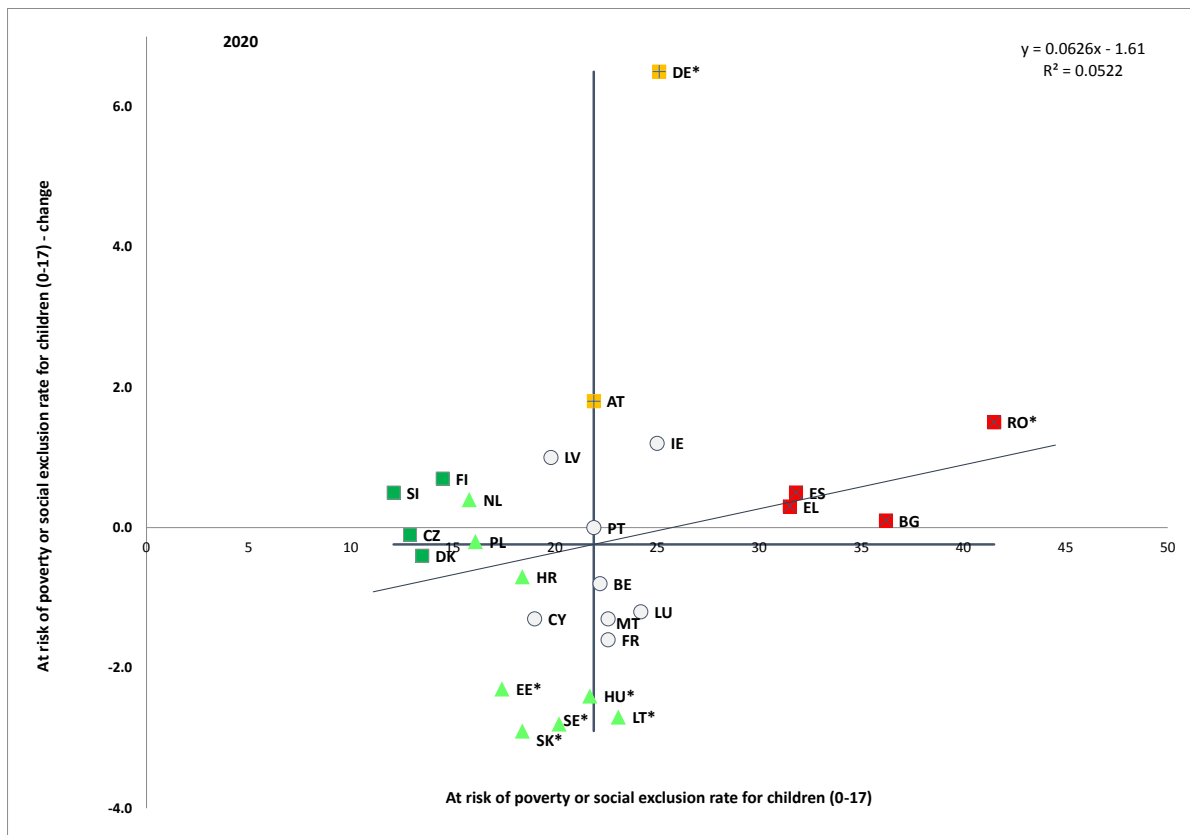
Източник: Евростат, [tessi010, tepsr_lm420, tepsr_lm430].

Делът на изложените на риск от изпадане в бедност или социално изключване деца (0—17 г.) остава като цяло стабилен средно за 2020 г., като все още има големи разлики между отделните държави. Както данните от проучването, така и експресните оценки на Евростат показват, че процентът на ИРБИ за децата и неговите компоненти е бил относително стабилен през 2020 г. Между 2019 г. и 2020 г. ИРБИ за децата бележи намаление с повече от 0,5 процентни пункта в 11 държави членки, като най-отчетливи намаления са регистрирани в Словакия, Швеция и Литва (с около 3 процентни пункта). Обратно, той се е увеличил в 11 държави членки, като най-голямо увеличение се наблюдава в Германия, Австрия и Румъния (съответно 6,5, 1,8 и 1,5 процентни пункта). В набора от социални показатели Румъния, Гърция, Испания и България са отбелязани като държави в категорията „критични ситуации“. Освен това в Румъния, Австрия и Испания равнищата на бедност са значително по-високи за децата, отколкото за цялото население (съответно с 5,7, 5,2 и 4,8 процентни пункта). По-малко вероятно е децата, които израстват в бедност или в социално изключване, да се справят по-добре в училище, да се радват на добро здраве и да реализират пълния си потенциал по-късно в живота. Както се подчертава в рамката за сравнителен анализ на грижите и подкрепата за децата, процентът на трайна бедност сред децата остава по-висок, отколкото сред останалата част от населението, а в някои държави членки (като Испания, Румъния, Малта, Италия, България и Португалия) въздействието на социалните трансфери върху детската бедност е значително по-ниско от средното за ЕС²³⁹. В някои държави членки процентът на ИРБИ за децата, отглеждани от самотен родител или в семейства с повече от 3 деца, или с мигрантски или ромски произход, е до три пъти по-висок, отколкото при другите деца.

²³⁹ Социалните трансфери в натура, включително и наред с другото безплатни ОГРДВ, образование и здравеопазване, не се разглеждат в настоящия анализ.

Фигура 2.4.4: Делът на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване, остава като цяло постоянен, но с големи разлики в отделните държави от ЕС.

Дял на децата (лица на възраст до 17 години), изложени на риск от бедност или социално изключване (%), стойности за 2020 г. и промени спрямо предходната година (водещ показател в набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Липсват данни за Италия, а за Франция, Латвия и Полша те са предварителни. Прекъсване в динамичните редове за Белгия, Ирландия и Люксембург. От 2020 г. насам Германия предава данни за показателя ИРБИ на EU-SILC от проучване („Mikrozensus“), което е различно от предишното. Тъй като тази промяна води до прекъсване в динамичните редове, Евростат публикува прогнозна стойност на ИРБИ сред децата през 2019 г. за Германия, съпоставима с тази за 2020 г., на която се основава настоящият анализ. Статистически значимите промени са маркирани със звездичка (*).

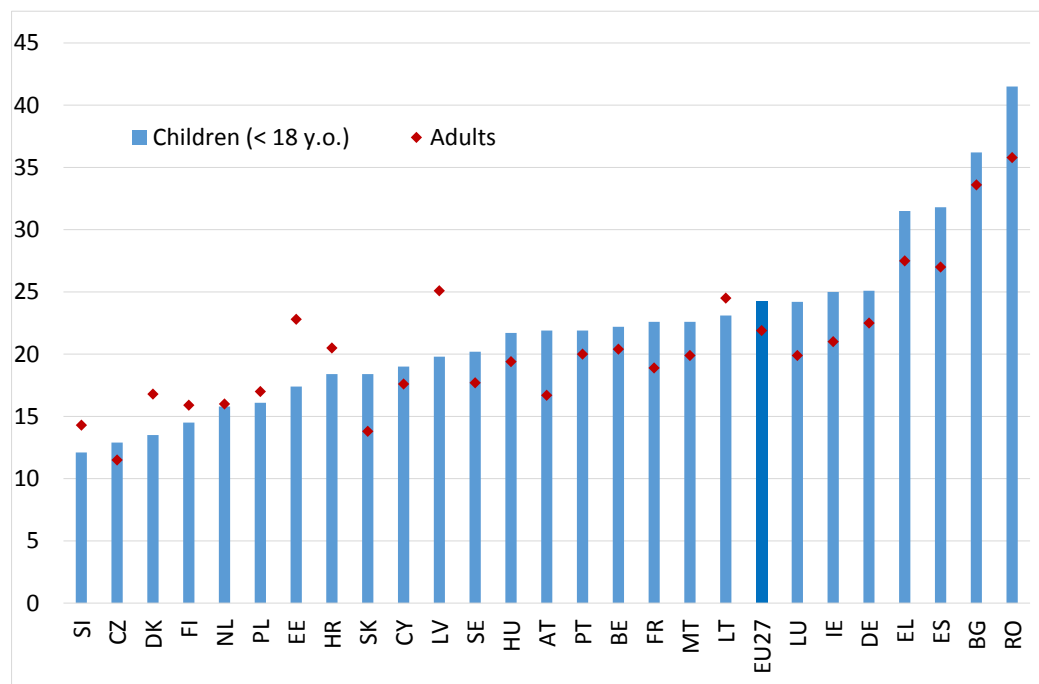
Източник: Евростат, [tepsr_lm412].

Тематично каре 4: Борба със социалното изключване и предоставяне на подкрепа за децата

В Европейския стълб на социалните права са определени редица принципи, свързани с благосъстоянието и развитието на децата. Принцип 11 (грижи и подкрепа за децата) гласи, че децата имат право на достъпни и висококачествени грижи и образование в ранна детска възраст, както и на закрила от бедност. Децата от семейства в неравностойно положение имат право на специални мерки за насърчаване на равните възможности. Принцип 1 (образование, обучение и учене през целия живот) потвърждава правото на качествено и приобщаващо образование, а принцип 3 (равни възможности) — правото на равно третиране и равни възможности по отношение на социалната закрила, образованието и достъпа до стоки и услуги, достъпни за обществеността.

Въпреки това броят на децата в риск от бедност или социално изключване в ЕС все още е голям. През 2020 г. 19,6 милиона деца (24,2 %) в ЕС са били в това положение. В повечето държави членки децата са изложени на бедност в по-голяма степен, отколкото възрастното население (вж. графиката). В плана за действие по Европейския стълб на социалните права се предлага броят на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване, да бъде намален с поне 5 милиона до 2030 г.

Дял на децата (0—17 г.), изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), в сравнение с възрастните (18+), (%), 2020 г.)

Бележка: Липсват данни за Италия. От 2020 г. насам Германия предава данни за показателя ИРБИ на EU-SILC от проучване („Mikrozensus“), което е различно от предишното. Тъй като тази промяна води до прекъсване в динамичните редове, Евростат публикува прогнозна стойност на ИРБИ сред децата през 2019 г. за Германия, съпоставима с тази за 2020 г., на която се основава настоящият анализ.

Източник: Показател на Евростат [[ilc_peps01n](#)].

Качественото образование и грижите в ранна детска възраст са от особена важност за преодоляване на различията в образователните постижения през целия живот на децата в неравностойно положение и за осигуряване на възможност за участие на пазара на труда на техните родители, като по този начин се увеличават доходите на домакинствата. Средно в ЕС през 2019 г. 35,3 % от децата на възраст под 3 години и 89,6 % от децата на възраст между 3 години и минималната задължителна възраст за започване на училище са записани в институционални грижи за деца. В някои държави членки обаче съответните стойности бяха съответно под 10 % и 60 % за тези две групи (вж. глава 2.2.1).

С препоръка на Съвета от 14 юни 2021 г. беше създадена Европейска гаранция за детето с цел предотвратяване и борба със социалното изключване на децата чрез гарантиране на достъп до набор от ключови услуги. С нея се призовава държавите членки да осигурят на децата, изложени на риск от бедност и социално изключване, безплатен и ефективен достъп до здравеопазване, образование и грижи в ранна детска възраст (вж. раздел 2.2.1), образование и училищни дейности и поне едно здравословно хранене всеки учебен ден, както и ефективен достъп до здравословно хранене и подходящи жилищни условия. Европейската гаранция за детето е ключов елемент от цялостната стратегия на ЕС за правата на детето²⁴⁰. До 15 март 2022 г. държавите членки ще представят на Комисията своите национални планове за действие относно начина на изпълнение на препоръката, обхващащи периода до 2030 г. Препоръката предвижда стабилни процеси на управление и мониторинг, включително двугодишни доклади от държавите членки и доклад на Комисията до Съвета пет години след приемането ѝ. През октомври 2021 г. Комитетът за социална закрила одобри рамка за сравнителен анализ в областта на грижите и подкрепата за децата, като определи показатели за резултат и изпълнение, както и набор от контекстуална информация — за повече информация вж. раздел 1.4.

²⁴⁰ Приет на 24 март 2021 г., достъпен [онлайн](#). Освен аспектите на социално-икономическото приобщаване, здравеопазването и образованието, които са обхванати от Европейската гаранция за детето, стратегията има пет други тематични области: борба с насилието срещу деца и осигуряване на закрила на децата, правосъдие, съобразено с интересите на децата, цифрово и информационно общество и глобално измерение.

Фаза III на подготвителното действие за гаранцията за детето доведе до пилотни политически интервенции от страна на УНИЦЕФ в четири държави членки. В България, като част от програмата за посещения по домовете, повече от 2 600 семейства с малки деца са получили подкрепа между октомври 2020 г. и юли 2021 г. Целта е да се осигурят грижи за деца на възраст под 3 години и бременни жени. Персоналът на домашните посещения е бил обучен по въпросите на ранното детско развитие и ангажирането на бащите. В **Гърция** консултации с различни заинтересовани страни, включително деца, допринесоха за разработването на Националния план за действие за реформа на грижите за деца. В района на Атика пилотен проект ще подкрепи децата от пет институции да бъдат реинтегрирани в родните си семейства или да бъдат настанени в алтернативни семейни и общностни услуги за грижа. В **Италия** в горните класове на средните училища бяха проведени 13 цифровизирани лагера за иновации и творчество, в които участваха над 400 ученици. В **Хърватия** център за социално подпомагане получи подкрепа за разширяване на своята програма за подкрепа на родителите, която достигна до повече от 100 бенефициери.

Дълбочината на бедността леко се е увеличила през 2019 г. в сравнение с 2018 г.

Дълбочината на бедността²⁴¹ не се е подобрила и в някои случаи дори леко се е увеличила (SILC 2020). Най-голяма е разликата (над 25 %) в Унгария, Румъния, Германия, Испания, Латвия, България, Хърватия и Гърция. В Унгария тя се увеличава за втора поредна година и то в значителна степен (7,4 процентни пункта). Увеличение е регистрирано и в държави с по-ниски от средните равнища (във Франция с 5 процентни пункта; в Португалия с 2 процентни пункта). В други държави членки тя остава като цяло стабилна, въпреки цялостното подобряване на социално-икономическата ситуация преди пандемията (с изключение на Люксембург и Литва, където се наблюдава намаление съответно с 6,9 и 2,8 процентни пункта). Бедността е по-дълбока сред хората, живеещи в домакинства²⁴², които са почти без работа, като през 2019 г. тя е около 40 % в ЕС за населението на възраст 18—64 години. В тази група Румъния, Италия, България, Латвия и Словакия регистрират най-големите разлики в бедността (всички над 50 %), като в повечето от тях се наблюдава известно влошаване. Показателят е под 20 % в Нидерландия, Финландия и Ирландия. Най-голямо увеличение се наблюдава в Унгария (+14,9 процентни пункта). Високите проценти подсказват за предизвикателства, свързани с адекватността и обхвата на обезщетенията.

²⁴¹ Това отчита отдалечеността на медианния доход на хората, изложени на риск от бедност, от прага на бедността. Евростат, показател [[ilc_li11](#)]. Възрастова група: Общо. Показателят използва информация за доходите от предходната година, поради което стойностите за 2020 г. описват ситуацията през 2019 г.

²⁴² Показателят се изчислява от Евростат (непубликувано) като разстоянието между медианния еквивалентен общ нетен доход на лицата, чийто еквивалентен разполагаем доход е под прага на риска от изпадане в бедност и които живеят в домакинство с много ниска интензивност на труда, и самия праг на риска от изпадане в бедност, изразено като процент от прага на риска от изпадане в бедност. Този праг се определя като 60 % от националния приравнен разполагаем доход на всички хора в една държава, а не за ЕС като цяло.

Хората с увреждания, особено жените и тези в трудоспособна възраст, са били много по-изложени на риск от бедност или социално изключване през 2020 г. В ЕС 28,9 % от хората с увреждания са изправени пред риск от бедност или социално изключване в сравнение с 19 % от хората без увреждания през 2020 г., като се отчита увеличение спрямо 28,4 % през 2019 г.²⁴³ Най-висок е този показател в България (52,3 %), Естония (40,4 %), Латвия (39,3 %), Литва (38,7 %), Хърватия (38,2 %), а най-нисък — в Словакия, Дания, Финландия и Австрия (между 20,3 % и 22,3 %). Сред хората с увреждания жените са изложени на по-голям риск (29,9 %, в сравнение с 27,7 % от мъжете), както и хората на възраст между 16 и 64 години (34,3 %, в сравнение с 23,2 % при лицата над 65 години). Кризата, свързана с COVID-19, оказва непропорционално въздействие върху хората с увреждания и задълбочи съществуващите преди това рискове от изключване²⁴⁴, особено по отношение на достъпа до здравеопазване, образование, заетост и онлайн услуги за подкрепа, по-специално за лицата, живеещи в институции²⁴⁵.

Делът на хората с мигрантски произход и на ромите, изправени пред бедност и социално изключване, е значително по-висок от средния. През 2020 г. процентите на ИРБИ за лицата, родени извън ЕС, са много по-високи (около два пъти по-големи) в сравнение с тези за родените²⁴⁶ в държавите членки с най-високи равнища (53 % спрямо 26,9 % в Гърция, 52,6 % спрямо 21,3 % в Испания, 45,2 % спрямо 20,4 % в Германия и 44,6 % спрямо 15 % в Белгия). Между 72 % и 80 % от ромите в ЕС живеят с доходи под съответния национален праг на риска от изпадане в бедност — ситуация, която се влоши от загубата на работни места по време на пандемията. Положението на децата от ромски произход е още по-лошо²⁴⁷.

²⁴³ Показател на Евростат [[hlth_dpe010](#)], базиран на EU-SILC, обхващащ хора на възраст 16 и повече години. Съгласно концепцията за глобален индекс за ограничения в дейностите (GALI) се смята, че лицата са с увреждане, ако имат някакви или сериозни ограничения в дейностите.

²⁴⁴ Европейска комисия, *Employment and Social Developments in Europe 2021 (Заетост и социално развитие в Европа през 2021 г.)*, юни 2021 г.

²⁴⁵ Световна здравна организация, *Резюме на политиката: A Disability-Inclusive Response to COVID-19 (Съобразен с уврежданията отговор на COVID-19)*, май 2020 г.

²⁴⁶ Както показват показателите на Евростат [[ilc_peps06](#)], [[ilc_li33](#)] и [[ilc_iw16](#)], ИРБИ, ИРБ и ИРБ при трудова заетост.

²⁴⁷ Вж. подробности и препратки в стратегическата рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите, SWD (2020) 530 final.

Енергийната бедност продължи да намалява в целия ЕС, но положението остава критично за хората под прага на бедността. Делът на хората, които не могат да поддържат домовете си достатъчно отоплени, достигна 8,2 % през 2020 г.²⁴⁸ За хората с доходи под прага на бедността този дял достигна 20,1 % през 2020 г., в рязък контраст с едва 5,8 % от хората над прага. Ценовата достъпност е проблем, особено в някои държави членки в Южна и Източна Европа, по-специално в България, Литва, Кипър, Португалия и Гърция. По-високите цени на енергията крият риск от увеличаване на енергийната бедност. На 13 октомври 2021 г. Комисията прие съобщение „Справяне с нарастващите цени на енергията“²⁴⁹, в което беше представен набор от мерки за справяне с непосредственото въздействие на (настоящите) внезапни увеличения на цените и за допълнително укрепване на устойчивостта срещу бъдещи сътресения. Както беше обявено в пакета „Подготвени за цел 55“, и с оглед да се гарантира справедлив преход към неутралност по отношение на климата, до края на 2021 г. Комисията възнамерява да представи предложение за препоръка на Съвета, за да даде допълнителни насоки на държавите членки относно начините за справяне със социалните и трудовите аспекти на екологичния преход²⁵⁰. Промените в цените на енергията и техните ефекти на разпространение трябва да бъдат внимателно наблюдавани, като в крайна сметка трябва да бъдат въведени компенсаторни механизми.

²⁴⁸ Според показателя на Евростат [[ilc_mdcs01](#)]. Забележка: Прекъсване в динамичните редове е посочено за средната стойност за ЕС, както и за Белгия, Германия и Люксембург през 2020 г.

²⁴⁹ Съобщение на Комисията „Справяне с нарастващите цени на енергията: набор от мерки за действие и подкрепа“, COM (2021) 660 final.

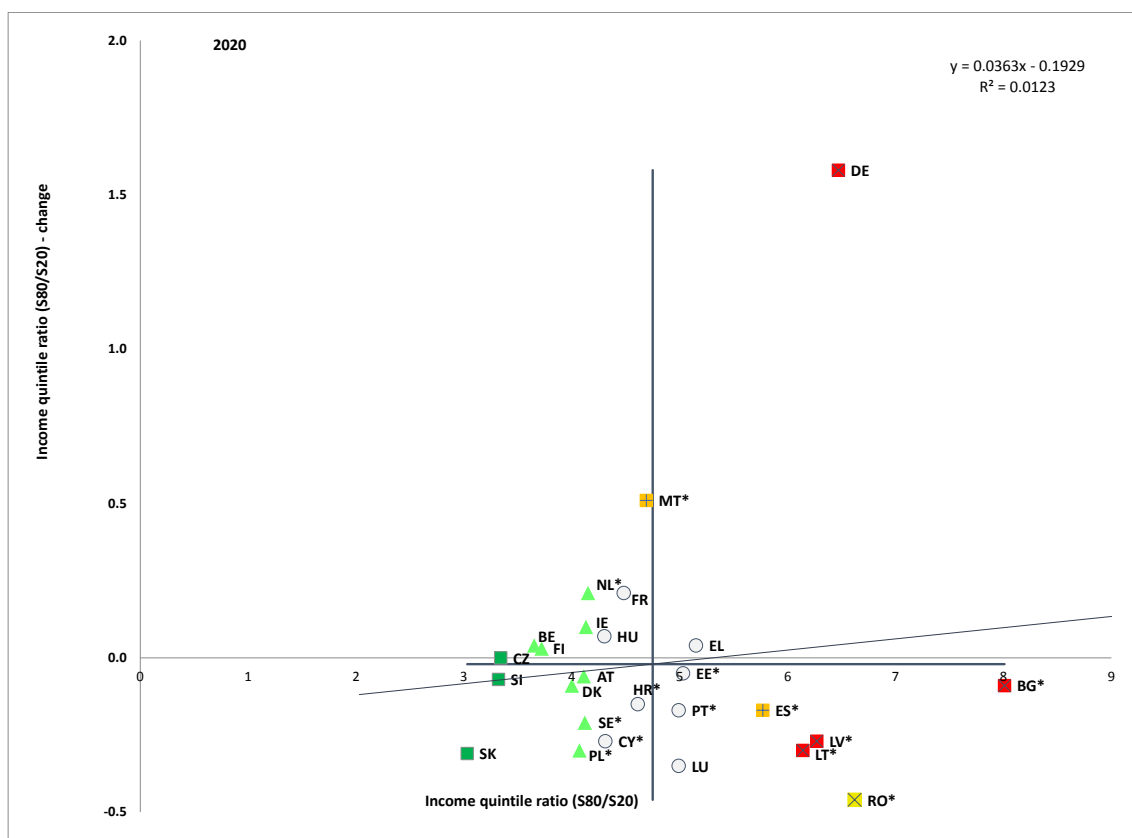
²⁵⁰ Инициативата беше обявена в съобщението „Подготвени за цел 55“ (COM(2021) 550 final) и в съображение 18 от предложението за създаване на Социален фонд за климата (COM(2021) 568 final).

Неравенството в доходите беше стабилно или дори бележеше намаление в повечето държави членки преди кризата с COVID-19. Данните от проучванията показват, че в ЕС делът на доходите на най-горните 20 % от разпределението на доходите е бил средно почти пет пъти по-голям от дела на най-ниските 20 % през 2019 г. (референтната година на дохода на показателя) — вж. фигура 2.4.5. Най-ясно изразените спадове в неравенството по отношение на доходите се наблюдаваха преди пандемията в Румъния, Люксембург, Словакия, Полша, Литва, Кипър и Латвия. Особено голямо увеличение на общото неравенство беше отбелязано в Малта, Франция и Германия (последното обаче е свързано с прекъсване в серията). Германия, България, Латвия и Литва се намират в „критични ситуации“ поради регистрирането както на високи равнища, така и на увеличения или сравнително малки намаления на неравенството. Регионалните различия между европейските региони са големи и, както в случая с дела на ИРБИ, те могат да бъдат значителни в рамките на една държава членка — вж. фигура 4 в приложение 3. Както беше посочено в глава 1, експресните оценки на Евростат показват, че през 2020 г. квинтилното съотношение на доходите (S80/S20) за ЕС като цяло е останало стабилно²⁵¹, въпреки че според оценките доходите от заетост (пазарни) са намалели с 10 % за първите квинтили на доходите и с 2 % за петия квинтил. Основна роля за постигането на този резултат изиграха въведената публична подкрепа, включително чрез непълно работно време и други схеми за запазване на работните места (вж. глава 2.1.1), както и функционирането на автоматичните стабилизатори чрез системите за данъци и обезщетения. Тези механизми в много случаи бяха подсилени, за да се облекчат последиците от кризата, свързана с COVID-19, по-специално за уязвимите групи. В резултат на това въздействието по отношение на разполагаемия доход се оценява като почти еднакво за цялото разпределение на доходите, като се очаква увеличение на разполагаемия доход с 2 % за първия квинтил и почти никаква промяна за петия квинтил.

²⁵¹ В повечето държави членки очакваната промяна не изглежда статистически значима.

Фигура 2.4.5: Неравенството в доходите намаля или остана стабилно в по-голямата част от държавите членки благодарение на огромната публична подкрепа и функционирането на автоматичните стабилизатори

Квинтилно съотношение на доходите (S80/S20), стойности за 2020 г. и промени спрямо предходната година (водещ показател в набора от социални показатели)

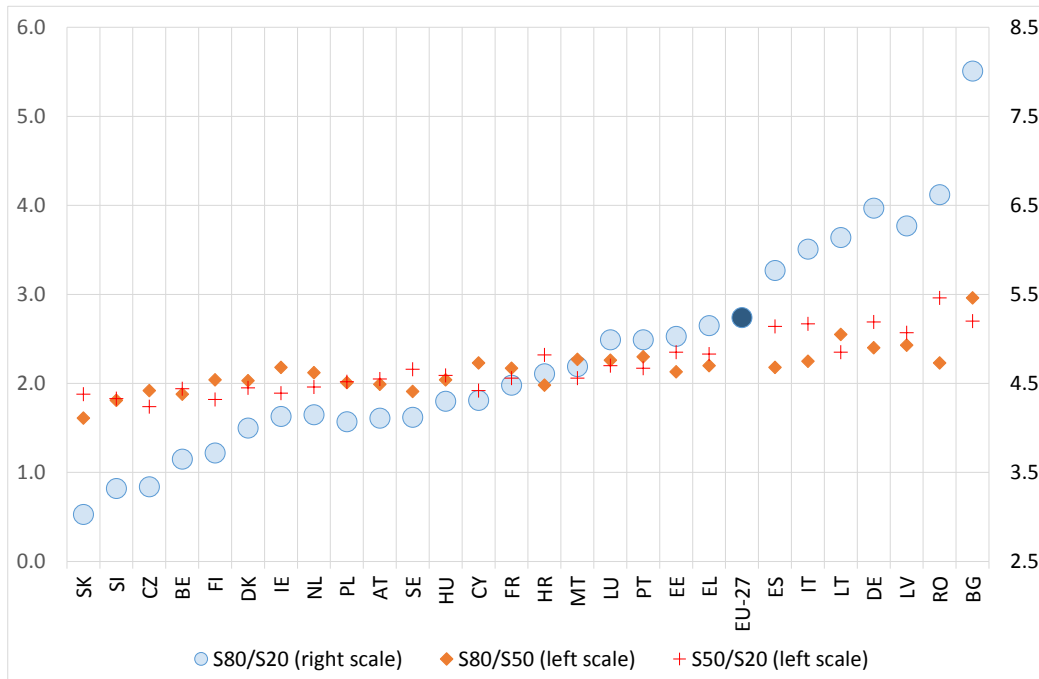
Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Липсват данни за Италия, а за Франция, Латвия, Нидерландия, Полша, Словакия данните са предварителни. Прекъсване в динамичните редове за Белгия, Дания, Германия, Ирландия и Люксембург. От 2020 г. насам Германия предава данни за показателя на EU-SILC от проучване („Mikrozensus“), което е различно от предишното. В резултат на това данните от различните години вече не могат да бъдат сравнявани. Статистически значимите промени са маркирани със звездичка (*).

Източник: Евростат, [tessi180].

Формата на неравенствата по отношение на доходите в разпределението на доходите се различава значително в отделните държави — членки на ЕС. През последното десетилетие нарастването на неравенствата по същество се дължи средно на увеличения в долната част на разпределението на доходите (вж. съвместният доклад за заетостта за 2021 г.). Държавите членки, в които общото неравенство по отношение на доходите (S80/S20) е по-високо от средното за ЕС, обикновено се характеризират и с по-високо неравенство в долния и в горния край на разпределението на доходите, както показват съответните квинтилни съотношения (S50/S20 и S80/S50) — вж. фигура 2.4.6. То обаче е по-силно изразено в долния край (S50/S20), както в случаите на Румъния, Латвия, Германия, Италия и Испания. По-голямото неравенство в долната част на класацията е причина и за общото неравенство в държавите, където то е на равнища под средните за ЕС, например в Хърватия, Естония, Словакия и Швеция. В други държави членки (България, Кипър, Ирландия, Литва, Малта и Португалия) общото неравенство се дължи в сравнително по-голяма степен на по-високото неравенство S80/S50.

Фигура 2.4.6. Формата на неравенствата по отношение на доходите в разпределението на доходите се различава значително в отделните държави членки

Квинтилни съотношения S80/S20, S80/S50 и S50/S20 (2020 г.)

Бележка: Липсват данни за Италия за 2020 г., поради което са използвани стойностите за 2019 г.

Източник: Евростат [[tessi180](#)], [[ilc_di11d](#)], [[ilc_dille](#)]

Като следствие от пандемията от COVID-19 предварителните оценки на разходите за социална закрила през 2020 г. за 20 държави членки²⁵² сочат безпрецедентни равнища и големи увеличения в сравнение с 2019 г. Като цяло разходите за социална закрила са се увеличили с 237 милиарда евро (около + 8 %) през 2019 г. Увеличенията в държавите членки варират от по-малко от 5 % в Швеция, Дания и Хърватия до над 20 % в Ирландия и Малта. През периода 2019—2020 г. нарастването се дължи най-вече на по-големите разходи за обезщетения за безработица, включително обезщетенията, изплащани при режими на работа на непълно работно време (+101 млрд. евро, или +75 %). Увеличение се наблюдава и при разходите, свързани със социалното изключване (+14 %), жилищното настаняване (+7 %), обезщетенията, свързани със семейството/децата (+6 %), болнична помощ/здравеопазване (+6 %) и обезщетенията за старост (+3 %). В относително изражение сред 20-те държави членки, представили отчет, увеличение на разходите за обезщетения за безработица²⁵³ с повече от 100 % се наблюдава в Австрия, Чехия, Португалия, Ирландия, Естония и Малта. В Белгия, България, Чехия, Дания, Ирландия, Кипър, Латвия, Унгария, Малта и Португалия разходите за болнична помощ/здравеопазване са се увеличили с повече от 10 %. Разходите за социална закрила силно нарастват като дял от БВП — от 27,6 % през 2019 г. до 31,1 % през 2020 г. (+3,5 процентни пункта), отчасти и в резултат на спада в общото равнище на БВП през 2020 г.

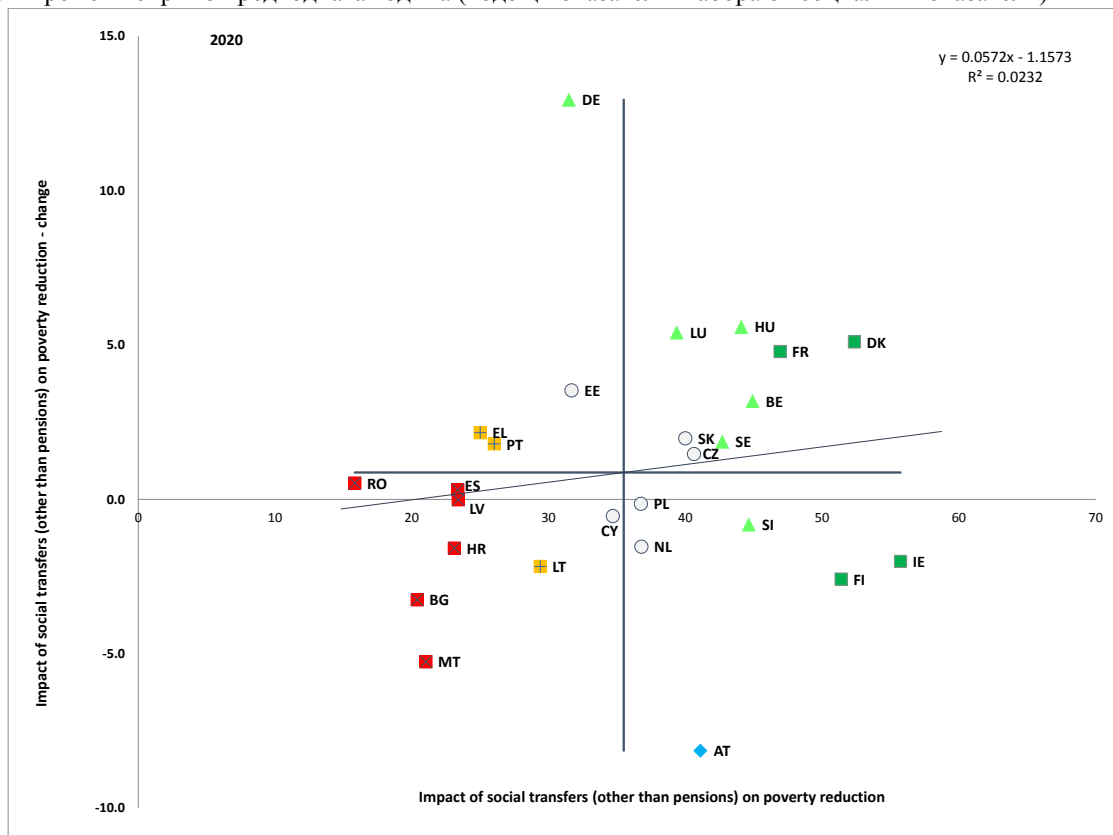
²⁵² Източник: Евростат, [Early estimates - Social protection - Eurostat \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1) ([Предварителни оценки – Социална закрила – Евростат \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1)), обхващащи BE, BG, CZ, DE, DK, EE, IE, FR, HR, IT, CY, LV, LT, HU, MT, AT, PL, PT, SI и SE. Общо на тези 20 държави членки се падат около 79 % от БВП на ЕС-27 през 2019 г. (и 82 % от разходите за социална закрила).

²⁵³ Включително компенсации за договорености за работа при непълно работно време.

Влиянието на социалните трансфери върху намаляването на бедността е стабилно в ЕС-27 от 2015 г. насам, но показва различия в отделните държави членки. Средно в ЕС социалните трансфери (с изключение на пенсиите) доведоха до намаляване на дела на хората, изложени на риск от бедност, с около една трета (32,7%) през 2020 г. (спрямо доходите от 2019 г.). Съществуват обаче значителни различия между държавите членки, вариращи от около 16 % в Румъния до над 50 % в Дания, Финландия и Ирландия. През 2020 г. (по отношение на доходите от 2019 г.) в пет държави членки се наблюдават както по-високи стойности, така и увеличения: във Франция и Дания (най-добре представящите се държави), както и в Белгия, Унгария и Люксембург (при които обаче се регистрират прекъсвания в динамичните редове). През същия период ефектът от намаляването на бедността е под средния и остава относително стабилен в Румъния, Испания и Латвия, но намалява значително в България, Малта и Хърватия, като и шестте държави са в „критична ситуация“. Показателят показва тенденция на разминаване между държавите членки. Големи са разликите и между регионите в ЕС, като особено ниски стойности са регистрирани в южните региони на Италия, повечето региони в Румъния и някои региони в Гърция и Хърватия — вж. фигура 9 в приложение 3.

Фигура 2.4.7: Въздействието на социалните трансфери върху намаляването на бедността се различава в отделните държави членки

Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността, равнища за 2020 г. и промени спрямо предходната година (водещ показател в набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Данни за Италия не са налични, а за Франция, Латвия и Полша те са предварителни. Прекъсване в динамичните редове за Белгия, Дания, Германия, Ирландия и Люксембург. От 2020 г. насам Германия предава данни за показателя на EU-SILC от проучване („Mikrozensus“), което е различно от предишното. Тъй като тази промяна води до прекъсване в динамичните редове, Евростат публикува прогнозна стойност за показателя за 2019 г. за Германия, съпоставима с тази за 2020 г., на която се основава настоящият анализ.

Източник: Евростат, [tespm050].

Съществуват значителни различия по отношение на обхвата на социалната закрила, по-специално сред нестандартните работници. Средно делът на лицата в трудоспособна възраст (16—64 г.), изложени на риск от бедност и получаващи социални помощи (на индивидуално равнище²⁵⁴), е по-висок сред работниците и служителите с временен договор (41 %), отколкото сред тези с постоянен (26 %). Съществуват обаче значителни различия в отделните държави членки: под 25 % е в Хърватия, Полша, Португалия, Малта, Унгария, Словакия и Гърция — някои от тези държави (като Полша, Португалия и Хърватия) съобщават и за високо разпространение на временните договори. Той е по-малък и сред самостоятелно заетите лица (12,9 %) в сравнение с наетите лица (31 %), което говори за по-малък достъп до социална закрила за първите. И накрая, около половината (52 %) от безработните в ЕС получават социални помощи, но този дял е под 15 % в Хърватия, Гърция, Румъния, Полша, Словакия и България. За разлика от неотдавнашното значително увеличение на броя на лицата, получаващи обезщетения за безработица²⁵⁵, в повечето държави членки не е регистрирано увеличение на получателите на социални помощи. В много държави членки обаче (Белгия, Чехия, Гърция, Испания, Франция, Латвия, Литва, Люксембург, Португалия и Словения) броят на лицата, които получават тези обезщетения, се е повишил чувствително в определен момент през 2020 г.²⁵⁶

²⁵⁴ Според показателя за ефективен достъп, одобрен в контекста на рамката за мониторинг на достъпа до социална закрила (процент на лицата, които получават обезщетения, спрямо населението, изложено на риск от бедност, преди социалните трансфери).

²⁵⁵ Вж. глава 2.3.1 относно постъпленията от обезщетения за безработица.

²⁵⁶ Вж. таблица 7, съставена въз основа на данни, събрани от Комитета за социална закрила (КСЗ), в [годишния преглед за 2021 г. на Инструмента за наблюдение на резултатите в областта на социалната закрила и промените в политиките за социална закрила](#).

Тематично каре 5: Достъп до адекватна социална закрила

През 2019 г. Съветът прие препоръка относно достъпа до социална закрила на работниците и самостоятелно заетите лица²⁵⁷, с цел да се приложи принцип 12 от Европейския стълб на социалните права (относно социалната закрила) и да се адаптират системите за социална закрила към бързо развиващите се пазари на труда. Държавите членки се ангажираха да гарантират: 1) достъп до социална закрила; 2) ефективно покритие за всички работници и самостоятелно заети лица, независимо от вида на трудовото правоотношение²⁵⁸; 3) адекватно равнище на защита (достоеен стандарт на живот, подходящо заместване на доходите); и 4) прозрачност на условията и правилата, както и административно опростяване. Държавите членки бяха приканени да представят план за определяне на съответните мерки, които трябва да бъдат предприети на национално равнище до 15 май 2021 г. До средата на октомври 2021 г. 25 държави членки представиха своите национални планове.²⁵⁹

²⁵⁷ [Препоръка на Съвета 2019/C 387/01 от 8 ноември 2019 г.](#)

²⁵⁸ Това означава, че правилата не позволяват на лицата да натрупват или да имат достъп до обезщетения и гарантират, че правата се запазват, натрупват и/или прехвърлят.

²⁵⁹ Люксембург и Словения все още не са представили своите планове. Плановете са достъпни [онлайн](#).

Почти всички национални планове включват мерки, насочени към поне една от четирите области на препоръката, макар и със значителни различия в размера, обхвата²⁶⁰ и времевите рамки.²⁶¹ Въпреки че 21 плана (от общо 25) включват мерки за подобряване на достъпа до социална закрила, като цяло те нямат за цел да покрият всички пропуски, установени в рамката за мониторинг²⁶² или в специфичните за всяка държава препоръки, публикувани в цикъла на европейския семестър за 2020 г.²⁶³ Повечето мерки (приложени или предвидени) са свързани с формалното обхващане на нестандартните работници или самостоятелно заетите лица (в 15 държави членки) и подобряването на адекватността (в 13 държави членки), с акцент върху пенсиите, обезщетенията за безработица и обезщетенията за болест. Предвидени са по-малко мерки по отношение на ефективния достъп, запазването и прехвърлянето на права, както и по отношение на прозрачността и опростяването.

В почти всички планове се докладва за политически мерки, предприети в отговор на кризата, свързана с COVID-19. Такива мерки включват облекчаване на правилата, удължаване на срока и/или увеличаване на размера на обезщетенията (например за безработица и болест). Освен това на някои групи (работници с несигурни договори, самостоятелно заети лица) или сектори/професии (културен сектор, здравни работници, домашни помощници и т.н.) е предоставена специална подкрепа.²⁶⁴ Като цяло извънредните мерки допринесоха за разширяване на социалната закрила на групи, които преди това не са били обхванати или са били обхванати частично. Въпреки това повечето мерки, предприети през 2020 г. и в началото на 2021 г., изглеждат временни, което означава, че е малко вероятно да се превърнат в постоянна характеристика на системите за социална закрила.²⁶⁵ Ето защо Планът за действие за прилагане на Европейския стълб на социалните права насърча държавите членки да разширят допълнително достъпа до социална закрила, като използват изключителните мерки, свързани с COVID-19, като източник на вдъхновение за структурни реформи за подобряване на закрилата на безработните, нестандартните работници и самостоятелно заетите лица.

²⁶⁰ Девет плана предвиждат една основна политическа (или законодателна) мярка (Дания, Испания, Германия, Гърция, Хърватия, Ирландия, Литва, Финландия, Латвия), а девет включват от 3 до 6 мерки (Кипър, Чехия, Естония, Франция, Италия, Малта, Нидерландия, Португалия и Румъния). Белгия предложи повече от 30 мерки в цялостен пакет, насочени към различните измерения на препоръката.

²⁶¹ Четиринадесет държави членки посочват мерки, предприети след приемането на препоръката (през ноември 2019 г.), а планираните за в бъдеще мерки са включени в 17 национални плана.

²⁶² Рамка за наблюдение на достъпа до социална закрила за работниците и самостоятелно заетите лица, достъпна [онлайн](#).

²⁶³ През 2020 г. на 16 държави членки (България, Кипър, Естония, Испания, Унгария, Хърватия, Италия, Литва, Латвия, Малта, Нидерландия, Полша, Португалия, Румъния, Словения и Словакия) беше издадена специфична за държавата препоръка (СДП) относно социалната закрила, често с много ясен акцент върху подобряване на достъпа за нестандартните работници и самостоятелно заетите лица (Кипър, Естония, Испания, Италия, Литва, Нидерландия, Полша, Португалия и Словения). Към октомври 2021 г. приетите ПВУ за 17 държави членки включват мерки, свързани със социалната закрила, като 14 от тях имат съответни СДП за 2019 г. или 2020 г. Повечето от тези ПВУ обхващат съответните им СДП, но в малко от тях те се разглеждат в цялост.

²⁶⁴ Вж. раздел 2.4.2 и Съвместния доклад за заетостта за 2021 г.

²⁶⁵ Вж. също Европейска мрежа за социална политика, [ESPN \(2021 г.\)](#).

Неотдавнашните национални мерки за преодоляване на пропуските в официалното осигуряване се отнасят най-вече до самостоятелно заетите лица и хората, които извършват нестандартна работа. Франция направи постоянно разширяването на обхвата на обезщетенията за болест за всички самостоятелно заети лица, включително за *либералните професии* (в контекста на закона за социалната сигурност, приет в края на 2020 г.). Правителството на Ирландия предложи ново законоустановено обезщетение за болест, за да осигури защита на наетите лица, които нямат право на отпуск по болест в трудовите си договори. Белгия планира да подобри официалния обхват за определени категории (артисти, работещи през платформи, неофициални болногледачи, сексуални работници) и да оцени и адаптира така наречените „мостови права“, които осигуряват подпомагане на доходите на самостоятелно заетите лица. Румъния планира да разшири отпуска по бащинство за самостоятелно заетите лица и да осигури официален достъп до всички клонове на социалното осигуряване за сезонните и дневните работници, както и за работещите през платформа. Чехия възнамерява да подобри достъпа до обезщетения за болест и свързани с нея рискове (включително майчинство) за работещите при нестандартни условия. Кипър планира да осигури пълно покритие на мерките за социална закрила за самостоятелно заетите лица, т.е. да разшири обхвата на обезщетенията за безработица и схемите, свързани с трудови злоупотреби и професионални заболявания. Полша започна реформа, разширяваща обхвата на задължителната осигуровка, особено по пенсионни схеми за граждански договори, и започна задължителното регистриране на договорите за изпълнение на конкретни услуги, за да се гарантира, че с този вид договори не се злоупотребява. Накрая, Гърция предвижда да разшири достъпа до обезщетения за болест за самостоятелно заетите лица.

Що се отнася до адекватността, редица национални мерки, включени в плановете, се отнасят до състоянието на пенсиите, особено за самостоятелно заетите лица. Например Латвия реши да адаптира изчисленията на вноските за самостоятелно заетите лица, по-специално за да подкрепи адекватността на бъдещите пенсии, докато Белгия планира да ревалоризира задължителните пенсии за самостоятелно заетите, а Испания планира да предприеме действия и в двете области. Австрия, Германия²⁶⁶ и Естония предприеха мерки за подобряване на адекватността на пенсиите, особено за лицата с ниски права, а Чехия представи пенсионна реформа за подобряване на справедливостта на пенсионната система (включително що се отнася до разликите между мъжете и жените).

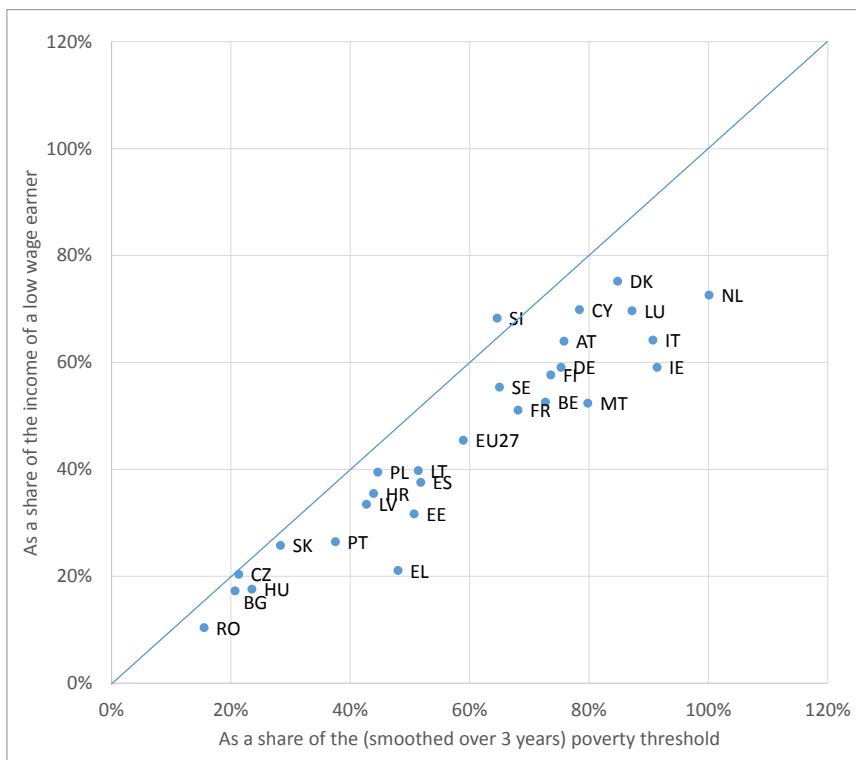
²⁶⁶ Германия въведе индивидуално изчислено допълнително пенсионно обезщетение за дългосрочно осигуряващите се лица в схемата за държавно задължително пенсионно осигуряване въз основа на ниски доходи (Grundrente).

През 2019 г. адекватността на схемите за минимален доход намаля в почти всички държави членки. Адекватността на обезщетенията за гарантиране на минимален доход може да се наблюдава²⁶⁷ чрез сравняване на дохода на бенефициерите с националния праг на бедност и с дохода на нископлатен работник. Тези сравнения дават представа за въздействието на облекчаването на бедността по отношение на доходите, както и за измерението за активизиране и потенциалните възпиращи ефекти на схемите. Относно последния доклад с налични годишни доходи (2019 г.) адекватността на схемите за минимален доход като цяло е намаляла в ЕС, което показва как доходите на получателите на минимален доход са изоставали като цяло от развитието на доходите преди кризата, свързана с COVID-19. Този спад е по-значителен в някои държави, когато се направи сравнение с дохода на нископлатен работник (Малта –5,8 процентни пункта, Хърватия –3,2 процентни пункта, Румъния –2,9 процентни пункта) или с прага на бедността (Франция –6,3 процентни пункта, Гърция –6 процентни пункта). Адекватността обаче е нараснала значително в Италия след реформата от 2019 г. и в по-малка степен в Литва (13,6 процентни пункта) и в Словения (15,2 процентни пункта). В няколко държави адекватността на минималните доходи е близка до прага на бедността (Нидерландия, Ирландия и Италия), докато в Румъния, България, Унгария, Чехия и Словакия тя остава под една трета от прага на бедността — вж. фигура 2.4.8.

²⁶⁷ Съгласно методологията, съгласувана в [рамката за сравнителен анализ](#) на минималния доход, вж. съвместните доклади за заетостта за 2019 г., 2020 г. и 2021 г.

Фигура 2.4.8: Адекватността на подкрепата за гарантиране на минимален доход варира значително между отделните държави членки

Нетен доход на получателите на минимален доход като процент от прага на риска от бедност (изгладен за период от три години) и от дохода на нископлатен работник (за данъчната 2019 г.)

Бележка: Графиките се отнасят до несемейни лица без деца. Нетният доход на получателя на минимален доход може да включва и други видове обезщетения (например обезщетения за жилищно настаняване), различни от минималния доход. Разглежданият нископлатен работник получава 50 % от средната работна заплата и работи на пълно работно време.

Източник: Изчисления на ГД „Заетост, социални въпроси и приобщаване“ въз основа на микроданни от EU-SILC.

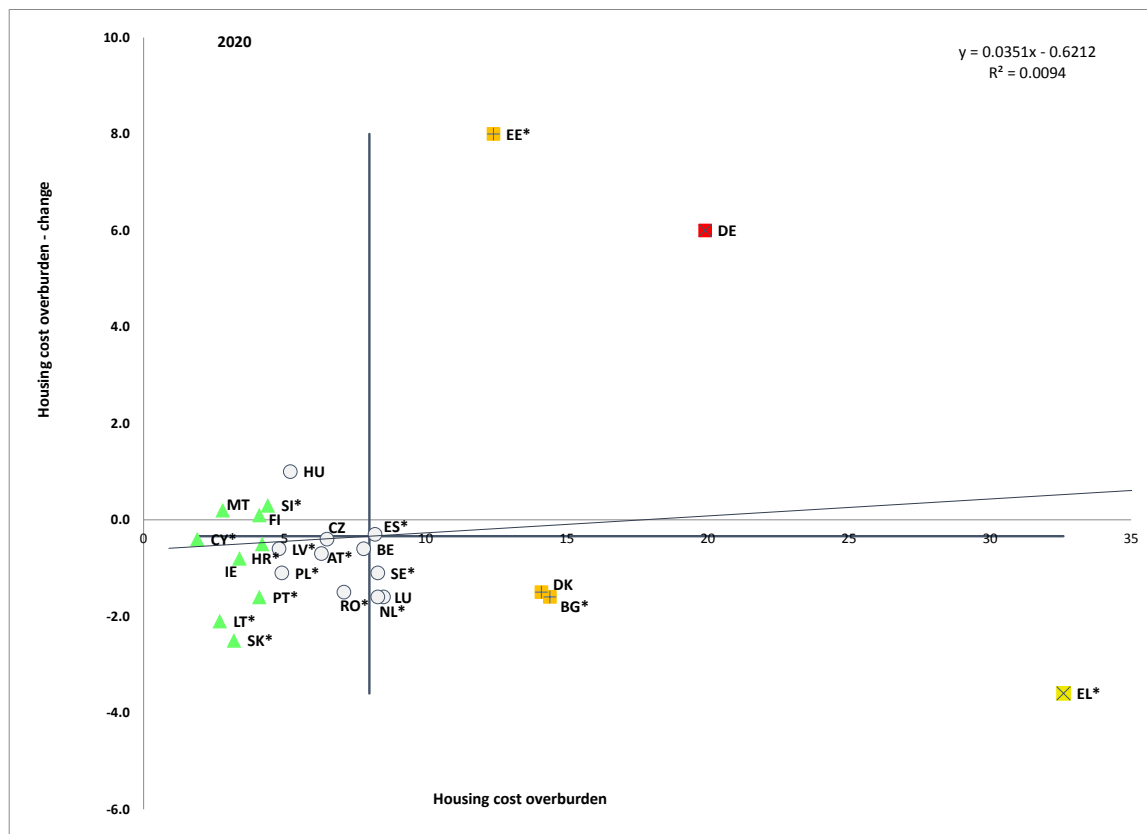
Равнището на претовареност с жилищни разходи²⁶⁸ продължи леко да намалява преди кризата. През 2019 г. (годината на доходите, за която се отнася показателят за 2020 г.) около една десета от населението на ЕС е живяло в домакинства, които са изразходвали 40 % или повече от своя (приравнен) разполагаем доход за жилище. Този процент е най-висок в Гърция (32,6 %), следвана от Германия, България и Дания (около и над 15 %) и най-нисък в Словакия, Кипър, Литва и Малта (под 3 %) — вж. фигура 2.4.9. Както абсолютният брой, така и подредбата на държавите са относително сходни за хората под 30 години, както и за останалата част от населението. Сред населението, изложено на риск от бедност, процентът на свръхнатоварване с жилищни разходи е значително по-висок (37,8 % през 2020 г.), като между държавите членки има значителни различия. В Гърция 82,5 % от населението, изложено на риск от бедност, е било обременено с прекомерни жилищни разходи, а в Дания и Германия — около две трети. В Литва, Малта, Кипър и Словакия този дял е около 10 % или по-малко. Като цяло наемателите на частния пазар на наеми или на пазара с намалени цени са по-засегнати от проблемите с ценовата достъпност на жилищата (25,2 %), отколкото собствениците с ипотека (6,2 %).²⁶⁹

²⁶⁸ Този показател измерва дела на населението, живеещо в домакинства, в които общите разходи за жилище представляват повече от 40 % от разполагаемия доход (и в двата случая без жилищните помощи). В [Методическите указания и описанието на променливите на EU-SILC \(версия от април 2020 г.\)](#) помощите (включени са само тези с условия за имуществено състояние) са описани като включващи обезщетения за наем и обезщетения за собственици, които обитават жилищата си, но без данъчни облекчения и капиталови трансфери. В документа жилищните разходи се определят като месечни и действително платени разходи, свързани с правото на домакинството да живее в жилището. Те включват застраховка на сградата (за наемателите: ако се плаща), услуги и такси (отвеждане на отпадъчни води, извозване на отпадъци и т.н., задължителни за собствениците, за наемателите: ако се плащат), редовна поддръжка и ремонт, данъци (за наемателя: за жилището, ако е приложимо) и разходи за комунални услуги (вода, електроенергия, газ и отопление). За собствениците, които плащат ипотека, се включват лихвените плащания по ипотеката (приспада се всяко данъчно облекчение, но не се приспадат обезщетенията за жилищно настаняване). За наемателите, които плащат наем по пазарна или намалена цена, се включва и сумата на наема. За наемателите, които не плащат наем, помощта за жилище не следва да се приспада от общите разходи за жилище.

²⁶⁹ Показател на Евростат [[ilc_lvho07c](#)].

Фигура 2.4.9: Степента на прекомерни жилищни разходи е намаляла средно преди кризата, но със значителни разлики между държавите членки

Дял на лицата, живеещи в домакинства с прекомерни жилищни разходи (%), стойности за 2020 г. и промени спрямо предходната година (водещ показател в набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Данни не са налични за Франция и Италия, а за Латвия и Полша данните са предварителни. Прекъсване в динамичните редове за Белгия, Дания, Германия, Ирландия и Люксембург. От 2020 г. насам Германия предава данни за показателя на EU-SILC от проучване („Mikrozensus“), което е различно от предишното. В резултат на това данните от различните години вече не могат да бъдат сравнявани. Статистически значимите промени са маркирани със звездичка (*).

Източник: Евростат, [tespm140].

Семействата с деца и домакинствата с един родител са изпитвали по-големи жилищни затруднения още преди кризата. През 2019 г. 6,5 % от домакинствата, съставени от самотен родител с деца на издръжка, са били изправени пред сериозни жилищни лишения, в сравнение с 4 % за цялото население.²⁷⁰ По-високи равнища са регистрирани в Гърция, Испания, Румъния, Швеция и Дания. Данните от проучването, събрани от Eurofound²⁷¹ през 2019 г., показват, че жилищната несигурност е по-висока при домакинствата с деца, отколкото при тези без деца (6,6 % спрямо 4,1 %). Освен това хората, които са бездомни, са по-изложени на здравни проблеми и са засегнати от това, че предоставянето на услуги прекъсва в периодите на локдаун. Като цяло кризата, свързана с COVID-19, засили дългогодишните предизвикателства в областта на жилищното настаняване и съществуващите преди това неравенства по отношение на собствеността и жилищните условия, включително за тези, които вече са били изключени от жилищното настаняване преди.²⁷²

²⁷⁰ Показател на Евростат [[ilc_mdho06](#)].

²⁷¹ Вж. Eurofound (2021 г.), [Education, healthcare and housing: How access changed for children and families in 2020, COVID-19 \[Образование, здравеопазване и жилищно настаняване: Как се промени достъпът за децата и семействата през 2020 г., поредица COVID-19\]](#), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

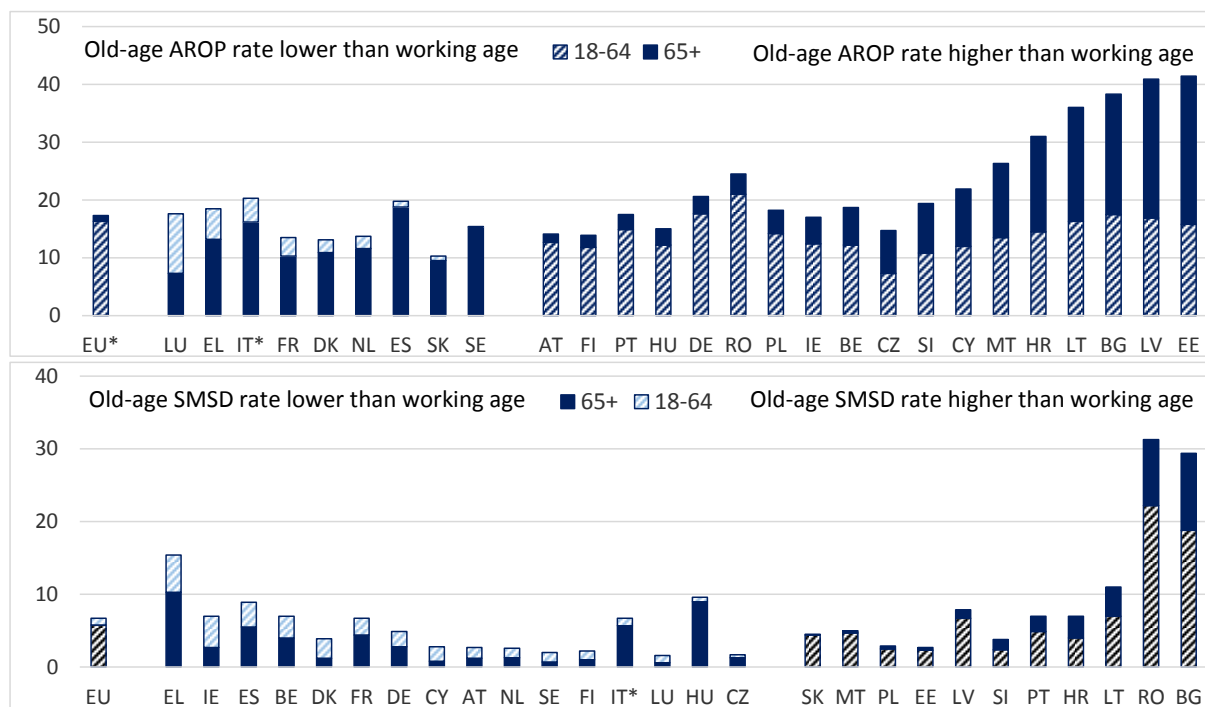
²⁷² Вж. например предварителния анализ на ОИСП за това как пандемията COVID-19 може да повлияе на ценовата достъпност на жилищата в бъдеще: [‘Building for a better tomorrow: Policies to make housing more affordable’](#), [„Строителство за по-добро бъдеще: Политики за повишаване на достъпността на жилищата“], Резюме на политиките в областта на заетостта, труда и социалните въпроси, ОИСП, Париж

Рискът от бедност или социално изключване сред възрастните хора (над 65 години) като цяло се запазва на същите нива, включително благодарение на ефективността на пенсионните системи. През 2020 г. делът на ИРБИ сред лицата на възраст 65 и повече години в ЕС е 20,3 %, с трайна разлика между жените и мъжете (23 % за жените спрямо 16,9 % за мъжете). В същото време двата компонента на ИРБИ за старост²⁷³ показват противоположни тенденции и продължават да съществуват значителни различия между държавите членки. През 2020 г. делът на лицата, изложени на риск от бедност (ИРБ), сред хората на възраст 65 и повече години в ЕС е 17,3 %, което е по-високо, отколкото сред хората на възраст 18—64 години (16,3 %). Това е обрат в сравнение с предходното десетилетие, когато кризата доведе до намаляване на трудовите доходи, докато пенсиите запазиха своята стойност. В шест държави членки повече от един на всеки четирима възрастни хора е изложен на риск от бедност — вж. най-горната диаграма на фигура 2.4.10. В същото време тежките материални и социални лишения (ТМСЛ) сред възрастните хора продължиха да намаляват и са по-ниски от тези сред лицата в трудоспособна възраст на равнището на ЕС (5,8 % спрямо 6,8 % през 2020 г.). В някои държави членки обаче е обратното; в две държави повече от един на всеки четирима възрастни хора е изложен на ТМСЛ — вж. най-долната диаграма на фигура 2.4.10.

²⁷³ Показателят за дела на изложените на риск от бедност или социално изключване за населението на възраст над 65 години има само два компонента (бедност, дължаща се на ниски доходи, и тежки материални и социални лишения), тъй като ниският интензитет на икономическа активност не е приложим за по-възрастното население.

Фигура 2.4.10: Понастоящем хората на възраст над 65 години са средностатистически по-малко защитени от бедност, отколкото хората в трудоспособна възраст, но по-рядко са изложени на тежки материални и социални лишения в повечето държави членки.

Дял на изложените на риск от бедност (най-горна диаграма) и на тежки материални и социални лишения (най-долна диаграма) по възрастови групи (% , 2020 г.)

Бележка: Отляво стълбът за възраст 18—64 г. е над този за възраст над 65 г.; отдясно стълбът за възраст над 65 г. е над този за възраст 18—64 г. От 2020 г. насам Германия предава данни за показателя ИРБИ на EU-SILC от проучване („Mikrozensus“), което е различно от предишното. Тъй като тази промяна води до прекъсване в динамичните редове, Евростат публикува прогнозна стойност за ИРБИ за 2019 г. за Германия, съпоставима с тази за 2020 г., на която се основава настоящият анализ.

Източник: Евростат [[ilc_li02](#)] и [[ilc_md11](#)]. Италия: данни за 2019 г.

Пенсиите възлизат средно на повече от половината от доходите в края на кариерата. В ЕС-27 средната пенсия на лицата на възраст 65—74 години възлиза на 57 % от трудовия доход на лицата на възраст 50—59 години през 2019 г.²⁷⁴ Това съотношение се увеличава от 2010 г. насам, когато е 53 %. В някои държави този съвкупен коефициент на заместване е значително над 70 %, по-специално в Люксембург, Гърция, Италия, Португалия и Испания. Поради това те са и сред държавите, в които бедността сред хората в напреднала възраст е по-ниска от тази сред работещите.²⁷⁵ От друга страна, в 14 държави съотношението е под 50 %, а в три от тях — под 40 % (Ирландия, Хърватия и България). В повечето държави съотношението е по-ниско сред жените, в 11 държави членки обаче се отчита значително по-високо съотношение на заместване сред жените, и по-специално в Чехия, Естония, Дания и Словакия.

Влиянието на COVID-19 обърна тенденцията за увеличаване на продължителността на живота в ЕС. След началото на пандемията показателят „оцаквана продължителност на живота при раждане“, който е добър показател за въздействието върху здравето, се оценява като намалал в по-голямата част от държавите — членки на ЕС — вж. фигура 2.4.11.²⁷⁶ Този спад бележи отклонение от продължилата десетилетие тенденция на увеличаване на продължителността на живота. Най-големите намаления спрямо 2019 г. са регистрирани в Испания (–1,6 години) и България (–1,5 години), следвани от Литва, Полша и Румъния (всички около –1,4 години). Намаляването на оцакваната продължителност на живота може да е засегнало хората в неравностойно положение в по-голяма степен, отколкото други. Така например още преди кризата средната продължителност на живота на ромите е била с 10 години по-ниска от тази на общото население.²⁷⁷

²⁷⁴ Вж. [Доклад за адекватността на пенсиите през 2021 г.](#), стр. 40.

²⁷⁵ Както показва показателят на Евростат [[ilc_pnp3](#)]. Показателят се определя като съотношение между медианните индивидуални брутни пенсии на възрастовата категория 65—74 години и медианните индивидуални брутни заплати на възрастовата категория 50—59 години, с изключение на други социални помощи.

²⁷⁶ Предполагаемата продължителност на живота е *периодичен показател* за смъртността, отразяващ средната продължителност на живота на населението, с отчитане на коефициентите на смъртност за избрания период от време, чувствителен както към отрицателни, така и към положителни промени в рамките на една година.

Алтернативна оценка може да се базира на показателя за свръхсмъртност, както е посочено на страници 33-34 от [Заемост и социално развитие в Европа 2021 г.](#)

²⁷⁷ Вж. Vincze et. al. (2019 г.) [Prevalence of Chronic Diseases and Activity-Limiting Disability among Roma and Non-Roma People: A Cross-Sectional, Census-Based Investigation](#) [Разпространение на хроничните заболявания и ограничаващите дейността увреждания сред роми и нероми: Изследване на моментното състояние на базата на преброяване на населението]. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(19), стр. 3620.

Фигура 2.4.11: Пандемията COVID-19 обръна тенденцията към увеличаване на продължителността на живота в последно време

Очаквана продължителност на живота при раждане (година), държави членки, подредени по намаляване на очакваната продължителност на живота в сравнение с 2019 г.

Бележка: Данните за 2020 г. са предварителни за всички държави членки и не са налични за Ирландия. Средната стойност за ЕС-27 е изчислена без Ирландия.
Източник: Евростат, показател [[demo_mlexpec](#)]

Независимо от пандемията, неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи са били като цяло стабилни в повечето държави членки през 2020 г., но разликите между тях са значителни (вж. фигура 2.4.12²⁷⁸). Най-голям ръст е регистриран в Полша, Франция, Латвия и Финландия (съответно с 8,5 процентни пункта, 1,4 процентни пункта, 1 процентен пункт и 0,7 процентни пункта), като в Полша процентът на неудовлетворените потребности е доста висок — 12,7 %, а ситуацията е отбелязана като „критична“.²⁷⁹ За разлика от тази тенденция Естония и Гърция отбелязаха значителни намаления (съответно с 2,5 процентни пункта и 1,7 процентни пункта), като въпреки това през 2020 г. неудовлетворените потребности остават на доста високи равнища (съответно 13 % и 6,4 %). В немалка група държави (Малта, Австрия, Германия, Люксембург, Нидерландия, Кипър, Испания и Унгария) делът на хората, които съобщават за неудовлетворени потребности от медицински грижи, остава много нисък (под 1 %) въпреки пандемията, като в Кипър и Унгария, които се присъединиха към тази група през 2020 г., се наблюдава значителен спад. Наред с другото²⁸⁰, хората, живеещи в домакинства с ниски доходи, е по-вероятно да бъдат уязвими поради неудовлетворени потребности от медицински грижи, въпреки че разликата с общото население в отделните държави членки варира²⁸¹. Регионалните различия в неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи се проявяват предимно между държавите членки, но някои забележителни различия са регистрирани вътре в Гърция, Румъния, Швеция и Унгария — вж. фигура 10 в приложение 3.

²⁷⁸ Данните за 10 държави са или предварителни, или имат прекъсвания в динамичните редове, или липсват. Вж. бележката към фигурата.

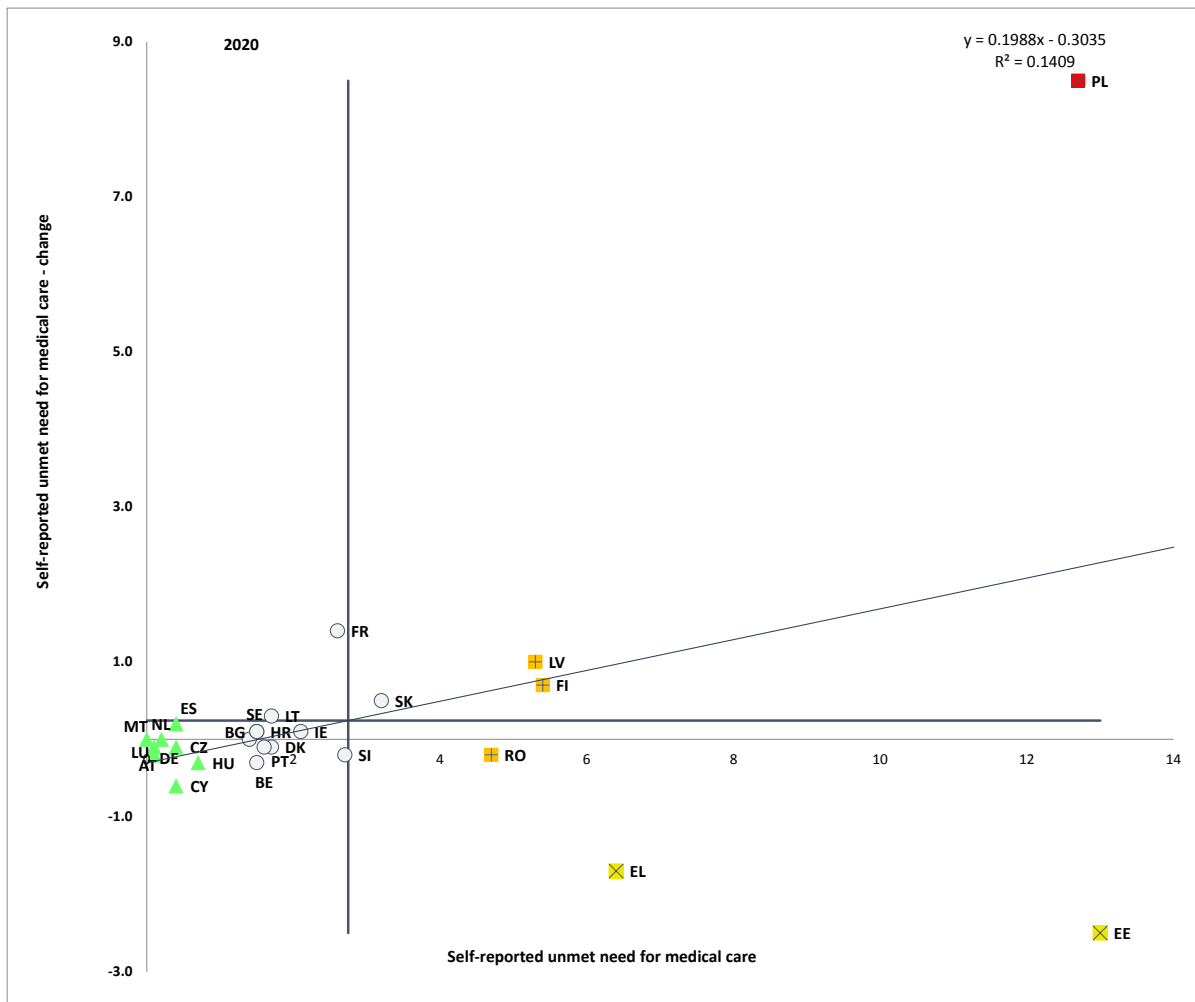
²⁷⁹ Проучването на Eurofound '[Living, working and COVID-19](#)' [„Живот, работа и COVID-19“], обхващащо приблизително същия период, показва, че 18 % от анкетираните в ЕС са съобщили за неудовлетворени медицински нужди по време на пандемията.

²⁸⁰ По-специално хората, живеещи в институции, хората с увреждания, ромите и пътуващите, бежанците и имигрантите или бездомните (FRA, [Доклад за основните права за 2021 г.](#)).

²⁸¹ Вж. показателите на Евростат [[hlth_silc_29](#)] и [[hlth_silc_31](#)] за разбивките на самостоятелно преценените „неудовлетворени медицински нужди“.

Фигура 2.4.12: По време на кризата, свързана с COVID-19, в държавите членки бяха регистрирани големи различия в неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи.

Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи, стойности за 2020 г. и промени в сравнение с предходната година (водещ показател в набора от социални показатели)

Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Данни за Италия не са налични, а за Франция, Латвия и Полша те са предварителни. Прекъсване в динамичните редове за Белгия, Германия, Ирландия и Люксембург. От 2020 г. насам Германия предава данни за показателя на EU-SILC от проучване („Mikrozensus“), което е различно от предишното. В резултат на това данните от различните години вече не могат да бъдат сравнявани.

Източник: Евростат, [tespm_110].

2.4.2 Ответни мерки на политиката

През 2020 г. и 2021 г. в контекста на кризата, свързана с COVID-19, държавите членки въведоха редица временни и постоянни мерки за подпомагане на доходите. Тези две години открийа пропуските в системите за социална закрила, които засягат по-специално хората в уязвимо положение (като домакинствата с ниски доходи, които нямат свързани с работата доходи, или хората на несигурна работа). Поради това правителствата приеха както спешни, така и постоянни мерки, като въведоха нови схеми или адаптираха съществуващите и осигуриха по-добра адекватност и обхват на обезщетенията за всички, включително на крайни обезщетения.

Мероприятия за спешно подпомагане на доходите бяха въведени или адаптирани в зависимост от нуждите, предизвикани от кризата, свързана с COVID-19. Например по време на пандемията **Гърция** удължаваше с три месеца правото на гарантиран минимален доход и на обезщетения за жилищно настаняване, за да се избегне необходимостта от физическо присъствие при подаване на нови заявления. В **Италия** правителството поднови до септември 2021 г. действието на *Reddito di Emergenza*, въведено през май 2020 г. като временна мярка за спешни доходи за домакинствата, които нямат достъп до схемата за минимален доход. В **Словакия** хората, останали без доходи или помощи, след като по причина на пандемията са загубили работата, която са имали преди 12 март 2020 г., са получили право на месечна „SOS субсидия“, която е била в сила до 1 юли 2021 г.

Нидерландия правителството отпусна временни допълнителни средства, чрез които от януари 2021 г. общините да предоставят допълнителна социална помощ на хората, загубили доходи поради кризата, за да платят жилищни разходи, като например плащания за наем или ипотека, такси за комунални услуги (електричество, вода, газ), общински данъци (TONK). В **Белгия** правителството увеличи временните минимални доходи с 50 EUR на месец (до края на декември 2021 г.).

Освен спешните мерки бяха приети и постоянни промени във вече съществуващи схеми с цел по-трайно укрепване на социалната устойчивост, в съответствие с принцип 12 (социална закрила) и принцип 14 (минимален доход) на социалния стълб. ПВУ осигури значително допълнително финансиране от ЕС за тази цел. В **Испания** Механизмът ще подкрепи пилотни проекти за ефективни начини за интеграция на бенефициерите на въведената наскоро национална схема за минимален доход. Освен това със закона за минималния жизненоважен доход (МЖД) са въведени промени за подобряване на усвояването, като например отчитане на доходите за текущата година (вместо за предходната) по искане на заявителя. Законът също така позволява на стопанските единици от третия сектор да удостоверяват някои изисквания, свързани с пребиваването, състава на домакинствата и уязвимостта на кандидатите за достъп до МЖД. Един от крайгълните камъни на **Латвийския** ПВУ е актуализацията на реформата на минималния доход за 2022—2024 г., която включва единна и основана на доказателства методология за изчисляване на общия минимален доход (ОМД) и годишна индексация, съобразена с цялостното развитие на доходите. До края на 2022 г. **Румъния** планира да завърши реформата на минималния приобщаващ доход, включително чрез увеличаване на адекватността, насочеността и обхвата на обезщетенията и стимулите за заетост. Няколко държави членки актуализираха своите схеми за минимален доход, като увеличиха размера на обезщетенията, по-специално за лицата в най-уязвимо положение. От юли 2021 г. **Литва** предоставя допълнително обезщетение на самотни лица на възраст над 65 години и на лица с увреждания, които иначе нямат право на наследствени пенсии. **Малта** увеличи максималния размер на допълнителната помощ за двойки с ниски доходи и самотни лица. Допълнението към тази помощ, вече въведено през 2020 г. за хората на възраст 65 и повече години, които са изложени на риск от бедност, беше разширено през 2021 г. за всички хора от тази възрастова група, независимо дали са изложени на риск от бедност или не. Малта въведе също така спешни обезщетения за: 1) родителите, които не могат да работят дистанционно, докато децата им не посещават училище, 2) лицата с увреждания, 3) уязвимите лица и 4) лицата, загубили работата си. Malta Enterprise въведе и добавката към заплатите, за да помогне на работодателите да запазят работните места на своите служители.

Държавите членки също така въведоха временни мерки за подпомагане на семействата по време на извънредната ситуация, свързана с COVID-19. В Италия беше създаден фонд за 500 милиона евро за финансиране на интервенции за продоволствена солидарност и подкрепа на уязвими семейства при плащанията им на наеми и битови сметки. **В Чехия** родителите на деца, които са били изпратени вкъщи от училище поради пандемията, можеха да поискат платен отпуск за полагане на грижи между октомври 2020 г. и юни 2021 г. **В Латвия** на всяко дете беше изплатена еднократна помощ в размер на 500 EUR. **В Белгия**, в регион Брюксел уязвимите домакинства получиха еднократно обезщетение от 100 EUR на дете за учебната 2020—2021 г., докато във Фландрия имаше временно увеличение на детските надбавки за уязвими домакинства. **България** предостави месечна целева помощ на родители с ниски доходи на деца до 14-годишна възраст, които в случай на затваряне на учебни заведения трябваше да останат вкъщи, за да се грижат за децата си, и не можеха да работят дистанционно или да ползват платен отпуск. Възнаграждението беше в размер на 100—150 % от минималната работна заплата (съответно за едно и две или повече деца, за повече от 10 дни от затварянето).

Сумите, методите за изчисляване и периодите на допустимост за родителски, детски и семейни обезщетения станаха по-щедри в няколко държави членки. В Естония и Литва бяха преразгледани основите за изчисляване на семейните обезщетения, обезщетенията за майчинство, бащинство и родителските обезщетения, така че родителите да могат да получават суми, отразяващи доходите им преди пандемията (т.е. като цяло по-високи). **В Латвия** хората, чийто отпуск за отглеждане на дете беше изтекъл по време на извънредната ситуация, свързана с COVID-19, и които не са могли да се върнат на работа, получаваха месечно обезщетение в размер до 700 EUR до юни 2021 г. В региона **Брюксел (Белгия)** младежите на възраст под 21 години, които се намираха в „период на интеграция на пазара на труда“, получиха право на детски надбавки, дори ако не са завършили средно образование. **В Латвия** за 2022 г. е планирано значително и постоянно увеличение на семейните помощи, от което ще се възползват предимно многодетните семейства. **В Литва** размерът на универсалните детски надбавки беше увеличен на 70 EUR на месец, а на допълнителните надбавки (за деца с увреждания или в семейства в неравностойно положение или многодетни семейства) — на 111,20 EUR. **В Унгария** обезщетението за отглеждане на малко дете беше увеличено през юли 2021 г. от 70 % на 100 % от предишните брутни доходи, без таван. Тъй като обезщетението не подлежи на приспадане от вноските за социално осигуряване и пенсия, то е по-високо от предишните нетни доходи, а тъй като не е ограничено, от него се възползват най-вече по-заможните домакинства. **В Румъния** се планира детските надбавки да се увеличат с 20 % от 1 януари 2022 г.

В **Испания** през 2022 г. е въведена добавка за децата на семействата, ползващи се от минималния жизненоважен доход. Тя ще увеличи размера на МЖД с фиксирана сума за ненавършило пълнолетие дете в зависимост от възрастта и ще обхване и семействата, които не отговарят на условията за МЖД, но чийто доход е по-нисък от трикратния размер, а имуществото — по-малко от 1,5 пъти размера на съответните прагове за МЖД. В **Словакия** правителството въведе „родителски надбавки поради пандемия“, за да осигури доход на родителите без надбавки за полагане на грижи или с надбавки, по-ниски от размера на родителските надбавки, така че те да могат адекватно да предоставят грижи за детето по време на кризата. Сумата е равностойна на нормалните родителски надбавки. Считано от 1 януари 2022 г., изплащането на родителските надбавки поради пандемия ще бъде преустановено. През октомври 2021 г. на семействата с деца на издръжка на възраст до 18 години беше изплатена еднократна детска надбавка поради пандемия, възлизаща на 100 EUR на дете. Считано от април 2021 г., Словакия също така предоставя ново обезщетение за бременност от 27-ата седмица на бременността, като месечната сума през 2021 г. варира от 215,50 EUR до 333,90 EUR.

Предприети бяха и специални политически мерки за справяне с детската бедност и в подкрепа на социалното включване на уязвимите деца в съответствие с принцип 11 на социалния стълб (Грижи и подкрепа за децата). В **Чехия**, от юли 2021 г. родителите на деца, за които другият родител не плаща издръжка, могат да подадат молба за заместваща издръжка, която да се изплаща от публичните служби по заетостта в размер, определен от съда (но не повече от 3 000 чешки крони, т.е. около 118 EUR на месец). В **Литва** от септември 2021 г. и учениците от втори клас са обхванати от универсално безплатно училищно хранене. Във **Франция** с проектозакон за защита на благосъстоянието на децата, поставени под закрилата на държавата, се модернизира рамката на приемните семейства, както и националното управление на закрилата на детето.

През 2020—2021 г. държавите членки продължиха да предприемат мерки в подкрепа засегнати от кризата хора, които не са достатъчно обхванати от социалната закрила, като нестандартните работници и самостоятелно заетите лица, в съответствие с принцип 12 (социална закрила) и принцип 13 (обезщетения за безработица) на социалния стълб. Повечето от тези мерки бяха временни²⁸², макар че някои държави предприеха и по-структурни реформи, за да разширят обхвата или адекватността на своите системи за социална закрила. Например **Финландия** предостави временен достъп при облекчени условия до субсидии за пазара на труда на самостоятелно заетите предприемачи и лицата, упражняващи свободни професии, а **Германия**, **Австрия** и **Испания** улесниха достъпа до обезщетения за безработица на творци. **Нидерландия** прие няколко пакета за временно подпомагане на доходите (TOZO), предимно за самостоятелно заети лица. **Белгия** разшири обхвата на „мостовото право“ (обезщетение в случай на фалит) за самостоятелно заети лица, които са били изправени пред значителен спад в оборота или са били принудени да преустановят дейността си. **Испания** подкрепи самостоятелно заетите лица, засегнати от кризата, чрез извънредно обезщетение и освобождаване от плащане на вноски. **Литва** подкрепи доходите на самостоятелно заетите лица, чиито дейности са били засегнати от карантината и чиито доходи са намалели с поне 30 %, а **Гърция** предостави специфично подпомагане на доходите на самостоятелно заетите лица в селското стопанство, туризма и крайбрежния риболов.

Държавите членки улесниха достъпа до обезщетения за болест и също така предприеха някои мерки за укрепване на достъпа до здравни грижи, особено във връзка с COVID-19. **Литва** разшири списъка на лицата, които имат право да получават обезщетения за болест, свързани с COVID-19. **Румъния** прие нова категория отпуск, за да осигури пълен отпуск по болест на лицата, на които е наложена карантина. По време на кризата, свързана с COVID-19, **Словакия** въведе обезщетение за болест поради пандемия (с по-щедри суми и без обезщетение за болест от работодателя в сравнение с „обичайното“ обезщетение за болест), ако заето или самостоятелно заето лице е временно нетрудоспособно поради карантинни мерки или изолация (премахнато от 1 декември 2021 г.).

²⁸² Вж. [Европейска мрежа за социална политика, ESPN \(2021\)](#), „Ответни мерки на политиката за социална закрила и приобщаване в отговор на кризата, свързана с COVID-19. Анализ на политиките в 35 държави“.

Тя също така подобри достъпа до обезщетение при злополука за служителите с временна нетрудоспособност поради заболяване от COVID-19, започнало в пряка връзка с платената работа. Освен това **Естония** временно финансира изплащането на обезщетения от втория ден на заболяването, **Латвия** финансира изплащането на обезщетения за болест за удължен период в случаите, свързани с COVID-19, и въведе временни обезщетения, а **Белгия** временно увеличи размера на обезщетенията както за наетите, така и за самостоятелно заетите лица. **Естония** предприе мерки за улесняване на достъпа до здравни грижи във връзка с COVID-19 за неосигурените лица. **Унгария** обаче премахна правото на безплатно здравно обслужване за неосигурените лица, като целта беше да се намали недеklarираната заетост. Във **Франция** работодателите в публичния сектор ще финансират 50 % от допълнителното здравно осигуряване на служителите в сектора.

Държавите членки предприеха както временни, така и постоянни мерки за подобряване на допустимостта и адекватността на обезщетенията и услугите, свързани с увреждания, в съответствие с принцип 17 на социалния стълб (относно интеграцията на хората с увреждания). В **Италия** безработните или самотни майки с деца на издръжка с признато увреждане ще получават месечна вноска в нетен размер до 500 EUR за 2021 г., 2022 г. и 2023 г. **Латвия** отпуска еднократна помощ в размер на 200 EUR за получаващите надбавка за грижи за лица с увреждания или надбавка за нуждаещи се от грижи лица с увреждания (освен тези, които получават пенсии за старост, инвалидност или наследствени пенсии). **Малта** въведе постоянно обезщетение в размер на 300 EUR годишно за родители, които трябва да напуснат работа, за да се грижат за дете на възраст над 16 години с право на увеличена помощ за тежки увреждания. След започналата през 2017 г. реформа на рамката за подпомагане на лицата с увреждания и последващото въвеждане на нови обезщетения и по-широко покритие през последните години **Малта** също така разшири кръга на лицата, които отговарят на условията за получаване на помощи за тежки увреждания, в случаите на умствени увреждания. От юли 2021 г. **Литва** дава право на всички лица с увреждания да бъдат подпомагани от личен асистент. Ако доходът на лицето с увреждане е по-нисък от 256 EUR, помощта е безплатна, а ако е по-висок, сумата, плащана за личен асистент, не трябва да надвишава 20 % от дохода на лицето с увреждане.

Португалия разшири обхвата на социалните помощи за лица, чиито увреждания са резултат от определени злополуки, и предвиди натрупване с обезщетението за неофициални грижи или плащане на институция, в която се полагат грижи. **Люксембург** увеличи с 2,8 % доходите REVIS (*revenu d'inclusion sociale*) и обезщетението за лица със сериозни увреждания (RPGH) от 1 януари 2021 г. ПВУ на **Румъния** предвижда най-малко 8 455 институционализирани лица с увреждания да получат подкрепа с оглед на деинституционализацията и реализацията на мярката „път за независим живот“.

Достъпността на социалните услуги, особено от разстояние, се е подобрила в някои държави членки в отговор на ограничените лични контакти по време на пандемията, в съответствие с принцип 20 на социалния стълб (относно достъпа до основни услуги). Много от услугите или специфичните функции, изискващи лични контакти, като например консултиране или посещения по домовете, бяха преустановени след началото на пандемията. Тази промяна изведе на преден план необходимостта от модернизирани социални услуги, включително чрез по-широко използване на цифрови технологии. Текущата реформа в **България** предвижда изготвяне на национална карта на социалните услуги в сътрудничество с общините. Специален проект, финансиран по линия на ЕСФ, ще подпомогне създаването на методологическата рамка, актуализирането на стандартите за качество и квалификацията на персонала на нова агенция с надзорни функции. Реформата, планирана от **Испания** в контекста на ПВУ, има за цел да определи минимално общо портфолио от социални услуги и свързани с тях стандарти в цялата страна. Някои държави членки се фокусират върху подобряване на достъпа до социални услуги. **Литва** направи възможно молби за социални услуги да се подават по електронен път. За да се осигури непрекъснатост на услугите, **Португалия** въведе временна гарантирана финансова вноска за сектора на социалната и солидарната помощ.

Много държави членки през 2021 г. продължиха да предприемат мерки за подпомагане на жилищното настаняване на домакинствата, особено от уязвимите групи, а някои приеха по-трайни мерки за подобряване на ценовата достъпност на жилищата в дългосрочен план, в съответствие с принцип 19 на социалния стълб (относно жилищното настаняване и помощта за бездомните хора). Най-разпространените временни мерки, предприети от правителствата в ЕС, бяха освобождаване от ипотечни или наемни плащания (Австрия, Белгия, Чешката република, Германия, Гърция, Унгария, Ирландия, Италия, Литва, Словакия, Португалия и Испания) и мораториум върху изселванията (Австрия, Белгия, Финландия, Франция, Германия, Унгария, Ирландия, Люксембург, Нидерландия, Португалия и Испания)²⁸³. Освен това Ирландия прие законопроект за достъпни жилища, в който се дава приоритет на увеличеното предлагане на жилища на достъпни цени. Литва въведе схема за адекватна компенсация на жилищните наеми, за да контролира увеличаването на равнището на наемите. Малта прие мерки за подпомагане на купувачите за първи път и за намаляване на дължимия данък върху имущество, предоставено чрез дарение от родители на техните деца, когато имотът ще се използва като тяхно основно жилище. Испания, в своя ПВУ, предвижда приемането на Кралски указ, с който да се определи нормативната уредба за изпълнението на Програмата за енергийно ефективни социални жилища под наем, отговарящи на критериите за енергийна ефективност. Люксембург измени съществуващия жилищен пакт, за да укрепи капацитета на публичния сектор за увеличаване на наличността на обществени достъпни и устойчиви жилища, особено за отдаване под наем. С реформата, която в момента се обсъжда, на общините ще бъдат предложени подкрепа и стимули за разработване на планове за земеползване в координация с централното правителство. Словения въведе изменения в националния Закон за жилищното настаняване, за да насърчи ефективен и балансиран подход към осигуряването на жилища, включително възможността за оползотворяване на съществуващия, но необитаван жилищен фонд, който да се използва като обществени жилища под наем. В плана за действие по Европейския стълб на социалните права беше обявено началото на инициатива за жилища на достъпни цени. Това ще доведе до пилотно обновяване на 100 района и до създаването на европейска платформа за засилено сътрудничество в борбата с бездомността.

²⁸³ Вж. [ОИСП \(2020 г.\), Housing amid COVID-19: Policy responses and challenges](#) (Жилищно настаняване по време на COVID-19: ответни политики и предизвикателства).

Някои държави членки неотдавна въведоха или разшириха целенасочени мерки в подкрепа на достъпа до енергия като основна услуга за най-уязвимите, в съответствие с принцип 20 на социалния стълб (относно достъпа до основни услуги). В **Испания** например бяха приети мерки в подкрепа на достъпа до енергия за хората с ниски доходи, също в съответствие със Стратегията срещу енергийната бедност на страната за 2019—2024 г., докато **Латвия** увеличи размера на подкрепата за защитените клиенти на услугата за търговия с електроенергия, напр. домакинствата с ниски доходи, лицата с увреждания, както и за семействата с три и повече деца. **Кипър**, наред с други държави, ще приложи мерки за енергийна ефективност в рамките на своя ПВУ с изричната цел да намали енергийната бедност. Комисията предложи, като част от Зеления пакт, цялостен пакет от мерки, които ще допринесат за намаляване на енергийната бедност и повишаване на качеството на жилищата, по-специално за домакинствата със средни и ниски доходи.²⁸⁴ Последните инициативи, като пакета „Подготвени за цел 55“ или Препоръката относно енергийната бедност²⁸⁵, поставят в центъра на вниманието необходимостта от такова структурно приспособяване.

Много държави членки са предприели реформи за подобряване на устойчивостта и достъпността на здравните системи, в съответствие с принцип 16 на социалния стълб (достъп до здравни грижи). В одобрените досега ПВУ е включен широк набор от мерки в тази област. Решаването на проблема с недостига на работна ръка в здравеопазването се превърна в критичен въпрос поради пандемията COVID-19 и държавите членки започнаха всеобхватни реформи за справяне с него в своите ПВУ. Например **Испания, Ирландия, Литва, Малта и Люксембург** предложиха всеобхватни мерки за справяне с недостига на медицински специалисти, за повишаване на привлекателността на медицинските професии и за подобряване на условията на труд. **Португалия** работи за повишаване на уменията на здравните работници, за укрепване на мултидисциплинарната екипна работа и за увеличаване на броя на здравните специалисти в първичната медицинска помощ.

²⁸⁴ Това са по-специално: инициативата „Вълна на саниране за Европа“ ([СОМ\(2020\) 662 final от 17 септември 2020 г.](#)), Препоръката на Комисията относно енергийната бедност ([Препоръка \(ЕС\) 2020/1563 на Комисията от 14 октомври 2020 г.](#)), бъдещото преразглеждане на Директивата за енергийната ефективност ([Директива 2012/27/ЕС от 25 октомври 2012 г.](#)) и насоките за действие на местно равнище от [Обсерваторията на ЕС за енергийната бедност](#).

²⁸⁵ [Препоръката](#) и информация за свързани ключови инициативи, като предложения [Социален фонд за климата](#) и [Съобщението „Справяне с нарастващите цени на енергията: набор от мерки за действие и подкрепа“](#), могат да се намерят онлайн.

ПВУ на **Италия** включва обучение за служителите на Националната здравна служба. Кризата също така мобилизира усилията за преосмисляне на начините за финансиране на здравеопазването, за да се преодолее структурният недостиг на средства и устойчивостта на приходната база в дългосрочен план. **Люксембург** и **Литва** обявиха реформи за справяне с това предизвикателство.

Държавите членки продължиха да полагат усилия за изграждане на по-устойчиви здравни системи с предоставяне на услуги, които са съобразени с потребностите на населението, в съответствие с принцип 16 на социалния стълб (достъп до здравни грижи). Една от приоритетните области е да се увеличи ролята на първичната медицинска помощ като първа точка за контакт с пациентите, което потенциално може да намали тежестта върху болниците, причинена от шокове като пандемията COVID-19 или по-дългосрочен натиск, свързан със застаряването на населението. В този смисъл **Литва** предложи да се укрепи семейната медицина, а **Люксембург** — да се подобри интеграцията на първичната медицинска помощ с болниците. **Португалия** предложи цялостна реформа, целяща центровете за първична медицинска помощ да се превърнат в по-активни участници с разширено портфолио от услуги в рамките на общността, като свързаните с това реформи бяха включени в ПВУ на страната. Бяха отстранени и затрудненията в достъпа до болнична помощ, а реформите бяха насочени главно към преобразуване на болничния сектор, което беше необходимо, за да се реагира на шока. **Литва** предложи реформа, която има за цел да създаде клъстер от болници за инфекциозни заболявания и основни центрове за спешна помощ. Някои държави членки също така въведоха мерки за подобряване на обхвата на здравното обслужване, като подобриха достъпа до определени услуги. **Испания** например се фокусира върху стоматологията, грижите за деца в ранна възраст и геномната медицина, а **Португалия** — върху психиатричните грижи. В **Португалия** тези усилия ще бъдат съпътствани от цялостен пакет от реформи за увеличаване на наличните психиатрични услуги в общността. Цифровата трансформация на здравните системи беше ускорена и от COVID-19. **Люксембург** работи за разширяване на своето решение за телемедицина за пациенти с хронични заболявания през 2022 г. като част от своя ПВУ. **Испания** предложи нова рамка за електронно здравеопазване, включваща по-добра свързаност и създаване на здравно „езеро на данните“, което да обединява данни от всички региони и различни информационни системи. **Литва** предложи да разшири значително инфраструктурата за електронно здравеопазване и неговото внедряване. За да намали натиска върху общопрактикуващите лекари и спешните болнични отделения, **Италия** разгърна нови специални звена за непрекъснати грижи и въведе профила на „семејна и общностна медицинска сестра“ — нов вид медицинска сестра с богата практика, чието предназначение е да се укрепят домашните грижи. **Италия** ще ремонтира и болници.

Няколко държави членки продължиха да реформират пенсионните си системи, за да подобрят тяхната адекватност и фискална устойчивост, по-специално чрез интервенции по отношение на продължителността на трудовия живот и възрастта за пенсиониране, в съответствие с принцип 15 на социалния стълб (относно доходите и пенсиите за старост). **Белгия** планира да използва средствата по линия на ПВУ за по-нататъшни пенсионни реформи, насочени към подкрепа на по-дълъг трудов живот и по-голяма устойчивост. В **Испания** правителството е изготвило програма за реформи, целяща да възстанови индексацията на пенсиите и да увеличи броя на допълнителните пенсии, като същевременно предвижда мерки за запазване на фискалната устойчивост, включително чрез въвеждане на стимули за намаляване на ранното пенсиониране и удължаване на трудовия живот след законоустановената пенсионна възраст. В **Румъния** продължава дебатът относно неизплатените специални пенсии (след като през последното десетилетие много от тях бяха обединени в общата схема), които обхващат главно военните и полицаите, с оглед на прекомерните им разходи²⁸⁶. Също така в **Румъния**²⁸⁷ и **Словакия**²⁸⁸ ПВУ включва реформа на публичната пенсионна система чрез нова законодателна рамка, чиято цел е да се осигури фискална устойчивост в контекста на застаряването на населението и да се коригират неравенствата. В **Дания** с нова разпоредба от август 2020 г. се позволява на лицата, които са били на пазара на труда поне 44 г. до 61-годишна възраст, да се пенсионират 3 години преди законоустановената пенсионна възраст (понастоящем 66,5 години). По подобен начин хората, които са били на пазара на труда 42 или 43 г. до 61-годишна възраст, могат да се пенсионират съответно 1 или 2 години по-рано.²⁸⁹ В **Германия** „пенсионната комисия“²⁹⁰ публикува през март 2020 г. доклад, в който се съдържат препоръки за корекции на настоящата система, за да се отговори на предизвикателствата, свързани както с адекватността, така и с фискалната устойчивост. **България** предприе стъпки за увеличаване на пенсиите чрез въвеждане на нови методи за изчисление, с цел да няма пенсионери под прага на бедността.

²⁸⁶ Европейска мрежа за социална политика (ESPN), Експресен доклад относно Румъния, март 2020 г.

²⁸⁷ Европейска мрежа за социална политика (ESPN), Експресен доклад относно Румъния, юли 2020 г.

²⁸⁸ [SWD\(2021\) 161 final](#).

²⁸⁹ Европейска мрежа за социална политика (ESPN), Експресен доклад относно Дания, януари 2021 г.

²⁹⁰ Пенсионна комисия „Надежден договор между поколенията“.

Някои държави предприеха допълнителни стъпки за реформиране на капиталовите стълбове на пенсионните си системи. В **Естония** реформа, приета през октомври 2020 г., позволява на членовете на задължителната капиталова пенсионна схема да изтеглят спестяванията си от схемата, което може да намали бъдещата адекватност. В **Полша** в средата на 2021 г. правителството предложи да се ликвидират „задължителните отворени пенсионни фондове“ и членовете ще трябва да избират между прехвърляне към частни сметки или към условна държавна пенсионна сметка; това ще засегне над 15 милиона души. Междувременно също в **Полша** бяха въведени поетапно (март 2021 г.) професионалните капиталови планове на служителите, в които са обхванати около 3 милиона наети лица²⁹¹. В **Нидерландия** в средата на 2020 г. схемата за професионално пенсионно осигуряване беше допълнително реформирана, като понятието „право на пенсия“ беше заменено с „очакване за пенсия“, което доведе до допълнително отклонение от принципа на дефинираните обезщетения²⁹².

Тематично каре 6: Дългосрочни грижи (ДГ) в държавите — членки на ЕС

Очаква се застаряването на населението да доведе до силно нарастване на търсенето на дългосрочни грижи (ДГ), тъй като слабостта на ДГ и нуждата от тях се увеличават в по-напреднала възраст; осигуряването на наличност и достъпност на услугите за дългосрочни грижи е от съществено значение в съответствие с принцип 18 (дългосрочни грижи) от Европейския стълб на социалните права. Предвижда се броят на лицата, които потенциално се нуждаят от дългосрочни грижи в ЕС-27, да нарасне от 30,8 милиона през 2019 г. на 33,7 милиона през 2030 г., а през 2050 г. да достигне 38,1 милиона. Укрепването на достъпа до официални ДГ е важно и в тази светлина, за да се осигурят социална справедливост и равенство между половете²⁹³, а също така предоставя възможност за създаване на работни места. Инвестициите в качествени домашни грижи и услуги за дългосрочни грижи в общността са важни, за да се осигури на всички достъпна алтернатива на грижите в домове за стари хора.

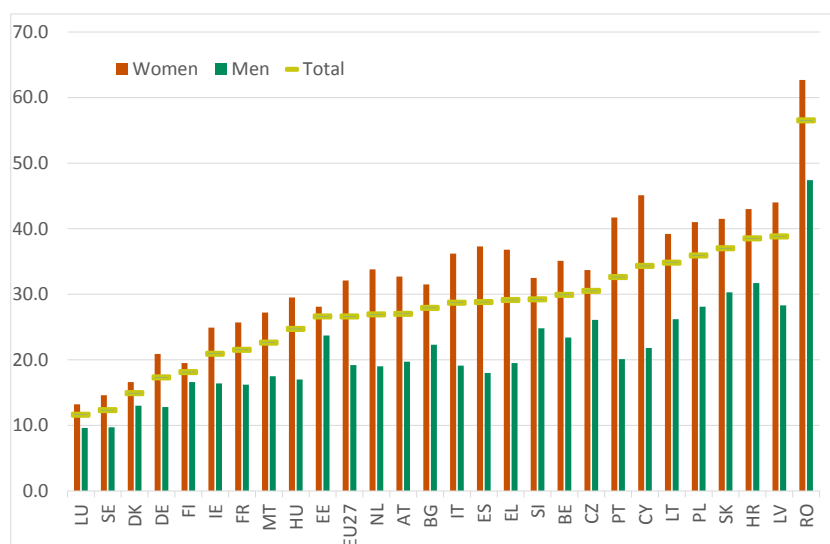
²⁹¹ Европейска мрежа за социална политика (ESPN), Експресен доклад относно Полша, юли 2021 г.

²⁹² Вж. Ed Westerhout, Eduard Ponds, Peter Zwaneveld (2021 г.), [Завършване на нидерландската пенсионна реформа](#), Документ на СРВ.

²⁹³ Задълженията за полагане на грижи оказват силно отрицателно въздействие върху пазара на труда на жените, което е анализирано в раздел 2.2.1.

Делът на възрастните хора, нуждаещи се от грижи, се различава значително в отделните държави членки и има силно изразено полово измерение. Средно 26,6 % от хората на възраст 65 или повече години, живеещи в частни домакинства, са имали нужда от дългосрочни грижи през 2019 г. в ЕС-27. Самооценените нужди от дългосрочни грижи²⁹⁴ сред възрастните хора, живеещи в частни домакинства, варират от 11,6 % в Люксембург до 56,5 % в Румъния (вж. фигура 1). Сред хората над 65 години жените по-често се нуждаят от дългосрочни грижи — 32,1 %, в сравнение с 19,2 % от мъжете в същата възрастова група в ЕС-27 през 2019 г. Това е така, защото в рамките на една и съща възрастова група средната възраст на жените е по-висока, но също така и защото по-възрастните жени прекарват по-малко години в добро здраве²⁹⁵. Делът на нуждаещите се варира от 62,7 % от възрастните жени и 47,4 % от възрастните мъже в Румъния до 13,2 % от възрастните жени и 9,6 % от възрастните мъже в Люксембург.

Дял на хората на възраст 65 или повече години, живеещи в частни домакинства, които изпитват сериозни затруднения при полагането на лични грижи или домакински дейности, или и при двете, през 2019 г.

Бележка: Изчислено като 100 % минус дела на лицата без сериозни затруднения.

Източник: [Европейско здравно интервю](#) вълна 3, 2019 г., показател на Евростат [[hlth_ehis_tadle](#)].

²⁹⁴ Наличието на самооценка за сериозни затруднения във всекидневните дейности и/или инструменталните дейности от всекидневието се приема като приблизителен показател за нуждата от дългосрочни грижи, в съответствие с определението, използвано от Комитета за социална закрила.

²⁹⁵ През 2019 г. средната продължителност на живота при раждане в ЕС-27 е била 84 години за жените, над 5 години повече от тази при мъжете (вж. показателя на Евростат [[demo_mlexpec](#)]), докато броят на годините живот в добро здраве е бил 65,1 и 64,2 години, съответно за жените и мъжете — много по-малка разлика (вж. показателя на Евростат [[hlth_hlye](#)]).

Домакинствата, които се нуждаят от дългосрочни грижи, често имат ограничен достъп до професионални услуги за домашни грижи, тъй като нямат достатъчно средства, за да си ги позволят, или такива услуги просто липсват. През 2019 г. 46,5 % от хората в ЕС на възраст 65 или повече години със сериозни затруднения при полагането на грижи за себе си или при извършването на домакински дейности съобщават, че са имали неудовлетворена нужда от помощ за такива дейности. Липсата на помощ е значително по-силно изразена при хората от квинтила с най-ниски доходи (51,2 %), в сравнение с тези от квинтила с най-високи доходи (39,9 %). Липсата на достъп до официални грижи може да се превърне в неудовлетворени нужди от грижи или в тежест за неофициалните болногледачи, които полагат най-голям дял от грижите. По-голямата част от лицата, полагащи дългосрочни грижи в ЕС, а именно 59 %, са жени²⁹⁶.

Покритието на социалната закрила за дългосрочни грижи е ограничено и се основава на комбинация от обезщетения в натура и парични обезщетения, която варира в различните държави членки. В 17 държави публична помощ за дългосрочни грижи се предоставя в натура на 11 % или по-малко от всички хора на възраст 65 или повече години. Обхватът на паричните обезщетения варира от 0 % до 37,2 %, като те заместват или често допълват обезщетенията в натура²⁹⁷. Средно 26,6 % от населението в ЕС на възраст 65+ се нуждае от грижи, като през 2019 г. домашни или институционални грижи са получили 9,4 %, а парични обезщетения — 8,8 %. Като цяло адекватността на социалната закрила по отношение на нуждите от дългосрочни грижи варира значително в различните държави членки, а нуждаещите се могат да бъдат изправени пред необходимостта да платят скъпо от джоба си за официални дългосрочни грижи, дори след получаване на социални помощи²⁹⁸.

²⁹⁶ Въз основа на комбинирани данни от Европейското проучване на качеството на живот (2016 г.) и Европейското здравно интервю (2013—2015 г.). Вж. показателите на Евростат [[hlth_ehis_tadlh](#)], [[hlth_ehis_tadlhi](#)] и Escorys (2021 г.) [Проучване на разпространението и разходите за неформални дългосрочни грижи в ЕС](#), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

²⁹⁷ Дял на лицата над 65 години с обезщетения за дългосрочни грижи в натура и в пари през 2019 г. (%). Изчисления на ГД „Икономически и финансови въпроси“ въз основа на данни, използвани за Европейската комисия и Комитета за икономическа политика (2021 г.), [Доклад за остаряването](#), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.

²⁹⁸ Въз основа на анализ на ОИСП за 19 юрисдикции, както и за ниски, умерени и сериозни нужди. Вж. раздел 2.3.2 и каре 2 от [Доклада за дългосрочните грижи за 2021 г.](#)

Някои държави членки прилагат широкообхватни реформи в областта на дългосрочните грижи, докато други са се съсредоточили върху подобряването на положението на лицата, полагащи неформални грижи. Франция и Словения установяват дългосрочните грижи като нов клон на социалната закрила. **Словения** в своя ПВУ също планира да приеме Закона за дългосрочните грижи и да приеме национален модел за контрол на показателите за качество на доставчиците на дългосрочни грижи в институциите. Като част от своя ПВУ **Чехия** предвижда да влезе в сила законът за дългосрочните грижи. ПВУ на **Латвия** предвижда създаване на нови места за предоставяне на услуги за дългосрочни грижи в близост до семейната среда за 852 лица в пенсионна възраст.

Испания прие цялостен план за дългосрочни грижи с увеличено финансиране, за да се намалят списъците на чакащите, да се подобрят условията на труд и да се въведат подобрения в услугите и обезщетенията, с цел да се гарантират адекватни грижи. За да възстанови функционирането на социалните услуги за дългосрочни грижи, **Португалия** прие програма със система от стимули, насочена към намаляване на допълнителните разходи, причинени от пандемията от COVID-19. Тя покрива разходите за придобиване на индивидуални предпазни средства за работници и потребители, санитарно оборудване, договори за дезинфекция, разходи за обучение на работниците и реорганизация на работните места. В отговор на пандемията от COVID-19 **Германия** прие разпоредби, които позволяват на наетите лица, полагащи неформални грижи, по-голяма гъвкавост при намаляването на работното им време за целите на неофициалните грижи. Няколко държави членки, като например **Испания** и **Словакия**, увеличиха надбавката за грижи, за да подкрепят лицата, полагащи неформални грижи, а **Малта** разшири критериите за допустимост на надбавката за пенсионери, при условие че лицето, за което се полагат грижи, не е съпруг/съпруга.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1. Водещи показатели от набора от социални показатели — равнища

	Равни възможности													
	Лица, които преждевременно са напуснали системата на образование и обучение (% от населението на възраст 18—24 години)			Равнища на цифровите умения на отделните лица		Дял на NEET сред младежите (% от общото население на възраст 15—29 години)			Разлика в заетостта между жените и мъжете (в процентни пунктове)			Квинтилно съотношение на доходите (S80/S20)		
Година	2018	2019	2020	2017	2019	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
ЕС-27	10,5	10,2	9,9	55,0	56,0	13,1	12,6	13,7	11,5	11,4	11,0	5,0 e	5,0 e	5,2 be
Еврозона-19	11,0	10,6	10,2	:	:	13,2	12,7	13,9	11,0	10,8	10,1	5,1	5,0	5,4 be
ЕС (непретеглена)	9,0	8,8	8,6	56,8	55,9	12,0	11,6	12,7	10,5	10,4	10,0	4,9	4,8	4,7
Еврозона (непретеглена)	8,9	8,7	8,5	59,7	57,9	11,7	11,3	12,5	10,2	9,9	9,3	4,8	4,7	4,7
BE	8,6	8,4	8,1	61,0	61,0	12,0	11,8	12,0	8,4	8,0	8,2	3,8	3,6 b	3,6 b
BG	12,7	13,9	12,8	29,0	29,0	18,1	16,7	18,1	8,6	9,0	9,2	7,7	8,1	8,0
CZ	6,2	6,7	7,6	60,0	62,0 b	9,5	9,8	11,0	15,2	15,0	15,3	3,3	3,3	3,3
DK	10,4	9,9	9,3	71,0	70,0	9,6	9,6	10,2	7,0	7,2	7,0	4,1	4,1	4,0 b
DE	10,3	10,3	10,1 bp	68,0	70,0	7,9	7,6	8,6 bp	8,1	8,0	bp	5,1	4,9	6,5 b
EE	11,3	9,8	7,5	60,0	62,0	11,7	9,8	11,2	7,8	7,7	6,0	5,1	5,1	5,0
IE	5,0	5,1	5,0	48,0	53,0	11,6	11,4	14,2	12,2	12,4	12,1	4,2	4,0	4,1 b
EL	4,7	4,1	3,8	46,0	51,0	19,5	17,7	18,7	21,6	20,7	19,4	5,5	5,1	5,2
ES	17,9	17,3	16,0	55,0	57,0	15,3	14,9	17,3	12,1	11,9	11,4	6,0	5,9	5,8
FR	8,7	8,2	8,0	57,0	57,0	13,6	13,0	14,0	6,4	5,9	5,7	4,2	4,3	4,5 p
HR	3,3	3,0 u	2,2 u	41,0	53,0	15,6	14,2	14,6	10,2	10,5	11,2	5,0	4,8	4,6
IT	14,5	13,5	13,1	: u	42,0 b	23,4	22,2	23,3	19,8	19,6	19,9	6,1	6,0	:
CY	7,8	9,2	11,5	50,0	45,0	14,9	14,1	15,3	10,4	11,6	12,0	4,3	4,6	4,3
LV	8,3	8,7	7,2	48,0	43,0 b	11,6	10,3	11,9	4,3	3,7	3,8	6,8	6,5	6,3 p
LT	4,6	4,0	5,6	55,0	56,0	9,3	10,9	13,0	2,3	1,6	1,7	7,1	6,4	6,1
LU	6,3	7,2	8,2	85,0	65,0 b	7,5	6,5	7,7	8,0	9,1	7,1	5,2	5,3	5,0 b
HU	12,5	11,8	12,1	50,0	49,0	12,9	13,2	14,7	10,7	11,0	11,2	4,4	4,2	4,3
MT	14,0	13,9	12,6	57,0	56,0	7,3	7,9	9,5	21,9	20,7	17,8	4,3	4,2	4,7
NL	7,3	7,5 b	7,0	79,0	79,0	5,7	5,7	5,7	10,1	9,3	8,9	4,1	3,9	4,2
AT	7,3	7,8	8,1	67,0	66,0	8,4	8,3	9,5	9,0	8,8	8,4	4,0	4,2	4,1
PL	4,8 b	5,2	5,4	46,0	44,0	12,1 b	12,0	12,9	14,4	15,4	15,7	4,3	4,4	4,1 p
PT	11,8	10,6	8,9	50,0	52,0	9,6	9,2	11,0	6,6	6,9	5,7	5,2	5,2	5,0
RO	16,4	15,3	15,6	29,0	31,0	17,0	16,8	16,6	18,3	19,0	19,3	7,2	7,1	6,6
SI	4,2	4,6	4,1	54,0	55,0	8,8	8,8	9,2	7,3	6,8	6,2	3,4	3,4	3,3
SK	8,6	8,3	7,6	59,0	54,0	14,6	14,5	15,2	13,7	13,0	12,6	3,0	3,3	3,0
FI	8,3	7,3	8,2	76,0	76,0	10,1	9,5	10,3	3,7	2,7	2,9	3,7	3,7	3,7
SE	7,5 b	6,5	7,7	77,0	72,0 u	6,9 b	6,3	7,2	4,2 b	4,7	4,9	4,1	4,3	4,1

Бележка: „ЕС (непретеглена“ и „Еврозона (непретеглена“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната.

Обозначения — b: прекъсвания в динамичните редове; e: приблизителна оценка; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 1 (продължение). Водещи показатели от набора от социални показатели — равнища

	Справедливи условия на труд											
	Равнище на заетост (% от населението на възраст 20—64 години)			Равнище на безработица (% от икономически активното население на възраст 15—74 години)			Равнище на дълготрайна безработица (% от икономически активното население на възраст 15—74 години)			Ръст на БРДД на глава от населението (2008 г. = 100)		
Година	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
ЕС-27	72,4	73,2	72,4	7,3	6,7	7,1	3,1	2,6	2,4	105,6	107,7	107,3
Еврозона-19	72,0	72,7	71,7	8,2	7,6	7,9	3,6	3,1	2,8	102,9	104,5	103,9
ЕС (непретеглена)	73,7	74,6	73,8	6,7	6,1	6,9	2,7	2,3	2,2	109,9	113,4	112,1
Еврозона (непретеглена)	73,4	74,3	73,3	7,5	6,8	7,6	3,2	2,7	2,6	105,5	108,6	108,0
BE	69,7	70,5	70,0	6,0	5,4	5,6	2,9	2,3	2,3	100,8	102,9	103,6
BG	72,1	74,7	73,1	5,3	4,3	5,2	2,9	2,3	2,2	:	:	:
CZ	79,9	80,3	79,7	2,2	2,0	2,6	0,7	0,6	0,6	117,5	121,3	124,1
DK	77,5	78,3	77,8	5,1	5,0	5,6	1,0	0,8	0,9	115,0	117,4	116,9
DE	79,9	80,6	80,0 bp	3,4	3,1	3,8 bp	1,4	1,2	1,1 bp	111,9	112,9	113,2
EE	79,5	80,2	78,8	5,4	4,4	6,8	1,3	0,9	1,2	121,1	129,4	
IE	74,1	75,1	73,4	5,8	5,0	5,7	2,1	1,6	1,3	101,5	103,7	110,3
EL	59,0	60,8	58,3	19,7	17,9	17,6	12,5	11,3	10,5	72,1	75,0	73,7
ES	67,0	68,0	65,7	15,3	14,1	15,5	6,4	5,3	5,0	96,2	99,2	93,8
FR	72,0	72,3	72,1	9,0	8,4	8,0	2,5	2,3	1,9	104,3	106,5	106,5
HR	65,2	66,7	66,9	8,5	6,6	7,5	3,4	2,4	2,1	106,0	110,6	110,7
IT	63,0	63,5	62,6	10,6	10,0	9,2	6,2	5,6	4,7	93,8	94,1	92,0
CY	73,9	75,7	74,9	8,4	7,1	7,6	2,7	2,1	2,1	93,0	98,3	94,9
LV	76,8	77,3	76,9	7,4	6,3	8,1	3,1	2,4	2,2	114,3	117,7	120,5
LT	77,8	78,2	76,7	6,2	6,3	8,5	2,0	1,9	2,5	124,5	133,3	143,4
LU	72,1	72,8	72,1	5,6	5,6	6,8	1,4	1,3	1,7	105,2	106,8	110,2
HU	76,7	77,6	77,5	3,6	3,3	4,1	1,4	1,1	1,1	127,0	133,2	131,9
MT	75,5	76,8	77,3	3,7	3,6	4,4	1,8	0,9	1,1	124,1	127,8	125,5
NL	79,2	80,1	80,0	3,8	3,4	3,8	1,4	1,0	0,9	104,5	105,7	106,9
AT	76,2	76,8	74,8	5,2	4,8	6,0	1,7	1,4	1,7	98,2	99,3	97,1
PL	72,2	73,0	73,6	3,9	3,3	3,2	1,0	0,7	0,6	133,3	140,3	145,3
PT	74,7	75,5	74,2	7,2	6,7	7,0	3,2	2,8	2,3	104,0	107,8	106,2
RO	69,9	70,9	70,8	4,2	3,9	5,0	1,8	1,7	1,5	136,8	142,6	:
SI	75,4	76,4	75,6	5,1	4,5	5,0	2,2	1,9	1,9	106,6	110,6	114,7
SK	72,4	73,4	72,5	6,5	5,8	6,7	4,0	3,4	3,2	121,1	123,6	123,3
FI	76,3	77,2	76,5	7,4	6,7	7,8	1,6	1,2	1,2	106,6	108,8	108,5
SE	82,4 b	82,1	80,8	6,4 b	6,8	8,3	1,1 b	0,9	1,1	118,2	119,6	116,7

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната. Реалният брутен располагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението се измерва, като се използва „некоригираният доход“ (т.е. без да се включват социалните трансфери в натура) и без корекция за стандартите за покупателна способност.

Обозначения — b: прекъсвания в динамичните редове; e: приблизителна оценка; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 1 (продължение). Водещи показатели от набора от социални показатели — равнища

	Социална закрила и приобщаване											
	Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване			Деца, изложени на риск от бедност или социално изключване (възраст 0—17 години)			Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) върху намаляването на бедността			Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания		
Година	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
ЕС-27	21,7 e	21,9 be	21,9 e	24,0 e	23,4 be	24,2 e	32,8 e	29,5 be	32,7 be	23,5	24,4	24,5 e
Еврозона-19	21,4	21,8 be	22,0 e	23,8	23,5 be	24,7 e	31,7	28,7 be	32,7 e	22,1	23,4	23,4 e
ЕС (непретеглена)	21,6	21,1	20,6	23,2	22,3	21,9	34,2	34,1	35,5	25,5	25,6	26,0
Еврозона (непретеглена)	21,2	20,7	20,2	22,8	22,0	21,6	33,7	34,4	35,9	23,6	24,5	24,8
BE	20,5	20,0 b	20,4 b	23,5	23,0 b	22,2 b	35,2	41,7 b	44,9 b	32,0	33,1	36,3 b
BG	33,2	33,2	33,6	34,4	36,1	36,2	25,4	23,7	20,4	38,0	34,8	33,0
CZ	11,8	12,1	11,5	13,0	13,0	12,9	38,5	39,2	40,6	28,4	26,3	25,6
DK	17,5	17,3	16,8	15,4	13,9	13,5	47,3	47,3	52,4 b	18,2	16,6	18,1
DE	18,5	21,4 be	22,5	17,5	18,6 be	25,1	33,3	18,5 be	31,5 b	29,5	26,5	32,4 b
EE	23,6	23,7	22,8	17,0	19,7	17,4	26,8	28,2	31,7	18,3	21,2	20,6
IE	20,8	20,6	21,0 b	24,8	23,8	25,0 b	51,8	57,7	55,7 b	40,0	44,0	39,9
EL	30,3	29,0	27,5	34,1	31,2	31,5	20,3	22,8	25,0	29,8	29,0	28,2
ES	27,3	26,2	27,0	30,6	31,3	31,8	22,9	23,1	23,4	26,5	30,1	21,6
FR	18,0	18,9	18,9 p	24,0	24,2	22,6 p	44,4	42,1	46,9 p	15,7	18,9	22,8 p
HR	22,1	20,8	20,5	22,2	19,1	18,4	24,9	24,7	23,1	32,7	33,5	32,9
IT	25,7	24,6	:	29,6	27,1	:	21,6	20,2	:	14,9	16,9	:
CY	19,1	18,6	17,6	20,5	20,3	19,0	36,4	35,2	34,7	23,5	22,0	23,5
LV	28,5	26,7	25,1 p	23,8	18,8	19,8 p	19,1	23,4	23,4 p	19,3	19,0	16,7 p
LT	28,5	25,5	24,5	28,8	25,8	23,1	22,9	31,6	29,4	30,7	26,0	22,7
LU	20,1	20,1	19,9 b	23,4	25,4	24,2 b	40,4	34,0	39,4 b	18,3	20,1	22,1 b
HU	20,6	20,0	19,4	26,6	24,1	21,7	48,8	38,5	44,1	28,5	28,6	31,2
MT	19,2	20,8	19,9	23,3	23,9	22,6	30,6	26,3	21,0	31,2	28,1	29,4
NL	16,5	16,5	16,0	15,1	15,4	15,8	39,0	38,3	36,8	22,4	26,5	25,4
AT	16,8	16,5	16,7	21,6	20,1	21,9	43,3	49,2	41,1	20,1	21,9	20,5
PL	18,2	17,9	17,0 p	16,9	16,3	16,1 p	40,3	36,9	36,7 p	33,5	33,4	31,3 p
PT	21,6	21,1	20,0	22,4	21,9	21,9	23,8	24,2	26,0	18,3	19,2	18,2
RO	38,9	36,3	35,8	45,3	40,0	41,5	16,1	15,3	15,8	30,4	29,2	30,4
SI	15,4	13,7	14,3	13,1	11,6	12,1	43,2	45,5	44,6	17,3	18,5	21,7
SK	15,2	14,9	13,8	23,3	21,3	18,4	31,1	38,0	40,0	23,1	23,1	23,6
FI	16,6	15,4	15,9	15,9	13,8	14,5	53,7	54,0	51,4	17,8	20,6	19,9
SE	17,7	18,4	17,7	20,5	23,0	20,2	43,3	40,8	42,7	30,1	24,9	28,9

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната.

Обозначения — b: прекъсвания в динамичните редове; e: приблизителна оценка; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 1 (продължение). Водещи показатели от набора от социални показатели — равнища

	Социална закрила и приобщаване (продължение)								
	Прекомерни разходи за жилище			Деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи			Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи		
Година	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
ЕС-27	9,6 е	9,4 е	9,9 be	34,7 е	35,3 е	:	1,8 е	1,7 е	:
Еврозона-19	9,8	9,8	10,8 be	39,2	41,0	:	1,4	1,3	:
ЕС (непретеглена)	8,6	8,3	8,0	33,2	35,0	31,6	2,7	2,5	2,7
Еврозона (непретеглена)	8,0	8,0	8,0	36,9	39,1	35,0	3,0	2,6	2,6
BE	8,9	8,4 b	7,8 b	54,4	55,5 b	54,6 b	1,8	1,8 b	1,5 b
BG	17,9	16,0	14,4	16,2	19,7	15,0	1,9	1,4	1,4
CZ	7,8	6,9	6,5	9,0	6,3	4,8	0,3	0,5	0,4
DK	14,7	15,6	14,1 b	63,2	66,0	67,7	1,3	1,8	1,7
DE	14,2	13,9	19,9 b	29,8	31,3	16,4 b	0,2	0,3	0,1 b
EE	4,0	4,4	12,4	28,3	31,8	26,7	16,4	15,5	13,0
IE	3,4	4,2	3,4 b	37,7	40,8	23,2 b	2,0	2,0	2,1 b
EL	39,5	36,2	32,6	40,9	32,4	20,5	8,8	8,1	6,4
ES	8,9	8,5	8,2	50,5	57,4	45,5	0,2	0,2	0,4
FR	4,7	5,5	:	50,0	50,8	57,2 p	1,2	1,2	2,6 p
HR	5,1	4,7	4,2	17,8	15,7	20,4	1,4	1,4	1,5
IT	8,2	8,7	:	25,7	26,3	:	2,4	1,8	:
CY	2,0	2,3	1,9	31,4	31,1	20,7	1,4	1,0	0,4
LV	6,7	5,4	4,8 p	27,4	28,3	26,3 p	6,2	4,3	5,3 p
LT	5,6	4,8	2,7	20,8	26,6	16,2	2,2	1,4	1,7
LU	9,3	10,1	8,5 b	60,5	60,0	63,2 b	0,3	0,2	0,1 b
HU	9,6	4,2	5,2	16,5	16,9	10,5	0,8	1,0	0,7
MT	1,7	2,6	2,8	32,1	38,3	29,7	0,2	0,0 n	0,0 n
NL	9,4	9,9	8,3	56,8	64,8	67,6	0,2	0,2	0,2
AT	6,8	7,0	6,3	20,0	22,7	21,1	0,1	0,3	0,1
PL	6,2	6,0	4,9 p	10,9	10,2	11,2 p	4,2	4,2	12,7 p
PT	5,7	5,7	4,1	50,2	52,9	53,0	2,1	1,7	1,6
RO	10,3	8,6	7,1	13,2	14,1	6,8	4,9	4,9	4,7
SI	4,9	4,1	4,4	46,3	46,9	44,3	3,3	2,9	2,7
SK	4,1	5,7	3,2	1,4	6,6	4,8	2,6	2,7	3,2
FI	4,3	4,0	4,1	37,2	38,2	39,6	4,7	4,7	5,4
SE	8,3	9,4	8,3	49,4	53,1	54,1	1,5	1,4	1,5

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната.

Обозначения — b: прекъсвания в динамичните редове; e: приблизителна оценка; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 2. Водещи показатели от набора от социални показатели — изменения и разлика спрямо ЕС

Година	Равни възможности														
	Лица, които преждевременно са напуснали системата на образование и обучение (% от населението на възраст 18—24 години)			Равнище на цифровите умения на отделните лица			Дял на NEET сред младежите (% от общото население на възраст 15—29 години)			Разлика в заетостта между жените и мъжете (в процентни пунктове)			Квинтилно съотношение на доходите (S80/S20)		
	2020			2019			2020			2020			2020		
	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС
ЕС-27	-0,3	1,3	-0,1	1,0	0,1	1,4	1,1	1,0	0,0	-0,4	1,0	0,0	0,3	0,5	0,3
Еврозона-19	-0,4	1,6	-0,2				1,2	1,2	0,1	-0,7	0,1	-0,3	0,4	0,6	0,4
ЕС (непретеглена)	-0,2	0,0	0,0	-0,4	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Еврозона (непретеглена)	-0,3	-0,2	-0,1	-0,9	2,0	-0,6	1,2	-0,2	0,1	-0,7	-0,7	-0,3	0,0	-0,1	0,1
BE	-0,3	-0,5	-0,1	0,0	5,1	0,4	0,2	-0,7	-0,9	0,2	-1,8	0,6	0,0	-1,1	0,1
BG	-1,1	4,2	-0,9	0,0	-26,9	0,4	1,4	5,4	0,3	0,2	-0,8	0,6	-0,1	3,3	-0,1
CZ	0,9	-1,0	1,1	2,0	6,1	2,4	1,2	-1,7	0,1	0,3	5,3	0,7	0,0	-1,4	0,0
DK	-0,6	0,7	-0,4	-1,0	14,1	-0,6	0,6	-2,5	-0,5	-0,2	-3,0	0,2	-0,1	-0,7	-0,1
DE	-0,2	1,5	0,0	2,0	14,1	2,4	1,0	-4,1	-0,1	-1,8	-3,8	-1,4	1,6	1,7	1,6
EE	-2,3	-1,1	-2,1	2,0	6,1	2,4	1,4	-1,5	0,3	-1,7	-4,0	-1,3	-0,1	0,3	0,0
IE	-0,1	-3,6	0,1	5,0	-2,9	5,4	2,8	1,5	1,7	-0,3	2,1	0,1	0,1	-0,6	0,1
EL	-0,3	-4,8	-0,1	5,0	-4,9	5,4	1,0	6,0	-0,1	-1,3	9,4	-0,9	0,0	0,4	0,1
ES	-1,3	7,4	-1,1	2,0	1,1	2,4	2,4	4,6	1,3	-0,5	1,4	-0,1	-0,2	1,0	-0,2
FR	-0,2	-0,6	0,0	0,0	1,1	0,4	1,0	1,3	-0,1	-0,2	-4,3	0,2	0,2	-0,3	0,2
HR	-0,8	-6,4	-0,6	12,0	-2,9	12,4	0,4	1,9	-0,7	0,7	1,2	1,1	-0,2	-0,1	-0,1
IT	-0,4	4,5	-0,2		-13,9		1,1	10,6	0,0	0,3	9,9	0,7	:	:	:
CY	2,3	2,9	2,5	-5,0	-10,9	-4,6	1,2	2,6	0,1	0,4	2,0	0,8	-0,3	-0,4	-0,3
LV	-1,5	-1,4	-1,3	-5,0	-12,9	-4,6	1,6	-0,8	0,5	0,1	-6,2	0,5	-0,3	1,5	-0,3
LT	1,6	-3,0	1,8	1,0	0,1	1,4	2,1	0,3	1,0	0,1	-8,3	0,5	-0,3	1,4	-0,3
LU	1,0	-0,4	1,2	-20,0	9,1	-19,6	1,2	-5,0	0,1	-2,0	-2,9	-1,6	-0,4	0,2	-0,3
HU	0,3	3,5	0,5	-1,0	-6,9	-0,6	1,5	2,0	0,4	0,2	1,2	0,6	0,1	-0,4	0,1
MT	-1,3	4,0	-1,1	-1,0	0,1	-0,6	1,6	-3,2	0,5	-2,9	7,8	-2,5	0,5	-0,1	0,5
NL	-0,5	-1,6	-0,3	0,0	23,1	0,4	0,0	-7,0	-1,1	-0,4	-1,1	0,0	0,2	-0,6	0,2
AT	0,3	-0,5	0,5	-1,0	10,1	-0,6	1,2	-3,2	0,1	-0,4	-1,6	0,0	-0,1	-0,6	0,0
PL	0,2	-3,2	0,4	-2,0	-11,9	-1,6	0,9	0,2	-0,2	0,3	5,7	0,7	-0,3	-0,7	-0,3
PT	-1,7	0,3	-1,5	2,0	-3,9	2,4	1,8	-1,7	0,7	-1,2	-4,3	-0,8	-0,2	0,2	-0,2
RO	0,3	7,0	0,5	2,0	-24,9	2,4	-0,2	3,9	-1,3	0,3	9,3	0,7	-0,5	1,9	-0,4
SI	-0,5	-4,5	-0,3	1,0	-0,9	1,4	0,4	-3,5	-0,7	-0,6	-3,8	-0,2	-0,1	-1,4	-0,1
SK	-0,7	-1,0	-0,5	-5,0	-1,9	-4,6	0,7	2,5	-0,4	-0,4	2,6	0,0	-0,3	-1,7	-0,3
FI	0,9	-0,4	1,1	0,0	20,1	0,4	0,8	-2,4	-0,3	0,2	-7,1	0,6	0,0	-1,0	0,1
SE	1,2	-0,9	1,4	-5,0	16,1	-4,6	0,9	-5,5	-0,2	0,2	-5,1	0,6	-0,2	-0,6	-0,2

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната. Разликата спрямо средното за ЕС се изчислява въз основа на непретеглената стойност. Изменението на индивидуалното равнище на цифровите умения по отношение на 2017 г. (няма налични данни за 2018 г.).

Обозначения — b: прекъсвания в динамичните редове; e: приблизителна оценка; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 2 (продължение). Водещи показатели от набора от социални показатели — изменения и разлика спрямо ЕС

Година	Справедливи условия на труд											
	Равнище на заетост (% от населението на възраст 20—64 години)			Равнище на безработица (% от икономически активното население на възраст 15— 74 години)			Равнище на дълготрайна безработица (% от икономически активното население на възраст 15— 74 години)			Ръст на БРДД на глава от населението (2008 г. = 100)		
	2020			2020			2020			2020		
	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишно то изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишно то изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишно то изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишно то изменение за ЕС
ЕС-27	-0,8	-1,4	0,0	0,4	0,2	-0,4	-0,2	0,2	-0,1	-0,3	-4,8	-0,7
Евروزона-19	-1,0	-2,1	-0,2	0,3	1,0	-0,5	-0,3	0,6	-0,2	-0,6	-8,2	-1,0
ЕС (непретеглена)	-0,8	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
Евروزона (непретеглена)	-1,0	-0,5	-0,2	0,8	0,7	0,0	-0,1	0,4	0,0	0,4	-4,1	0,0
BE	-0,5	-3,8	0,3	0,2	-1,3	-0,6	0,0	0,1	0,1	0,6	-8,5	0,3
BG	-1,6	-0,7	-0,8	0,9	-1,7	0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0		-0,3
CZ	-0,6	5,9	0,2	0,6	-4,3	-0,2	0,0	-1,6	0,1	2,2	12,0	1,9
DK	-0,5	4,0	0,3	0,6	-1,3	-0,2	0,1	-1,3	0,2	-0,4	4,8	-0,7
DE	-0,6	6,2	0,2	0,7	-3,1	-0,1	-0,1	-1,1	0,0	0,3	1,1	-0,1
EE	-1,4	5,0	-0,6	2,4	-0,1	1,6	0,3	-1,0	0,4	0,0		-0,3
IE	-1,7	-0,4	-0,9	0,7	-1,2	-0,1	-0,3	-0,9	-0,2	6,3	-1,8	6,0
EL	-2,5	-15,5	-1,7	-0,3	10,7	-1,1	-0,8	8,3	-0,7	-1,7	-38,4	-2,0
ES	-2,3	-8,1	-1,5	1,4	8,6	0,6	-0,3	2,8	-0,2	-5,4	-18,3	-5,7
FR	-0,2	-1,7	0,6	-0,4	1,1	-1,2	-0,4	-0,3	-0,3	0,0	-5,5	-0,3
HR	0,2	-6,9	1,0	0,9	0,6	0,1	-0,3	-0,1	-0,2	0,1	-1,4	-0,2
IT	-0,9	-11,2	-0,1	-0,8	2,3	-1,6	-0,9	2,5	-0,8	-2,2	-20,1	-2,5
CY	-0,8	1,1	0,0	0,5	0,7	-0,3	0,0	-0,1	0,1	-3,4	-17,2	-3,8
LV	-0,4	3,1	0,4	1,8	1,2	1,0	-0,2	0,0	-0,1	2,4	8,4	2,1
LT	-1,5	2,9	-0,7	2,2	1,6	1,4	0,6	0,3	0,7	7,6	31,3	7,3
LU	-0,7	-1,7	0,1	1,2	-0,1	0,4	0,4	-0,5	0,5	3,2	-1,9	2,9
HU	-0,1	3,7	0,7	0,8	-2,8	0,0	0,0	-1,1	0,1	-1,0	19,8	-1,3
MT	0,5	3,5	1,3	0,8	-2,5	0,0	0,2	-1,1	0,3	-1,8	13,4	-2,1
NL	-0,1	6,2	0,7	0,4	-3,1	-0,4	-0,1	-1,3	0,0	1,2	-5,2	0,8
AT	-2,0	1,0	-1,2	1,2	-0,9	0,4	0,3	-0,5	0,4	-2,2	-15,0	-2,5
PL	0,6	-0,2	1,4	-0,1	-3,7	-0,9	-0,1	-1,6	0,0	3,6	33,2	3,2
PT	-1,3	0,4	-0,5	0,3	0,1	-0,5	-0,5	0,1	-0,4	-1,5	-5,9	-1,8
RO	-0,1	-3,0	0,7	1,1	-1,9	0,3	-0,2	-0,7	-0,1	0,0		-0,3
SI	-0,8	1,8	0,0	0,5	-1,9	-0,3	0,0	-0,3	0,1	3,7	2,6	3,4
SK	-0,9	-1,3	-0,1	0,9	-0,2	0,1	-0,2	1,0	-0,1	-0,2	11,2	-0,5
FI	-0,7	2,7	0,1	1,1	0,9	0,3	0,0	-1,0	0,1	-0,2	-3,5	-0,6
SE	-1,3	7,0	-0,5	1,5	1,4	0,7	0,2	-1,1	0,3	-2,4	4,6	-2,7

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Евروزона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната. Разликата спрямо средното за ЕС се изчислява въз основа на непретеглената стойност. Реалният брутен разполагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението се измерва, като се използва „некоригираният доход“ (т.е. без да се включват социалните трансфери в натура) и без корекция за стандартите за покупателна способност.

Обозначения — b: прекъсвания в динамичните редове; e: приблизителна оценка; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат, ОИСП.

Приложение 2 (продължение). Водещи показатели от набора от социални показатели — изменения и разлика спрямо ЕС

Година	Социална закрила и приобщаване											
	Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване			Деца, изложени на риск от бедност или социално изключване (възраст 0—17 години)			Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) върху намаляването на бедността			Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания		
	2020			2020			2020			2020		
	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС
ЕС-27	0,0	1,3	0,4	0,8	2,3	1,0	3,2	-2,8	2,3	0,1	-1,5	0,0
Еврозона-19	0,2	1,4	0,6	1,2	2,8	1,4	4,0	-2,8	3,1	0,0	-2,6	-0,1
ЕС (непретеглена)	-0,4	0,0	0,0	-0,2	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Еврозона (непретеглена)	-0,3	-0,4	0,0	-0,1	-0,3	0,2	0,7	0,4	-0,1	-0,1	-1,3	-0,2
BE	0,4	-0,2	0,8	-0,8	0,3	-0,6	3,2	9,4	2,3	3,2	10,3	3,1
BG	0,4	13,0	0,8	0,1	14,3	0,3	-3,3	-15,1	-4,1	-1,8	7,0	-1,9
CZ	-0,6	-9,1	-0,2	-0,1	-9,0	0,1	1,5	5,1	0,6	-0,7	-0,4	-0,8
DK	-0,5	-3,8	-0,1	-0,4	-8,4	-0,2	5,1	16,9	4,2	1,5	-7,9	1,4
DE	1,1	1,9	1,5	6,5	3,2	6,7	13,0	-4,0	12,1	5,9	6,4	5,8
EE	-0,9	2,2	-0,5	-2,3	-4,5	-2,1	3,5	-3,8	2,7	-0,6	-5,4	-0,7
IE	0,4	0,4	0,8	1,2	3,1	1,4	-2,0	20,2	-2,9	-4,1	13,9	-4,2
EL	-1,5	6,9	-1,1	0,3	9,6	0,5	2,2	-10,5	1,3	-0,8	2,2	-0,9
ES	0,8	6,4	1,2	0,5	9,9	0,7	0,3	-12,1	-0,6	-8,5	-4,4	-8,6
FR	0,0	-1,7	0,4	-1,6	0,7	-1,4	4,8	11,4	3,9	3,9	-3,2	3,8
HR	-0,3	-0,1	0,1	-0,7	-3,5	-0,5	-1,6	-12,4	-2,5	-0,6	6,9	-0,7
IT	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
CY	-1,0	-3,0	-0,6	-1,3	-2,9	-1,1	-0,5	-0,8	-1,4	1,5	-2,5	1,4
LV	-1,6	4,5	-1,2	1,0	-2,1	1,2	0,0	-12,1	-0,9	-2,3	-9,3	-2,4
LT	-1,0	3,9	-0,6	-2,7	1,2	-2,5	-2,2	-6,1	-3,0	-3,3	-3,3	-3,4
LU	-0,2	-0,7	0,2	-1,2	2,3	-1,0	5,4	3,9	4,5	2,0	-3,9	1,9
HU	-0,6	-1,2	-0,2	-2,4	-0,2	-2,2	5,6	8,6	4,7	2,6	5,2	2,5
MT	-0,9	-0,7	-0,5	-1,3	0,7	-1,1	-5,3	-14,5	-6,1	1,3	3,4	1,2
NL	-0,5	-4,6	-0,1	0,4	-6,1	0,6	-1,5	1,3	-2,4	-1,1	-0,6	-1,2
AT	0,2	-3,9	0,6	1,8	0,0	2,0	-8,1	5,6	-9,0	-1,4	-5,5	-1,5
PL	-0,9	-3,6	-0,5	-0,2	-5,8	0,0	-0,1	1,3	-1,0	-2,1	5,3	-2,2
PT	-1,1	-0,6	-0,7	0,0	0,0	0,2	1,8	-9,5	0,9	-1,0	-7,8	-1,1
RO	-0,5	15,2	-0,1	1,5	19,6	1,7	0,5	-19,7	-0,3	1,2	4,4	1,1
SI	0,6	-6,3	1,0	0,5	-9,8	0,7	-0,8	9,1	-1,7	3,2	-4,3	3,1
SK	-1,1	-6,8	-0,7	-2,9	-3,5	-2,7	2,0	4,5	1,1	0,5	-2,4	0,4
FI	0,5	-4,7	0,9	0,7	-7,4	0,9	-2,6	15,9	-3,5	-0,7	-6,1	-0,8
SE	-0,7	-2,9	-0,3	-2,8	-1,7	-2,6	1,9	7,2	1,0	4,0	2,9	3,9

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната. Разликата спрямо средното за ЕС се изчислява въз основа на непретеглената стойност.

Обозначения — b: прекъсвания в динамичните редове; e: приблизителна оценка; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 2 (продължение). Водещи показатели от набора от социални показатели — изменения и разлика спрямо ЕС

Година	Социална закрила и приобщаване (продължение)								
	Прекомерни разходи за жилище			Деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи			Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи		
	2020			2020			2020		
	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС
ЕС-27	0,5	1,9	0,8	:	:	:	:	:	:
Евронона-19	1,0	2,8	1,3	:	:	:	:	:	:
ЕС (непретеглена)	-0,3	0,0	0,0	-3,7	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
Евронона (непретеглена)	-0,1	0,0	0,2	-4,8	3,5	-1,0	-0,1	-0,1	-0,3
BE	-0,6	-0,2	-0,3	-0,9	23,0	2,8	-0,3	-1,2	-0,5
BG	-1,6	6,4	-1,3	-4,7	-16,6	-1,0	0,0	-1,3	-0,2
CZ	-0,4	-1,5	-0,1	-1,5	-26,8	2,2	-0,1	-2,3	-0,3
DK	-1,5	6,1	-1,2	1,7	36,1	5,4	-0,1	-1,0	-0,3
DE	6,0	11,9	6,3	-14,9	-15,2	-11,2	-0,2	-2,6	-0,4
EE	8,0	4,4	8,3	-5,1	-4,9	-1,4	-2,5	10,3	-2,7
IE	-0,8	-4,6	-0,5	-17,6	-8,4	-13,9	0,1	-0,6	-0,1
EL	-3,6	24,6	-3,3	-11,9	-11,1	-8,2	-1,7	3,7	-1,9
ES	-0,3	0,2	0,0	-11,9	13,9	-8,2	0,2	-2,3	0,0
FR	:	:	:	6,4	25,6	10,1	1,4	-0,1	1,2
HR	-0,5	-3,8	-0,2	4,7	-11,2	8,4	0,1	-1,2	-0,1
IT	:	:	:	:	:	:	:	:	:
CY	-0,4	-6,1	-0,1	-10,4	-10,9	-6,7	-0,6	-2,3	-0,8
LV	-0,6	-3,2	-0,3	-2,0	-5,3	1,7	1,0	2,6	0,8
LT	-2,1	-5,3	-1,8	-10,4	-15,4	-6,7	0,3	-1,0	0,1
LU	-1,6	0,5	-1,3	3,2	31,6	6,9	-0,1	-2,6	-0,3
HU	1,0	-2,8	1,3	-6,4	-21,1	-2,7	-0,3	-2,0	-0,5
MT	0,2	-5,2	0,5	-8,6	-1,9	-4,9	0,0	-2,7	-0,2
NL	-1,6	0,3	-1,3	2,8	36,0	6,5	0,0	-2,5	-0,2
AT	-0,7	-1,7	-0,4	-1,6	-10,5	2,1	-0,2	-2,6	-0,4
PL	-1,1	-3,1	-0,8	1,0	-20,4	4,7	8,5	10,0	8,3
PT	-1,6	-3,9	-1,3	0,1	21,4	3,8	-0,1	-1,1	-0,3
RO	-1,5	-0,9	-1,2	-7,3	-24,8	-3,6	-0,2	2,0	-0,4
SI	0,3	-3,6	0,6	-2,6	12,7	1,1	-0,2	0,0	-0,4
SK	-2,5	-4,8	-2,2	-1,8	-26,8	1,9	0,5	0,5	0,3
FI	0,1	-3,9	0,4	1,4	8,0	5,1	0,7	2,7	0,5
SE	-1,1	0,3	-0,8	1,0	22,5	4,7	0,1	-1,2	-0,1

Бележки: „ЕС (непретеглена)“ и „Евронона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврононата. Разликата спрямо средното за ЕС се изчислява въз основа на непретеглената стойност.

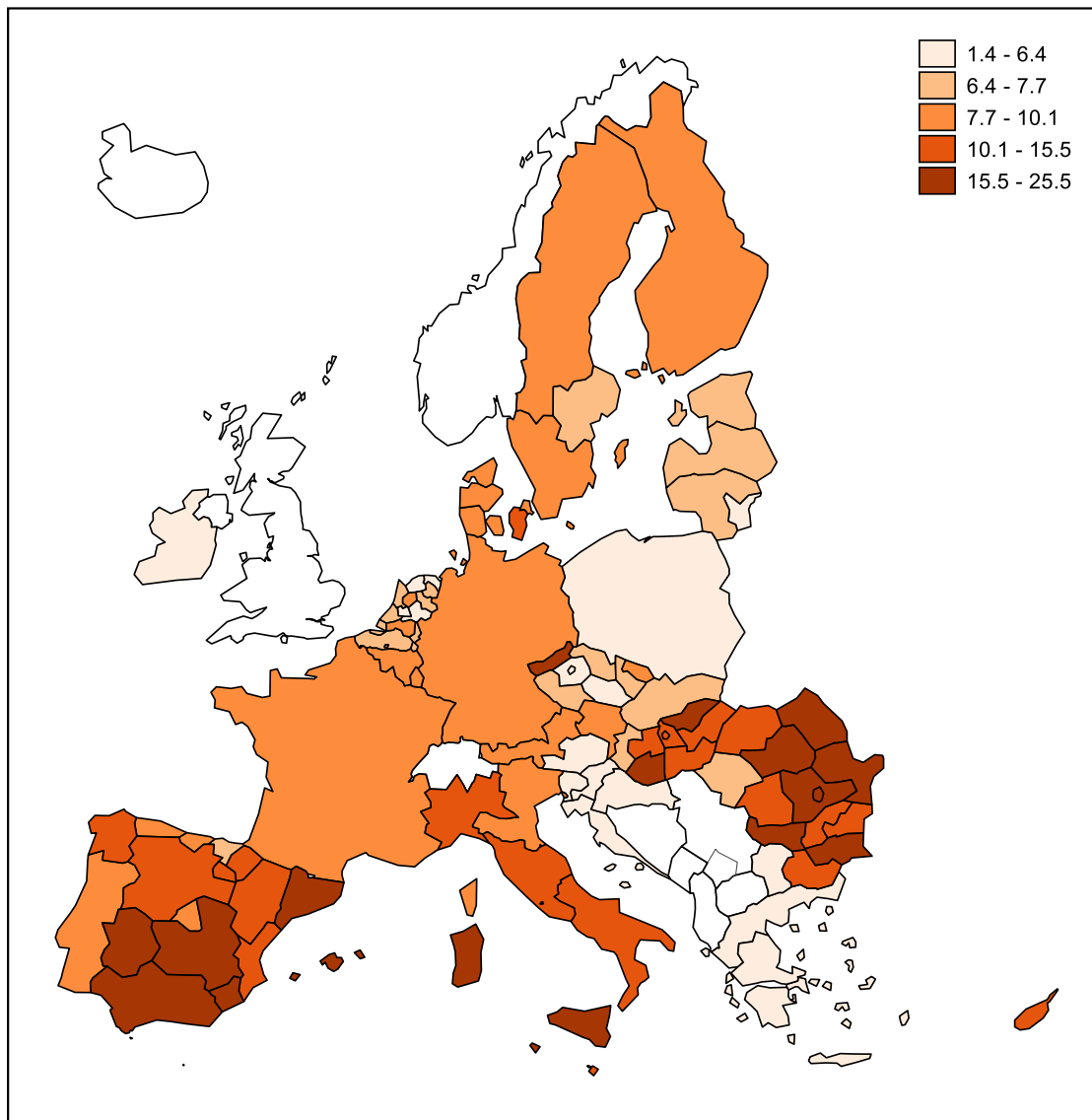
Обозначения — b: прекъсвания в динамичните редове; e: приблизителна оценка; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения); n: разликата от нула не е статистически значителна.

Източник: Евростат.

Приложение 3. Разбивка по региони за избрани водещи показатели от набора от социални показатели²⁹⁹

Фигура 1: Лица, напускащи преждевременно системата на образованието и обучението, 2020 г.

(в %, дял на лицата на възраст 18—24 години, по региони по NUTS 2; средна стойност за ЕС: 9,9%)

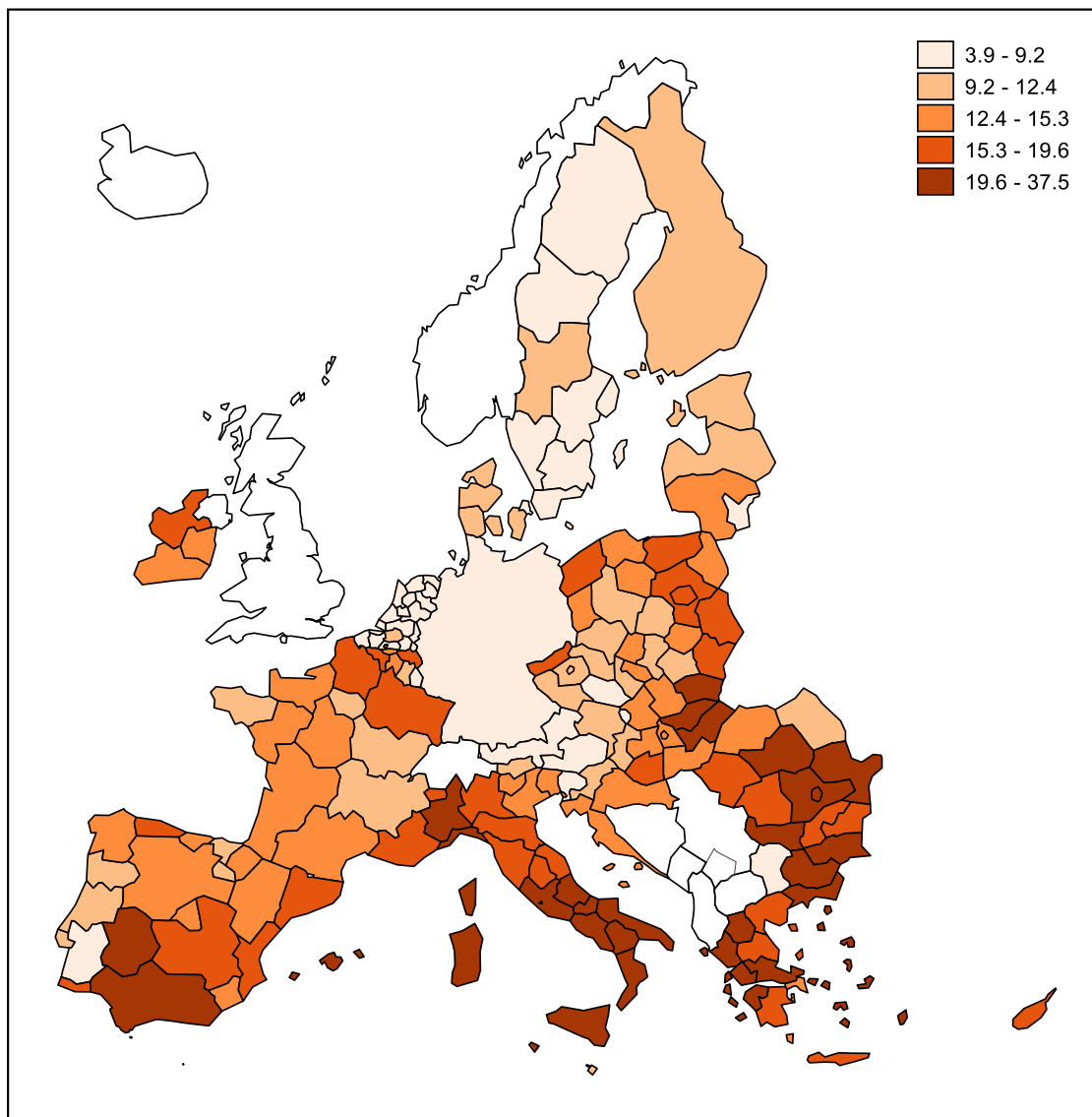
Бележка: Не са представени някои острови и най-отдалечени региони. Национални данни за Финландия, Франция, Германия, Полша и Португалия. Данните за Австрия, Белгия, Гърция, Ирландия, Италия, Словакия и Швеция са на равнище NUTS 1. Ниска степен на надеждност на данните в България (Северен централен, Североизточен, Северозападен и Югозападен район); Хърватия (Jadranska Hrvatska); Чехия (Прага); Унгария (Будапеща и Nyugat-Dunántúl); Литва (Sostinės regionas); Нидерландия (Zeeland); Румъния (București-Ilfov и Vest); Словения (Vzhodna Slovenija и Zahodna Slovenija) и Испания (Cantabria, Ciudad de Ceuta, Ciudad de Melilla, La Rioja и Principado de Asturias). Прекъсване в динамичните редове за Германия. Данните за Германия са предварителни.

Източник: Евростат, показател [edat_ifse_16]. © EuroGeographics за административните граници.

²⁹⁹ Бележка: Разбивки на регионално равнище (NUTS 2). Ако няма разбивка на регионално равнище (NUTS 2), в картите се представя NUTS 1 или националното равнище.

Фигура 2: Млади хора, незаети с работа, учене или обучение (NEET), 2020 г.

(в %, дял на лицата на възраст 15—29 години, по региони по NUTS 2; средна стойност за ЕС: 13,7 %)

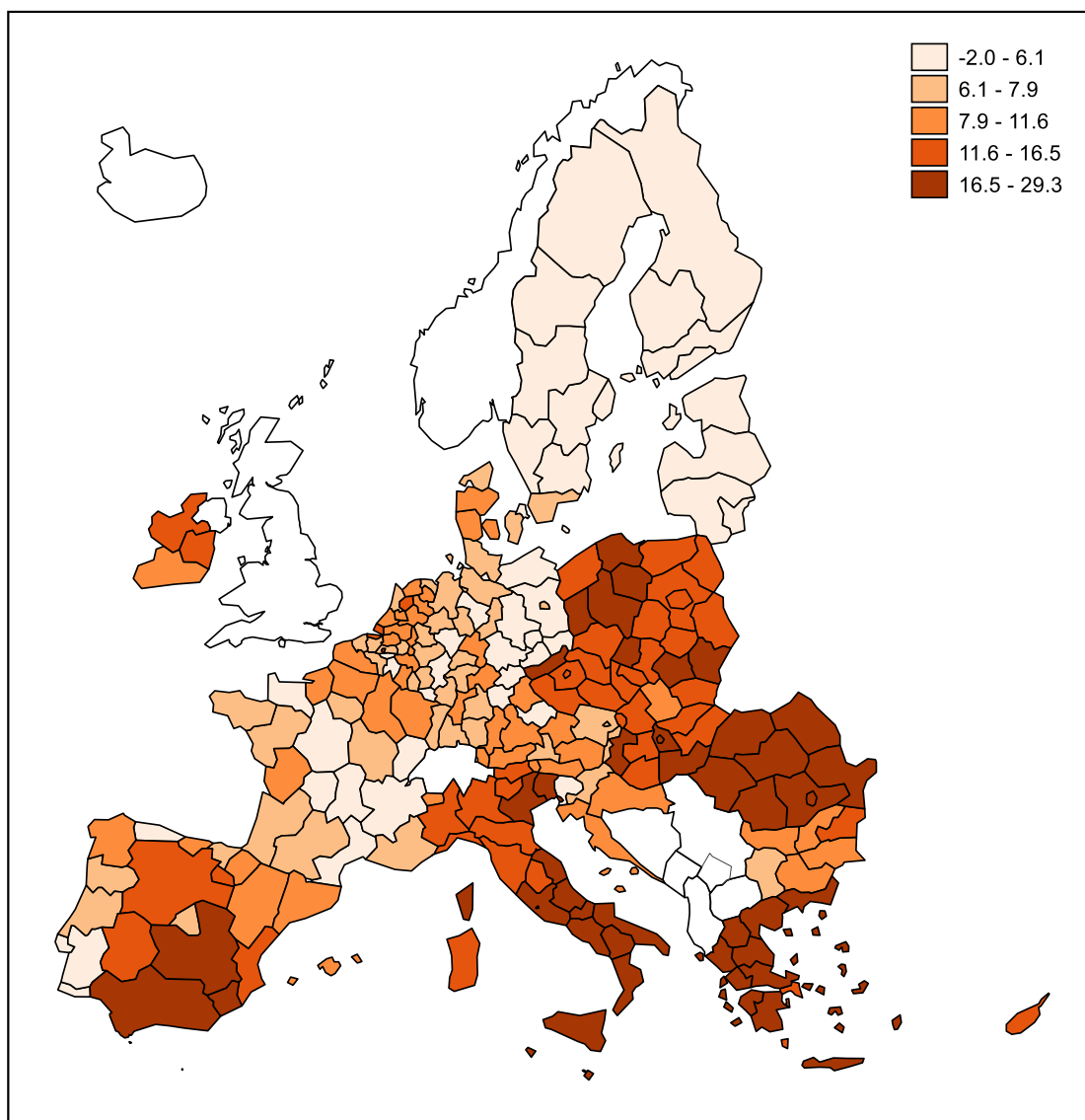

Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за Финландия и Германия. Данните за Австрия и Франция са на равнище NUTS 1. Ниска степен на надеждност на данните за Франция (Corse); Нидерландия (Zeeland); Полша (Opolskie); Испания (Ciudad de Ceuta и Ciudad de Melilla) и Швеция (Mellersta Norrland и Övre Norrland). Прекъсване в динамичните редове за Германия. Данните за Германия са предварителни.

Източник: Евростат, показател [edat_lfse_22]. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 3: Разлика в заетостта между жените и мъжете, 2020 г.

(разлика в процентни пунктове, равнище на заетост при мъжете минус равнището на заетост при жените сред лицата на възраст 20—64 години, по региони на ниво 2 по NUTS; средна стойност за ЕС: 11,0 процентни пункта)

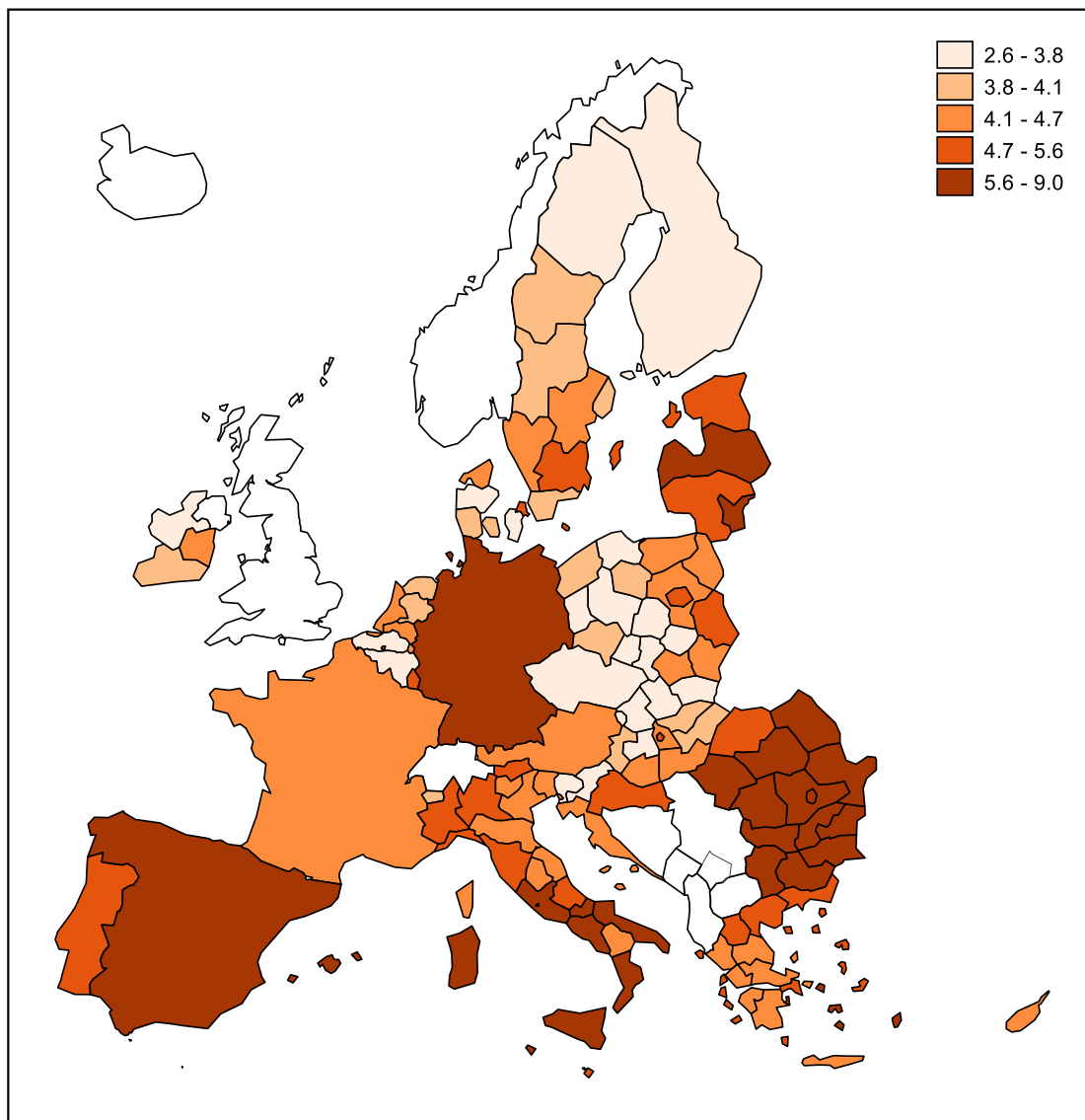

Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Ниска степен на надеждност на данните за Франция (Corse и Mayotte). Прекъсване в динамичните редове за Германия. Данните за Германия са предварителни.

Източник: Евростат, показател [tspsr_lm220]. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 4: Неравенство в доходите, измерено чрез квинтилното съотношение на доходите — S80/S20, 2020 г.

(индекс, по региони на ниво 2 по NUTS; средна стойност за ЕС: 5,2)

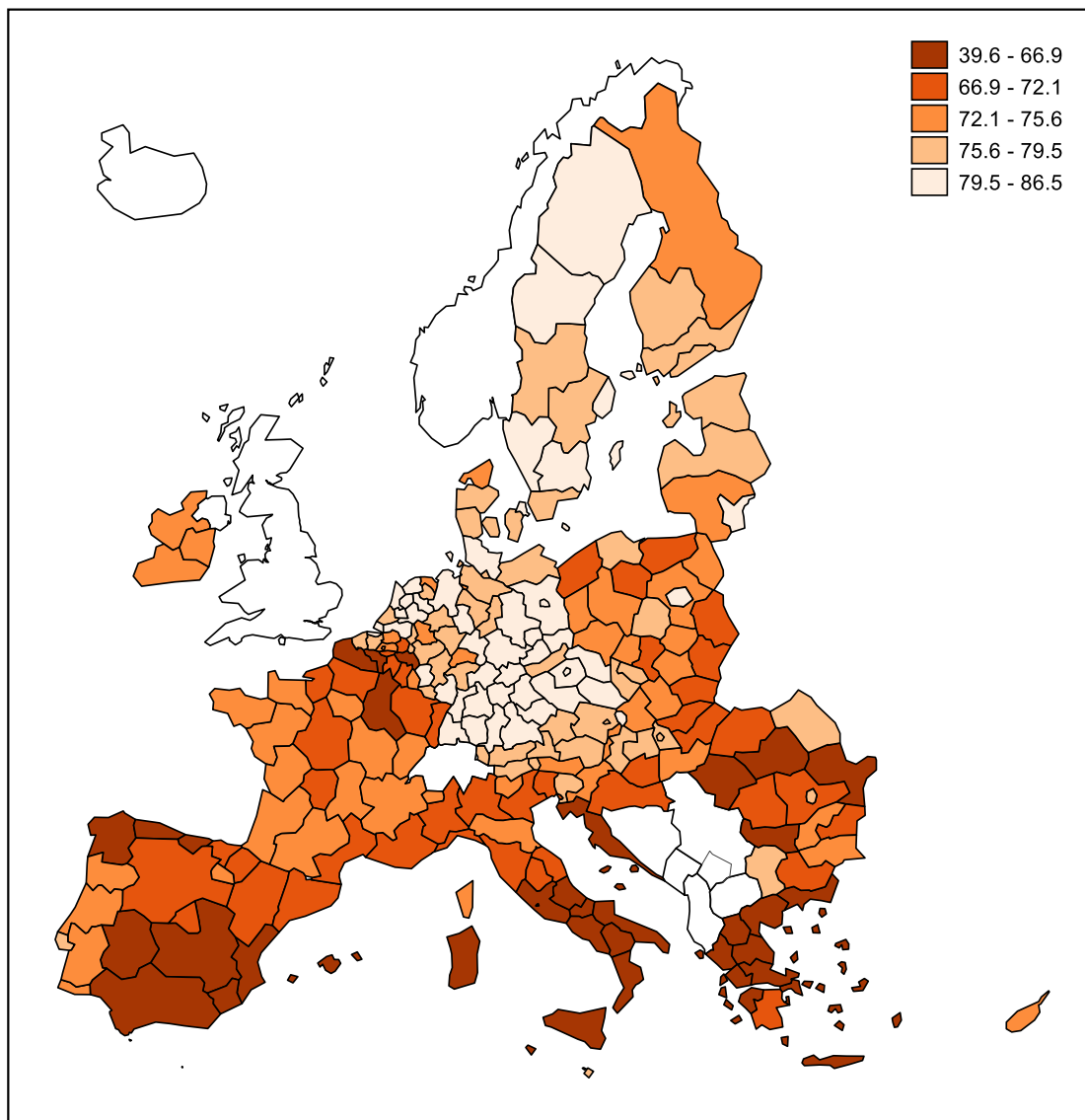

Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. За Италия са използвани данни от 2019 г. (поради липса на данни за всички равнища през 2020 г.). Национални данни за Австрия, Кипър, Чехия, Естония, Финландия, Франция, Германия, Латвия, Люксембург, Малта, Португалия и Испания. Данните за Белгия и Нидерландия са на равнище NUTS 1. Прекъсване в динамичните редове за Белгия, Дания, Германия, Ирландия и Люксембург. Данните за Франция, Латвия, и Полша са предварителни.

Източник: Евростат, показател [ilc_di11_r]. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 5: Равнище на заетост, 2020 г.

(в %, дял на лицата на възраст 20—64 години, по региони на ниво 2 по NUTS; средна стойност за ЕС: 72,5%)

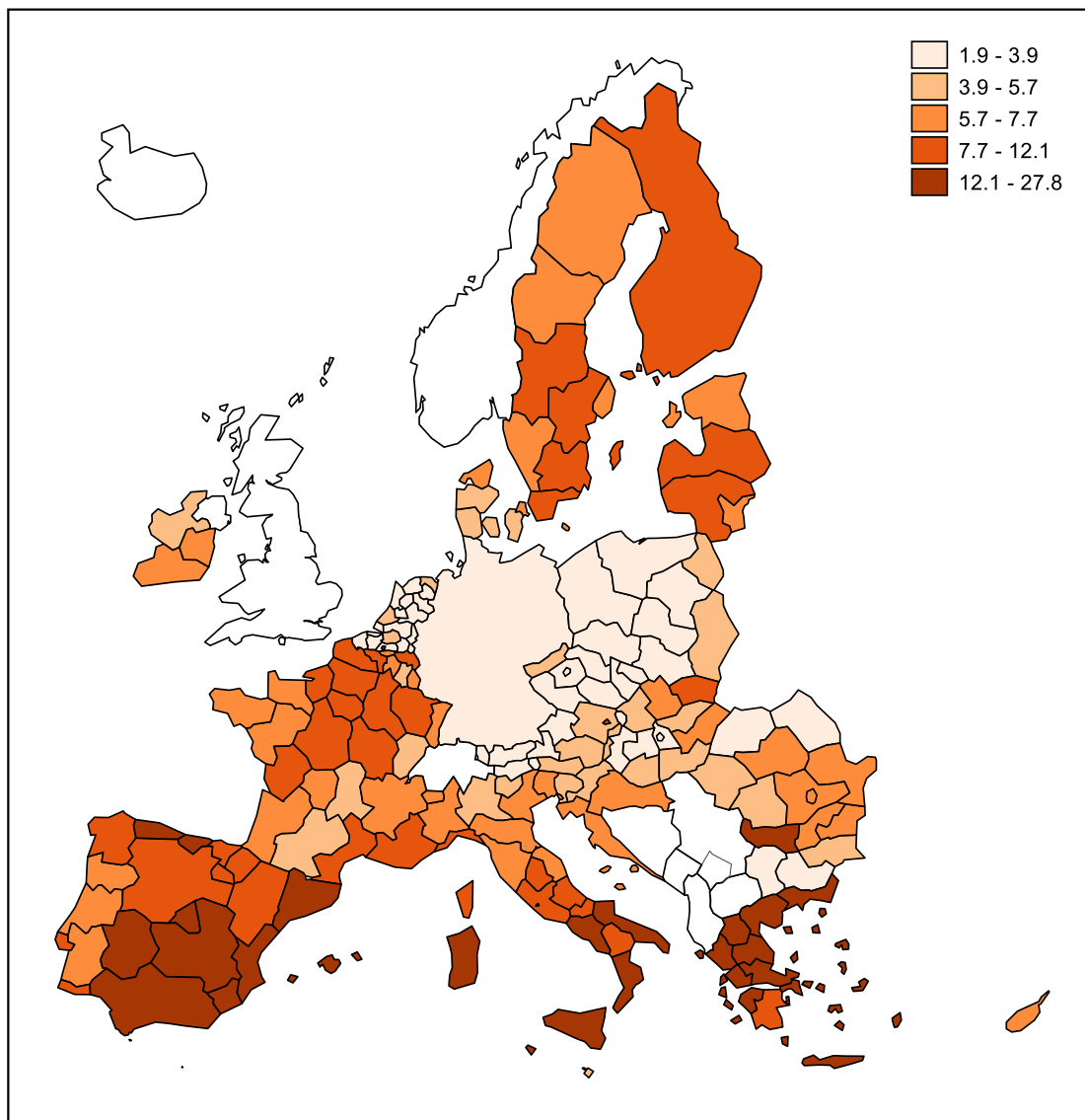

Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Ниска степен на надеждност на данните за Франция (Corse и Mayotte). Прекъсване в динамичните редове за Германия. Данните за Германия са предварителни.

Източник: Евростат, показател [lfst_r_lfe2emprr]. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 6: Коефициент на безработица, 2020 г.

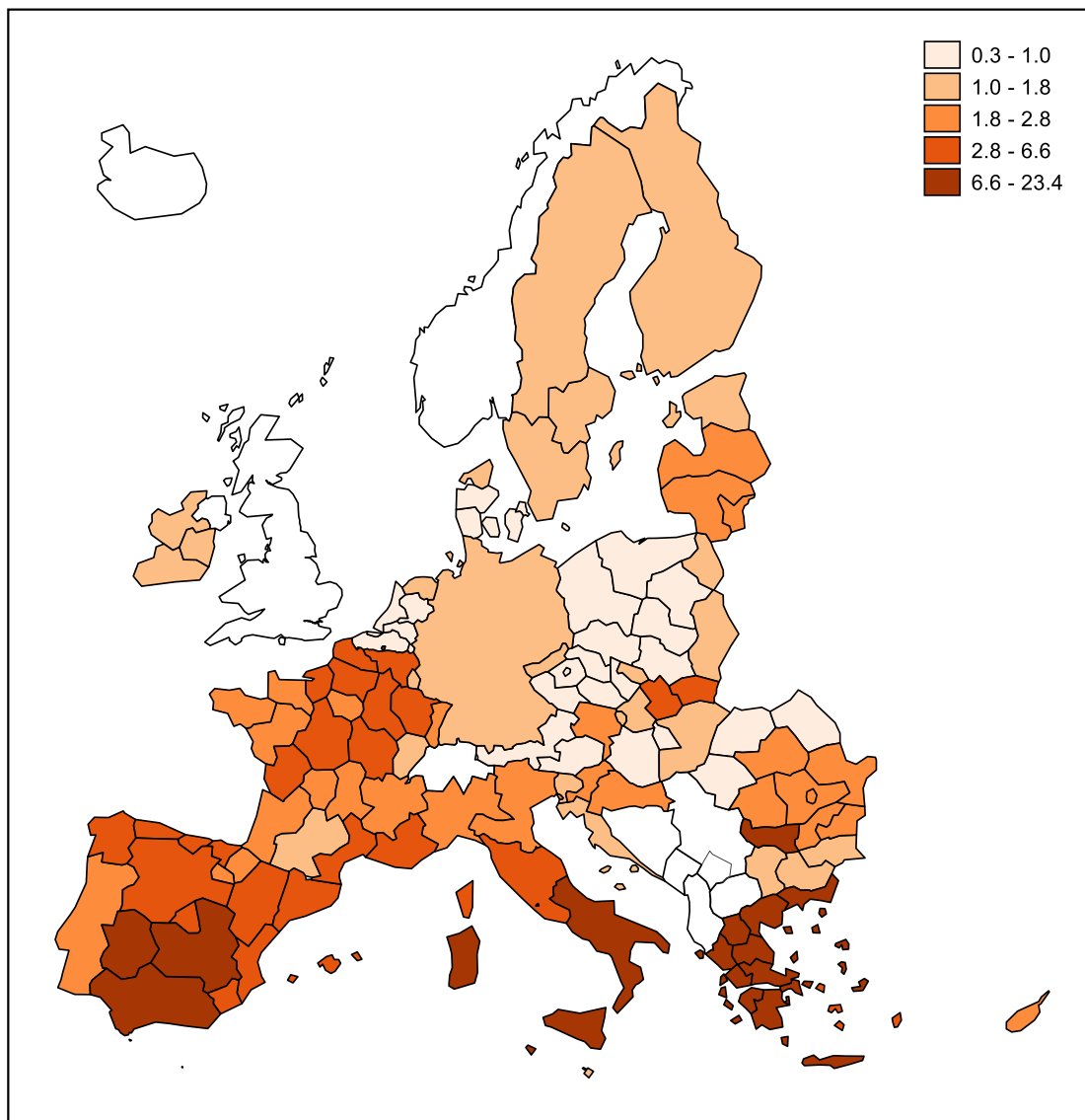
(в %, дял на активното население на възраст 15—74 години, по региони по NUTS 2; средна стойност за ЕС: 7,1%)

Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за Финландия и Германия. Данните за Полша са на равнище NUTS 1. Ниска степен на надеждност на данните за Франция (Corse и Mayotte). Прекъсване в динамичните редове за Германия. Данните за Германия са предварителни.

Източник: Евростат, показател [lfst_r_lfu3rt]. © EuroGeographics за административните граници.

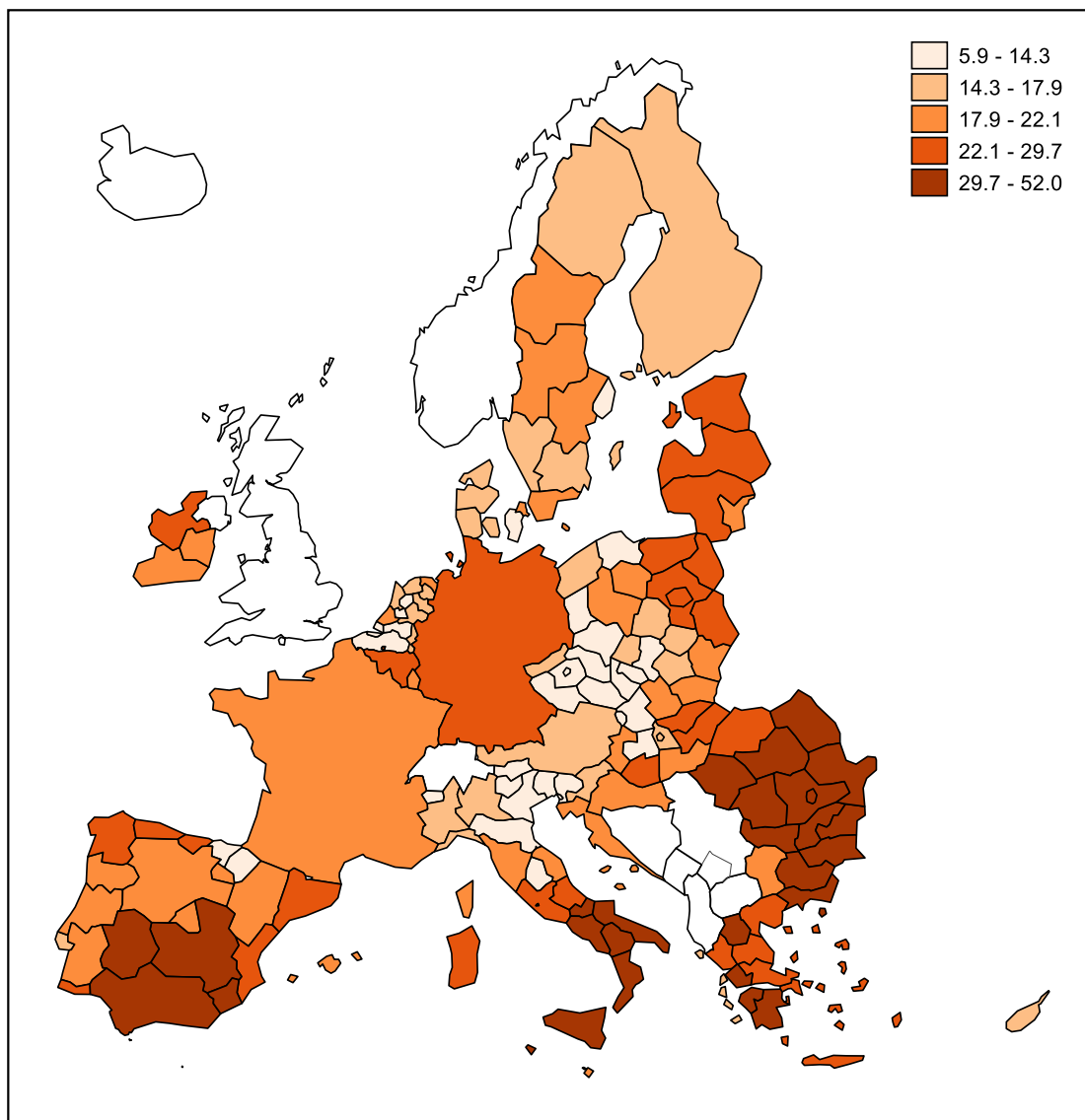
Фигура 7: Коефициент на дълготрайната безработица (12 месеца или повече), 2020 г.
 (в %, дял на активното население на възраст 15—74 години, по региони по NUTS 2; средна стойност за ЕС: 2,4%)

Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за Финландия, Германия и Португалия. Данните за Австрия, Белгия, Унгария, Италия, Нидерландия, Полша и Швеция са на равнище NUTS 1. Ниска степен на надеждност на данните в България (Югоизточен); Хърватия (Jadranska Hrvatska); Чехия (Jihozápad, Praha, Severovýchod, Střední Morava и Střední Čechy); Дания (Nordjylland и Sjælland); Франция (Corse, Franche-Comté, Limousin и Mayotte); Ирландия (Северна и Западна); Полша (Makroregion centralny, Makroregion południowo-zachodni, Makroregion południowy, Makroregion północno-zachodni, Makroregion północny и Makroregion województwo mazowieckie); Румъния (București-Ilfov, Nord-Vest и Vest) и Испания (La Rioja). Прекъсване в динамичните редове за Германия. Данните за Германия са предварителни.

Източник: Евростат, показател [[fst_r_lfu2ltu]]. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 8: Лица, изложени на риск от бедност или социално изключване, 2020 г.
(в %, по региони на ниво 2 по NUTS; средна стойност за ЕС: 21,9%)

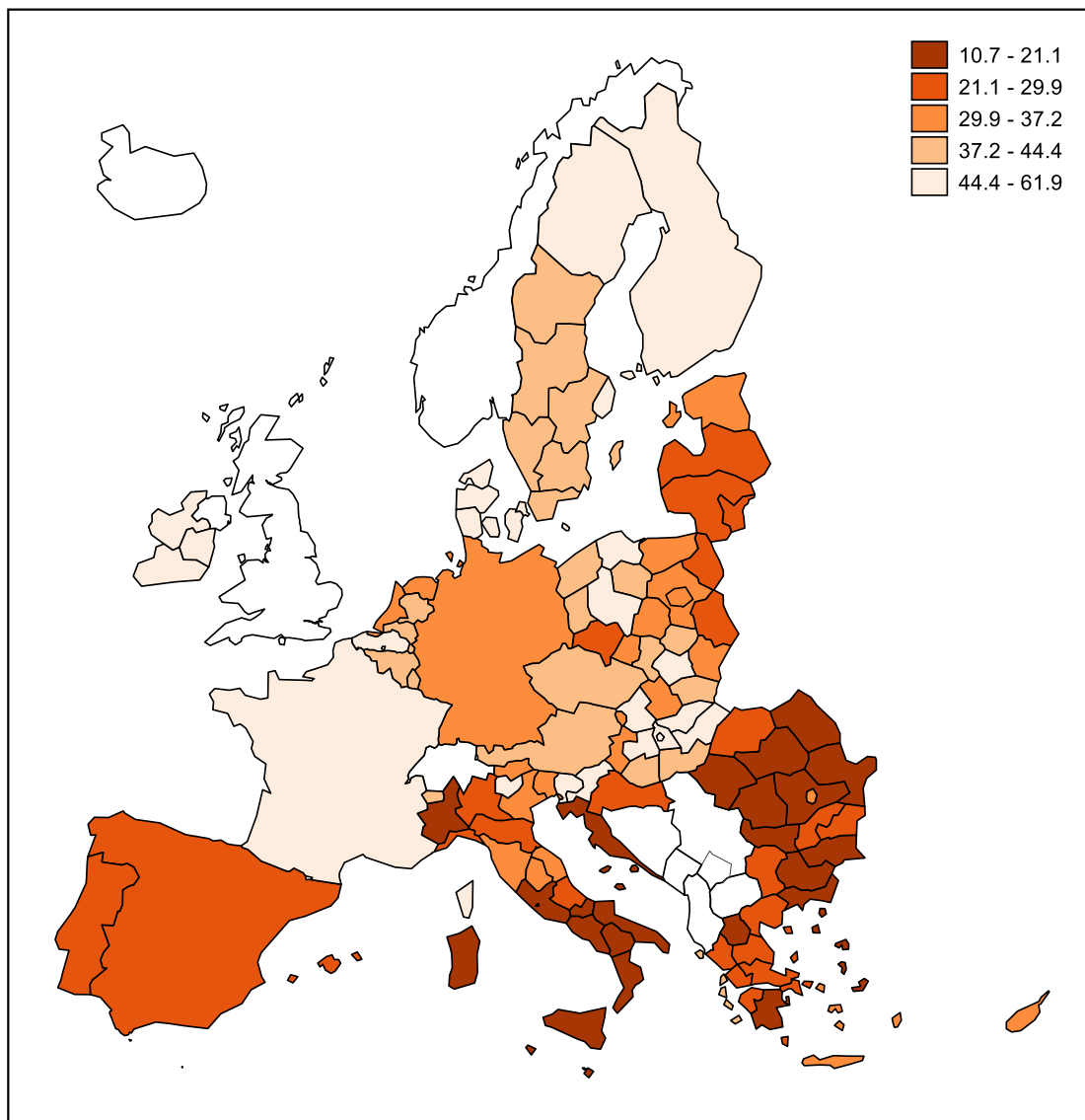

Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. За Италия са използвани данни от 2019 г. (поради липса на данни за всички равнища през 2020 г.). Национални данни за Австрия, Кипър, Естония, Финландия, Франция, Германия, Латвия, Люксембург и Малта. Данните за Белгия са на равнище NUTS 1. Прекъсване в динамичните редове за Белгия, Дания, Германия, Ирландия и Люксембург. Данните за Франция, Латвия, и Полша са предварителни.

Източник: Евростат, показател [ilc_peps11n]. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 9: Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) върху намаляването на бедността, 2020 г.

(в %, по региони на ниво 2 по NUTS; средна стойност за ЕС: 32,7%)

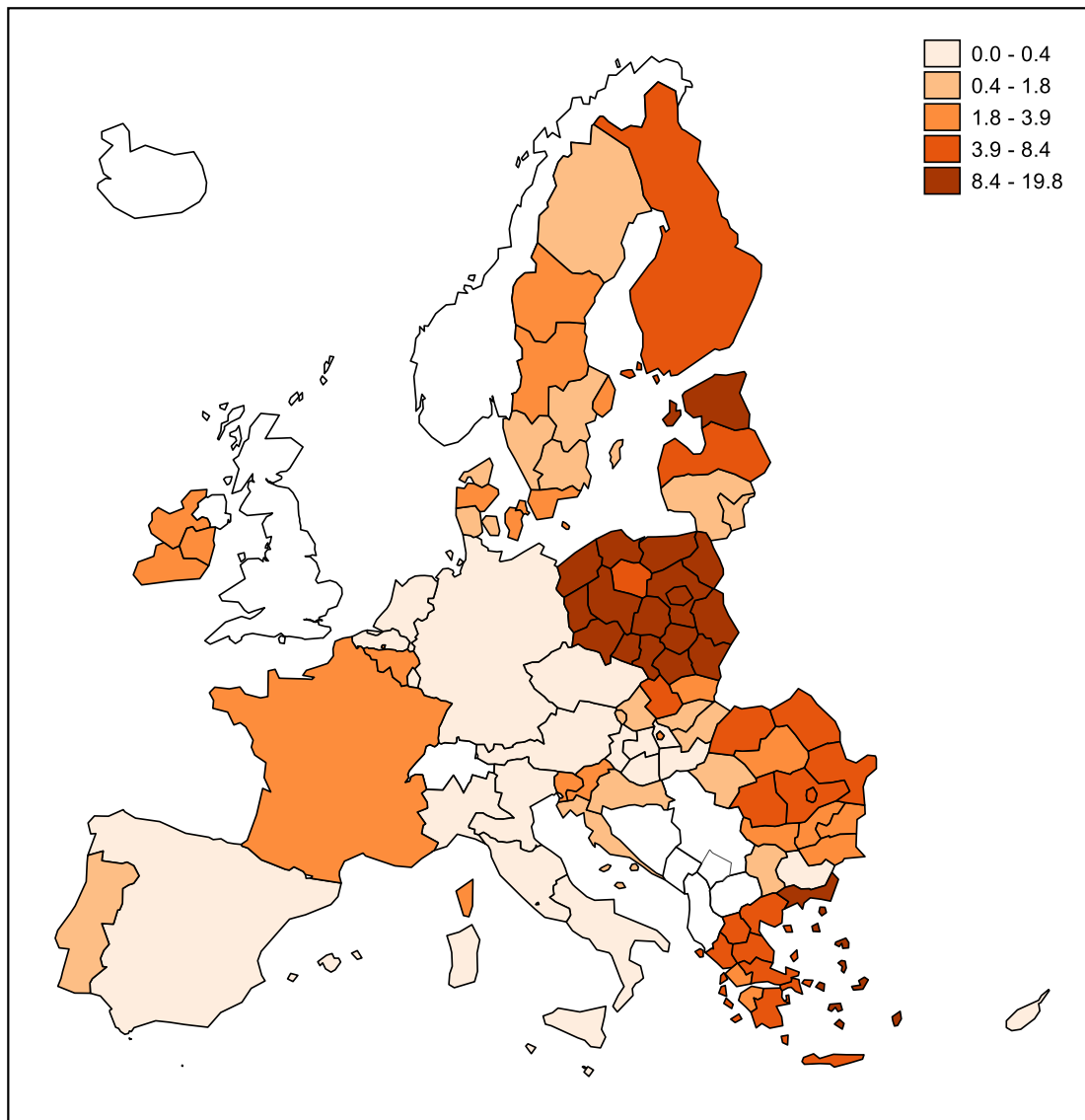

Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. За Италия са използвани данни от 2019 г. (поради липса на данни за всички равнища през 2020 г.). Национални данни за Австрия, Кипър, Чехия, Естония, Финландия, Франция, Германия, Латвия, Люксембург, Малта, Португалия и Испания. Данните за Белгия и Нидерландия са на равнище NUTS 1. Прекъсване в динамичните редове за Белгия, Дания, Германия, Ирландия и Люксембург. Данните за Франция, Латвия, и Полша са предварителни.

Източник: Евростат, показател [tespm050_r]. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 10: Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински преглед, 2020 г.

(в %, неудовлетворени по собствена преценка потребности по следните причини: „финансови причини“, „списък на чакащите“ или „прекалено далече“, по региони на ниво 2 по NUTS; средна стойност за ЕС: няма налична)

Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за Австрия, Кипър, Чехия, Естония, Финландия, Франция, Германия, Латвия, Люксембург, Малта, Нидерландия, Португалия и Испания. Данните за Белгия и Италия са на равнище NUTS 1.

Източник: Евростат, показател [hlth_silc_08_r]. © EuroGeographics за административните граници.

Приложение 4. Методологична бележка относно установяването на тенденции и равнища в набора от показатели

В средата на 2015 г. Европейската комисия, Комитетът по заетостта и Комитетът за социална закрила постигнаха съгласие относно методика за оценяване на резултатите на държавите членки по набора от водещи показатели за заетостта и в социалната област. Като част от споразумението, методологията цели да предостави за всеки показател мярка за относителното класиране на всяка държава членка в рамките на разпределението на стойностите на показателите (стойностите) на ЕС. Методиката се прилага както за годишните равнища (равнища), така и за годишните изменения (изменения), като така се дава възможност за цялостна оценка на резултатите на държавите членки.

През 2017 г. Комисията, съгласувано с Комитета за заетостта и Комитета за социалната закрила, реши да приложи методиката към новия набор от социални показатели, придружаващ Европейския стълб на социалните права.

За да се отрази относителната позиция на държавите членки, за всеки показател равнищата и измененията се преобразуват в стандартизирани стойности (известни също като z-стойности), които да се прилагат в един и същ мащаб за всички показатели. Това се постига чрез стандартизиране на необработените измервания както на равнищата, така и на измененията съгласно следната формула:

$$z\text{-стойност за ДЧ}_X = \frac{[\text{ДЧ}_X \text{ показател} - \text{среден (показател за ДЧ)}]}{\text{стандартно отклонение (показател за ДЧ)}}$$

където ДЧ_X показател е стойността на показателя за държава членка X.

Този подход дава възможност необработената стойност на показателя за всяка държава членка да се изрази в брой стандартни отклонения от (непретеглената) средна стойност. Резултатите на всяка държава членка се оценяват и класират въз основа на получените резултатни z-стойности спрямо набор от предварително определени прагове, представени като кратни на стандартното отклонение.

Най-важният въпрос в рамките на този подход е определянето на прагове. Като се има предвид, че не може да се направи надеждно параметрично допускане за разпределението на наблюдаваните необработени измервания³⁰⁰, за определянето на праговете се използва общият подход, основан на правилото на провереното в практиката. Въз основа на анализа на водещите показатели в набора от социални показатели, при които ниските стойности означават добри резултати, беше договорено да се вземе предвид следното:

1. Всяка стойност под -1 като много добър резултат
2. Всяка стойност между -1 и $-0,5$ като добър резултат
3. Всяка стойност между $-0,5$ и $0,5$ като неутрален резултат
4. Всяка стойност между $0,5$ и 1 като лош резултат
5. Всяка стойност над 1 като много лош резултат³⁰¹

Таблица 1: прагови z-стойности

		прагови z-стойности				
		-1,0	- 0,5	0	0,5	1,0
		(под)	(под)	(между)	(над)	(над)
		Оценка				
Равнища		Много ниско	Ниско	Средно	Високоя	Много високо
Изменения		Много под средното	Под средното	Средно	Над средното	Много над средното

³⁰⁰ Проведоха се тестове както за нормално, така и за T-образно разпределение, в резултат на което хипотезата за сходност на тези разпределения беше отхвърлена.

³⁰¹ В случай на нормално разпределение избраните граници на изключване съответстват приблизително на 15 %, 30 %, 50 %, 70 % и 85 % от кумулативното разпределение.

Чрез комбиниране на оценяването на равнищата и измененията след това е възможно цялостните резултати на дадена държава по отношение на всеки показател да бъдат класирани в една от следните седем категории. Цветовите обозначения са отразени в съответните фигури в текста на доклада. Тъй като категоризацията на дадена държава членка се променя с течение на времето, от съществено значение е да се има предвид относителният характер на тази категоризация. Една държава може да бъде класирана в по-ниска категория в сравнение с предходната година дори ако показателят се подобри, но показателите на останалите държави членки се подобрят още повече: тогава относителната позиция се влошава.

В таблиците по-долу е представена класификацията, основана на z-стойности за тези показатели, за които ниската стойност се оценява като добър резултат (например нивото на безработица, ИРБИ и т.н.).

Държави с най-добри резултати	с резултати под $-1,0$ за равнищата и под $1,0$ за измененията	Държави членки с много по-добри равнища от средните за ЕС и с положение, което се подобрява или не се влошава много по-бързо от средното за ЕС
По-добро от средното	с резултати между $-1,0$ и $-0,5$ за равнищата и под 1 за измененията <u>или</u> с резултати между $-0,5$ и $0,5$ за равнищата и под $-1,0$ за измененията	Държави членки с по-добри равнища от средните за ЕС и с положение, което се подобрява или не се влошава много по-бързо от средното за ЕС
Добро, но изискващо наблюдение	с резултати под $-0,5$ за равнищата и над $1,0$ за измененията и с изменение над нулата ³⁰²	Държави членки с по-добри или много по-добри равнища от средните за ЕС, но в които положението се влошава много по-бързо от средното за ЕС
Средно/неутрално	с резултати между $-0,5$ и $0,5$ за равнищата и между $-1,0$ и $1,0$ за измененията	Държави членки със средни равнища и с положение, което нито се подобрява, нито се влошава много по-бързо от средното за ЕС
Слабо, но с подобряващи се стойности	с резултати над $0,5$ за равнищата и под $-1,0$ за измененията	Държави членки с по-лоши или много по-лоши равнища от средните за ЕС, но в които положението се подобрява много по-бързо от средното за ЕС

³⁰² Последното условие не позволява държава членка с „ниско“ или „много ниско“ равнище да бъде означена като „с влошаващи се стойности“, когато показва изменения, които са „много над средното“, но продължават да се подобряват.

За наблюдение	с резултати между 0,5 и 1,0 за равнищата и над –1,0 за измененията <u>или</u> с резултати между –0,5 и 0,5 за равнищата и над 1,0 за измененията (и с изменение над нулата ³⁰³)	Тази категория обхваща два различни случая: i) държави членки с по-лоши равнища от средните за ЕС и с положение, което се влошава или не се подобрява достатъчно бързо; ii) държави членки със средни за ЕС равнища, но в които положението се влошава много по-бързо от средното за ЕС
Критични ситуации	с резултати над 1,0 за равнищата и над –1,0 за измененията	Държави членки с много по-лоши равнища от средните за ЕС и с положение, което се влошава или не се подобрява достатъчно бързо

Равнище	Изменение				
	Много под средното	Под средното	Средно	Над средното	Много над средното
Много ниско					
Ниско					
Средно					
Високо					
Много високо					

В таблиците по-долу е представена класификацията, основана на z-стойности за тези показатели, за които високата стойност се оценява като добър резултат (например ниво на заетост, участие в предоставянето на грижи за деца и т.н.).

Държави с най-добри резултати	с резултати над 1,0 за равнищата и над –1,0 за измененията	Държави членки с много по-добри равнища от средните за ЕС и с положение, което се подобрява или не се влошава много по-бързо от средното за ЕС
По-добро от средното	с резултати между 1,0 и 0,5 за равнищата и над –1,0 за измененията <u>или</u> с резултати между –0,5 и 0,5 за равнищата и над 1,0 за измененията	Държави членки с по-добри равнища от средните за ЕС и с положение, което се подобрява или не се влошава много по-бързо от средното за ЕС

³⁰³ Последното условие не позволява държава членка със „средно“ равнище да бъде означена като „за наблюдение“, когато показва изменения, които са „много над средното“, но продължават да се подобряват.

Добро, но изискващо наблюдение	с резултати под 0,5 за равнищата и над -1,0 за измененията и с изменение под нулата ³⁰⁴	Държави членки с по-добри или много по-добри равнища от средните за ЕС, но в които положението се влошава много по-бързо от средното за ЕС
Средно/неутрално	с резултати между -0,5 и 0,5 за равнищата и между -1,0 и 1,0 за измененията	Държави членки със средни равнища и с положение, което нито се подобрява, нито се влошава много по-бързо от средното за ЕС
Слабо, но с подобряващи се стойности	с резултати под -0,5 за равнищата и над 1,0 за измененията	Държави членки с по-лоши или много по-лоши равнища от средните за ЕС, но в които положението се подобрява много по-бързо от средното за ЕС
За наблюдение	с резултати между -0,5 и -1,0 за равнищата и под 1,0 за измененията <u>или</u> с резултати между -0,5 и 0,5 за равнищата и под -1,0 за измененията (и с изменение под нулата ³⁰⁵)	Тази категория обхваща два различни случая: i) държави членки с по-лоши равнища от средните за ЕС и с положение, което се влошава или не се подобрява достатъчно бързо; ii) държави членки със средни за ЕС равнища, но в които положението се влошава много по-бързо от средното за ЕС
Критични ситуации	с резултати под 1,0 за равнищата и под -1,0 за измененията	Държави членки с много по-лоши равнища от средните за ЕС и с положение, което се влошава или не се подобрява достатъчно бързо

Равнище	Изменение				
	Много над средното	Над средното	Средно	Под средното	Много под средното
Много високо					
Високо					
Средно					
Ниско					
Много ниско					

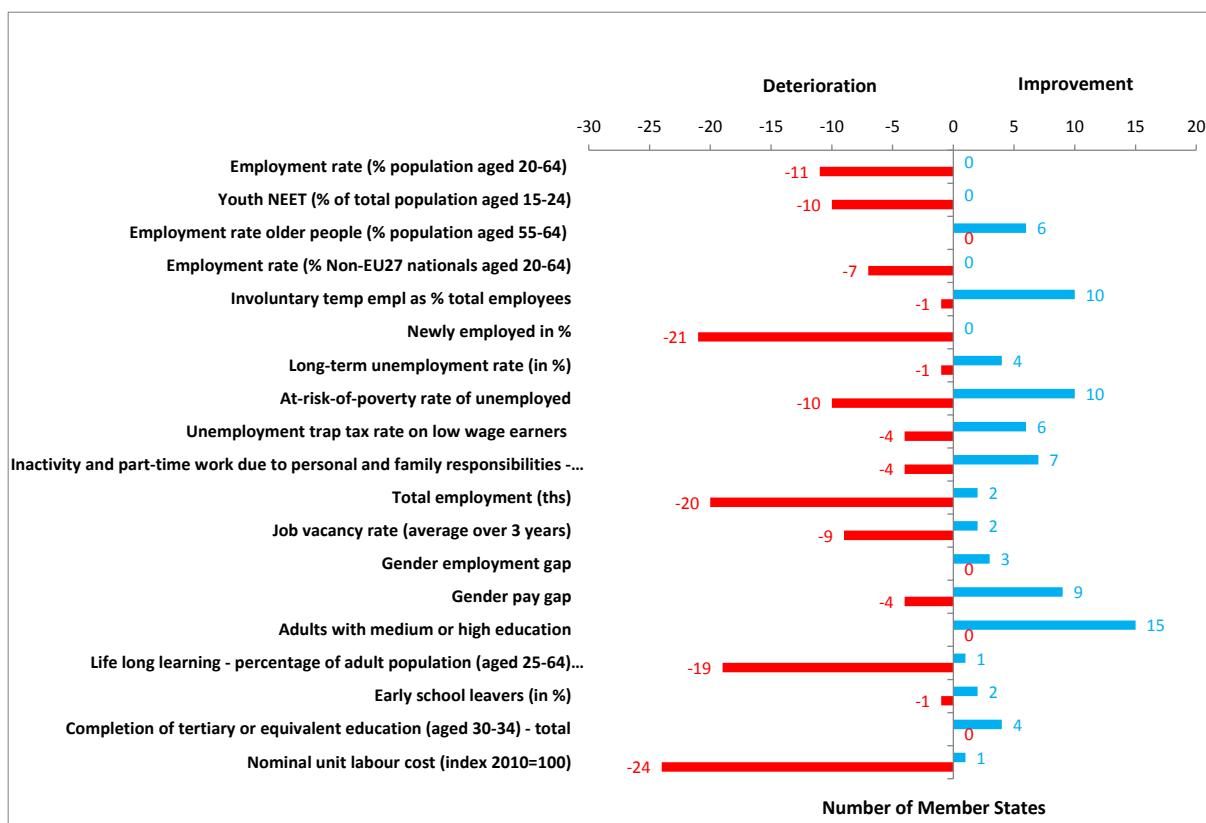
³⁰⁴ Последното условие не позволява държава членка с „високо“ или „много високо“ равнище да бъде означена като „с влошаващи се стойности“, когато показва изменение, което е „много под средното“, но продължава да се подобрява.

³⁰⁵ Последното условие не позволява държава членка със „средно“ равнище да бъде означена като „за наблюдение“, когато показва изменения, които са „много под средното“, но продължават да се подобряват.

Обобщена таблица на границите на изключване

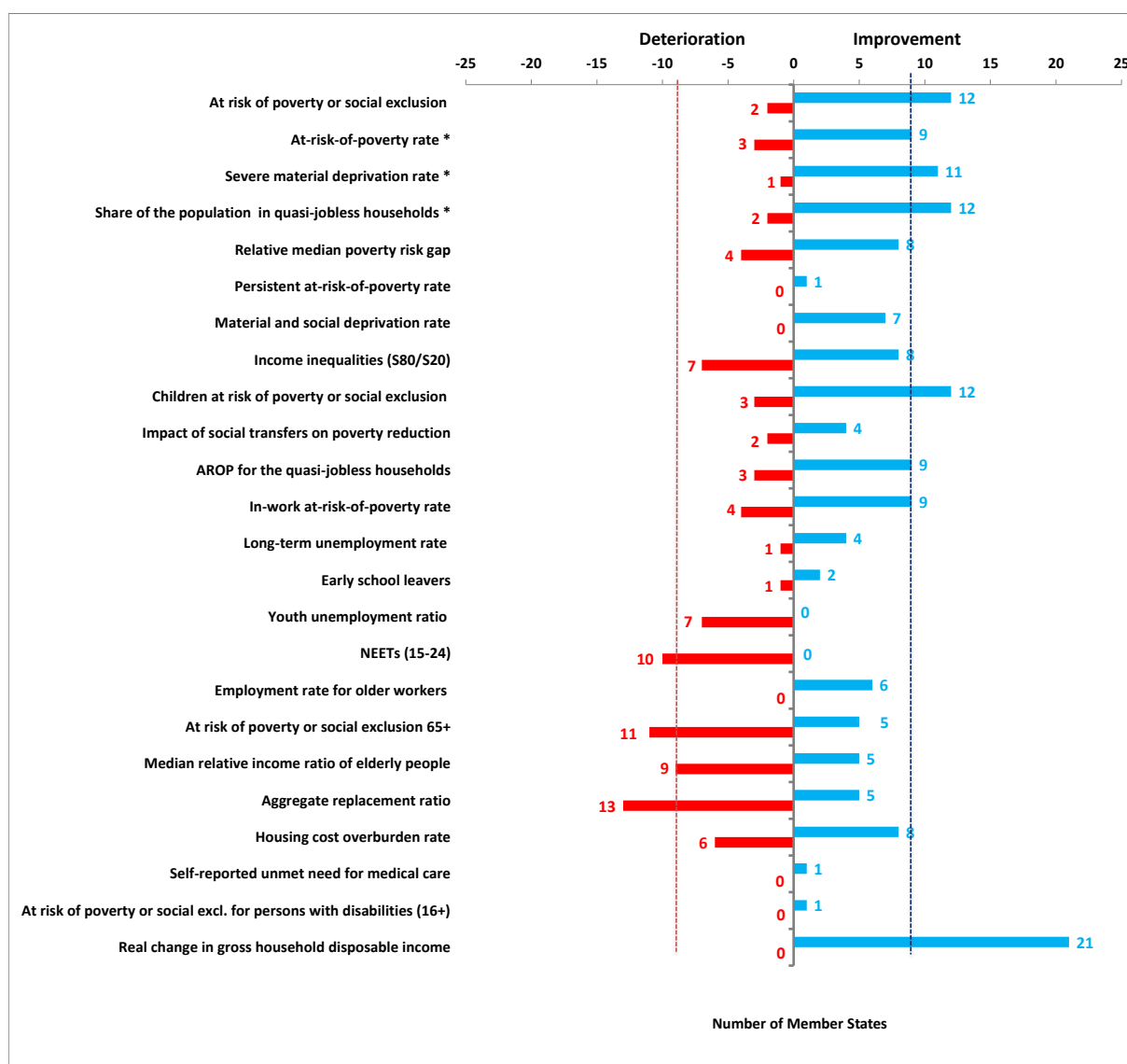
		Много ниско	Ниско	Средно	Високо	Много високо
Лица, напускащи преждевременно системата на образованието и обучението (% от населението на възраст 18—24 години)	Равнища	под 5,3 %	по-малко от 7,0%	между 7,0 % и 10,3 %	над 10,3 %	над 12,0%
	Изменения	по-малко от -1,2 пп	по-малко от -0,7 пп	между -0,7 пп и 0,3 пп	повече от 0,3 пп	повече от 0,9 пп
Лица с основни или по-високи общи цифрови умения (% от населението на възраст 16—74 години)	Равнища	по-малко от 43,8%	по-малко от 49,9%	между 49,9 % и 62,0 %	над 62,0 %	над 68,0%
	Изменения	по-малко от -5,7 пп	по-малко от -3,0 пп	между -3,0 пп и 2,6 пп	повече от 2,6 пп	повече от 4,9 пп
Дял на NEET сред младежите (% от общото население на възраст 15—29 години)	Равнища	по-малко от 8,8%	по-малко от 10,7%	между 10,7 % и 14,7 %	над 14,7 %	над 16,6%
	Изменения	по-малко от 0,4 пп	по-малко от 0,8 пп	между 0,8 пп и 1,5 пп	повече от 1,5 пп	повече от 1,8 пп
Разлика в заетостта между жените и мъжете (в процентни пунктове)	Равнища	по-малко от 4,9 пп	по-малко от 7,4 пп	между 7,4 пп и 12,5 пп	повече от 12,5 пп	повече от 15,1 пп
	Изменения	по-малко от -1,2 пп	по-малко от -0,8 пп	между -0,8 пп и 0,0 пп	повече от 0,0 пп	повече от 0,5 пп
Квинтилно съотношение на доходите (S80/S20)	Равнища	по-малко от 3,6	по-малко от 4,2	между 4,2 и 5,3	над 5,3	над 5,9
	Изменения	по-малко от -0,4	по-малко от -0,2	между -0,2 и 0,2	над 0,2	над 0,4
Равнище на заетост (% от населението на възраст 20—64 години)	Равнища	по-малко от 68,5%	по-малко от 71,1%	между 71,1 % и 76,5 %	над 76,5 %	над 79,1%
	Изменения	по-малко от -1,6 пп	по-малко от -1,2 пп	между -1,2 пп и -0,4 пп	повече от -0,4 пп	повече от 0,0 пп
Равнище на безработица (% от икономически активното население на възраст 15—74 години)	Равнища	по-малко от 3,6%	по-малко от 5,2%	между 5,2 % и 8,5 %	над 8,5 %	над 10,1%
	Изменения	по-малко от 0,1 пп	по-малко от 0,4 пп	между 0,4 пп и 1,1 пп	повече от 1,1 пп	повече от 1,5 пп
Равнище на дълготрайна безработица (% от икономически активното население на възраст 15—74 години)	Равнища	по-малко от 0,2%	по-малко от 1,2%	между 1,2 % и 3,2 %	над 3,2 %	над 4,1%
	Изменения	по-малко от -0,4 пп	по-малко от -0,3 пп	между -0,3 пп и 0,1 пп	повече от 0,1 пп	повече от 0,2 пп
Реален БРДД на глава от населението (2008 г. = 100)	Равнища	по-малко от 96,3	по-малко от 104,2	между 104,2 и 120,0	над 120,0	над 127,8
	Изменения	по-малко от 0,0 пп	по-малко от 0,0 пп	между 0,0 пп и 0,0 пп	повече от 0,0 пп	повече от 0,0 пп
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване (% от общото население)	Равнища	по-малко от 15,0%	по-малко от 17,8%	между 17,8 % и 23,4 %	над 23,4 %	над 26,2%
	Изменения	по-малко от -1,1 пп	по-малко от -0,7 пп	между -0,7 пп и 0,0 пп	повече от 0,0 пп	повече от 0,3 пп
Деца, изложени на риск от бедност или социално изключване (% от общото население на възраст под 18 години)	Равнища	по-малко от 15,0%	по-малко от 18,4%	между 18,4 % и 25,4 %	над 25,4 %	над 28,8%
	Изменения	по-малко от -2,1 пп	по-малко от -1,2 пп	между -1,2 пп и 0,7 пп	повече от 0,7 пп	повече от 2,2 пп
Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) за намаляване на бедността (%)	Равнища	по-малко от 24,7%	по-малко от 30,1%	между 30,1 % и 40,9 %	над 40,9 %	над 44,8%
	Изменения	по-малко от -3,2 пп	по-малко от -1,1 пп	между -1,1 пп и 2,9 пп	повече от 2,9 пп	повече от 3,7 пп
Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания (в процентни пунктове)	Равнища	по-малко от 20,1 пп	по-малко от 23,0 пп	между 23,0 пп и 29,0 пп	повече от 29,0 пп	повече от 32,0 пп
	Изменения	по-малко от -2,9 пп	по-малко от -1,4 пп	между -1,4 пп и 1,5 пп	повече от 1,5 пп	повече от 3,0 пп
Прекомерни разходи за жилище (%)	Равнища	по-малко от 1,5%	по-малко от 4,7%	между 4,7 % и 11,3 %	над 11,3 %	над 14,6%
	Изменения	по-малко от -2,7 пп	по-малко от -1,5 пп	между -1,5 пп и 0,8 пп	повече от 0,8 пп	повече от 2,0 пп
Деца на възраст до 3 години, за които се полагат професионални грижи (%)	Равнища	по-малко от 11,6%	по-малко от 21,6%	между 21,6 % и 41,6 %	над 41,6 %	над 51,6%
	Изменения	по-малко от -9,9 пп	по-малко от -6,8 пп	между -6,8 пп и -0,7 пп	повече от -0,7 пп	повече от 2,4 пп
Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи (%)	Равнища	по-малко от -0,7%	по-малко от 1,0%	между 1,0 % и 4,4 %	над 4,4 %	над 6,2%
	Изменения	по-малко от -1,6 пп	по-малко от -0,7 пп	между -0,7 пп и 1,1 пп	повече от 1,1 пп	повече от 2,0 пп

Приложение 5: Обобщен преглед на „тенденциите за заетостта, които да се наблюдават“ и брой държави членки с влошаване или подобрене, установени посредством Инструмента за наблюдение на резултатите в областта на заетостта за 2021 г.

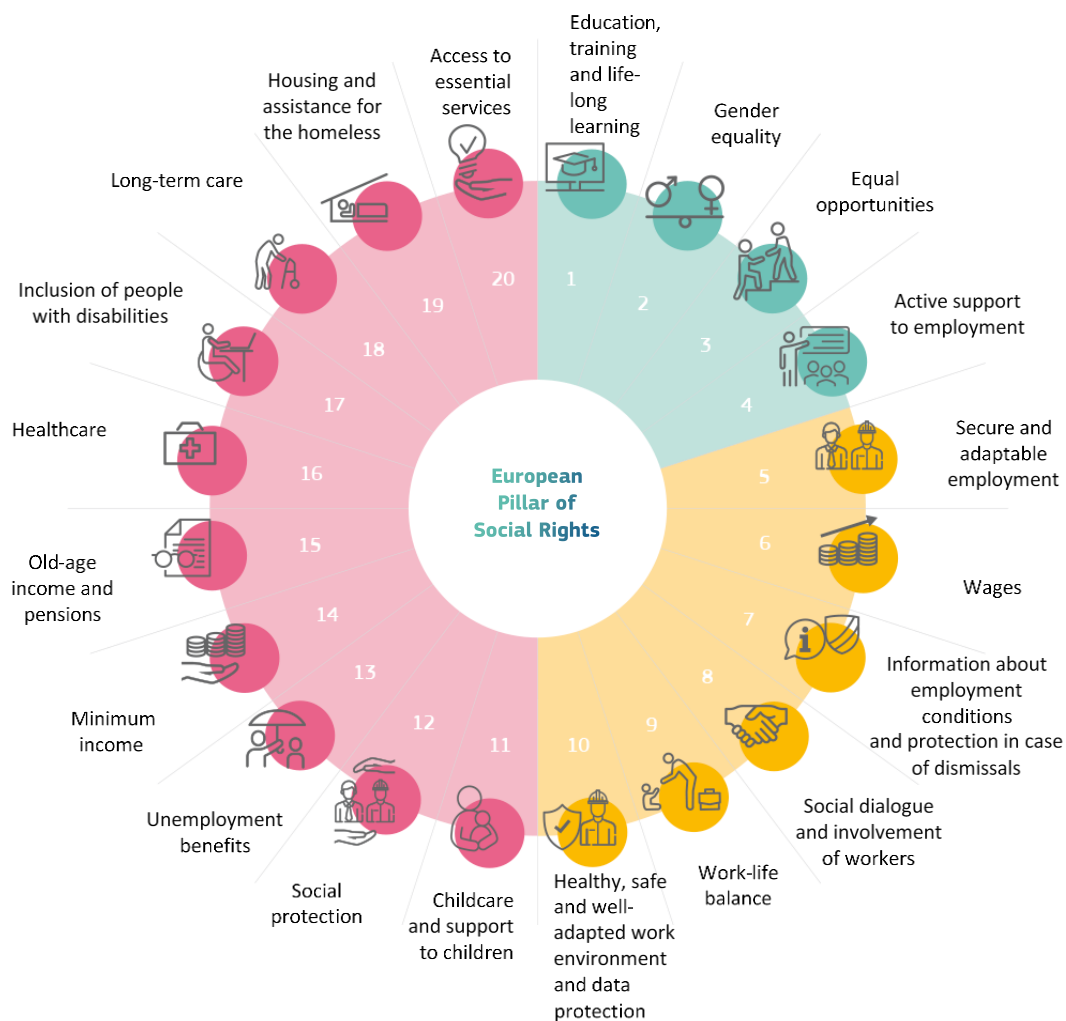
Бележка: Изменения в периода 2018—2019 г. освен за 2017—2018 г. за процента на риска от бедност на безработните, капана на безработицата и разликата в заплащането на жените и мъжете.

Приложение б: Обобщен преглед на „социалните тенденции, които да се наблюдават“ и брой държави членки с влошаване или подобрене през периода 2018—2019 г., установени посредством актуализираната версия на Инструмента за наблюдение на резултатите в областта на социалната закрила от юни 2021 г.

Бележка: За показателите, основани на EU-SILC, измененията се отнасят за периода 2018—2019 г. (въпреки че за показателите „доходи“ и „интензитет на икономическа активност на домакинствата“ измененията като цяло всъщност се отнасят за периода 2017—2018 г.). Голямо прекъсване на редовете в EU-SILC за Белгия през 2019 г., така че измененията, основани на EU-SILC, не са включени за тази държава членка. За показателите, основани на наблюдението на работната сила: коефициент на дълготрайната безработица, преждевременно напускащи системата на образованието и обучението, коефициент на безработица сред младежите, NEET (15—24 години) и равнище на заетост (55—64 години), измененията се отнасят за периода 2019—2020 г.* Показателите „дял на лицата, изложени на риск от бедност (ИРБ)“, „дял на лицата, изпитващи сериозни материални лишения“ и „дял на населението в безработни и квазибезработни домакинствата“ са компоненти на показателя ИРБИ.

Приложение 7: Показалец на ответните мерки на политиката, групирани по принципи на Европейския стълб на социалните права

Принцип 1 Образование, обучение и учене през целия живот	
Симули за участие на възрастни в учебни дейности.....	55, 94
Чиракуване.....	95
Цифрови умения (включително дистанционно обучение).....	91, 92
Равен достъп/приобщаващ характер на системата на образованието и обучението.....	91, 95
Екологични умения.....	93
Интеграция на учениците с увреждания.....	91
Начално и средно образование.....	91
Роми.....	91, 100
Висше образование.....	95
Професионално образование и обучение.....	92, 93
Принцип 2 Равенство между половете	
Грижи за деца.....	90, 96, 98, 138
Симули за подкрепа на заетостта сред жените.....	56
Принцип 3 Равни възможности	
Интеграция на мигранти и бежанци на пазара на труда.....	99, 100
Други целенасочени мерки за подпомагане на социалната икономика.....	57
Роми.....	91, 100
Принцип 4 Активна подкрепа за заетостта	
Симули за заетост, свързана с екологичния преход.....	56
Дълготрайно безработни лица.....	56
По-възрастни работници.....	96
Публични служби по заетостта.....	128
Симули за заетостта в конкретни региони.....	56
Симули за заетостта в конкретни сектори.....	56
Самостоятелна заетост, предприемачество и започване на дейност.....	57
Нецелеви субсидии за заетост.....	54, 60
Младежи и NEET.....	56, 60, 96
Принцип 5 Сигурна и гъвкава заетост	
Законодателство по отношение на колективните уволнения.....	54, 126
Свободно движение на работници.....	131
Инспекции по труда и борба с недеклаирания труд.....	127
Регламентиране на срочни договори, договори на непълно работно време и договори за временна заетост.....	126, 127
Схеми за подпомагане на работата на съкратено работно време.....	55
Принцип 6 Заплати	
Данъци върху доходите на физическите лица.....	61
Осигурителни вноски.....	61
Законоустановени минимални работни заплати.....	60
Принцип 7 Информация за условията на работа и защита в случай на уволнение	
Законодателство по отношение на колективните уволнения.....	126
Законодателство по отношение на индивидуалните уволнения.....	126
Принцип 8 Социален диалог и участие на работниците	
Участие на социалните партньори в изготвянето на планове за възстановяване и устойчивост или на национални програми за реформи.....	131

Принцип 9	Равновесие между професионалния и личния живот	
	Грижи за деца.....	96
	Уредба на отпуска по семейни причини	96, 97
	Гъвкави условия на труд.....	97, 125
Принцип 10	Здравословна, безопасна и добре приспособена работна среда и защита на личните данни	
	Здравословни и безопасни условия на труд.....	126
Принцип 11	Грижи и подкрепа за децата	
	Достъп до социални услуги	153
	Образование и грижи в ранна детска възраст	90, 98
	Семейни обезщетения	153
Принцип 12	Социална закрила	
	Семейни обезщетения	152
	Подпомагане на доходите на самостоятелно заетите лица	55, 153
	Самостоятелно заети лица и работещи при нестандартни условия.....	145
	Обезщетения при болест.....	154
Принцип 13	Обезщетения за безработица	
	Обезщетения за безработица	130
Принцип 14	Минимален доход	
	Минимален доход и други обезщетения за социално подпомагане	152
Принцип 15	Доходи и пенсии за старост	
	Пенсии	145, 157
Принцип 16	Здравни грижи	
	Здравни грижи	154, 156
Принцип 17	Интеграция на хората с увреждания	
	Лица, полагащи грижи за хора с увреждания	99
	Обезщетения за инвалидност	98, 154
	Стимули за подкрепа на заетостта сред хората с увреждания	56, 98
	Интеграция на учениците с увреждания	91
Принцип 18	Дългосрочни грижи	
	Дългосрочни грижи	159
Принцип 19	Жилищно настаняване и помощ за бездомните хора	
	Жилищно настаняване	155
Принцип 20	Достъп до основни услуги	
	Достъп до основни услуги	155
	Достъп до социални услуги	154